

035.1130.1
G66

035,1I30,1 5437

G66

Goparaja, Koravi
Simhasan dwastin-
shika.

5437

• • • • •

[illegible]

1872

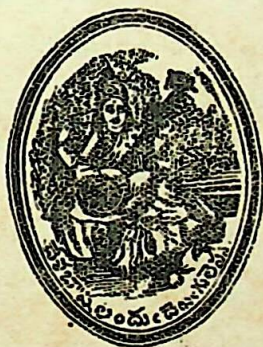
1872

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ప్రథమభాగము.

కొటవి గోపరాజకవికృతము.

కాకినాడ :

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే బ్రకటింగబడినది.

1936.

వెల రు 0-12-0.

కాకినాడముద్రాక్షరశాల, కాకినాడ.

035, LI30, 1
G6G

SHI JAGADGURU VISHWANATH
JANAKI BHATTASAN JANAKI BHATTASAN
LIBRARY

Jangamawadi Math, Varanasi
Acc. No. 5437

శ్రీగురవేనమః.

సింహాసనద్వాత్రింశిక పీఠిక.

సింహాసనద్వాత్రింశిక యః సుసీకావ్యము ద్వాత్రింశతాస్థలభంజకలు భోజరాజానకుంజెప్పిన విక్రమార్కునికథలు. అయ్యవిముప్పదిరెండు. ఆకథలసముచ్చయమే యీ కావ్యము. దీనికిమూలము కథాసరితాగరము* ఆసాగరమునుండి యీరత్నమునైతి చక్రగా సానబట్టి యాంధ్ర సరస్వతిని బూజయిసరించిన మహాకవి కొఱవి గోపరాజు. ఇట్టిమహారత్న మింతకాలముదాకను మఱుగుపడి యుండుట యత్యద్భుత మనకతీతము. కవికాలమునుబట్టి చూడఁ బురాణయుగమునకుఁ గడపట ను బుట్టిన మొదటిప్రబంధ మయ్యను దీనినిఁ దరువాతఁ బ్రబంధకవు లెవ్వరును స్మరియింపకుండుట యేకారణముననో యూహింపఁజాలకున్నారము. ఇట్టికావ్య రత్నమును దిరుగ సముద్ధరించిన శ్రీయాంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తువానికి నాంధ్రదేశ మెంతయుఁ గృతజ్ఞులై యుండకతప్పదు. చిన్నచిన్నమూటలతోఁ దేనెలు గురియు నట్లు, లేకాకారముగా నుండి విపుల మయ్య విసువు పుట్టనట్లు తత్తదుచితస్థలము లందే వర్ణనలతో నిండి పాండితీశక్తి యటుండఁ గవితాశక్తికే ప్రాధాన్య మీయఁ బడిన యిట్టికావ్యము లాంధ్రమునం దరుదు. ఇట్టికథాసముచ్చయరూపము లగు కావ్యములు బేతాళపంచవింశతి, హంసవింశతి, శుకసప్తతి మున్నగునవి యున్న ను నిట్లు సర్వానయవపరిపోషణము గాంచిన వన వీలులేదు. కడపటి దగు శుక సప్తతి జీవకళ గలకావ్యములలో మిన్నయే కాని కథావస్తువు ననుసరించి విలువ తగ్గక మానదు. హంసవింశతి యొకనిఘంటు వనిననుం దప్పు కానేరదు. బేతాళ పంచవింశతికవిత యించుమించుగా నంతయు సంస్తారాపేక్ష గలది యనవచ్చును. ఇట్టికావ్యముల దృష్టి నే కాక కేవలకల్పనాకథలు, నాద్యసత్తథలు, సత్తవికల్ప నా విభూషావహపూర్వవృత్తములు ననుమూఁడువిధము లగు కావ్యములదృష్టి యందును సీకావ్య ముత్తమము కాకపోవదు.

ఇయ్యది స్వతంత్రకావ్యము కా దనియు, నాంధ్రీకరణమే యనియు, నాంధ్రీకరణమే మహాకష్ట మనియు సీకవియే యవతారికయందు సుకుమారమగుఫణి త్రిని వివరించి తనభావనాశక్తిని వెల్లడించినాఁడు.

* అచ్చుపడిన సంస్కృతమూల మొక్కటి విక్రమార్కుచరిత్రము (గద్యపద్యాత్మకము) కలదుగాని యందుఁగల కథలవర్ణన యిందుఁ గానరాదు. విషయములను భేదముగానున్నవి.

ఉ. ఈసరసోక్తికావ్య మొకఁ డిమ్ముల సంస్కృతభాష నచ్చుగాఁ
జేసిన నట్ల వీడు మఱిచేయుట యేటిది యందుఁ జెప్పఁగాఁ
జేసి యనాదరం బురక చేయకుడి విలుకాఁడు తూఱుగా
నేసిన నందె పాట మఱి యేసినవ నిద సూతి గావునన్.

౧-3గీ

ఈపద్య మెంత యు స్వానుభవమునఁ జెప్పిన దనుటకు సందియము లేదు.
కాని యారీతి 'మక్తికి మక్తి'గాఁ జెప్పినవాఁడు కాకున్నను నాంధ్రీకరణమునఁ గల
ప్రయాసమువెల్లడించెను. ఇక నెట్టిభాష నుపయోగింపఁబూనె ననువిషయమున-
చ. తెనుఁగునఁ దేటగాఁ గథలు చెల్పినఁ గావ్యము పొందులేదు మె
త్తన నస చాల దండ్రు విశదంబుగ సంస్కృతశబ్ద మూఁడఁ జె
ప్పిన నవి దర్భముం డ్లనుచుఁ బెట్టరు వీరులఁ గావునన్ రుచుల్
దనరఁ దెనుంగు దేశియును దద్భవముం గలయంగఁ జెప్పెదన్.

౧-3౨

అని చెప్పి యనువగుతావులం దెల్ల లలితము లగుజాతీయములతో నింపి
నాఁడు. ఈతనికవితను గూర్చి యేదియు విశేషించి న్రాయం బనిలేకుండ నవతా
రికయందుఁ దానే యద్దమువలె నిలిపి యున్నాఁడు.

కావ్యమునకుఁ బనునెనిమిదివర్ణ సము లుండవలె ననునియమము పాటింపఁ
దలఁచియు వాని నుచితస్థలములయందుఁ జూపెద నని చెప్పి యుండుటయే కాక
యాయాయి ప్రసంగములం దాయావిద్యల సంపూర్ణ స్వభావమును బ్రదర్శింపని
నాఁడు సర్వజ్ఞత్వకు భంగ మనియు దానికేని యుచితజ్ఞత ముఖ్య మనియు
'క. ఎప్పుటి కే యది ప్రస్తుత, మప్పటి కా విద్యమహిమ మచ్చుపడంగాఁ

జెప్పక సర్వజ్ఞత్వము, చొప్పుడునే కావ్య మంతసులభమె ధాత్రిక.

౧-౨౧.

అని చెప్పటమాత్రమే కాక యట్లే చూపియున్నాఁడు.

ప్రథమాశ్వాసమునఁ బద్మిన్యాదిస్త్రీలక్షణములు, ద్వితీయాశ్వాసమునఁ
జతుర్విధప్రాకృతములతోను జిత్రరీతులతోను గవితాకాశలమును, దృతీయాశ్వా
సమునఁ జాణోహిత్యదాఽద్రాదిదూషణములను, నాల్గవయాశ్వాసమున నాంధ్ర
చ్చందశ్శాస్త్రమున విశేషించియున్న యతులవిచారమును, బంచమాశ్వాసమున
జీమూతవాహనచరిత్రమును, మఱొకతావున మల్లవిద్యయు, మఱొకసందర్భము
నఁ జోరవిద్య యు, నింకొక ప్రసంగమున నటువడినాలుగువిద్యల నామములును,
స్వప్నములు, శకునములు మున్నగువానిని విశేషముగానో సామాన్యముగానో
ప్రదర్శించెనే కాని విడిచిపెట్టిన యంశ మొక్కటియుఁ గానరాదు. ఈకావ్యమున

నచ్చటచ్చట సందర్భములననుసరించి సార్వకాలికములును సార్వజనీనములు నగు నట్లు చెప్పబడి చెదరి యున్న నీతిపద్యము లన్నియు నేచ్చి కూర్చినయెడ నొక చిన్న నీతిశాస్త్ర మగును. గ్రంథవిస్తరభీతిచే మానవలసివచ్చినది. కాని యెత్తిచూపవల సిన వెన్నో విచిత్రకల్పనము లిందుఁ గలవు వివాదగ్రస్తమై యున్న యొంటిమిట్ట వారంగలువాదము నీకవి మున్నే తీర్చియున్నాఁడు. ధర్మపురి, భువనగిరి, శ్రీశైల ము మున్నగు వానిని దెల్పుచు-

త్రిలోకమాత మహాపాతక సంఘాతవిఘాతానుయాతఁగనియెన్ గంగఁ.

క. ఆనదికిఁమ్రొక్కి ముఖ్యుఁడైన బాసరింప డిగ్గి చని యుడకం బా

లోనం దెకతెక నుసుకం, గా నమ్మతమైన మడుఁగుఁ గని వెరఁగందెక.

అని గంగయే గోదావరి యని తెల్పుట కుష్టగుడమును వర్ణించినాఁడు.

ఉ. ఆకడ నీతిశాస్త్రనిమఁ డైగురు వీడ్చిని యేఁగె వేడ్డతోఁ

గాకితమూలశక్తి గనిగా నొనరించిన పైడిచట్టునా

నేకశిలాభిధానమున నెన్నిక కెక్కి ధరిత్రిలోన నే

పోకలఁబోని యట్టి సిరిపుట్టినయింటికి నోరుగంటికిన్.

౮ ఆ. ౧౧౬

అని యేకశిలానగర మొరుగల్లే గాని యొంటిమిట్ట కానట్లు తెలియఁజేసినాఁడు.

ప్రత్యేకతః—ప్రతికవికిని గల్పనాపాటవముననో, యలంకారముననో, వ్యాకరణముననో, ఛాదస్సుననో, భాషయందో కొంత ప్రత్యేకత యుండక మానదు. కల్పనానులమాట యటుండ భాషయందీతఁడు చూపినప్రత్యేకత యనుపమానము. తరువాతికపులయందుఁ గాని పూర్వపులయందుఁ గాని లేని యెన్నియో నూత్నశబ్దముల నీకవినాడియున్నాఁడు. బాసరిలు=బలాత్కృతమగు; కాసిండు=కాసెవోయు; ముక్తాశేషలు=ముత్యాలసేసలు, వెంచ=మడుగు; పాఁగు=(తమిళపదము) రహస్యము, వృత్తాంతము; భజనకెక్కు=స్తుతికెక్కు; పరిణయించి=పెండ్లాడి; నెలగ=ధనము; వెట్టము=విరోధి; వితుడము=విరోధము; పరిమాళించుట; (పరిఘాళించుట అని బ్రానుపాతము)=మల్లవిద్యాక్రియావిశేషము; వయ్యంది=కొలిమి; ఇట్టియపూర్వపదప్రయోగమున నీకవియొక్క ప్రత్యేకత స్పష్టపడుచున్నది.

వ్యాకరణముః—వ్యాకరణము విషయమయి యారయఁ గ్రావ్యర్థకమునకు వికల్పసంధియును, నావుడు, మున్నగు నాసంతర్భాగములసంధియు, నచ్చటచ్చటఁ గలవు. గ్రావ్యర్థకేకారసంధివిషయమున నీతనితోపాటు పెక్కుప్రకరణములుగలరు. కాని యాసంతర్భాగ మగు-డుక (౬. ౬౩; ౮. ౧౧౧)తోఁ (బ్రాచీనకవితయం

దు 'డు' వర్ణకము భావార్థకము. సముచ్చయసహిత మయి యానంతర్యార్థము నిచ్చును. అనుటయున్ వంటిది). పరపదాచ్చునకు సంధిచేసిన కవులుకానరారు. ఈవిషయమున నితఁడు యథేచ్ఛముగా వర్తించెను. ఇట్టి నెఱసులువెదకుట రసాస్వాదనమున కడ్డమేకాని వాస్తవము తెల్పవలసినచ్చినప్పుడు మఱుగువెట్టుట ధర్మము కాదు. ఇట్టిస్వల్పప్రమాదము లున్నమాత్రమున నీతని కవితకు నాలేశములు కళంకదాయులు కానేరవు.

ఇక నీకవి సంస్కృతశబ్దములయెడ జాగరూకతతో మెలంగినవాఁడే కాని ప్రమత్తుఁడు కాఁడు. ఎచ్చట నేని యొకటిరెండున్నను బ్రమాద మనుకొన నగునే కాని మఱొండు కానేరదు. "ఏకోనవింశతిమ" ౮-౨. "షడ్వింశతితమ" ౧౦-3౧. ఇట్టి వొకటిరెండున్నను నవి పొరపాటులు కాని యజ్ఞానమునఁ బ్రయోగించిన వనుట యన్యాయము. సంస్కృతపాండితీస్ఫోరకము లగుప్రయోగము లనేకము లిందుఁ గలవు. కాని గ్రంథవిస్తరభీతి నుదాహరింపఁబడలేదు.

కవి, కాలనిర్ణయము:—గోపరాజును నీతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁ డనియును, ఇంటిపేరు కోవెలవా రనియును బమనేడవశతాబ్దములోనివాఁ డనియుఁ గవులచరిత్రమున నున్నది. ఈతని కేడవపురుషుఁడు వెన్నయామాత్యుఁడు. వెన్నయామాత్యుఁ డనియు నందుఁ గలదు, కాని, వెన్నయామాత్యుఁ డనుట ప్రమాదము. వెలనాటిచోడుల దాక్షారామశాసనములందును వెన్నయామాత్యుఁ డనియే యున్నది. ఇకఁ గోవెలవా రనుటయు నట్టిదే. ఈకవి తాతతండ్రిలనాఁడు పల్లెకొండను బరిపాలించుచున్న 'రాణామల్లన్నపాలుని' 'రాణన్' అని పదచ్ఛేదముచేసి యెవరో మల్లన్నపాలుఁ డని స్థూలముగాఁ గవులచరిత్రము వ్రాసినది.

'కొఱవియన్నామాత్యకుంజరుండు'

కొఱవియన్నయయెపుడు?

మున్నగు ముప్పదియిద్దఱమంత్రులచరిత్రమునందలి ప్రయోగములవలనను, చెన్నపురిప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమునందలి తాళపత్రప్రతియందలి యాశ్వాసాంతగద్యమువలనను, 'కొఱవి'వారే కాని కోవెలవారు కారని తెలియుచున్నది. (శబ్దరత్నాకరకారుఁడు కొండమీఁదివా రనియెను) ఏదియేని లేఖకప్రమాదమున, కోవెలవా రని యున్న తాళపత్రప్రతి యాధారమునఁ గవులచరిత్రమున నల్లెక్కియుండును. ఈగోపరాజున కేడవపురుషుఁ డగు వెన్నామాత్యుఁడు వెలనాటిపుణ్యేశ్వరుని రాజ్యభారధురంధరుఁ డనియు, సవక్రవిక్రమశాలి యనియు సనదవోలు

(చందవోలు) వెలపుగాఁ గలవాఁ డనియుఁ బ్రథమాశ్వాసమున ౪౧ వ పద్యమున వర్ణింపఁబడినది. “కలుషముడలిక”... ఇత్యాది.

ఇందలి బిరుదములు వెలనాటిపృథ్వీశ్వరునివి కావు. వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యభారధుర్యుఁ డనునది యు నాబిరుదావళిలో నొకటి యని యాశ్వాసాంత గద్యమునందలి ‘వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ’ అనునదిచెప్పుచున్నది. కావున నీవెలనాటి పృథ్వీశ్వరుని కాలమునుబట్టి వెన్నయకాలము నిర్ణయింపనగును.

శైవమతాచార్యుఁ డగుపండితారాధ్యుని కాలనిర్ణయమునకై శివతత్త్వ సారపీఠికయునుఁ గొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు పై వెలనాటిపృథ్వీశ్వరునికాలము నిట్లు నిర్ణయించినారు. పండితుఁడు, చందవోలు వెళ్ళుకప్పటికి వెలనాటిచోడుఁడు పాలించుచున్నాఁ డనియును, నాతనికి మనుమఁడు పృథ్వీశ్వరుఁ డనియుఁ, జోడునికాలము క్రీ. శ. ౧౧౧౩సం. మొదలు ౧౧౮౦సం. వఱకు ననియు వివరించిరి. ‘పృథ్వీశ్వరుఁడు ౧౧౮౫ వఱకే రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు తోచుచున్నది’ అని మఱొకవాక్యము. ౧౧౮౫ నాటికే యని యర్థము కావలయును. వెన్నామాత్యుఁడు పృథ్వీశ్వరునితండ్రి యగుగొంకరాజునాడే మంత్రి యయ్యెను. గొంకరాజు బహుస్వల్పకాలముననే మరణింప బాలుఁ డగుపృథ్వీశ్వరునిఁ బెంచి పెద్దవానిని జేసి రాజ్య మభివృద్ధిలోనికిఁ దెచ్చి యుండవలెను. అప్పుడే పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణబిరుదము సార్థకము కాఁగలకు.

వెన్నామాత్యుఁడు గొంకసృపాలునిమంత్రిగా నున్నట్లీక్రింది చోడరాజుల దాక్షారామశాసనమువలనఁ దెలియఁగును.

Vol. IV No. 1204 -“(స్వస్తి)శ్రీ వెలనాటిచోడవ్రహ్మే స్వామి ర్మహీమండనః శ్రీమా(న్ద్రాం) కమహీపతి...” No. 1205... స్తంభిశిఖామణ భృగధనిధి శ్రీవెన్న(నామాసు)ధీః”... అని యుండుటవలన నాగొంకసృపాలుని కాలముననే మంత్రిత్వము వహించి, యాతనిపిమ్మటఁ బృథ్వీశ్వరుని రాజ్యమును సంరక్షించియుండును. గొంకసృపాలునినాటికి వెన్నయ్యయును యువకుండై యుండును. పృథ్వీశ్వరునికాలమునందును జాలభాగ ముండి యుండును. కాన ౧౨౪౦ దాక వెన్నామాత్యునికాలము; అధమపక్షము ౧౨౨౦ దాక నేనియు నై యుండును. ఈవెన్నయ్యకుఁ బాత్రుఁడు, అమరేశ్వరుఁ డని యే గాని పుత్రుఁ డెవ్వఁడో యీగ్రంథమునఁ గవి చెప్పలేదు. ఆతఁడు లేఁబ్రాయమున మరణించెనో లేక యప్రసిద్ధుఁడై యుండెనో కారణ మూహింపఁజాలము. మనుమఁ డగునమ

రేశ్వరునకు, అన్నయ, సింగయ యనునిద్రలు కుమారులు. ఇందలియన్నయ ము పుదియిద్దలమంత్రులచరిత్రమున వర్ణింపబడియున్నాడు.

సీ. ఘనదానకర్ణుడై గండపెండెము దాల్చెఁ గొఱవియన్నమాత్యకుంజరుండు క. హరి సిరిని వలచు సిరియుచు, ననుచుగ హరిఁగోరుఁగొఱవియన్నయయెపుడున్ వరక్షింపనివలచుచు, వసుసక్ వరక్షింప యతని వలచు సతతముకా.

మున్నగుపద్యములం బట్టి యాయన్నయమంత్ర మహాదాతయైనట్లున్నది. అట్లున్నను గవి తననాటికి దూర మగుట యుం దాను, అన్నయ్యతమ్ముడగుసింగ యశాఖలోనివాఁ డగుటయుఁ గాఁబోలు నాతనిని గూర్చి, యీకావ్యమున విశేషముగాఁబ్రశంసింపలేదు. కాని యాతనిపుత్రుఁ డగు పెద్దిరాజునుగూర్చి పల్లెకొండ జనపాలుఁ డగుచుల్లనదేవరాజుచేఁ గుంచెలు, నందలములు, నెల్లియుఁ గైకొన్నవాఁ డని ప్రశంసించెను. గోపరాజున కీతఁడు పెద్దముత్తాత.

ఇఁకఁ దనముత్తాత యగుసింగయను గూర్చి విశేషించి చెప్పలేదు. ఈసింగనకు అబ్బయ, గోపయ, సత్తెనారన, యనుముగ్గురు కొడుకులు గల రనియు, దనతాత యగుగోపరాజునకు నన్న యగు అబ్బయకొమ్మార్లు రామరాజు, కేసన, బాచిరాజు- అనువారలు ముగ్గురును- అనపోతకుమారసింగయకు నుంత్తులుగా నుండిరనియుఁ జెప్పెను. (చూ. ౧-౪౮) వెన్నామాత్యునికి నాటవతరములోని వా రగుటచే వీరు ముగ్గురును నించుమీచుగా ౧౪౦౦ దాక నుండి యుందురు.

వెన్నయ... .. ౧౨౨౦ దాకను

ఆపై ౨౦ ఏండ్లే యతనిపుత్రునికాలము చూచుకొన్నను ౧౨౪౦ దాకను,

తరువాతఁ బాత్రుఁ డగు నమ రేశ్వరునికాలము- ౧౨౮౦ దాకను,

నాల్గవతరములోని యన్నయసింగయలకాలము- ౧౩౨౦ దాకను,

అయిదవ తరమగు పెద్దిరాజు, అబ్బయ, గోపనాథుఁడు, సత్యనారనయు-

౧౩౬౦ దాకను,

ఉడియుందురు. ఇందలిపెద్దిరాజు కొడుకు లగు రామరాజు, కేసన, బాచిరాజులు ౧౩౬౦ మొదలు ౧౪౦౦ దాక నుండు రనుటకు సందియము లేదుగదా! ఏక శిలానగరాధిపతి యగురేచర్ల సింగమ నాయనిపుత్రుఁడు 'అనపోతనాయుఁ డనియు, నతనిపుత్రుఁడు రెండవసింగమనాయుఁడు (౧౩౮౧—౧౪౦౦) దాక నున్నాడనియునాంధ్రవాఙ్మయసంగ్రహ కారునిసిద్ధాంతము! ఈయనపోతసింగయకే రామరాజులునుంత్తులైయుండు రని సమకాలికత్వమును బట్టి నిశ్చయించుటనుసాధము.

అంశం

ఆరామరాజాశలకు సమానతరములోనివాఁ డగుకసువరాజును నించు మించుగా ౧౪౨౦ సంవత్సరముల ప్రాతములోనివాఁడు కావలసివచ్చును. (ఈక సువరాజు మసకవికిఁదండ్రయనియు 'రాణామల్లనరేంద్రుఁకుఁబరమగురులై శైవా చారప్రథమసింహాసనాసీను లైబ్రహ్మదేవయోడయల కూతుఁ గామాంబికయను కామినీరత్నంబుఁ బరిగ్రహించి వేముగల్లునివాసియై యుండె ననియు నిందుఁజెప్పఁ బడియె.)

కావున నీకవి ౧౪౩౦ దాఁటియే జీవించియున్నాఁ డనవచ్చును. ఏమనఁ బూర్వకవిస్తులియాదు, 'అనఘు హుళక్తిభాస్రకు మహామతిఁ బిల్లలమట్టి వీరరాజు ను.... అనుటవలనఁ బిల్లలమట్టి వీరభద్రునికిఁ దరువాతివాఁ డని యనుమానము కల్గవచ్చును. కాని సమకాలికుఁ డనినను సరిపడును. క్రీ. శ. ౧౨౪౦ లోని వె న్నామాత్యుని కేడవతరమువాఁ డగునీరోపరాజు ౧౪౫౦ ప్రాతముదాఁక నుండ వచ్చును గదా! ఒకతరమున హెచ్చినను, నొకతరమునఁ దగ్గినను దరమునకు ౪౦ సంవత్సరముల చొప్పునఁ గదా చరిత్రకారులు కాలనిర్ణయముచేయుచున్నా రు. కావునఁ బిల్లలమట్టి వీరనకు సమకాలికుఁడు కావుట నిశ్చయ మనవచ్చును. ఇతఁ, గవులచరిత్రములోని పదియేడవశతాబ్ద మచుసిద్ధాంతము స్థూలదృష్టితోఁ జేసినదేమో యనిపించుచున్నది. రాణామల్లననుగూర్చియును, వెన్నామాత్యుని గూర్చియు, వ్రాసినట్లే యీకాలనిర్ణయముచు, నట్లే యందుఁ జేయుబడినది.

ఈతఁడు ప్రసంగవశమున నాల్గవయాశ్వాసములోఁ జెప్పిన ఛందస్సందర్భ మునఁ బదుమూఁడువట్లు తెల్పినాఁడు. భీమనకాలమునాఁటికిఁ బదియే కలవు; అ నంతునినాఁటి కిరువదియైనది. ఈతఁడు భీమనపద్యభాగములనే వాఁడినాఁడు. ఇది యు నాలోచింపవలసినదే.

నవమాశ్వాసమున 69 వ పుటలో ౧౦గీ వ పద్యముతరువాత రెండు ప ద్యము లర్థముకానివి కలవు. ఈరెండుపద్యములకు రెండువిధము లగుపాఠములు దొరకినవి. వాని నీక్రిందవ్రాయుచున్నాఁడను. ఎచ్చట నైన సరియైన పాఠముదొర కినయెడఁ బ్రచురించి యీకొఱంత దీర్తురుగాక యని విధ్యల్లోకమును గోరుచు న్నాఁడను.

ఆ. తొలుపుతరములు మెరుపులు నంకమోల్లు, తిలలు జివ్వడీలు తీపివేళ్లు
లెక్కములుచమనుచు లిక్తాట్టిపుడుకుచు, గొందినిడక తెంపు లెందుఁగలవు.

క. పుడుగులలోఁ జుట్టముగా, నడవలు గ్రామములు తవులు నాదంబులు నం
గడపుగ నెరయంగఁ బాలే, ర్పడ...అయ్య లిట్టి వడనివి నిలిపెన్.

అనికొన్నిపతులు. వీనికేపాఠాంతరము లిట్లు గలవు.

ఆ. తెలుపు విరము మేరుపులు వంకమోరలు, తిలలు జప్పటిలు తీపివేళ్లు
లెక్క మలుచమునుచు దిక్కొటి యుడుగుచు, గొంది నిడక కెంపు లెందుగమ్మె.

క. పుడువులలోఁ జుట్టముగా, నడవలుగామములు నాతంబులు నం
గడపు నెఱుంగం బా లే, ర్పడ సిద్ధి గలవయ్యె వృద్ధి పాడనివిప్పే.

వేటొకవాఁతప్రతిలో—

గీ. తొలుపుతిరములువంకమోరలుపరపులు, తెల్లలుచు చప్పటాలుచు తీవెవేళ్లు
లెక్కమలుచమ్మనుచుచుదాపెక్కుపుణుగు, గొండువిడువక వేగెంపులెందుగొమ్మె.

క. పుడుగులలో బుట్టముగా, నడవలు గామములు దవులు నాతంబులునం
గడము నెరయంగ బాకే, ర్పడ సిద్ధికయయ్య విద్య వడసినినిలిపెన్.

ఈపద్యము లెవ్వరును నేనిఘంటువునను వాడియు నుండలేదు.

కృతీసమర్పణము:—ఈకవిశిఖామణి తనకావ్యమునకు శివకేశవుల నుభ
యులను గృతిపతులనొనర్చినాడు. తిక్తనసోమయాజి నాచనసోమనలవలెహరిహ
రులనుభయులనుసమానభక్తితో సేవించినయదైవ్వితి. అందునను 'తథాపిభక్తి స్తరు
ణేందుశేఖరే' అనినట్లు తొలుత శివస్తుతితో నారంభించినాడు. మఱియునాశ్వా
సాంతపద్యములందొకపద్యము హరసంబోధనములతోను, నొకటి హరిసంబోధన
ములతోను, వేటొకటి హరిహరసంబోధనములతోను ముగించుచువచ్చెను.

భోజుడు సింహాసన మెక్కుటకై ముప్పదిరెండుమాటులు వచ్చునప్పుడు
ను హరినో హరునో ధ్యానించుచు వచ్చినట్లు ప్రతికథమొదటను ద్వితీయాంత
ములతో లలితమగునచ్చతెలుఁగుపదములతో నొక్కొక్కపద్యము నెలకొల్పెను.

హరిహరులను సమానముగా ధ్యానించుట తిక్తన కవీంద్రునిమార్గమే
యయ్యను, భిన్నభిన్నముగా వర్ణించి హరిహరుల నేక మొనర్చి ముగించుచు
వచ్చురీతి నాచనసోమనార్యుని యుత్తరహరివంశద్వితీయాశ్వాసమునందలి హరి
హరస్తనమును స్మరణమునకుఁ దేకమానదు. కథలయందు సందర్భానుసారముగా
అంబికను, సూర్యునిగూడ సరసముగా స్తుతించియున్నాడు. కేవలము భక్తితత్ప
రుడై శివకేశవాత్మక మగుభగవంతునే కృతిపతి నొనర్చి యీకవి తాను ధన్య
డగుటయే కాక లోకమునుగూడ ధన్య మొనర్చిన మహానుభావుడు. మఱియు

నాశివకేశవుల వర్ణించుపట్ల మృదువైన వ్యంగ్యముతో భావనాపటిష్ఠత వెల్లడించెను. అదియే కదా కావ్యమునకు జీవము ! చూడుడు.

చ. పులుగులపెద్దవారువము పోటచిబ్బడు తాగరాతు పా
ములగమికాడు సెజ్జ నలుమోములవాఁ డిలుదీర్చుపట్టి వే
ల్పులు బలుబంటు లాకమలపొల్తుక తెల్లనితల్లి పెద్దకో
డ లనుచు నెల్లవారుఁ బొగడు దగునల్లనివేల్పుఁ గొల్చెదన్. ౧. ౨.
క. వెలిపట్టును బులితోలును, మలయజమును బూదిపూత మణులున్ ఘణులున్
దిలకము నెఱగన్నుంగఱ, వెలఁదియు మగవాఁడు నైనవేల్పుం దలఁతున్.

2. ౧౧గి.

ఇక విక్రమార్థచరిత్రమును రచించినజక్ష్మకవి యీతనిని గాని యీగో
పరాజు జక్ష్మను గాని స్మరియింపకపోవుటవలన నొకరిగ్రంథము చొక రెఱుంగ
రని యనుకొనవలసి యున్నది. జక్ష్మ ౧౮౧౦—౨౦ సా. లలో విక్రమార్థచరి
త్రము రచించినాఁ డని కవులచరిత్రము తెల్పుచున్నది. జక్ష్మ యీకవికంటె
గొలఁదిపాటి ముందుకాలమువాఁడే కావలెను. ఆతనికంటె మిన్నగాఁ జెప్పఁ ద
లంచినట్లు ను నిందఁ గానరాదు. కవిత్వతారతమ్యములు చూచిన యెడల నీకవి
జక్ష్మకుఁ గొంచెపాటి వెనుకవాఁడే యగును. ఆతనివలె నిమిడికగఁ జెప్పఁగలకవి
యగును. ఆకవిత్వముముం దీకావ్యము కొంచెము వన్నె తగ్గి యిమిడిక లేనట్లుం
డకమానదు. అంతమాత్రమున నియ్యది గౌరవపాత్రము కాకపోదు—చులిచిన
రత్నములహార మొకటి, విరిసినమల్లెపూవులపండ యొకటి. దాని తేజస్సు, దీనిపరి
మళమును మనోహరములే ! సహజమైన శైలితో లలితము లగు జాతీయముల
తో మనోహరము లగువర్ణనలతో నీకావ్యము ప్రాచీనకావ్యములలోఁ బ్రశస్తి
గాంచి మించినదే. జక్ష్మగోపరాజుల కవితాశైలుల భేదము విచరింపఁ బూనిన
చో గ్రంథవిస్తర మగు నని విరమించుచున్నాను. అయ్యది ప్రత్యేక మొకవ్యాస
ముగా వ్రాసి ముండుప్రకటింతును.

వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

విజ్ఞాపనము.

పాఠకమహాశయులయాదరమున భాషాభిమానులకృపవలన సింహాసనద్వా
త్రింశిక ప్రథమభాగము (మొదటియైదాశ్వాసములు) పూర్తియైనది. ఇప్పటికిఁ బం
ద్రైండాశ్వాసములును సమగ్రముగాఁ బ్రకటింపఁగలిగితిమి. అనేక ప్రతు లుపలభ
ములైనను దప్పు లన్నిటిలోను సాధారణ్యమును వహించినవి. సందేహము లన్ని
టిలో సందేహములే యైనవి. అసర్థకపాఠభేదములు మెండుగాఁ గలవు. అన్నిటిని
జూచి యవసరమైన పాఠములను, భేదములను మూలమునను బుటలక్రిందునను
జేర్చినారము. సందర్భశూన్య మైనవానిని బొత్తిగా విడిచిపెట్టితిమి. కొన్ని చెప్పవల
సినముఖ్యవిషయములు రెండవభాగము మొదటఁ జెప్పియున్నాము. కావున విశే
షించి యిచటమరలఁజెప్పలేదు.

ఈగ్రంథమును మేము ప్రచురించుటలో సాయపడిన పలువురుపండితులకు
ను దమవ్రాతప్రతి నెరవిచ్చిన మ. రా. శ్రీ సోతాపైగడ బ్రహ్మానందరావుపంతులు
గారికిని సమగ్రగ్రంథమునకు యథామతిం బీతికరచియించి యొసంగిన బ్ర. వెంప
రాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారికిని మే మెంతయుఁ గృతజ్ఞులమై వందనశతంబు
లర్పించుచున్నారము.

ఇట్లు,
ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్త్రార్యదర్శులు.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక*.

(క్షధమభాగము)

ప్రథమాశ్వాసము.

— ౧ కృత్యాది, దేవతాస్తోత్రాదికము —

- శా. శ్రీమత్పర్వతసందనా¹తరులతాశ్లిష్టాంగ మై బాహుశా
ఖామధ్యంబున నున్నవన్నగఘటాఘం బాకు లై యొప్పు ను
ద్దామం బా శశికాంతి పుష్పరుచి నొందంగా జటావల్లవ
స్తోమం బా హరపారిజాతము నుతింతు² న్వాక్ఫలావాప్తిక్.
- చి. పులుఁగులపెద్ద వారువము, పోటరి బిడ్డఁడు, తాఁగరాతు³, పా
ములగమికాఁడు సెజ్జ, నలుమోములవాఁ డిలుతీర్చుకట్టి, వే
ల్పులు బలుబంటు, లాకమల⁴ పొల్తుక, తెల్లనితల్లి పెద్దకో
డలనుచు నెల్లవారుఁ బొగడం దగు నెల్లనివేల్పుఁ గొల్చెదన్.
- ఉ. దక్షిణనేత్రకాంతి నుచితంబుగ నర్థవికాస మొంది వా
మాక్షిరుచిప్రసారమున నర్థము విప్పకయున్న పుండరీ
కాక్షుని నాభిపద్మనిలయంబునఁ దుమ్మెదధింగి లోలుఁడై
యక్షయవేదనాదమయఁ డైన విరించిఁ దలంచి మ్రొక్కెదన్.
- ఉ. కట్టినపుట్టముం దనువు గద్దియతెమ్మియు నక్షమాలయుం
బట్టినచిల్లయు న్నగవుఁ బాపటజల్లియు నొక్కవన్నెగాఁ
బుట్టుచుఁ బుట్టువిద్యలగుఁ బుట్టినయిల్లనఁజెల్లి బ్రహ్మవా
కట్టానరించి తన్నుఖినికాసియో సతి మమ్ముఁ గావుతన్.
- ఉ. నిద్రము లైన భూషణమణిప్రకరద్యుతు లన్నిదిక్కులన్
దొడ్డలువుచ్చి తల్లిచనుదోయిసరిం⁵ దలకట్టు మిఁచఁగా
ముద్దులు సూపుచుం బసిఁడిముద్దగతిం దొడమిఁదనాడు నా
ముద్దుగజేతునిం దలంచి మ్రొక్కెద నీకృతికార్యసిద్ధిక్.
- క. రుక్మాదపరివృదసురగణ, తృణోచను సురశరణ్య ధృతశక్తి ఫణి
ద్విణ్ణయవాహను, పారినిభు, వల్లఖు నభిముఖునిగాఁ బ్రశంసించుమదిన్.

*సింహాసనద్వాత్రింశతియనియుం గలదు 1. నందినీ. 2. భజితుక్. 3. రాగరాతు, రాగకాతు.

రి. లాల్మలమిపొల్తుక. 4. నడిం. 5. హరిక్రియ, హరిప్రియ, హరిఘంటు. 6. నలినమఖుఁగా.

- క. ప్రవిమలుఁ డని గ్రహరా జని, కవితాప్రియుఁ డని జగత్ప్రకాశకుఁడనియున్
భువిపిత్రమార్చనృపసంభవకారణుఁ డనియు¹ లోకబాంధవుఁ దలఁతున్.
- క. పులుఁగునకై యెవ్వనిమది, నొలికినశోకము లకారయుతమై కవితా
కలనకుఁ దెరు వయ్యెఁ దలం, పుల నాతని గొల్లుఁ బుట్టఁ బుట్టిన సుకన్య. ౮
- ఉ. శ్రీనిలయంబునాఁగ మురజిద్గుణరత్ననివాస మై యుపా
ఖ్యానతరంగిణీధరిత మై కడగానఁగరాని భారతా
ఖ్యానపయోధిలోనఁ గల మై నిజయుక్తి భజుఁడఁ గర్ణధా
రానుకృతిం గృతార్థత మహాఘనుఁ డౌ మునిఁ బ్రస్తుతించెదన్. ౯
- క. ఆభారతపర్వత్రయ, మీ భారతవర్ష మెల్ల నెఱుంగఁ దెనుఁగునన్
శ్రీభారతిగతిఁ జెప్పిన, నాభావుకమును² దలంతు నన్నయభట్టున్. ౧౦
- క. లేముల వాడక శుచియై, ³ లేములవాడం జరించు లేములవాడం
దా మెఱసిన భీముని నుత, భీముని బలభీము పిమతేభీమునిఁ దలఁతున్. ౧౧
- చ. అనఘు హుళక్తి భాస్రరు, మహామతిఁ బిల్లలమట్టి పీరరా
జున, ఘను నాగరాజుఁ, గఃసోమునిఁ దిక్త సోమయాజిఁ, గే
తనకవి, రంగనాథు, నుచితజ్ఞుని నెఱ్ఱన, నాచిరాజుసో
మన, మరేశ్వరుం, దలఁతు మత్తులచంద్రుల సత్తపింద్రులన్. ౧౨
- వ. అని యిట్లు సకిలవరప్రదానకారణదేవతల ను జతురవృద్ధానంద్యగద్య
పద్యవిద్యావిద్యోతితు లయిని కపిశివుల నుం బ్రశంసించి తల్పినాదానా
దితినహజనాహిత్యతరంగితాంతరంగుండ నై సకిలజననా ధారణం బగు నట్టి
ట్లని విన్నవించెద.⁴ ౧౩
- ఉ. ఆదరణంబులేక చెడనాడిన బాణమయూరకాళిదా
నాదులకైనఁ దప్పు గల దన్యుల కే మని చెప్ప విసిత్తో
నేదియుఁ గాదు పొమ్మనక యిందులచంద మెఱింగి తప్పినం
గా దని తీర్చి యొప్పు గని కెకొని మెత్తురు గాకి సత్తెచ్చల్. ౧౪
- ఉ. మానుగఁ దప్పలున్న ననుమానము సేయకి మోదమానస
నానసు లైనవారు కలుమాలు పరీక్ష లొనర్చి తీర్చినన్

1. కారణవనియు. 2. నా భరతుడని, నాభవకుడని ౪. వే, లే, యని రెండుప్రతుల
రెండరితులు (వేమలవాడ, లేమలవాడ). 4. వికర్షించెద, విసిపించెద. 5. మానము దప్పనీక.
6. లొనర్చిలేనియున్.

హీనకవిత్వ మైన మెఱుఁ గెక్కుదె నేర్పరులైనవారితే¹

సానలఁబట్టి తీర్చినను సన్నపురత్నము వన్నెకెక్కుదే.

౧౧

ఉ భావరసానుకూలమృదుపాకపదార్థసమృద్ధి లోకసం
భావన నొప్పుకావ్యముల ముక్తము² గానఁగ లేక దుర్లభుల్
కా వనఁ గాని మెట్టికడఁ గట్టడిఁ జెప్పఁగనేర, రెల్లడం
ద్రోవన కాక కుక్కులకు దొంతులు వేర్వఁగ నేర్పు గల్గునే.

౧౨

చ. చులుకని పద్య మైనఁ గడుఁ జోద్యము చేయుచుఁ జిన్నవానిఁ బె
ద్దలు గొనియాడఁగాను విని తప్పుబట్టఁదలంతు రక్షయల్
బిలిబిలి మాట లాడఁ దనుఁ బొందినవానికి మున్నగాక యా
పలికెడు చిల్లిపిల్లఁ గని బాగురుఁబిల్లులు³ సంతస్పిన్ననే.

౧౩

ఉ. భీమనవన్య మన్నఁ గడుఁబ్రీతి వహించుచు మేలుమేలు నా
నే మిది చెప్పివార మన నిక్తమె ప్రాసము గూర్చినాడ వౌ
నే మిది కాదు దీనివడి కిక్కడి కగ్గ మిచ్చెడి దీగణం
బే మని పెట్టినాడ వని యెగ్గులువట్టఁ గుబుద్ది పెద్దలక.

౧౪

క. వివరికి వివరించిన కృతి, చనిపాలా బుచ్చదార సరి గూర్చుట⁴ యా
యనివేకికి వినిపించిన, కవిత వఱుకఁ జాతపండు గలుపుట చుట్టా.

౧౫

ఉ పూనిసరీతి వానితలఁపు ల్వడిఁ బ్రాసములుం జలంబునం
బాసగిలంగ నీడ్చి యొకపద్యముఁ గూర్చఁగవచ్చుఁగాక యా
భ్యాసకథానుకూలముఁ గావ్యముఁ జెప్ప వశంబె సన్నమై
కానఁగ జల్లి నేయునది కట్టెకుపుట్టుము నేయనేర్చునే.

౧౬

క. ఉర్విఁ గలశబ్దజాలము, నిర్వచనస్థితుల నెఱిగి నేర్చున విద్యా
నిర్వాహకుఁ డనఁజెల్లెఱుఁ, సర్వజ్ఞుఁడు గానివాఁడు సజ్జని యగునే.

౧౭

క. ఎప్పుటి కేయది ప్రస్తుత, మచ్చటి కావిద్య మహిమ⁵ మచ్చువడంగాఁ
జెప్పక సర్వజ్ఞత్వము, వొప్పునునే కావ్య మంత సులభమె ధాత్రిక.

౧౮

క. దుర్వాదము గాకుండ న, పూర్వపుఁగృతిఁ జెప్పుసుకవిపుంగవునకుఁ దా
సర్వజ్ఞుడ నని మాటల, గర్వింపఁగ నేల తొడవు గానంబడఁగక.

౧౯

క. చనుఁ గవివైభవవిద్యా⁶ యని చదువుటఁ గావ్య మధిక మదియును నల్లి
ల్లునగుడియుఁజెఱుపునిధియును, వనము సుతుఁడు సంతతులుభవస్థితిగతికి

౨౦

1. నేర్పరులైనవోజులై. 2. పద్యతి. 3. బాపురుఁబిల్లులు. 4. గూర్చుననా. 5. మర్యాద
చ్యు...జెప్పెడు.

- క. ఎవ్వరు కృతు లొనరింపును, రెవ్వరు కృతిలోన వినుతి కెక్కును రొరుచే
నన్విమల¹క్రీడి సంతతు, లివ్వచునుతిఁ జెడక నిలుచు నినకల్పముగఁ.
- క. సుగుణులు “బాణోచ్చిష్టం, జగత్రయ” మ్మనఁగఁ గొంత చదువఁగఁబ్రయమే
తగఁ దోడంటిన² పా లిం, పుగఁ బెనుఁ గయియున్న నది యభోజ్యంబగునే.
- క. సంబంధము లగురసభా, వంబులు మునుకంటె నభినవంబులు గలవే
యంబుధి నె కాక బహు ర, త్పంబులు చక్రకుల కేమి తాఁ బండినవే. ౨౭
- క. తల్లి యగు వాణికరుణం, దొల్లిటికపు లధికు లనఁగఁ దోచిరి పిదపఁ
బల్లిదు లిప్పటినుకవులు, తల్లికే గడగొట్టు³కొడుకు దాఁ బ్రయమగుటఁ.
- క. ఏజనులకైన సద్గుణ, యోజితులై భావ మెఱిగి యుచితార్థకథా
రాజితు లగు కవిరాజుల, రాజులు చేపట్టిరేని రాజ్యము గాదే. ౨౯
- క. సరసులు చేపట్టినచో, విరసం బగుకావ్య మైన వినిపించిన నా
దరణీయం బయి వెలయుదె, ధరఁ బుష్పలఁ దాల్చి తుంగ⁴తలకెక్కుగతిఁ.
- క. అప్పరమేశ్వరు కరుణా, గుప్పలు గొను విక్రమాస్త్ర గుణముల కొఱకై
చెప్పెద రసభావంబులు, ముప్పిరిగొనునట్లు కథలు ముప్పదిరెండుఁ.
- చ. తెనుఁగున దేటగాఁ గథలు దెల్పినఁ గావ్యము పొందు లేదు మె
త్తన పస చాల దండు విశదంబుగ సంస్కృతకల్ప మూదఁ జె
ప్పిన నవి దర్శముండ్లనుచుఁ బెట్టరు వీనులఁ గావునన్ రుచుల్
దనరఁ దెనుంగుదేశియును దద్భవముం గలయంగఁ జెప్పెదఁ. 3౨
- క. పదిలముగ మృదులవచనా, న్నదపదసంపదల రసము వదనిడక మహా
పదముల నైనను జల్లులఁ, బొదుపెట్టిన దుడుకుఁగవిత్⁵ పొదలు నెసభలఁ.
- గీ. తనవచోవిశేష మెనయక పూర్వక, భామితోక్తిఁ జెప్పు టేమికడిది
యొకఁడు గోలవట్టి యొయ్యనఁ గొనిపోవ, నంధుఁ డెచటికైన నరుగుటరుదె.
- ఉ. ఈసరసోక్తికావ్య మొకఁ డిమ్ముల సంస్కృతభాష నచ్చుగాఁ
జేసిన నట్ల వీఁడు మఱి చేయుట యేటిది యంచుఁ జెప్పఁగాఁ
జేసి యనాదరం బురక చేయకుఁడీ విలుకాఁడు తూటుగా
నేసిన నందె పాట మఱి యేసినవానిద సూటిగావునన్. 3౩
- చ. తెలుఁగున కెల్లఁ దల్లి యగుఁ దెల్లము సంస్కృతభాష యందులోఁ
బలుకు తెలుంగుచోఁ బదవిభాగము నన్వయ మర్థమంచు నీ

1 నన్విమల. 2 తోడంటునఁబా. 3 గడపుట్టు 4 కంకఁడుంగ. 5 దుడుకువిత్.

- మలకలకంటె నందుల సమస్తము దేటతెనుంగ యొప్పు నా
కొలది ప్రియంబు గాదె చెఱకు ల్లినుకంటె రసంబు గ్రోలినన్. 3౬
- క. పురమధుజులీలాంబుధి, పరిణయనయనిప్రలంభపతిగుణయతభా
స్తరచంద్రోదయరణగతి, గిరివనదూతస్తరతులఁ గృతి చెప్పఁదగున్.
- క. కావునఁ బను నెనిమిది యగు, నీవన్న లచటనచట నించుక బెరయు
గావించెద నిటఁ బని కిరి, రావనకుఁడు లక్షణాభిరామము లగుట¹.
- వ. అని విన్నవించి కృతకృత్యుడ నై సింహాసనద్వాత్రింశతి కథాకథనమూల
కారణం బైన యుచికారమణుడు ను ²మృతనితానంప త్తి సంధాయకుం
డగు లక్ష్మీనాయకుండును గావ్యనాయకులుగా నియమించుట³జేసి. 3౭
- సీ. పాఠపెండెముగాక కనఁడియందియమునునడుగుఁదామరలపై నమరువాఁడు
పెద్దమెకఁకుతోలు నిద్దంపుఁబల్లును మొలదిండుగాఁ గట్టి మురియువాఁడు
ఎముకపూసలునుముత్యములుఁజేరులు గాఁగ నక్తునఁదాల్చిపెంపెక్కువాఁడు
పునుకయుం బెరుగుల్లయును గేలుదమ్ముల నంచలచ్చాఁడి బాటించువాఁడు
సగముపొడవునఁ దెల్పు నాసగము నల్పు
నయ్యు మెడ నొకవన్నియ యగుచు మేను
లెనయ ముక్తంటియును వెన్నుఁడును ననంగఁ
బొల్పు నావేల్పు కబ్బంబుఁ బ్రోచుఁగాత. ౪౦

— కవివంశావతారవర్ణనము! —

- క. తత్పదపద్మారాధన, తత్పరులను రాజమంత్రిధర్మజ్ఞుల మా
సత్పురుషుల వినిపించెద, మత్సారంపర్య మొకక్రమంబునఁ దెలియన్.
- సీ కలుషమండలిక భేకఘోషంధుఁ డన రాయగజగంధవారణాభ్యాతి మెఱసి
వీరఘోష్టనిభాళుఁ డారూఢబిరుదవిరోధి కళింగవిరోధి యనఁగ
వెలసి నానాఁటికి వెలనాఁటి పృథివీశ్వరుని రాజ్యభారధుర్యుం డనంగ
నారెలు గన్నడి లఱవలుఁ దెలుఁగులుఁ దనబిరుదందియఁ దగిలికొలువ
నెగడి సనదప్రోలు⁴ నెలవుగా భూసుర, వంశసాగరామృతాంశుమూర్తి
చక్రవర్తిమాన్యసౌజన్యధన్యుండు, విక్రమార్థవిభుఁడు వెన్నవిభుఁడు.
- ఉ. సాంద్రజవాంబున,⁵ న్నతి, నిజస్థితి, నేర్పునఁ, బేర్తి, సత్యవృ
త్తిం, ద్రుతబాణ⁶ పాతనిరతిం, గళల, న్గరివత్తు రెల్లు ప

1. మొరయన్, మొరయన్. 2. ముక్తివితానసంపద్విధాయకుండు. 3. సందర్భాల్లు.
4. సాంద్రబలంబున. 5. దృఢబాణ.

- క్షీంధ్రుఁడుఁ బన్న కేంద్రుఁడు నగేంద్రుఁడు డుపేంద్రుఁడు నింద్రుఁడున్ మారి
శ్చంద్రుఁడు రామచంద్రుఁడును జంద్రుఁడు వెన్నయ ముత్రిచంద్రుతో¹
- క. అమరఁగ వెన్నయచుంత్రికి, నమితకళాక్షీప్రాత్రుఁ డగుప్రాత్రుఁ డై
యమరేశ్వరమంత్రినిభుం, డయరేశ్వరచుంత్రి వెలసె నార్యులు మౌగడ².
- క. సింగతి నమరేశ్వరునకు, గంగాంబకుఁ బుట్టి రట్టి ఘను లన్నయము³
సింగయమంత్రియుఁ దమలో, నంగీకృతరామలక్ష్మణాకారములన్. రగి
- ఉ. అన్న మనామధేయసచివాగ్రణి పుత్రుఁడు పెద్దిరాజు సఠ
కన్నిధి కవల్లికొ డజనపాలుఁడు మల్లనదేవరాజుచే
నన్నఁగఁ గుంచె లండలము నెల్లియుఁ గైకొని మంత్రియై ప్రతా
పోన్నతి కెక్కి ధర్మముల నొప్పెను బ్రహ్మవనప్రతిష్ఠలన్. రఁ
- చ. అనఘులు సింగనార్యునకు నబ్బయ గోపయచుంత్రి సత్రేనా
రన యనఁ గల్గి రాత్తజులు రాములు చూపువరు దోచినట్లు పెం
పున వెలయంగ నబ్బయకుఁ బుత్రులు పుట్టిరి రామరాజుఁ గే
సనయును బాచిరాజు గుణసాంద్రుఁడు సింగనయుం గ్రమంబునన్. ర2
- క. ఘను లగ్రజులకు నీడై, వనములుఁ గ్రతువులును గృతులు వడి నిల్పిరి బా
చనయును సింగనయును దగి, రనపోతకుమారసింగయకు మంత్రులనన్.
- క. రామాయణకృతికృతియై⁴, తామెఱయుచు నంద్రకవిపితామహుఁ డనఁగా
భూమిని మించినభీమన, నామంబునఁ బరఁగె సత్యనారన ఘనుడై.⁵ ర3
- ఉ. నారన కగ్రజంబు సుగుణజ్ఞుఁడు గంగమసింగమంత్రికిం
గూరిమిపట్టి నాఁ బరఁగు గోపయచుంత్రి నిజానువృత్తిఁ బెం
పారెను నెల్లమాంబిక కులాంగనగా నుతికెక్కిఁ దారతా
రారుదిక్కి యాకసవరాజతనూజుఁడు దాఁ బ్రసిద్ధుడై. గిం
- వ. ఇట్లు గోపరాజతనూజుండైన కసవరాజు దానగుణ రాధేయుం డగు రాణా
మల్లనరేంద్రునకుఁ బరమగురుండై శైవాచారక్రథమసింహాసనాధీశ్వరులైన
బ్రహ్మదేవయొడయల కూతు కామాంబిక యను కామినీరత్నంబుఁ బరి
గ్రహించి సుగుణగణగణ్యుం డై నెగడె. గిం
- ఉ. స్థేయుఁడు మంత్రిలక్షణవిధేయుఁడు లాలితదానకేళి రా
ధేయుఁడు సర్వసజ్జనవిధేయుఁడు సంతతసత్యవాక్యకాం

1, చంద్రుడు, 2 గంగాంబకుఁ బుట్టిరి భువి, నంగజనన్ని భువి ఘనులు అన్నయయు సింగయ
మంత్రియు, 3. పల్లికొండ గుణసంగుఁడు సింగనయుం బ్రయంబునన్. 4. రామాయణకృతి
ఫలియై, 5. కవియై, 6. బ్రహ్మదేవడియై.

తేయఁడు నిత్యకీర్తి సుదతీవణిణేయఁడు భావశుద్ధి గాం

గేయఁడు గాయకప్రకరగేయఁడమేయఁడజేయఁడున్నతి. ౧౨

సీ. ప్రకటిత సరసవాక్పతి యనఁగాఁ జెల్లి చతు రాస్యఁడై పద్మజన్మఁడనఁగ
నార్యానుకూలమా కార్యంబు దీర్చుచు సర్వజ్ఞఁడై మహేశ్వరుఁడనఁగఁ
గామాంబఁదనపత్నిగా గారవించుచుఁ బురుషోత్తముండయి హరియనంగ
గోపకుమారుండు కొడుకుగా నక్రూరదృఢమిత్రుఁడై వాసుదేవుఁడనఁగ
వేముగల్లు జన్మభూమిగాఁ బెరిగియు, ¹దీపులెల్ల మాటఁ దేలకటిచి
హరిపదైకబుద్ధి హరితగోత్రాంబుధి, రాజఁగఁ గనవరాజు మించె.

క. తంత్రముచే గార్యము పర, తంత్రము గాకుండఁ బరిహితమె చేయుమహా
మృత్యులలోపలఁ గనవయ, మంత్రఃపారమున దిశజమంత్రయుఁ బోలె. ౧౩

వ. ఇట్టి మంత్రశిరోమణికి నుసికిపట్టగునట్టి పట్టనం బెట్టిదనిన. ౧౪

శా. రాణామల్లన కీర్తిచంద్రికలు పర్వం బొంగి మధ్యాశ్రిత
క్షోణీభృద్వనదుర్గమై గుణమణిసోమంబుల న్నిండి య²
క్షీణశ్రీపురుషోత్తమాశ్రయము నై చెల్వారి దానామృత
శ్రేణిం ద్యాగసముద్రనామము వహించె న్వేముగ శ్రీమహి. ౧౫

వ. అట్టి పురంబునందు. ౧౬

క. పూజతు లగుకపులకృష్ణ, భ్రాజష్టుండఁ గొంత ³యాంధ్రభాషావిదుండఁ
రాజనుతుఁడైన కనవయ, రాజతనూభవుండ గోపరాజనువాండఁ. ౧౭

శా. చిత్రఖ్యాతి ⁴తీర్ణిక్షిక్రమనిధి శ్రీక్షమాదిత్య చా
రిత్రఖ్యాతసశాసనంబులకు భూరిస్తంభసంభారమై
ధాత్రీపాలురుఁ గావ్యవేదులును మోదంబంద సింహాసన
దావ్రింశ త్తథల స్థానంబులుగఁ గావ్యం బొప్పుగాఁ జెప్పెదఁ. ౧౮

వ. అది యెట్టిదనిన. ౧౯

— ౧ కథాప్రారంభము ౧ —

ఉ. సారబలప్రసారపరిశంసితవింశతిబాహుబాహుకే
యూరచిరత్నరత్ననికషోపలహా రజతాద్రి పై మనో
హరఃహరము ల్పలీపి యచ్చట నచ్చట విశ్రమించుచుం
జారుచిచారుఁ గింకరవశంకరు శంకరు గౌరి యిట్లనఁ. ౨౦

1. మేటిస్వపులమాటగీటుపఱచి 2. యాక్షోణీ శ్రీపురు...కోభిల్లి. 3. యన్తభాషావిదుండఁ
డఁ 4. విక్రమింపు.

- క. చిత్తజహర మీవలనం, గ్రాత్రకథ ల్లిగెనేని గోరి వినంగాఁ
జిత్రం బుత్తలపడియెడి, నిత్రతీనిం బ్రాద్ధువుత్ర మెటిఁగింపఁగదే. ౬౨
- క. నావుడు దేవుం డిట్లను, దేవీ కల వెల్ల నీకుఁ దెలిపితి మొదలన్
దేవాసురమానుషముల, నీవెఱుఁగనియట్టికథలు నేఁ డిఁక నేవీ! ౬౩
- క. ఇప్పటికి భోజనకుఁ గడు, నొప్పిద మగు మణిమయాసనోపాంతములన్
ముప్పదియై రెండుబొమ్మలు, చెప్పిన యాకథలు గలవు చెప్పెద యనుమా.
- క. అనవుడు నామణిసింహాసన మెవ్వోసాము భోజనపతి కేలా
గునఁ జేరె నేమికారణ, మున నతినికి నిన్నికథలు బొమ్మలు సెప్పెన్. ౬౪
- క. నాకుం జెప్పఁడు నావుడు, నాకెలాసంబువై సుఖాసీనుం డై
యేకతమునఁ గథ లన్నియు, శ్రీకంఠుఁడు గౌరి కిట్లు చెప్పఁదొడఁగెన్.
- సీ. కాంచనకుంభసంగతశృంగములు గలమేడలు గడకిట్లు మేరు వనఁగ
రామణీయకగుణారామంబులైన మందిరములు తిరములౌ పురము లనఁగఁ
గట్టాయితం బైన కట్టడ గలకోటపుట్ట యాచెలియలికట్ట యనఁగఁ
గడ గాన రాక భీకరమకరాలయం బైనయగడ్డ మహాబ్ధి యనఁగ
మించి భూమండలంబునిర్మించు వేళఁ, దెలివివడబ్రహ్మపడియచ్చుదెచ్చుకొన్న
దీప్తివ మనఁజెల్లు బహురత్నదీప్యమాన, గోపురంబుల నుజ్జయినీపురంబు.
- క. ఏకడఁ జూచిన రత్న, వ్యాకీర్ణము లై వెలుంగు నవ్వీటి గృహ
ప్రాకారంబుల మహిమను, జీఁకటియను జోరకులముఁ జేరఁగనోడన్.
- క. కోట నొకచోట మరికత, కూటముఁ దృణమనుచు నిలిచి కోమటియిండ్లం
గోటికి నెత్తినపడగల, యాటునకై యళికి పాటు నర్చుని హయముల్.
- ఉ. పంచినగాలిచేరుల నభఃస్థలి తక్కెడదండెనేసి నా
కంబు మహీతలంబుఁ గుడుక ల్రచియించి యిరించి తొలి తు
ల్యంబుగ నెత్తుచోఁ జాలుకనై యమరావతి మీఁది కేగె న
త్రస్వంబున నెక్కుడై యట నవతీపురం బది వ్రాలఁ గిందికిన్. ౭౦
- క. క్రిందయ్యను సమరావతిఁ, గ్రిందుపలుచు ననుచుఁ గవులు కీర్తింప మహీ
బృందారకవరులకు నా, నందంబుగ నయ్యవఁతినగరం బొప్పన్. ౭౧
- ఉ. జాగులు లేక యిచ్చు నెఱచాగులు, నంచితకీర్తి సంచయో
ద్యోగులుఁ, బాపవరనపయోగులుఁ, గల్పితయాగులు, న్నూ
రాగులు, వీరరాగులు, నిరసరోధి కృతానురాగులున్
- భోగులు, సిర్విభాగులును, బుణ్యనియోగులుఁ దత్పురీజనుల్.

గీ. మధురకంచితాశిశూయాపురముద్వార, తియయోధ్యయి యవంతిపురము
నాగ నెగడు ముక్తినగరంబులం దున్న, నరులు పుణ్యభాజములు గారె.

శా. ఏణిలోచనలుం గవీశ్వరులుం బ్రత్యేకాధ్యులు జాణలు

స్వీణాపేణా శాప్రవీణమతులు నివద్వాంసులు స్వీరులు

క్షోణీదేవతలు స్వహోత్సవముల నోభిల్లగా నిత్యక

శ్యాణం బై చెలువొందు నాపురము దివ్యం బైన సంపత్తితో. 2౪

సీ. దాన ప్రశస్తసప్తభావము గల్గు భూవల్లభులును దంతావళములు

పివిధపదక్రమ విహితవర్తన గల్గు కుంభినీసురులును ఘోటకములు

బహుళసంఖ్యాతనిర్వహణచాతురిగల్గు నుత్తమగణకులు యోధులు

నక్షపాటవసంభృతార్థభావముగల్గు నాదిజూదరులును నరదములును

బదకు పండిగాంగ భండనంపద గల్గు, గ్రోతవర్తకులును గుమ్మరులును

జొప్పదప్పకునికి నెప్పన నొప్పల, కుప్పయనంగంబరంగు నవ్వరంబు.

గీ. అందు జంద్రగుప్తు నాత్మజండగు భర్తృహరియ రాజ విక్రమార్ధుఁ డతని

సవతితల్లికొడుకు యువరాజు తన్వంత్రి, భట్టి నాగ నీతిపరుఁడు గలఁడు.

చ. అలక లలిత్రజంబు, వదనాబ్జము చంద్రుఁడు, సుస్వరంబు కో

కిలములు, మంజువాక్యములు కీరగణంబుల సొంపు, చల్లనూ

ర్పులు మలయానిలం, బయిన రూపము దాల్చి యనంగ సేననాఁ

జెలఁగె ననంగ సేన యనుచేడియ భర్తృహరీప్రభార్యయై. 2౫

క. తరుణులలో మిక్కిలి నీ, తరుణికడం జిక్కి వీరధరణీవరుఁడై

యొజపునఁ దదీయచేతో, హరుఁడై హరివోలె భర్తృహరి విహరించె.

ఉ. అత్యనురక్తి భర్తృహరి యంతిపురంబునఁ గేలిలోలుఁడై

నిత్యరతిప్రసంగముల నిల్వఁగ నాతనిదర్శనంబు సాం

గత్యము లేకయుం బ్రజలు కార్యముపల్లను భట్టి విక్రమా

దిత్యులనేర్పునం దగవు దీతఁగ నుండిరి నైజవృత్తుల. 2౬

క. ఆదిసముల నవ్వరిలో, వేదవిదుం బైన యొక్క విప్రుఁడు మిగులం

బేదటిమి నొగిలి ధనసం, పాదనమతి భద్ర కాళిపాలికఁ జనియె. ౨౭

క. చని యాగుడిముందట ను, గ్రనియతిఁ దప మాచరింపఁగా నాదిమయో

గిని మెచ్చి దివ్యరూపం, బున నిలిచె న్నిపుతలఁపుపొం దొనగూర్చి

ఉ. అత్తఁ జాగి మ్రొక్కుచు ధనాధ్యత వేడట దప్పి, యత్తలోఁ

దత్తఁ మంది బ్రహ్మణుఁడు తా నమరత్వము వేడినం గృహ

యత్రమనస్తయైన జగదంబిక యేకజనోపభోగ్యమా

క్రాత్రఫలంబు దెచ్చి యిది గొమ్మని యిచ్చిన వచ్చె నాతఁడు. ౮౨

క. వచ్చుట విని తన కెదురుగ, వచ్చినసతిఁ జూచి పిన్నవారలసేమం
బచ్చుపడ నడిగి యాపం, డిచ్చి యమర్త్యత్వ మిచ్చు నిది యని చెప్పె.

క. అనవుడు విని యతనికుటుంబ, బినియును దారిద్ర్య దుఃఖిపీడిత యగుటం
దనవతిఁ గడు దూఱుచు ని, ట్లనియె మనస్తాపమున నిరాకరణముగా.

ఉ. అచ్చట మెచ్చు గాంచి యిట కర్థము దెచ్చెద వంచు నన్ని ము
చ్చిచ్చున వెచ్చి పొట్ట కొక చేరెఁడు గంజము లేక యాఁకటం
జచ్చియుఁ జాన మించుక కంబంబయినం గొనిరాక దేవచే

దెచ్చితి విట్టిపండు విధి ద్రిప్పఁగ ఛాందసబుద్ధి దప్పనే. ౮౩

క. కడుపునకుఁ గూడు గానక, కడి మిడిమిడి మిడుకునట్టి బడుగున కియ్యా
ఱడి యమరత్వంబేటికిఁ, గడు పిటఁ గాలంగఁ గంటఁ గాటుక యేలా.

క. గతి దప్పిన పనికేసుని, పతి దూఱఁగవచ్చు నిట్టి ఫలమున నొక సం
గతి ధనము వడయవచ్చును, మతిలో శ్రీ బుద్ధి యనక మన్నింపఁదగు.

మ. ధరణీకాంతునకైన నొప్పు నమరత్వం బింక నీవేగి యా
నరనాథుం గని దీని నిచ్చి బహురత్నస్వర్ణనిష్ఠాజ్ఞలం
బరభూషాది సువస్తువు ల్వడసి రమ్మ యంచుఁ బొమ్మన్న భూ
సురుఁ డేగఁ ఫలహస్తుఁ డయ్యును *విహస్తుం డై నృపాస్థానికి.

శా. ఆవేశఁ రమణీమణుల్లోలువఁగా నాస్థానభూమి న్ముఖ
శ్రీ పెంపారఁగ నున్న భర్తృహరిధాత్రీనాయకుం గాంచి భూ
దేవుం డుత్సవ మంది యాదరముతో దీవించి యాపండు స
దృశ్యవంబొప్పఁగ నిచ్చి చెప్పె వరుసం దత్పాప్తి సత్త్వంబుల.

చ. బహుజనరక్షకుండ వగుపార్థివ నీక తగు స్థలం బను
గ్రహమునఁ బుచ్చుకొ మ్మనినఁ గైకొని భూపతి వేడ్తతో యశో
మహిమకుఁ బేరుగాఁ బసిఁడిమాడలుఁ బేర్చినపట్టుచీరలు
స్తహితములైన రత్నములు మన్నన నాతని కిచ్చి పుచ్చి తా.

క. నే నుండఁగ నిది నచ్చిన, నే నుండుట గడిఁది యిట్టి నెలఁతుక గలుగ
న్న నున్న నొప్పు నని తన, చేనున్న ఫలం బనంగ సేనకు నిచ్చె.

- సీ. ఆపాలఁతియు దాఁచి యాపండుఁ దనతోడ నూని కూడకు మందఁడికిచ్చె
వాఁడును దనుఁ గోరి వచ్చి యాపాలలోఁ గనవూఁచునట్టి బానిసకు నిచ్చె
నదియును దనకోర్కి పదిలఁబుగామున్ను తనకూర్పుపసులగోపునకు నిచ్చె
వాఁడును దనకుఁ దావలచి కొట్టములోని పెండ యెత్తెడునట్టి ముండకిచ్చె
నదియు దానిరాక మొద లెఱుంగమిఁజేసి, పెండబుట్టిలోనఁ బండువెట్టి
కొంచు నింటి కేగుదెంచుచోఁ దెరువున, నరుగుదుండిభూమివరుఁడుగనియె.
- క. కని దానిఁ బిలిచి యిదియే, యనువున నినుఁజేరెఁ జెప్పు మనవుఁడు నాత
మ్మునిమఱఁది పసులఁ గావం, జని యడవిందెచ్చె ననఁగ జపవిభుఁ డలుకఁ.
- గీ. తొంటివిపుని బిలిపించి భూర్త నీవు, తెచ్చియిచ్చిన ఫలమని తెల్పి ధనము
గొంచు నేగితి విది మెట్లై క్రొత్తయోరి, దీని కల్పినదనుడునాద్విజవరుండు.
- క. నే నిచ్చినదియె యిది మఱి, కానేరదు నన్నుఁ గల్లగాఁ జేయకుమీ
యే నెపమున నిటుచేరెనొ, దీనిని శోధింపు వసుమతీవర యనినఁ.
- క. ఉల్లమునఁ గనలి ధరణీ, వల్లభుఁడుం దానిఁ బిల్చి వనితా యిది నీ
యిల్లేవెరవునఁ జేరెను, గల్లాడక చెప్పు*నిన్నుఁ గాచితి ననియె.
- మ. అనిసం జెప్పకతీర దంచు నది నెయ్యం బొప్ప నాగోపుఁ జె
ప్పినఁ దన్మూలమునం గ్రమక్రమమునం బృథ్వీశ్వరుం డంతయు
నివిని దండింపక యాత్మ రోసి కలిక న్వయింపుల నొంపులం
దనియంజేసిన నిల్చునే వనితచిత్తం బంచు నిందించుచు.
- గీ. కప్పురంపుఁగుదుటఁ గస్తూరి యెరువుతో, నుల్లి నాటి చందనోదకములఁ
బెప్పిరేని దానికంపుచూయని భంగి, నెంతయైన నిలువ దింతిమనము
- క. వనిత యెరుఁజూచిలోనగు, నననిక్తము పతియు దోడియతివలుఁబరులుం
గని విని యెగ్గొనరించెద, రని చూనిన మానుఁగాక యడ్డముగలదే.
- సీ. మద పెక్కుచన్నులు మాంసపుముద్దలు హేమకుంభములకు నెక్కు డనుడు
దూషితమూత్రపురీషదుర్గంధ మా జఘపంబు కరిశిరస్సదృశ మనుచు
జలిబికిం బురులకుఁ జీమిడికిని బుట్టయైన మొగంబు సుధాంశుఁ డనుచుఁ
గండలుఁ దోలు†బొక్కలుగూడఁ బొదికిన యాకృతిపసిఁడిసశాకయనుచుఁ
‡ దేగడైన పెదవిత్తేగు డమృతమని, కవులు వొగడఁ బేరు గలిగెఁ గాక
తత్త్వ మెఱిఁగి యిట్లు తలపోసి చూచిన, నింతి రోత కెల్ల నిల్లుగాదె.

* తప్పగాచితి † డొక్కలు ‡ ఉమియుపెదవిత్తేగుడమృతంబటంచును— నేగడైన
పెదవి—

- చ. అనుచు బహు ప్రకారముల నంగనల న్నది రోసి యాత్మకా
మినులఁ బరిత్యజింపి యింక మీమతి కింపగువారిఁ జేసికొం
డని నెలవిచ్చి రాజ్యసుఖచుంతయు మాని విరక్తచిత్తుఁడై
యచుజని విక్రమార్థునిఁ బ్రియంబుగఁ బిల్వంగఁ బంచి యిట్లనుట. ౧౦౧
- క. మనతంద్రి సారచుంత్రం, బునఁ దపమొనరింప మెచ్చి మున్నర్థుఁడు దాఁ
దనయుఁక నైపుట్టెదఁ బా, మ్మని నీవై పుట్టె విక్రమార్థుం డనఁగట. ౧౦౨
- గీ సర్వలక్షణముల సంపూర్ణుడవు నీవు, భట్టి మత్రి గాఁగఁ బ్రజలనెల్ల
నేలు మంచు ముద్ర యిచ్చి దేశాంతరం, బరిగెఁ బరమయోగిచరితమునను.
- క. అన్నరనాథుఁడువిడిచిన, యన్నులుమున్నూ నతని యనుచుతి *గలుగక
మున్నూఁక జేసికొనిధర, మున్నూఁకకులం బనంగ మొనసిరి సిరులక.
- కా. రాజ్యం బేలుచు విక్రమార్థుఁ డిట సంరంభోచితోజ్ఞుంభణ
ప్రాజ్యప్రాభవసంభృతద్విపహయప్రారంభ సైన్యంబుతో
సజ్యం బైనధరుర్బలంబు కలిమి సామంతులక గెల్చి త
త్పూజ్యుండై ధనధాన్యలక్ష్మిఁ బరఁగెం బుణ్యం బగణ్యంబుగట. ౧౦౩
- క. అతఁడు మహాకాళున కాతత మగుతప మాచరంచి తన కమరత్వ
స్థితివేడిన నరులకు †నీ, గతిపడ దొండడుగు మానినఁ గడిదిగ మఱియుట.
- క. ఒకదినసం బెక్కుడుగా, నొకయేఁ డగు పిన్నపాప కుదయించినబా
లకుచేతఁ గాని తాఁ జా, వకయుండను వేడిగొనిన వర మతఁ డిచ్చెట.
- వ ఇట్లెచ్చి. ౧౦౪
- క. వెయ్యేడులు రాజ్యసుఖం, బయ్యేడుఁ బొమ్మనిన దేవునానతి నారా
జియ్యకొని వచ్చి భట్టికి, నయ్యానతి క్రమముఁ జెప్ప నతఁడును మఱియుట.
- క. నే మఱియును నొకవేయేం, క్లిమహి యేలంగ నీకు నిచ్చెద నని భి
త్రమా ర్థి పగుచు రాజ్య, ‡ వ్యామోహం బర్థవర్ష మడఁచుము చాలుట.
- గీ ఆఱునెలలు నగరియందు నిల్వము మీఁది, యాఱునెలలు యోగివైచరింపు
పురిసహస్రవర్షములు చెల్లఁ బొన్నూళ్ల, నున్న వేయుఁ జెల్లుచుండు ననియె.
- క. తద్వచనము నిజహితముగ, హృద్వనజములోఁ దలంచి యిల యెల్ల నుపా
యద్వయముననరయుచు భూ, భృద్వల్లభుఁడేతఁ బ్రజలు ప్రియమందంగట.
- వ. అంతనొక్క నాఁడు ౧౦౫

సీ. ఒకజోగి యతనిఁ గాటికిఁ దోడుకొనిచని బేతాళురప్పించి పీఠినునిచి
 వేలిమిచేసి తా వివరీతగతిఁ బొందె బేతాళుఁ డారాజువెంపు మెచ్చి
 యెడరైనఁ దలఁపుమీ యే వచ్చి కనులెల్లఁ జేసెద మఱి యప్పసిద్ధులొందు
 ననిపోయె బ్రహ్మాదులును మీఁద విద్యాధిగాధిపత్యం బగు ననుచుఁ జనిరి
 భూవిభుండు మగుడఁ బురమున కేతెంచి, సప్తసంతతులను సత్రములను
 సంతతాధ్వరములఁ గాంతేయుగతి శక, కర్తయై ధరిత్రిఁ గీర్తినెఱవె. *

ఉ. సజ్జితదానధర్మగుణచారునిచారుడు వైరిదారదృ
 క్షజ్జలమూర్ఖనప్రథమకారణచారుకృపాణపాణి వి
 ద్వజ్జనబృందవందిజనతాజలజాన్తుఁడు విక్రమార్కుఁ డా
 యుజ్జయిసిపురంబున నయోన్నతి రాజ్యము సేయుచుండఁగన్. ౧౧౧

వ. తొల్లింటి కాలంబున. ౧౧౬

క. విశ్వామిత్రుఁడు తప మతి, శాశ్వతముగఁ జేయు బెఱిఁగి శంకించి యమ
 ర్త్యైశ్వరుఁడుకొలుపులోఁదన, విశ్వాసముగలుగునట్టి వేలందులకనియెన్.

క. ఓయూర్వాశి యోరంభా, మీయిద్దఱలోన నొక్క మెలఁతుక నటనో
 పాయంబునఁ జిక్కిడి ముని, సేయుతపఃబుకతుఁ గీడు సేయఁగవలయున్.

చ. అన విని పాత్ర నీయెమర నాడిన నిద్దఱలోన దీనిచేఁ
 బని యగు నంచు నీ కెఱిఁగి పంపుము నావుడు నట్లకాకలె
 డనవుడు నాఁడు రంభ తగ నాడినఁ జూచి ప్రహృష్టచిత్తుఁ డై
 యొనర ననుక్రమంబునను నూర్వాశి యాడిన నట్ల మెప్పుచున్. ౧౧౮

క. వారల యెక్కువతక్కువ, లేరీతుల నెఱుంగ లేక యింద్రుం డిఁక నె
 వ్వారెఱుఁగుదురో యని బృం, దారకమునివరుల నడుగఁ దత్సభలోనన్.

క. సారదయాశ్రుతమతి యగు, శారదకృప వడసి యతివిశారదుఁ డగునా
 నారదుఁ డుపమితశారద, నీరదుఁ డాకృతమాన్తనృపతిం జెప్పెన్.

ఉ. అర్జునిమూర్తి సర్వకళలందుఁ బ్రవీణుఁడు సంగరస్థలిం
 గర్భశరాజులోకలయకాలుఁడు దాననినోది పాపసం
 పర్తవిదూరుఁ డార్తపరిపాలనశీలనశాలి విక్ర మో
 దర్భుఁడు విక్రమార్కుఁ డిట కౌతనిఁ బిల్వంగఁ బంపు నానదున్. ౧౨౨

మ. మునివాక్యంబున నింద్రుఁ డిట్టిగుణభాము నిష్క్రమాదిస్త్వం దో
 డ్రొని రమ్మా యని వంపె మూతలి నతండుం దేవనం బాగవ !

చ్యుగజ్జంబులఁ బూన్చికొందు నధికోత్సాహంబుతో మిటివైఁ
జని యుజ్జేనికి డిగ్గి యచ్చట నృపాస్థానంబు నీక్షించుచున్.

౧౨౩

మహా సగ్ధర-

సభలోనం గాంచె వద్దాశ్రమజనపరిరక్షా సమారంభలీలా
శుభనిత్యాచారు లోకస్మృతవిశదనిజహ్ను ర్వివత్తీ ర్విలక్తీ
విభవాకృష్ణాధిజాతాభిరుతనితరణాన్వితహస్తప్రభావ
ప్రభవశ్రీరమ్యు ఖగ్ధప్రకటితజయనంపద్మ నర్విక్రమాద్భుత్.

౧౨౪

మ. కని యింద్రుం డిదె నిన్నుఁ బిల్వఁబనిచెన్ త్వాపాల విచ్ఛేయుమా
యనిన న్గొబ్బున లేచి మాతలికి నాహ్లాదంబుగా నాదరం
బాసరం జేసి మహోత్సుకత్వమున నాయుర్వీశుఁడుం గాముఁడో
యన వచ్చెన్ హరితాశ్వరత్నయుతదివ్యస్యందనారూఢుఁడై.

౧౨౫

వ. వచ్చి కామధేవు కల్పతరు చింతామణి సంతతనివాసం బై యుచు నమ
రావతీపురంబు సొచ్చి తేరు డిగ్గి మాతలియునుం దోడరా నమరకిన్నరవి
ద్యాధరయక్షరత్నోనికరపరివారుండును దిక్పాలముకుట తటఘటిత మణిగ
ణకిరణారుణిత చరణకమలుండును నప్పరోహస్తచామీకరదండచారు చా
మరవ్యజనవీజ్యమానుండును నై సుధర్మాసభామధ్యంబునం దారకితతారా
కథమధ్యభాగంబునఁ దారాగణపరివృత్తుండై వెలుంగు చంద్రునిచందంబు
న నందం బగు బృందారకేంద్రునిం గని ప్రణమిల్లిన నతనిం గౌఁగిలిండు
కొని గాఁచించి దీనించి యాసన్నమణియయసింహాసనంబుపై సుఖాసీనుం
జేసి కుశలా బడిగి సురకతి సరపతి కిట్లనియె.

౧౨౬

గీ డొర్వశియుచురంధయును నాడఁగా మాకుఁ, దారతమ్య మెఱుంగఁదరముగాదు
సర్వకళలయందు జాణపు నీ వంపు, దీని నిర్ణయింపు మానజేంద్ర ౧౨౭
గీ. అనుచుఁ బలికిమఱియుఁకాంగసంగీత వా, ద్యాదికృత్యములకు ననువు మెఱయఁ
గడఁగి నిలువుఁ డచుచు గంధర్వులకుఁ జెప్పి, మున్ను రంధనాడు మన్ననంత.

శా. గంధర్వు ల్పనునాల్లు దోషములు దక్షం దాశమానంబులఁ

గాంధర్వంబు ధ్రువాప్రబంధసరణిం*గావింపఁగా వాద్యముల్

ధింధింధి క్తధిమి క్తతక్త ధికతోంధి క్త త్తకోఱి కిణిం

ధింధాఁ ఝూకకు ఝౌ క్తుధిగిగుడధాధీయంచు మ్రోసె న్వేసన్.

౧౨౮

- క. జంభారియెదుర నాట్యా, రంభమ్మన నూర్వశీకరాజయకృత సం
రంభయు నూరుద్వయజిత, రంభయునై రంభ నిలిచె రంగస్థలిపై. ౧౩౦
- క. సురకతిపంపునఁ గూడిన, మురజభవు లభశబ్దములగా శృంగ
రరసముగురియఁగ నాడెను, దిరుపుల మునిపముల మెఱపుఁదీగయుఁబోలెన్.
- వ. ఇట్లు రంభ యాడినం జూచి యా నాకలోక భూలోక నాయకులు మఱువాఁ
డూర్వశి కవసరం బిచ్చిన నదియును సంగీతశాస్త్రానుసారంబుగా* నిలిచి
విలక్షించుచు—
- క. తనువున గీతాలంబన, మును జేతులనర్థప్రకృషితమును నేత్రయుగం
బునభావముఁ బదములఁ దా, శనిర్ణయమ్ముచు మెఱయఁగలాస్యము నెఱపెన్.
- క. సురకామిని తననయనము, లరుదుగఁ దలచుట్టివచ్చు ననుట నిజముగాఁ
దిరుగుచుఁ బరిమఁడలితాం, బరపల్లవ యెనటించె మరుగొడుగుక్రియన్.
- క. ఈక్రియ నూర్వశి యాడిన, విక్రమసునుఁ డిదియె మఱియు పెరవరియనినన్
శక్రుఁడు మర్తముదెలుపును, యేక్రమమాన దీని నిర్ణయించితి వనినన్.
- ఉ. నావుడు నాతఁ డిద్దఱుచు నాట్యమున నసరివత్తు రిందు శా
స్త్రావగతప్రసంగముల సాంగముగా నిది యాడె గాన ని
ట్లే వివరించి యూర్వశియ యెక్కుడుగాఁ గయికొంటి నన్న న
ద్వేషఁడు మెచ్చి యాతనికి దివ్యవిభూషణ మిచ్చి పెండియన్. ౧౩౧
- సీ. ప్రభల నుప్పొంగు ముప్పదిరెండుబొమ్మలు నన్ని వాకిట్లఁ బెంపడరుచున్న
నవరత్నఖచిత మై వివిధ సోపానమై భాసురం బైనసింహాసనంబు
మెచ్చుగా నిచ్చిన మెయి కొని ప్రణమిల్లి దేవేంద్ర వీడ్చొని తేరిమీఁద
నిడికొని యుజ్జెని కేతెంచి వేడ్త సింహాసనంబెక్కి యాయవనివిభుఁడు†
సిద్ధులెనిమిదియును జేకూరఁ బగతుర, పే రడంచి యాజ్ఞ పెంపుమీఱ
నేకవిరుఁడై యనేకవర్షంబులు, ధరణి యేలఁ బుణ్యచరితుఁ డగుచు
శా. సత్పాత్రప్రతిపాదితార్థుఁ డయి రాజ్యం బుర్విలో సర్వసం
పత్సార్థంబుగఁ జేయుచుం బ్రజల భూపాలుండు పాలింపఁగాఁ
దత్పూర్వార్జితపుణ్యభోగముల కుత్సార్యత్వసంపాదులై
యత్పాత్రంబులు వుట్టె నుజ్జయినిలో నల్లాదిలక్ష్యంబులై. ౧౩౨

* సంగీతప్రసంగానుసారంబుగా. † నిడికొని యుజ్జయినికిఁ దెచ్చి యొకవేళ నప్పుడొక
సంవత్సరము మేక్కి యవనివిభుఁడు.

- క. అట్టివి గని జనపాలుఁడు, భట్టిం బిలిపించి నీవు భావజ్ఞుఁడ వీ
 వట్టున నేతెఱు గగునో, యట్టితెఱుంగెఱుంగు మనిన నతఁ డిట్లనియెన్.
- గీ. పడగ నేలఁ గూలఁ బట్టమేనుఁగు న్రాలె, మేడఁ గాకికడుపు గూడి యటచె
 నిన్న వారువముల కన్నుల నీరొల్తె, దీన నీకుఁ గీడు తెల్ల మింక. ౧౮౦
- క. ఇది నిజ మనవుడు నతఁ డే, కదినాధికవర్షయైన కన్యకు నుతుఁ డె
 ట్లుదముంచు నాకుఁ గీడెట్లాదవున్నదిలోన బెగడకుండుము *భట్టి. ౧౮౧
- క. జమునికి నెరగోసెద † నా, క్రమమెఱుంగ పెయనుడ నతఁడుక మలజఘటనా
 నమయం బైన నసంభావ్యము లైనను సంభవించు నది యెట్లనినన్. ౧౮౨
- క. ఇది మానిసి యిది సింగం, బిది దేవత యను వివేక మెడలఁగ బలసం
 పద నుక్తుఁగంబమున హరి, యుదయింకఁడె దైత్యవరుని నుక్తఁడఁగింకన్.
- క. ఏకద్విత్రిచతుఃపం, చాకృతికృతసంఖ్యముఖుల కవిజేయుండై
 కైకొనిన తారకాసురుఁ, బోకార్పఁగ వణ్ణుఖుండు పుట్టుట వివశే. ౧౮౪
- మ. వరపుత్రు డమకేంద్రవైరి పరిఖి ల్వారాశి యాలంక దా
 గిరిదుర్గం బనురు ల్బలంబులు దశ గ్రీవుండు రా జిట్లు బం
 ధురమా రాజ్యము తాలు దేలగిల మిత్ర లృత్రులం గూడఁగా
 నరులు న్వానరులుం గొనం దలఁచి చన్నం జేటు వాటిల్లదే. ౧౮౫
- ఉ. కావున నిట్టి బాలకుఁడు గల్గుట తక్యము నీకు నిష్టుతా
 వేవులవారిచేతఁ బృథివీస్థలిలో నరయింపుమన్నఁ దా
 నావచనంబు లియ్యకొని యాత్మహితుం దలపోసి విక్రమా
 ర్థాపనివల్లభుండు నెడ రంచుఁ దలంచె బిళ చముఖునిన్. ౧౮౬
- క. ఆతలఁపున వచ్చిన నతఁ, డాతెఱు గెఱిఁగించి యరయ ననిపినపిదపన్
 బేతాళఁడు పాతాళము, భూతలమును నరసి వచ్చి భూపతితోడన్. ౧౮౭
- సీ. జననాథ నీవు పంచిన నెల్లచోటులుఁ దిరిగి ప్రతిష్ఠానపురములోనఁ
 గుమ్మరి యింట శేఁగొమ్మముందట మఁటిబలములతో నాడెడుబాలుఁ జూచి
 యెవ్వరివాఁ డనునెడ నొక్కవిప్రుండు తనకూతుకొడుకు తజ్జనని యిద్ది
 యేటిపైనొకదినం బేగుచో ‡ నాగేంద్రుఁడీపాపఁగూడిననితఁడుపుట్టె
 దీనికారణంబు దేవరగాక యెం, డెవ్వఁ డెఱుంగు ననుచు నిట్లు పలికె
 నింకరాజ్యభోగ మింకకుండఁగ నీవు, సాహసంబు సేయు సాహసాంక.

* బెదరకుండుము. † నొరగోసెద. ‡ బేగిన. ౧ గోరిన.

- మ. అని చెప్ప నిని యావలం దెలిసి సువ్యక్తంబుగా నాత్తనా
శనమూలం బని నిశ్చయించుకొని యాశ్చర్యంబుగాఁ దొల్లి చే
సినకార్యంబులఁ దోడు వేడక మది జేడ్పాటులం దోడువే
డినఁ గష్టం బగు నంచు నాఁ జనియె భట్టి న్నిల్పి తా న్నొక్కఁడు. ౧౮౯
- ఉ. ఆనరనాథుఁ డిట్లు చని యాయుధ మొక్కటి తోడుగాఁ బ్రతి
ష్ఠానపురంబు డగ్గఱు నెడం జతురంగబలంబు లన్నియు
నావినిపిఱుంద నేగి నలువంకల నిల్వఁగ నంచుఁ గొంద తా
లోనికిఁ జొచ్చి యావిజయలోలుని బాలునిఁ బోరఁ బిల్చిన. * ౧౯౦
- క. నాగేంద్రుఁడు జీవనవిద్యాగుణ మగుమంత్రశక్తిఁ దత్త్వములు నా
నాగాశ్వరథభటామల, కాగతిఁ బ్రాణంబు లిచ్చి యాత్మజుఁ బంపె. ౧౯౧
- గీ. ఆకుమారుఁడు శాలివాహనుఁ డనంగ, నెగడి నగరంబు వెలువడి నిలుచునంత
శేషుపంపున వచ్చి యాశీవిషములు, విక్ర మార్హునిమూఁకలనాక్రమించె. ౧౯౨
- ఉ. సర్పము లీక్రియ స్ఫటలఁ జంపిన నాతఁడు వాఁఁప్రాణము
ల్గార్పఁ దలంచి వాసుకికి ఘోరతపం బొనరించి యయ్యెడక
నేర్పొకయింతలేక యది నిష్ఫలమైనఁ గలంగియు న్నుజా
దర్పము తోడుగాఁగ నిది దైవవశం బని వచ్చెఁ బోరికి. ౧౯౩
- క. అతఁ డిటు వచ్చినఁ దక్కిన, హితులును సైన్యములు గూడ నేతెంచినఁ ద
చ్చతురంగబలము పైబడ, గుఱలము పదహాతుల నతలకుఁతలంబయ్యె. ౧౯౪
- ప. ఇట్లు తేజోవిక్ర మార్హుం డగువిక్ర మార్హునిసేనలు శేష ప్రసాదవిశేషశాలివాహ
నుం డగుశాలివాహనుఁ బలంబులుం దలపడి పోరునవసరంబున. ౧౯౫
- సీ. కాలుబలంబులు గ్రాహసంగతిఁ గ్రాలఁ దురగము ల్తరఁగలకరణిఁ జెలఁగఁ
దేరులు కలముల తెఱఁగునఁ దిరుగంగ గరులు మైనాకాదిగరులఁ బోల
నరిగబిళ్ళలు కమఠాకృతి మెఱయంగ నడిదంబులును మీల ననుకరింపఁ
జామరంబులు సితచ్చత్రంబులును శంఖఘోసాదృశ్యంబుపేర్చి మెఱయఁ
బడగ లుత్పతత్ఫణికులభాతి వెలయ, రుధిరధారలు విద్రుమరుచిఁ దనర్పఁ
బటహారములుజలఘోషభంగిఁబొంగ, ముద్రమీఱినరాద్రసముద్ర మొప్పె.
- ఉ. అత్తటి వీరు లేర్పుక్రియ నార్పుచు వత్తురు వచ్చి మూఁకలోఁ
జొత్తురు చొచ్చి శత్రువులచొప్పు లడంతురు వారిబీరము

తెత్తురు మెచ్చి మార్కొనుచు మెల్పున గెల్పున భిన్న భిన్న మై
చత్తురు చచ్చి యచ్చరల సన్నిధి నిల్తురు కల్తు రందఱు.*

౧౫౭

క. అయ్యెడఁ దెగియెడివీరుల, నెయ్యమున వరించు వేల్పు నెలఁతలు దమలోఁ
గయ్యం బడువఁగ శూరుల, కయ్యము దివిఁ జూడ నాఁడుఁగయ్యంబయ్యె.

సీ. మ్రొగ్గెడు గజఘటంబుల నుబ్బితేతెడు రక్తంబు మద్యపూరంబు గాఁగ
వారక తెగినట్టి వీరులపునుకలు కొమరారు పానపాత్రములు గాఁగ
నందందు వాచవికందువ లగుఁగండెకాయ లన్నియు నూరుఁగాయలుగను
గండలు తక్కిన కజ్జలుగాఁ గూర్చి డాకిసిగణము లనేకరుచులఁ
బొట్టకొలఁదిగఁద్రావుచు భూతములకుఁ, జవులుసూపుచు నేటియత్సవముఁబోల
నొండు లే దని పొగడుచు నుల్లసిల్లి, సోలి యాడంగజొచ్చె నచ్చోటఁ గలయ.

క. ఆవేశఁ జత్తముల వీ, రావేశము పొదలఁ బోటులాడఁగఁ దమకు
దైవసహాయము లేమిని, భూవల్లభుసేన లెల్లఁ బాలియఁగఁ జొచ్చె.

౧౬౦

గీ. రథము లంత వితథరథిక సారథులయ్యె గుఱ్ఱములును బాటి గొఱ్ఱె లయ్యెఁ
గాలుబలము లపుడు కాలుబలము లయ్యె, గజములెల్లఁ బోర నజము లయ్యె.

క. కాలము చేరినవానికి, నేలయుఁ బగ యనఁగ మింట నిలిపినబలముల్
బాలునిఁ గూడుక యాభూ, పాలునిసై న్యముల నేలపాలుగఁ జేసె.

౧౬౧

శా. శుండాలాదిబలంబు లి ట్లరిగినఁ ట్లీఁతెవ్వరు డొక్కఁడుం
జండీశుండును గాలకర్తము నిజేచ్ఛం ద్రోవలేఁ డంచు ను
ద్దండాస్తుండయి శాలివాహనునిచేతఁ దండకాష్టాహతిఁ
ఖండీభూతశిరస్టుఁడై యెగసి మగ్గం జెల్ల నుజ్జేనిలో.

౧౬౩

క. ఆతనిదేహము వెలువడి, యాతత మగుదీప్తి నంబరాంతంబున ను
ద్యోతించుచు నెగసి మహా, జ్యోతీరూపంబు వోయి సూర్యునిఁగలసె.

౧౬౪

గీ. ఇట్లు విక్రమాఘ్నఁ డీలిన విజయుఁ డై, శాలివాహనుండు లీలతోడఁ
బారులెల్లఁబొగడఁ బై తాణమునఁ మహా, రాజనంగఁ జేసెరాజ్యమచట.

౧౬౫

సీ. అటునజ్జయినిలోన నందఱు పౌరులు నడలఁగా భూపాలు సగ్రమహిషి
యేడువకున్నకన్నెటిఁగి మంత్రులు వచ్చి నీవు గర్భిణి వాటఁ జావఁ దగదు
వలదన్న నా ప్రభావతి మంత్రివరుల సంబోధించి యీరాజ్యమును భుజించు
నీతగవును జెల్ల నిత్తఁగి గడుపులో పాపని బుచ్చి మీపాల నిడుదుఁ

గొనుడనుచు వీరపత్నిగావునగడంక, బొట్ట న్రచ్చియుశిశువునుబుచ్చి యిచ్చి
యగ్నినివసించిదివి కేగియమరసతులు, గొలుచనలరెనునిజనాభుగూడుకొనియె.

క. ఆపట్టనమున మాత్రులు, నాపాపరు బెంచుకొనుచు నాతని రాజ్య
శ్రీపతిగా నొనరించిరి, భూపాలన మాతృబుద్ధి బురికొనుచుండక.* ౧౭౭
క. ఇలలోఁ దండ్రిబలుబురు, జలముచు మెఱయించుకొని ప్రశాంతుఁ డనంగా
వెలయుచు నతఁ డొకకొలదిని, జెలుచుదెచు మడుగుపట్టుచెలమయుబోలెక.

చ. అనువుగ మాత్రు లాతని మహాసనసంస్థితుఁ జేయఁబూనినం
గని యశరీరి యీపడుమఁగార్యము లేటికి వీడు దీని నె
క్కిన నగుఁబాటు గాదె తలఁగించి మహాసలిఁ బాతిపుచ్చుఁడా
యనిన సమాత్యు లెల్ల వెఱఁగందుచు నచ్చుణిభద్రపీఠముక. ౧౭౮

గీ. పుణ్యభూమిఁ బాతి పుట్టగాఁ గట్టించి, కొంతకాల మున్న యంతలోన
దైవశముకొలదిఁ దద్దేశ మెల్లను, హానిఁ బొందుచుఖలమయ్యెగ మిగుల.
సీ. అదోట్ట నొకవిప్రు డగిసెలు లంకలు గోదుమల్ జొన్నలుఁ గోరి పెట్టి
పిట్టల నార్ప నాపుట్టపట్టున మంచె గావించి యది యెక్కి త్రోవవారి
నాచేరుజొచ్చి తిన్నన్నిజొన్నలు గోదుమలు పిసికిళ్లుగ నలచి తినుడు¹
అని పిల్వ నచ్చి నచ్చినవారి కవి వెట్టె దా దిగి వచ్చి యదఱ నదల్చి
పరులసార్లుల కిట్లాసపడఁగఁ దగునె, యరుచువారల వెడలుగనడిచి తిరుగ
మంచె యెక్కిరాజసమున మరలఁ బిలుచు, వచ్చిరేనియు దిగివచ్చినారెద్రోలు.

క. ఇన్నిధమునఁ జని మగుచుచు, నవిప్రుని వెట్టి యరుచు నందఱుఁ దమలో
నవ్రుచుఁ గనుకనిఁ బోవఁగ, నవ్వార్త యెఱింగి భోజుఁ డట కరుదెంచె.

క. వచ్చినవృపు భటులం గని, యచ్చటఁ దనమంచె నున్న యాతఁడు చేలో
మెచ్చయినవి భక్షింపుఁడు, విన్నవవిడి విడియుఁ డనిన విడిసిరి వారల్. ౧౭౩

ఉ. తొల్లిటియ ట్లతాను డిగి దూఱుచు భోజనిఁ జేరి యక్కుటా
యిల్లొక సర్పమై తినిన నిష్టుడు వైరికి సత్తు విచ్చినం
దల్లి విషాబు వెట్టినను దండ్రి తనూజుల నమ్మిన న్నహీ
వల్లభుఁ డొల్చుకొన్న మఱి వారల కెవ్వరు దిక్కు భూవరా! ౧౭౪

*దూపాలంకి నాత్మబుద్ధి బురికొనుచుండక + లయమయ్యె. (హానిఁబొంది మయిల
మయ్యె నని నిన్నయమారి గారిపాఠము) + పత్తి. 1 తిన్ననిజొన్నగోదుమల్ పిసికిళ్లు నుమలు
మం నిసికిళ్లుగ. 2. నన్నిధ మెఱుగక పోవఁగ.

- క. బలహీనులకును నృపతియ, బల మనగాఁ బేదఁ జెఱుపఁ బాడియె యిది నీ
బలములచేఁ బాలియించితి, వెలుగే తనచేను మేమువిధ మిట నయ్యె. ౧౭౫
- క. గతి గానక యిది యొకసం, గతి బ్రదికెద మంచు నుండఁగా ధర్మముఁ ద
ప్పితి “బ్రహ్మస్వం విషము, చ్యవే” యనుచుఁ బెద్ద లెల్లఁ జనువుట వినవే.
- క. బలవంతుల మని విపుల*, ఫలభోగంబులకు నాసపశుమరె మును వి
పులకిచ్చిన భూములు దమ, చెలియం ద్రని తలఁచవలదె క్షీతిపాలురకు.
- గీ. అనుచు విభుడు చోద్య మది తా నమ్మంచె, యెక్కి తుప్పిపుప్పిఁ జొక్కి తలఁచె
దానధర్మగతులు దప్పక రాజనై, దీనజనుల సిసులఁ దేల్పఁ దగదె. † ౧౭౮
- క. వెడఁగు లగుజనుల నృద్ధుల, బడుగులనుం బ్రావలేని బ్రదు కొక బ్రదుకే
యడిగెడు వారలు గలిగినఁ, బుడ మంతయు నిచ్చి వారిఁ బుచ్చెద వేక్ష.
- చ. అనుచు ముదంబునం బలికి యంతటఁ దానె యెఱింగి పల్లటి
ల్లినహృదయంబు నిల్చికొని లెస్స నిధానము గల్గఁజోలు వి
పునిగుణ మిట్లుగా దిచట భూమిగుణం బని నిశ్చయించి యొ
య్యన దిగి వచ్చి యెంత కొలుచయ్యెడు బ్రాహ్మణ† చెప్పు నాపుడు. ౧౮౦
- శా. నాకుం జూడఁగ నూఱుపు ట్లగు నరేంద్ర విష్ణురూపంబవౌ
నీకుం జూడఁగ నెన్నిపుట్టు లగునో నీవేకటాక్షింప న
స్తోత్రం జాసిరి గల్గదే యనిన సంతోషించి వేయిచ్చి మం¹
చాక్షీర్ణం బగుపుట్టఁ గూల్చి యొకని లావ్వి క్రిందఁ ద్రవ్వించిన.
- క. భోజదృగంభోజగ్రహ, రాజాకృతి నురగరాజరాజితమాడా
రాజితరత్న ప్రభలను, దేజఃపుంజుబు దోచి దిక్కులు వెలుగ.
- గీ. రత్నగర్భపేరు ప్రకటించునదియొక్క, రత్నసానుమూలరత్న చయమొ
గంటిలేని మానికంబులగనియొక్క, నాఁగ నవ్వెలుగు వీరగఁ బాతె. ౧౮౩
- సీ. అందు నానారత్న సుందరప్రాంతమా చంద్రకాంతాంచితస్థలము కలిమి
బెరయు ముప్పదిరెండు పిల్లగద్దియల కాభరణంబుగా హేమపాత్రములను
రత్నదీపములు రమణఁ జేతుల నున్న పసిడిబొమ్మలును ముప్పదియ రెండు
నింపై ననృపునివాళింపుసాంపొందంగఁ దత్సంఖ్యమణిమయద్వారములను

* వైబది, † కేల్పఁకటి, ‡ య్యన దిగి చన గంత కొలు చయ్యెడు వాఁడ,

- *గలిగి నల్లడ నాల్గుచేతులవెడల్పు, చాపమాత్రసమున్నతి నేపుమిగుల
విక్రమాదిత్యులక్ష్మీనివేశకాంతి, సంతఁ గనుపట్టె దివ్యసింహాసనంబు. ౧౮౪
- క. తద్రూపముఁ గని నృపుఁడు ద, రిన్రుఁడు ధనరాశి గన్నరీతిం బ్రమదో[†]
న్నిదితుఁడై తివిపింపఁగ, భద్రాసన మద్రిభంగి బరువై తోఁచెక. ౧౮౫
- వ. తత్తారణం బెఱింగి మంత్రి యి ట్లనియె. ౧౮౬
- క. అరుగరె యయాతిపుష్కలగయ, భరతసుహోద్రాంబజీషభార్గవ శిబిసా
గరరంతినంగరాఘవ, మరుద్దిలీపశశిబింశుమాంధాత లిలక. ౧౮౭
- గీ. వారిలోన నెట్టివారిసామ్నో యిది, పెద్దగాలమయ్యెఁ బృథివి నణఁగి
దీని వెడలఁ దివియఁ బూనినయప్పుడు, భూతత్వప్తి వలయు భూతలేంద్ర. ౧౮౮
- క. అనవుడు విభుఁ డదిచేయుడ, మని గొఱియలఁ జెరువువెట్టి[‡] యనువగుబలిభో
జనములనసురులు సురలును, దనియంగా భూతత్వప్తి తగ నొనరించెక. ౧౮౯
- గీ. దీనఁ బొంగి భటులు దివ్యసింహాసనం, బెగయనీడ్వఁ దాన యెగసి వచ్చె
మంత్రిఁ జూచి రాజు మంత్రింద్ర నీబుద్ధి, లావుకలిమి నిట్టిలాభ మయ్యె. ౧౯౦
- ఉ. మంత్రము లేనిసంధ్యయును, మానము లేనితపాబు వేదవి
త్తంత్రము లేని యాగముఁ బదజ్ఞత[§] లేని కవిత్వము న్నదా
తంత్రులు లేని వీణయును దానకరాగము లేని గీతముక
మంత్రులు లేనిరాజ్యము సమానము లిన్నియు వ్యర్థకార్యముల్. ౧౯౧
- వ. అని కొనియాడిన నిది మంత్రిప్రశంసావసరం బని యస్తుంతునరుండు సావ్యర్థం
బును యథార్థంబునుగా ని ట్లనియె. ౧౯౨
- సీ. జూదరిసత్యంబుఁ జోరునిధర్మంబు సరసునికోపంబు సవతిపాత్తుఁ
బాపండు మతమును బ్రాహ్మణకలహంబుఁ దులువసంగడమునుఖలునితపముఁ^{||}
గులటలభక్తియుఁ గోమటినిజమును బణ్యాంగనలప్రేమ పంప బిరుదుఁ
బగతుర సైరణ యెగచు వైరాగ్యంబుఁ బేదపెద్దజీకము వాదిధనము
నధమసంశ్రయంబు నైంద్రజాలికమును, బొమ్మసామ్నో[¶] మునుఁగకొమ్మపట్టు
మంత్రిలేని రాజ్యమహిమయు నావేళ, సుసిగములు పిదప నస్థిగములు. ౧౯౩
- గీ. ⁴మంత్రశక్తి నాత్మ మఱి పెట్టెగా నుగ్ర, దండవిష మడంచె దండి గలిగి
యర్థ మొదవ భూపుఁ డనుపాముఁ బట్టి యా, డించు మంత్రి గారడిని కరణి.

*కలిగి నల్లడిక్కు లన్ని చేతులవెడల్పు. †తిమోదకగిఁగుఁడై ‡జెలు (య) పువెట్టి-చెరపువెట్టి-
చెరపు=బలి-అని చిన్నయనారి) 1. బుధజ్ఞత. 2. తగవు. 3. గొడ్డుసాంపు. 4. మంత్రశక్తిఁడన్న
నుజులక పాహున, మాంత్రికుండు త్రిపుమాడ్కి నెపుడు అనునెఱింగి భూపుఁడను పాహుఁబట్టి,

- క. కనియుం గానక యిచ్చులఁ, జనజూచినఁ బోవనీక జనపతిఁ గఱిచా
 డప్పనఁ బట్టి యంకుశముగా, ననువగు పనిఁ ద్రిపు ముత్రి యాఢోరణుఁడై.
- గీ. కావఁ బ్రోవఁ గర్త గావునఁ దనమాట, త్రోవ నలవిగాదు త్రోవ యెఱిఁగి
 యాడు ముత్రిమాట లాదరించెడివాఁడె, మేదినిశుఁ డొప్పు వేదవిదులు. ౧౯౬
- మ. సరనాథుండు సమస్త మైనజనుల “నాజ్ఞాం ప్రజాపాలనం
 పరమోధర్మ” యనంగ నీపలుకుల నాభినజ్ఞుఁడై యేలఁగా
 నరులం చెన్నరు నాజ్ఞమీఱఁ జన దన్యాప్యప్రవృత్తికియా
 పరుఁడై ధర్మముఁ దప్పఁ జేయుపనిఁ ద్రిపుజెల్లుఁ దన్మంత్రికి. ౧౯౭
- క. జననాథుఁ డనపరాధిం, దునుమఁగ నెలవిచ్చి హితుల దొరల మనవుల*
 నివసకుండినఁ దన్మంత్రికి, దననేర్పున నతనికీడుఁ దప్పింపఁ దగున్. ౧౯౮
- క. ఈచందంబున ముత్రి మ, హాచతురుం డొకఁడు విభునియానతి మొదలం
 ద్రోచియుఁ ద్రోవక విప్రుని, గాచె ననఁగఁ దొల్లి యొక్కకథ గల దధిపా. ౧౯౯
- క. అనవుఁడు నాకథ నాకు, నివసవలయును ముత్రివరుఁడు విప్రుని నేలా
 గునఁ గాచెఁ బతిహితుంబగు, పనిఁ జేసెం జెప్పు మనినఁ బతి కిట్లునియెన్. ౨౦౦
- క. శాలిమయాన్న సదంబర, శాలిప్రియ సత్యసంగశాలీనవధూ
 శాలావిశాలశీలవి, శాలాపుర మేలు సందజనపతి కడఁకన్. ౨౦౧
- క. అతనికి నతిహితుండు బహు, శ్రుతుఁ డనఁగాఁ గలఁడు ముత్రి సురముత్రిసము
 డతఁడు ఘననీతిఁ బరఁగెను, బతికార్యధురంధరుండు ప్రజలకు హితుఁ డై. ౨౦౨
- క. ఆ సందభూపతికి సతి, యానందము రూప మయ్యె ననఁ గలిగెఁ ద్రిలో
 కీనయనచకోరములకు, భానుమతీదేవి యమృతభానుమ్యుతి యై. ౨౦౩
- సీ. దీప్తికనకసందేహంబు దేహంబు పచ్చకర్పూరంబుపలుకు పలుకు
 పల్లవసంపదాస్పదములు పదములు శోభితాన్తసనాభి నాభి
 కుంఠితకలకంఠకంఠంబు కంఠంబు ముకురవిడంబాభిముఖము ముఖము
 సరసిజ వైభవాకరములు కరములు విజితనీలోరగవేణి వేణి
 నడుము లేమికి నెప్పుడు నట్టనడుము, లోచనములు కర్ణాంతరాలోచనములు
 ఇంతిపాలిండ్లు కంఠపాలిండ్లు సూడ, నట్టిరూపంబు రూపింప నరుదుగాదె.
- గీ. అట్టిసతిని తెప్పవెట్టక చూచుచు, నిద్ర యాఁకలియును నీరు నట్లు
 నడచి యధరనీమః నమృతంబు గ్రోలుచు, దేవుఁ డనఁగ మనుజుదేవుఁ డొప్పె.

* తగవులన్. † శాలిమయాన్న సదమల, శాలిప్రియసత్యసంగ-‡ యధరశేఖ.

- క. వనితలకు నురము నోరును, దను వర్ధము నిచ్చి రచ్యుత బ్రహ్మశివుల్
ఘనుఁ డామువ్వుర మీఱుచు, జనపతి దనసతికి నిచ్చె సర్వాంగములున్.
- సీ. అవసీగుఁ డీ క్రియ సంతకపురంబున విహించుచును మంత్రి విన్నపమున
బలిమిమై నొకనాఁడు కొలువున కేతెంచి యాసతితోడమోడ నభిముఖముగ
నిడుకొని తన్ముఖం బీక్షించుచుండఁగా దొరలును భటులును బరులు హితులు
లజ్జాభయములఁ దల లావించికొనియుండఁ గొంతతడవున కయ్యింతి చెయ్యి
పూని పట్టుకొనుచు లోనికిఁ బోయిన, మంత్రి కలఁగి యిట్టిమమత నేడు
మానిపింపకున్న హాని యానంచు మో, మోట మాని తోడ నొయ్యనేగి.
- గీ. దేవ యిచట నెట్టి తెఱఁగైన నొప్పు నీ, యతివ నటకుఁ దెచ్చు టనుచితంబు
అనుడు నృపుఁడు నవ్వి యచ్చటి కే వచ్చి, యున్న నేమి రాకయున్న నేమి.
- క. విశ్రుతసీతివివేక బహుశ్రుత నీయట్టి సచివుఁ* డుండఁగఁ బ్రమదో
న్నిశ్రముగ విశ్రమించెద, నాశ్రితసంరక్ష సీనయంబున జరుగున్. ౨౦౯
- క. ఏణేక్షణ యీసతి నా, ప్రాణేశ్వరి నిమిష మైనఁ బాసిన విగత
ప్రాణమయి మేను నిల్వదు, ప్రాణమువెడఁబాయునట్టి రాజ్యం బేలా. ౨౧౦
- చ. అనిన బహుశ్రుతుండు హృదయంబున నవ్వచు నింతప్రేమ గ
ల్గినఁ బటమధ్యమంబున లిఖించిన యీసతిరూపు నీమహా
సనము సమీప భాగమునఁ జక్రటి నిల్పిన నందు నీమ దృ
ష్టి నిలుపుకొంచుఁ గొల్విన వసింపుము నావుడు నియ్యకోలునన్. ౨౧౧
- క. జనవరుఁ డొకచిత్రకుచే, వనితారత్నంబురూపు వ్రాయించి పటం
బనువందఁ జూపఁ బంపెను, తనకులగురుఁ డైనశారదానందునకున్. ౨౧౨
- గీ. అతఁడు చూచి మెచ్చి యచ్చిత్రకారుని, కేరఁ బిలిచి తొల్లి చెప్పినట్లు
సతులలోన నాల్గుజాతులు గల విందు, జాతికొలఁది వ్రాత సహజమయ్యె. †
- చ. తోడలును జన్ను లోప్తములు దొడ్డలు కన్నులుఁ గాళ్లుఁ జేతులున్
వెడఁదలు మోముఁ గంఠమును వెండుకలుం గుఱుచ ల్లలాటముం
బొడవునొడ లెడల్పుకడుపుం గుడుపున్నడపున్ ఘనం బగుం
జడిముడిపాటులుం† దొగరుఁజేరలు హస్తాని కొప్పు నేప్పుడున్. ౨౧౩

* మఁ త్రి, † ఈగీతము క్రింద నొకపాదలో "నాల్గుజాతుల స్త్రీలకు బద్ధములు" అని
యన్నది. ‡ పాటలం.

- చ. నడుము కృశంబు పిన్న జఘనంబు కుచంబులు గట్టి వెండుక
ల్నిడుపులు గన్నులా మెటుఁగు *నిగ్గులు కాంతకు వింతభోజనం
బడరుఁ బ్రియంబుఁ గోపము నయంబు సమంబులు దానఁ గొండె మే
ర్పడ విను రక్తపుష్పపటరాగిణి శంఖనిఁగా నెఱుంగుమీ. ౨౧౧
- ఉ. అన్ను వ యైనకొనుఁ గుటిలాలకపంక్తియుఁ జెన్నుమీఱఁగా
వన్నెలు గట్టుఁ బచ్చమరువంబులునుం దుఱుమంగ నేర్పు మా
ఱున్నెడఁ గన్నులార్చు సురతోద్ధతి నేర్పరి యల్పభుక్తితోఁ
దిన్ననిమాటలాడుఁ గడుఁ ద్రిమృతి చిత్రిని చిత్రవిక్రియన్. ౨౧౨
- ఉ. తెల్లనిచీరలు నివ్వరులుఁ దియ్యఁదనంబును మెచ్చు వెండుక
ల్నుల్లన మోవి యెఱున కనల్తనకద్యతి మేను గన్నులు
త్ఫుల్లనరోజురోచులు మృదుధ్వని కంఠము పాణిపాదము
ల్లులవకాంతు లాననము పద్మము పద్మిని జాతి కిమ్మహిన్. ౨౧౩
- క. కలియుగమునఁ బద్మిని సత్పులమున లే దిది తదీయగుణములు గలకో
మలి గాన నెడమలోఁదొడఁ, దిలప్రమాణంబు మచ్చ దిరమైయుండున్. ౨౧౪
- గీ. అనుఁడు వెఱుగుపడుచు నచ్చిత్రకుండు భీతి, తోడ నేగి పువ్వుఁదోటలోనఁ
జెలఁగునృపున కిట్లె చెప్పిన నతఁడు గో,వ్యసంబు గనుట కాత్తఁ గలగి. ౨౧౫
- ఉ. నందనరమ్యమా గృహవనమున మన్తధకేళివేళ నా
నందుఁడు భామవామజఘనంబున సన్నపు మచ్చఁ గాంచి యా
నందము డింది కందు మది నాటుకొనం దలయాచి శారదా
నందుని సద్గుణం బవగుణంబుగఁ గై కొని వచ్చి మంత్రితోన్. ౨౧౬
- గీ. ధర్మమూర్తి యనుచు నిర్మలాత్మకుఁ డని, నమ్మినార మిట్టి నాటకములఁ
జాల ద్రోహి యైన శారదానందుని, జంపు మనిన మంత్రి సంచలించి. ౨౧౭
- క. దేవా యిది మదిఁ దప్పుగ, భావింపకు భువి మహానుభావులు మదిలో
దైవికమానుషములయం, దేవియుఁ బాలివోవకుండ నెఱుఁగుట వినవే. ౨౧౮
- క. జాడచెడి రాచలోగిలి, పాడుగఁ గన్నంబువెట్టి బలుముచ్చులతోఁ
గూడిన నోరుఁ జంపిన అం,కాడిన మఱి విప్రుల జంప న్నర్హం బగునే. ౨౧౯
- వ. ఇతియకాదు. ౨౨౦

*నిగ్గులుగాడగు నర్థభోజనం । బడఁగఁ బ్రియంబు గోపము భయం భావరం దాదాన గుండె

- క. భూపాల గురునిఁ జుంపెను, పాపము వల దనుచు మ్రొక్కి పలికినఁ “గామాం
ధోపి నపశ్యతి” యనియెడు, నాపలుకు నిజంబు చేసి యతఁ డుగ్రుండై. ౨౨౧
- గీ. చెడుగుబుద్ధు లింకఁ జెప్పక నామాట, ద్రోవవైతివేని ద్రోహిఁ జుపు
మనుడు మాటుమాట లాడక శారదా, ననుఁ దెచ్చి బంధనం బొనర్చె.
- మ. ఇటు విస్తోత్తముఁ గట్టి కొంచుఁ జని మాత్రీంస్తుండు చింతించి య
క్కుట చంపించిన బ్రహ్మహత్య నను స్తుగంజేయు నారాజు ని
చ్చటఁ బాపమున బ్రుగఁ గావునఁ దదాజ్ఞలంఘనం బైన నొ
క్కుటఁ గావించి జగత్త్రయంబు హితముం గావించు నంచు న్వేసె. ౨౨౨
- ఉ. ఆతనికట్లు లూడిచి గృహంబున కంపి యమాత్యుఁ డేగి నే
నాతెఱఁ గట్ల చేసితిఁ బ్రియం బగునే యని చెప్పి వచ్చి త
ద్భీతియు నీతియు గలుగ భీరుని బాటుని నేలమాలెలోఁ
బ్రీతి వహించి దాచి తనపెప్పునఁ బ్రోవఁగఁ గొన్ని యేడ్లకుఁ. ౨౨౩
- క. పాలనుడు కితవకే, లాలనుఁ డస్థిరుఁడు దురభిలాషుఁడు మృగయా
లోలుడయి నందధరణీ, పాలతమాభవుఁడు విజయపాలుఁడు గదలెక. ౨౨౪
- వ. తదనంతరంబ. ౨౩౦
- సీ. పిల్లులు పోరాడె బల్లి యూరక త్రుళ్లె దమ్ము పొడసూపెఁ దమ్ము రెమరఁ
దొఱఁగువోయినలేఁగ కొఱలుచునొకకుట్టి పఱ తెంచె గ్రంపపై పఱచె గాకి
యులుమఁ డొక్కఁడు నూనె తలతోఁ నేతెంచె మైలచీరలచాకి మ్రోలనెదిరె
1 గాకియును గొరవంకయును తెక్కులపోతు నేటిరింతయు దాఁట నెడమదిశకు
2 బైట వెరవుదప్పు బాలగుమ్మయుఁ బాతె, నొంటిపాటఁ బైడికంటి వీచె
నెలుఁగుచేసెఁ బెద్దపులుఁగు పా మటు దోచె, దబ్బి బొబ్బలిడియె నుబ్బులడర.
- గీ. వానిఁ గనుఁగొని పరి వారమ్ము గలఁగుచు, శకునబలము లేకు చనకు మనిన
విజయపాలుఁ డివియు నిజములో కల్లలో, తెలిసికొంద మనుచుఁ దిరుగఁడయ్యె.
- క. దుర్బతికి ధర్మబుద్ధియు, నిర్మలునకు దుర్బతియు గణికలకు దృఢ మా
కూర్మియుఁ గలిమికి నిలుపును, గర్తములకుఁ దప్పటయును గలుగవు జగతిక.
- శా. ఈరీతిం జను లెల్ల నుల్లముల నూహింపంగ శంపారుచి
స్ఫూర్తజ్యాయతచాపరోపధరుండై సన్నద్ధునై న్యంబుతో

1. కాకియునొకగొరంకయును- అని చిహ్న యసూరిగాదు. కాకియు నొకవెరకయు నెరుకల
పోతు- 2. వైటవెరవుదప్పుబాత చెమరుపోతు. 3 బొబ్బలిలోరుచాపధరుండై.

భేరీభైరవభాంకృతు ల్లిశల నిచ్చేదింపగా నేగె ని

¹స్థూరుణ్యుండు సమస్తమర్గుణగణాగణ్యు డరణ్యానికి.

౨౩౪

గీ. అచటఁ జెమటకోక యమరించి కుడిచేతఁ, గడిదిడేగఁ బట్టి యెడమచేత
నెఱక లొయ్యఁ జక్రఁ జెరివి మోమిక్షించి, కొఁజుకక్తైరలను గదియవైచె.

వ. ఇట్లొండొంటఁ బులుగుల నీల్గించి² యొక్కపెట్ట సాళువంబు నెగయించిన.

క. తత్పక్షపాతరవము వి,యత్పథమున జలదనినద మన విహగము ల

త్యుత్పాతవృష్టిసమయప,తత్పాపాణములు వోలె ధరపైఁ గూలెన్. ౨౩౫

సీ. కేరిజంబులఁ గోరి కేరుట దీరించి పూరేండ్లఁ బుడకల బూడ్డఁ గలిపి

పాలగుమ్మల నేలపాలుగా నొనరించి వెలిచెలచెలకున వెలితిచేసి

బెగ్గురుకడుపుల బెగ్గిల మగ్గించి కొంగలపొగరెల్లఁ ద్రుంగఁద్రొక్కి

కక్తైరనెత్తురు గ్రక్కించి కొక్తైరపిండు గుడియల్లె బెడుపటిచి

కారుకోళ్ల నెండఁ గారించి గొరవంక, బింక మింక వానిపొంక మణించి

చెమరుఁబోతుగములఁ జమరి కొఁజులఁ జొచి, సాళువంబు విజయపాలుఁజేరె.

ఉ. అట్టిభగంబువేటుకు నరాధిపనందనుఁ డిచ్చ మెచ్చుచు

బిట్టల నెల్ల లోఁబటిచి భృత్యుల కిచ్చుచుఁ బెక్కువేడుకల్

పుట్టఁగ నొక్కచో మడుగు పొంతకుఁ బోయి జలాబు ద్రావి యా

⁴పట్టున మీలఁ గాంచి యొకబాపవలం దివియించి యేపుగన్. ౨౩౬

సీ. కొట్టమీలను దాడికొలుపులెకల కిచ్చె, వాలుగలను సంగడిలకిచ్చెఁ

⁵బాఁపెరలను బిన్నపడవాళ్లకును నిచ్చె మారుపులఁ జనవువారి కిచ్చె

బేడసంబుల నిచ్చె వేడుక కాండ్రకు గెండెల బలుదుండగీల కిచ్చె

వెలిమొట్టలను దండుపుల దలారుల కిచ్చెఁ గొడిసెలఁ బరిహాసకులకు నిచ్చెఁ

బక్తైమొట్ట రొయ్య పరిగ యిగిలికము, చీరచింపుజెల్ల నారజెల్ల

కుటముక్తుమొదలుకొని కల వన్నియుఁ, బంటువారికెల్ల నొంటియిచ్చె. ౨౪౦

వ. ఇచ్చి యచ్చోటు వాసి బాణాసనబాణపాణి యై వాగురికవాగురాకరాళం బగు
వనాతరాళంబు సొచ్చి. ౨౪౧

క. బాలుండు మెలఁగెను మృగకుల, కాలాకృతిఁ బవనజవన ఘనశునకాభి

కోలాహలకాలాపిత, కోలాహలకాహళానుకూలకీడన్. ౨౪౨

1. స్థూరుణ్యుండఁడు గ్రహపజనతాగణ్య. 2. ఇట్లుండొడ్డపులుగులనీక్షించి 3. గ్రుంగ.

4. చట్టుమీలఁగాంచి యొకబాల్కిరియందివివెంచి. 5. పాపెరలను బస్తుపడుచులకునునిచ్చె. పాపమీ
నుల-చిన్న యనుమరిగారు.

- క. తొలిదొలి జింకల మనుజోతుల గడజుల లేళ్ల¹ నిర్ల దుప్పల మతి యే
కలముల నెలుగులబులులను, బలువిడిగా² దునిమెజలముబలము న్నెఱయన్.
- క. అయ్యెడ గోఱలు దీటుచు, దయ్యము క్రియ నొక్కపంది తాకుచు, దనువుల్
వ్రయ్యలుగఁ బొడిచె దొలగం, జయ్యన నలుదెసలఁ బఱచి సైన్యములెల్లన్.
- వ. అప్పుడు కుమారుడు కృతవాహనాహోహణుడై యావరాహుబు ను దోలి
వెనువెంట నొంటి జని చని కాఱడవి నీరంబులలో జాడదప్పి దప్పిగొని యొ
క్కమడుగుచేరి యచ్చోటఁ దురంగంబు డిగ్గి చెట్టునం గట్టి సరసిలో జలంబు
లు గ్రోలి యభయముడై యచట విశ్రాంతి కై నిలుచునంత. ౨౪౧
- శా. శీఘ్రపాతనితాంతతాంతతురగస్వేదంబుఁ దీర్పంగ హృ
ష్టాఘ్రాణంబున మోరయెత్తి తనమీస ల్నిక్షఁ దలెనరథం
బాఘ్రాణించి చరించి పొంచి కృతముఖ్యామామభీమాకృతిఁ
వ్యాఘ్రం బొక్కటి వచ్చి యచ్చట నృపవ్యాఘ్రాత్తజం జూచుడున్. ౨౪౨
- గీ. హయము దానిరాక కదరి కట్టినవాఁగె⁴, ద్రెంచుకొనుచుఁబాటె దిక్కులద్రవఁ
బారిగొనం దలంచుపులిఁజూచి బెగ్గిలి, విజయపాలుఁ డొక్కవృక్ష మెక్తె.
- ఉ. అన్నెయి నెక్కఁ గోపమున నాపులియు బఱతెంచి తత్ప్రదే
శమ్మున నిల్చిన న్భేగడి శాఖలమీఁదికి డాఁగ నేగియు
గొమ్మను నొక్కబొల్లియెలుఁగుం గని తల్లడమంది దుర్నిమి
త్తమ్ముగ నాఫలంబు లిటఁ దప్పక వచ్చెనె దైవమా యనున్. ౨౪౩
- క. క్రిందఁ బులి మీఁద నెలుఁగును, నందప్రియనందనుండు నడుమం గలుగ
న్తుండట నొకనుయ్యియు వెనుకందగ నొక గొయ్యిభంగిఁ గానఁగనయ్యెన్.
- వ. అప్పుడు. ౨౪౪
- గీ. రెండునిలువు లెగయుఁ బుండరీకం బిది, నీకు నచట నుండ నేర్పుగామ
నమ్మి⁵ వేగమిటకురమ్ము బాలక యని, యెలుఁగు పిలిచె గాఱుటెలుఁగుసెలఁగ.
- ఉ. అక్రొమరుండు దాచు? హృదయంబు యథావిధి నిల్పి రెంటిలో
నిక్కడఁ గొంత యాస గల దిప్పటి కేగెద నంచు మీఁదికిఁ
సుక్తుచుఁ బోయె గ్రిందఁ బులి చూచి చలంబున మీర లిద్దఱుం
జక్తి రించు నాఁగి నిలిచెం దనకన్నుల నిప్పు లొల్లఁగన్. ౨౪౫

1. గండలలేళ్ల, 2. చలమరిగాఁ దునిముబలము చలమునెఱయన్. 3. నితాంతవేగ

4. యష్టదవాఁగె- (యెంతయువాఁగె) చిహ్నమునూరి 5 నెమ్మి.

- గీ. పుండరీక మిట్ట లొండొండఁ జూపుల, మండఁ గోపవహ్ని మెండుకొనఁగ
నుండు తెటిఁగి మాటుమండుట మానె నా, నెండఱేడు గ్రంకుఁగొండ నడఁగె.
- క. పులి యాఁగిన జక్ష్మితమ, యెలుఁగును వెదకంగ వచ్చి యెల్లడఁ గలయం
బొలయునెలుఁగులో యన గుం, తల మిట్టలఁ జీకువాలు దళమై పర్వై.
- క. గగనమణి సాళువముక్తియ, నెగసినఁ దలసూపకుండి యింతట నతఁ డ
స్తగించిచిక్ వ్రాలిన పెల్లగుఖగముల కరణిఁ జుక్త లయ్యెడ నిక్తై.¹
- శా. ఆవేశక భువి బీటవెట్టిన మహావ్యాఘ్రుంబు నీక్షించుచు
దైవంబు న్నది దూఱుచుం దలఁచుచుం దద్రాత్రియర్థంబుఁ జిం
తావేశంబునఁ బుచ్చి కూర్చఁ దలపోయంగా నెలుం గంత యుం
దా వీక్షించి నిజాంకసీమఁ జెలువౌ తల్పంబుగాఁ జూపుచుక. ౨౧౩
- క. నిద్ర చనుదెంచెనేనియు, నిద్రింపుము వెఱవ నేల నీకిట ననినక
నిద్ర సుఖ మెఱుంగ దనఁగా, నిద్రించెఁ దదంకశయ్య నృపసుతుఁ డంతక.
- సీ. శార్దూల మటు చూచి నిద్రయత్వముతోడ భల్లూక ! పగవట్టి బ్రదుకఁగలవె
వాఁడు నీకేలెస్సవాఁ డయ్యెఁ బరజాతి నృపతిపుత్రుండు నిష్ఠువుఁడు వీడు
మనకులుం బాదిగా వనగోచరంబుల వేటచాటున నొక్క నూటిఁ జంపె
నిల నొక్క గూటిపిల్లల మిద్దఱము దుష్టబాలునకై పోరనేల మనము
వీనిఁ గ్రింద వైపు విడిచిపెట్టెద నిన్ను, సగము నీకు నిత్తు నగవు గాదు
నరుని నమ్మవలదు నమ్మి మున్నోకపాము, చిచ్చులోనఁ గాలి చచ్చెఁ గాదె.
- క. ఆకథ విను వింధ్యాటవి, నేకలుఁ డనుబోయ తోటయీరమున మహా
శాకోటముఁ² దెగనటకఁగ, నాకోటరసీమ నొక్క యహిపతి వెడలెక.
- గీ. వెడలి యేను నిలిచి విహించుతా విది, వలకు దీన నేమి గలదు నీకు
నన్నుఁ గలసి బ్రతుకు³ మెన్నఁడుఁ జేటులే, దనిన వెరఁగుపడుచు నట్ల తలఁగె.
- క. తలఁగిన వానికి నది తన, తలరత్నం బిచ్చి పుచ్చి తా నేగిన ని
మ్మల వాఁడు నేగి పులిలో, పల నొకవ ర్తకున కమ్మె పదిగడ్డెలకుక. ౨౧౪
- చ. అట మఱునాడు వచ్చిన మహాభుజగేండ్రుఁడు గారఁచి ని
న్నటిమఃశి యెంత కమ్మితి వనా యన మూల్యమెఱుంగఁ దెల్పు న⁴

1. స్తగింక వ్రాలిన పెల్లగు, ఖగములక్రియఁ జుక్తలంతఁ గానఁగయ్యెక. 2. తొంటియిర
వెట్టిగి మహానోక సముం. 3. ఇదిగొమ్మచుడియు నెన్నఁడు 4. వనాయని మూల్యము నెట్టె
టిఁగి యక్కట.

- క్రట పదివేల కమ్మక వికల్పము చేసితే పింతనూడి మీ
క్రటముగ నమ్మకొ మ్మనుచుఁ గ్రొత్తఫణామణి యిచ్చె నానికే. ౨౬౨
- క. తనయిల్లుఁ గాచినాఁ డని, మనమునఁ బ్రియమంది యిచ్చు మ.ప లనుదినముం
గొనిపోయి యమ్మకొనుచును, ధనికుండ వాఁడు చెల్లి దప్పినబుద్ధి. ౨౬౩
- గీ. దీని కేచటఁ గలుగు దివ్యరత్నంబులు, దీని మొకలితావుఁ దెలియవలయు
ననుచుఁ గోరిపోయి యాపాముచనుజాడ, వట్టి యేగియొక్కప్పుడఁ గనియె. ౨౬౪
- క. కని తిరిగి పోయి మఱునాఁ, డనలంబును గనవుమోపు హస్తంబులఁ గై
కొని వచ్చి తొట్టరొవలఁ, జొనివె భుజంగంబు మిమకుచు న్నడియంగ. ౨౬౫
- క. జాల్తుం డిటు గాలించి యా, వల్లికముఁ ద్రవ్వఁ జనిన వడి విషములచే
గుల్తామలు దరికొనఁగా, నుల్లుకములభంగి మఱియు¹ నురగము లెగసె. ౨౬౬
- గీ. ఊరగకులము బోయఁ బోగొని శమియించె, నట్లు గాన వీని కడలనేల
పాము క్రూరమంజు ప్రాణులలోనెల్లఁ, బాముకంటె నరుడు పాతకుడు. ౨౬౭
- క. నామాట నమ్మి డిగ్గన, నీచుచుజనిఁ ద్రోవు మింక నేగెద ననిక
మోమోటలేక నవ్వుచు, నేమీ సభ్యుడవె యనుచు నెలుఁ గిట్లనియె. ౨౬౮
- క. ఇలఁ గలవశువుల నెల్లను, బాలియించుచుఁ బాపములకుఁ బాడవయ్యెడు బె
బ్బులితోడి పాత్తు గలదే, పులి నమ్మయకాదె తొల్లి పులుఁ గొక టిలిగె. ౨౬౯
- మ. వినుమా చెప్పెదఁ దొల్లి యొక్కపులి కావేళితటిం బ్రాణులం
దనయిచ్చ న్వధియించుచుం దినుచు నుత్సాహంబుతో నుండి కా
రెనుబోతుం దినునాడు మాంసకబళాన్వితంబుగా నొక్క బా²
క్తనిజాస్యంబున నొక్కడయెడ వీకం జొచ్చిన నొచ్చుచు. ౨౭౦
- క. వదనము విచురుచుకొను చది, తుదినాలుకయెత్తుచేత దూపాచుచక్రియం
గదలించుఁ దాలువొరగ, న్నెదలించుం దగ్గు మ్రొగు మేదినిబొరలు. ౨౭౧
- మ. ఇటు దుర్వేదనఁ జిక్కి మాచ్చుకొనఁగా నెం దేగిం బ్రాసం
కటమై ప్రాణులు మారి వచ్చె నని డాఁగంబొఱఁగా నొప్పి యె
చ్చటనుం బాపెను దిక్కులేక చనుచు నైలస్థలిం జేరి ముం
దట సూచీముఖపక్షిఁ గాంచి తనభేదం బాతయుం జెప్పి. ౨౭౨
- క. సూచీముఖంబు డగ్గతి, నీచెమగుదనము మాని నిలువపు నీనో
రోచెల్ల చొరగవలె హిం, సాచా వి కాలుఁ డైన నలుగఁడె నీకు. ౨౭౩

1, కొన్నియుగ 2, బాక్త = ఎముక.

- చ. అనవుడు నోరుసాచ్చి వ్యథ¹ యార్పగదే మును చచ్చినట్లు ప
ల్లును మెదలినపకుండెద నలోలత నంచు మొగంబు వంచి వ్రా
లిన నది నోరు సాచ్చి కదలించి క్రమంబున దాడబ్బాక్² ము
క్తునఁ గొనివచ్చె నాపులికిఁ గుత్తుకనాటినకొయ్య నొయ్యనఁ. ౨౭౪
- గీ. అట్లు పుచ్చిన ముద మంది సూచీముఖుఁ, బొగడి యేగి క్రూరమృగముమఱియుఁ
బసులఁ జూపితినిఁగఁ బలలంబుతో దాడ, నాటిజాడ నెముక నాటినంత.³
- ఉ. క్రమ్మట వచ్చి పుచ్చు మని కైకొని వేడినఁ బుచ్చివైచి స
ఖ్యమై నరించి నిచ్చలు సుఖస్థితి నుండఁగ నొక్కనాఁడు మాం
సమైక్యముల గానకయుఁ జయ్యన నాపులి వచ్చి వక్త్రము
న్నప్పిక దోఁపఁగాఁ దెఱచిన న్విహగంబును జొచ్చె నాక్రియఁ. ౨౭౬
- క. చొచ్చినయంతన కాటునఁ, జచ్చె న్విహగంబు పులులసంగడ మిదిగో
నిచ్చకములాడె దీతని, నిచ్చుటకై యంత యేమి యే నజ్ఞుడనే. ౨౭౭
- క. జాతివిభేదం బేటికిఁ, బాతకునకునైన నెడరుఁ బాపి⁴ మహావి
ఖ్యాతిఁ గొననొప్పుఁ దిర్యగ్జాతికపోతంబు చెంచుఁ గాచుట వినవే. ౨౭౮
- క. గోదానము ధనదానము, భూదానము నన్న దానమును బధికహితాం
భోదానము నుత్తమవి, ద్యాదానము గూడ నభయదానము సరియే. ౨౭౯
- గీ. వెన్నుసాచ్చువానిఁ దన్ను నమ్మినవానిఁ, జంపిరేని శిశువు జంపుటండ్లు
మతమెఱుఁగు జాంబవంతునివారము, బాస తప్ప మిట్టియాస విడుపు. ౨౮౦
- చ. అనుచు నిరుత్తరంబుగ దయామతిఁ బల్లెడు సంత రాజనం
దనుఁడును లేచినఁ ట్టణము దానికఁ గూర్చెద నిద్రవోకుమీ
యని తొడమీఁద నూఁదికొని యాయెలుఁ గించుక కన్నుమూయఁగాఁ
గని పులి వల్లె వాని మెయిఁ గంపము పుట్టఁగ బీతు వెట్లుచుఁ. ౨౮౧
- గీ. కోటలు గలవాని గోళులు గలవానిఁ, గొమ్ములు గలవాని నమ్మవలదు
బమ్మరించెనేని బ్రతుకంగవచ్చునే, యెలుఁగు తోడి చెలిమియేల⁵ నీకు. ౨౮౨
- క. మొన్న నొకనిఁ దోలితి వాఁ, డిన్నగ మిట్లైకై వాని నిది కరుణాసం
పన్నునిక్రియ లోనిడుకొని, నిన్న విడిచి పెట్టి నేడు నిజమివోలెఁ. ౨౮౩

1. నమ్మినొచ్చివెతయార్ప. 2. దాడబ్బాక్కు ముక్తుఁ గొనివచ్చె నాపులికిఁ గుత్తుకనాటిన కొట్టు

3. పుచ్చినను ముదమందుచుఁ బులుఁగుజాలఁ, బొగడియును నేగి యాక్రూరమృగముమఱియుఁ, బసులఁజూపి తినిఁజూపముతోడఁ, నాటిదాడనె యెముకయు నాటె మగుడ

4. భూతుకునకునైన నెడరుగల్గిన దనలో నాతుకనవచ్చు. 5. పొందులేల,

- క. కూడిమి గల దని నమ్మకు, క్రూరమృగంబులకుఁ గరుణ గూడునె యిది నీ
చేరువ నుండుట నేటికి, నీరీతుల బుజ్జగించె నెల్లిటి కొఱకై. ౨౮
- గీ. దానిఁ జెప్ప నేల యేనిదె యొకయేఁడు, పట్టు నాటు నెలలు పట్టు గాక
మిమ్ముఁ జూపి తిరు నమ్ము మీయెడనాకు, దీనిఁ ద్రోచి బ్రతుకుతెరువు గనుము.
- చ. అనవుడు వాఁడు నిక్తముగ నాత్మఁ దలంచి యెలుగుఁ గూలఁద్రో
చిన నది జాతును దెలిసి చేతికి లోనగు కొమ్మనట్టి యొ
య్యనఁ బఱతెంచి బెగ్గిలుపుపాత్తఁజ గన్గొని యల్పబుద్ధి వే
మన నను నమ్ముమాటి భయమందకుమీ చుని పట్టుచుండఁగఁ. ౨౯
- క. కలకలఁ బలికెడుపక్షుల, కలకలములు సకలవిశలఁ గలయఁగఁ బాలయ
దళదళికులముగ దళశత, దళదళములు వియఁ బ్రాప్త తళతళఁబొడిచెఁ. ౩౦
- గీ. తమముతోడఁ గూడఁ దరలి శార్దూలాంబు, శైలగుహలకేగఁ జాల డస్సి
తరణికిరణపంక్తి సరసఁ జెట్టుననుడి, యెలుఁగుఁగూడి బాలుఁ డిలకు డిగ్గె.
- క. ఆయెలుఁ గతనిఁ బిలిచి య, న్యాయుని పరలోకపీఠహ¹ బసురుతిం
బీయెడన పాయఁ జేసెద; రాయితవినుమిఁ “ససేమిరా” యచ మెపుడుఁ.
- క. ఈనాలు గక్షరంబుల, నీనేరమి నొరుఁడు చెప్పెనేని వికారం
బూనక తొల్లిటిక్రియ స, న్నానము గైకొనుము మంచిమాటలతోడఁ. ౩౧
- క. అని వీడ్చొలిపినతఱి న, ట్ల నెయ్యాతఁడును ‘ససేమిరా’ యచుచు వనం
బున భూతావిష్టుని చా, డ్పునఁ దిరుగఁగ వానిహయము పురిఁ జేరుటయుఁ.
- సీ. అశ్వరత్నం బొంటి ననుదొచె నిన్నటి శకుఁము ల్పాపనిఁ జూపె నొక్కొ
యని తలంకుచు నందజనపాలుఁ డాజాడఁ బఱతెంచి యడవిలో బాలుఁజూచి
యన్న యిదేమి రా వన్న “ససేమిరా” యచునుఁ గలఁగి యొత్తి యడుగుటయును
నాలుగక్షరముల నోలిఁ బల్కెడువానిఁ దోడ్చొనిపోయి మందుల నొనర్చి
వీనిభూతశంక విడిపించువానికి, నర్ధరాజ్య మిత్తు ననుచుఁ జాటి
వేలుపులకుఁ బెట్టి వేడికొన్నచు నాలు, గక్షరములు విడువఁ డయ్యెవాడు.
- ఉ. నందనృపాలుఁ డిట్లను మనంబునఁ గ్రుణ్ణుచు నెల్ల వేల్పులుఁ
మందులు మ్రాకులు న్నణులు మంత్రములుఁ వృథయయ్యె శారదా
నందుడ యిప్పుడున్నఁ బ్రియనందనుఁ దెల్పఁగ నోపు నట్టి పె
ద్దం దునిమించినాడ వలదా హితు తెవ్వరు నడ్డపెట్టఁగఁ. ౩౨

1. యన్యాయపరతఁజేయపీడన.

- ఉ. నాపుడు మూర్తి చిత్తమున నవ్వుచు నావిధ మయ్యె నాడు, నేఁ
డివిధ మయ్యె, బేరుకొననేటికి నిద్రాపాల దృష్టమా
దైవము గల్గెనేని భువి దత్తుముఁ డొక్కఁడు గల్గెనేరఁడే
కావున బమ్మరిపఁ బని గా దని యూహడఁ బల్లె భూపతిఁ. ౨౯౪
- ఉ. ఆవిభు నూహించి నిలయుంబున కేగి బిలుంబువుతో
నీవిధ మెల్లఁ జెప్పిన మహీసురుఁడు న్నిదిచాగ్రణీ భవ
దూభనరుఁ జేరి నాటిగురుపుత్రిక యేడవయెటి పాప నీ
జీవముచ్చిచ్చ దీర్చు నని¹ చెప్పుము నీ వని మచె నాతనిఁ. ౨౯౫
- వ. అటకుం జని. ౨౯౬
- ఉ. ఆతఁడు విన్నవించినఁ బ్రియాన్వితఁడై సుతుఁ దోడుకొంచు ధా
త్రీతలనాఘఁ డింటి కరుదెంచును నాధరణీసురుఁడు క
న్యాతిలకంబు నాజవనికాంతకాకృతి నిల్పి పద్యవి
ద్యోతితత్తి దోఁప వినుచుండఁ గుమారు² ససేమిరా³ ధ్వనిఁ. ౨౯౭
- వ. ఇట్టి నాబుగక్షరంబుల నాలించి విని యుదలు నూరకుండుం డని కుమారు
నుద్దేశించి పద్య మి ట్లని చదివె. ౨౯౮
- క. “స”జ్జనభావము గలుగు సుహృజ్జనముల మోసపుచ్చు టిది నేరుపె నీ
యజ్జనోడమీఁదఁగూర్చిన, యజ్జతువుఁ జూపఁజూచు టదిపౌరుషమే. ౨౯౯
- వ. ²అని చదివిన బాలుఁడు దా విని ప్రథమాక్షరము విడిచి పెట్టి “సేమిరా”
“సేమిరా” యనుచున్నంత నందఱు నా నందనరేద్రుతో నానందంబు నొంది
మేలు మే లనుచు నుండఁ దత్తలకలంబు మాన్చి జవనికలో గురుడు. ౩౦౦
- క. “సే”తువుఁ గని జలనిధిసా, జాతధనుష్టాటిఁ బడిన సద్విజహతికిం
బాతకము వాయు మిత్రవి, ఘాతికిఁ బాతకమె కాని గతి గలుగ దనా. ౩౦౧
- వ. అని రెండవపద్యంబుఁ జనువఁ గుమారుడు రెండవయక్షరంబు విడిచి “మిరా
మిరా” యనుచుండ నిట నయ్యాచార్యుండును. ౩౦౨
- క. “మి”త్రద్రోహికృతఘ్నప, విత్రగురుద్రోహిచార్యవిద్యాపరులుఁ
మిత్ర శశిస్థితి మేరగఁ, బుత్రులు గలిగియును సరకమునఁ బడుదు రనా. ౩౦౩
- వ. అని తృతీయపద్యంబు పఠించినఁ దృతీయాక్షరంబు విడిచి “రా, రా” యను
నందనుం జూచి యమందానందుం డగు నందు నుద్దేశించి శారదానందుండు.

క. “రాజ!” భవదీయుఁడైన తనూజునకు న్నుభము నోజ నూల్చాను విద్య
 ద్రాజకి ధనదానము ని,ర్వాప్యజమునం జేయు మిహాపరంబులు గలుగుక. 3౦౫
 వ. అని యిట్లు చతుర్థపద్యంబుఁ జదివినఁ జతుర్థం బగు రకారంబుతో నవ్వికా
 రంబునుం బాసి బాలుండు తండ్రికి మ్రొక్కి మిత్రద్రోహ లక్షితం బగు ఋక్ష
 వ్యాఘ్రవృత్తాంతం బుతయుం జెప్పిన నచ్చెరువు మెచ్చునుం బిచ్చలింప నవసీ
 పతి జననికవంకఁ జూచి. 3౦౬

గీ. పిన్నదాన విచట నున్నదానవు తల్లి, యింటి వాకిలియును నెఱుంగ వీవు
 కానలోనఁ బులియు మానిసియు నెలుంగు, దొడరు చేత లెట్లు తోచె నీకు.
 వ. అనుడు నతం డింకఁ దాఁపం బని లే దని తలంచి. 3౦౮

క. భూనాయక ! భూసురకృప, నానాలుక నొప్పు వాణి నానాదృఢవి
 జ్ఞానమునఁ దెలియు నన్నియు¹, భానుచుతీదేవిమచ్చభంగి న్నదిలో. 3౦౯
 మ. అనినా దిగ్గన లేచి చూచి తెరలో నాచార్యుఁగా నిశ్చయిం
 చి నరేంద్రుం డతి హృష్టుఁ డౌచు సచివుం జేపట్టి నీయట్టి బం
 ధునిధానం బిడ నొండు గల్గునె గురుద్రోహంబుఁ దప్పించి యెం
 దును బాపంబును బొందకుండ నను ధన్యుఁడేసి తీనేర్పునక. 3౧౦

క. ప్రణయము దప్పక యాబ్రా, వ్వాహత్య దొలంగ రాజ్య మలరఁగ సుతుడు
 గుణములు విడిపించితి నీ, గుణములచే నన్ను జటిగొంటివి చువ్వి. 3౧౧
 వ. అని గుచ్చి కొఁగిలించుకొని తనపట్టిచెట్ట వట్టుకొని పుణ్యసులభానుమతియగు
 భానుమతియుం దానును గురు డగఱి. 3౧౨

క. ఎల్లవిధంబులఁ జూచినఁ, దల్లియుఁ దండ్రియును నీవె దయసేయుము మా
 కల్లు లోఁగొని మము నీ,నల్లిలుగఁ జూడు మనుచు నరపతి మ్రొక్కె. 3౧౩

శా. ఈచందంబున మ్రొక్కి యందలముఁ దా నెక్కించి భూమీవరుం
 డాచార్యుం గొని వచ్చి గద్దియపయి హర్షంబుతో నుంచి శి
 ప్తాచారంబునఁ బూజచేసి తనరాజ్యశ్రీ సమర్పించి త
 ద్వాచాదత్తముగాఁగఁ గైకొని ప్రసాదం బంచు నేలె న్భువి. 3౧౪

మ. అని మంత్రీంద్రుడు చెప్పిన న్విని కథాహ్లాదప్రసన్నాత్ముఁ డై
 జననాథుండును మంత్రీలేనిపని మోసం బంచుఁ జేపట్టి యె

¹ జ్ఞానముఖంబున నెలయుక.

య్యన సత్త్వాధ్యులచేతఁ బుష్పకనిభం జా దివ్యసింహాసనం
బనువొందం గొనిపోయి నిల్పె నిజహర్త్యంబైన ధారాపుణ్ణి.

301

ఉ. శంభుముఖాంబుజార్చు దృఢసారవరాహశరీరవశ్యవి
శ్వంభరు శాంభవీవరదు సంభృతరక్షణు సర్వలోకకు
క్షీంభరు సిద్ధసాధ్య సుర కిన్నర పన్నగ గీతకీర్తివి
శ్వంభరు జంభవైసహసంభవు దృష్టవపుష్పజృంభణు.

302

ఉ. శంకితకింకర వ్రజవశంకరుఁ బంకజనేత్రమిత్రు న
భ్రంకష కాంతిసంకులకపర్ణవిభూషితభవ్యదివ్యకూ
లంకషు నిష్ఠశంకితవిలాసకలాపధురీణు శౌర్యస
ర్వంకషవైభవాంకితవశంకరు శంకరు లోకశంకరు.

303

మాలిని. పరమకరుణలీలా భక్తలోకానుకూలా
పరిచితసురరక్షా భగ్నదైతేయవత్సా
సరసిజహితనేత్రా సచ్చిదానందగాత్రా
హరిహరమయ రూపా యోగయోగస్వరూపా.

304

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైమండలిక భేకభణింద్ర వీర ఘోటవిభాళాది
బిరుద ప్రకట చారిత్ర కళింగదేశ నిరూపణామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవి
ళాంధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూప నూపురసుందర చరణారవింద సనదస్త్రోలి
పురవరాధీశ్వర వెలనాటిపుణ్యేశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకృష్ణవివేకయామా
త్యపాత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ
విరచితం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందుఁ బార్వతీపరమే
శ్వరానోన్మేషప్రశోభితరంబులును భర్తృహరి వైరాగ్యంబును విక్రమార్కుని
రాజ్యసాయుజ్యంబులును, శాలివాహన విజయంబును భోజునికి సింహాసన
ప్రాప్తియు మంత్రిగుణప్రశంసయు నందోపాఖ్యానంబును నన్నది కథావతారిక
ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయాశ్వాసము.

- క. శ్రీరామాకుచశైలవి, హాసుని మునిహృదయగహ్వరాశ్రయుని మహా
దారుణనఖదారితరిపు, వారణనరసింహు నిగమవనసంచారిక. ౧
- క. మనమునఁ దలంచుచు విద్య, జ్ఞనదైవజ్ఞాది సర్వజనసమ్మత మా
దినమున భోజుండు సింహాసన మెక్కుం గడఁగె రాజ్యసంపద మెఱయక. ౨
- సీ. ధారాపురంబులోఁ దారాపథమువోలు రత్నమండపములో యత్న మమర
నిమైవపసిఁడికంబమ్ములమేడలో దివ్యసింహాసనసీతి యొనర్చి
యవోచనాజ్యదూర్వాప్రపల్లవపుష్పసిద్ధార్థదధిఫలక్షీరములును
నాదిగాఁ బెక్కు పుణ్యద్రవ్యములు గూర్చి పుణ్యాహమున భూమిపాలుపుదీర్చి¹
దేవతరువుమాడ్డిఁ దెల్లనిగొడుగుతోఁ, గూడఁ బసిఁడికామకుంచె లచట
నిలిపి పొంతఁ గైదువులు సేర్చి యర్చన, లిచ్చె నుత్సవంబు పిచ్చులింప. 3
- వ. తదనంతరంబ నానాపురాణేతిహాసశ్రవణంబులను బంచమహావాద్యప్రపంచం
బులను సంగీతనాహిత్యసంగతనాట్య ప్రసంగంబులను బ్రతియామదీయమాన
ధూపదీపాదివైద్యమహాపచారంబులను దత్పరివారదేవతలకు నృపబృంహ
ణంబుగా సేమం బగునేమంబున నారాముండునుం బోలె నాయామినిం గడపి
మఱునాండు కృతమంగళస్నానం దై ప్రత్యూషనిత్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి
యప్పుడు మకరతోరణంబులును దెలిముత్తయంబుల తోరణంబులునుం గలు
వడంబులు, బలికూటంబులు మేలుకట్టునుం జీరగుండ్లును మృగనాభిలేపనంబు
ను, ముక్తాఫలరంగవల్లికలును నెల్లివిరియ నుల్లంబుల నుల్లసిల్లుపౌరులును
నానాదిగంతాగత విద్యజ్ఞన జ్యోతిషిక శాకునిక స్వరవేదులును వందిమాగధ
బృందంబులును బసిండి పల్లెరంబుల మాణిక్యదీపంబులతో నివాళింపు చున్న
పుణ్యాంగనలును హిత రాజలోకబాధువర్గంబునుం దలకొన జయ జీవ వర్ధస్వ
సుభీభవాది శుభసూచకశబ్దంబులును బహువిధవాద్యరవంబులును, నొక్కటై
దిక్కులుపిక్కుటిల్ల మిక్కుటంబుగా సుముహూర్తంబున సర్వతోముఖంబగు
మహాసింహాసనంబు డగ్గటి ప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి చూచి తత్తద్వారంబుల
కడల నున్న బొమ్మలతలకడల నున్నపిన్నగద్దియలలో నెందేని నడుగిడి పెద్ద

1 పులితోలువైభూతి చెలువుదీర్చి.

గద్దయ యెక్కుట భావ్యం బని వారశూలరహితంబుగా నొక్కదిక్కున నిలిచి
సకలజనకలకలంబు నుడిపి మాహూర్తికసావధానశబ్దంబు లొలయ నిష్టదేవ
తలం దలంచి ప్రశస్తఖండహస్తుం డై పూర్ణఘటికోచితనాదావసరంబు నెదురు
చూచుచుండ.

౪

—: మొదటిబొమ్మకథ :—

- క. ముచు గడియారంబున గట్టినపెనుజేగంటరవము తేయనునెడ గ
క్కున భోజం డడుగెత్తిన, గని నిలునిలు మనుచు బొమ్మ కలకలఁ బలికె.గె
- చ. పలికిన భోజం డద్భుత మపారముగా మది నిండి పాటఁగా
నిలిచి గతజ్ఞ తద్జ్ఞ ధరణీసుర మాగధవందిగాయకా
కలకల మెల్ల మాన్చి శుభకాలములో నిది యెక్కు బూనఁగా
వల దన నేల యిందుల నివారణకారణ మేమి నాపుడుక, E
- మ. తనవాక్యంబులు తత్సభాజనుల కుత్సాహంబు నాశ్చర్యముల్
పెనఁగొల్పంగఁ బసిండిబొమ్మ నగి గంభీరంబుగాఁ బల్తె నో
జననాథా విను చంద్రగుప్తనృపసంజాతుడు కంజాతమి
త్రనిభుం డుజ్జయినీపురి బరఁగె నేతత్తర సత్తీర్తితో. 2
- వ. ఆయనఘనత యెట్టి దంటెని. ౪
- క. సిద్ధులకు ససాధ్యము లగు, సిద్ధులు నెనిమిదియుఁ దనకు సిద్ధంబులుగా
నిద్ధరణిఁ బారుషమునఁ బ్రసిద్ధుం డగు సాహసాంకుఁ జెప్పు దరమే. F
- శా. సంభూతాస్యవిడంబడంబరమిశఃసారంభగోర్వశీ
రంభానాట్యవిజృంభమాణమతివి స్రాభాదిశుభన్దనో
జుభారిప్రియసంభృతానకమహాసంభావనాసంభవా
స్తంభోదధ్దుండు విక్రమాస్త్రుఁ డతఁ డేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగక. ౧౦
- క. అతిశయవితరణగుణమున, సతనికి సరిరాక యెక్కు నలవియె నీకుం
గ్రతువులు నూలును జేయక, నితరుల కమరేంద్రపీఠ మెక్కుం దరమే. 1 ౧౧
- క. అనవుడు భోజుండు విస్తయ,మును సిగ్గు నహంకృతియును ముప్పిరిగొన ని
ట్లనియె నొకయర్థివేడినఁ, దనియఁగ సహపాదలక్ష్యధన మే నిత్తుక. ౧౨
- క. నావితరణ మిది యల్పమే, నాపుడు నది నవ్వి తనగుణం బన్యులకుం
దా వినిపించుట కొఱఁతగ,దా వివరము తప్పి తీవు ధరణీనాథా ! ౧౩

- క. ఇది మొదలు కొంత యయ్యెం, దుది బుణ్యము హానిబొందె దొడ్డతనంబు
జెదరెం దనుఁ దాఁ బేర్చాను, టిది కష్టము తొంటిసితి యెఱుంగవు చుమ్మి. ౧౮
- ఉ. ఆయువు ముత్ర మాషధము నరము దానము మాసభంగ మ
న్యాయము సర్థనాశము గృహవ్యసనంబును దాపురంబుగాఁ
జేయుట నీతియుక్త మటుసేయక తా నయి దానధర్మముల్
చేయునునంచుఁ జెప్పినను నీయని నవ్వరె ధర్మ మెంచరే. ౧౯
- క. ఈసమయమునకుఁ దగ నితి, హాసము గల దొకటి వినుము హరిదశ్వకులో
ల్లాసకరుఁ డయోధ్యాపుర,వాసి సుదర్శనుఁ డనంగ వసుమతి నేలె. ౧౬
- చ. అతఁడు సపాదలక్షవసుధామరపక్షికి భోజనంబు ను
వ్రతముగఁ బెట్టుచు దివిజవర్గము మ్మిల్లిఁ దుష్టిఁ బొందఁగాఁ
గ్రతువులు పెక్కు సేయుచు జగన్నుతుఁ డై సరయాతటంబునా
గతిపయవాసరంబు లధికం బగుసత్ర మొసర్చుచుండఁగ. ౧౭
- క. శారద వీణావాద్యవి, శారద తగురూప మైనచందము మెఱయ
శారదసీరదనిభుఁ డగు, నారదముని చేరవచ్చె¹ నరపతిఁ జూడ. ౧౮
- క. వచ్చినమునిఁ గనుఁగొని యిటు, విచ్చేయు డనుచు మ్రొక్కి విభుఁ డుచితార్హస్యం
బిచ్చి కృతాంజలియై నే, సచ్చరితుఁడ నైతి మీ ప్రసాదము కలిమి. ౧౯
- గీ. ఎచటనుండి యిటు నే తెంచితి నన్ను, ధన్యుఁ జేయ నన్నుఁ దపసి వలికె
బరమధర్మశీల బ్రహ్మలోకమున నీ, దానధర్మవార్తఁ దడవ వింటి. ౨౦
- చ. విని నినుఁ జూడ వచ్చితి భువి గడుఁ బుణ్యుడ వంచు నన్న నో
మునివర శిష్యుఁగాఁ దలఁచి ముద్దనఁ బల్కెద మెంతవాడ నే
ననుచు వినీతుఁ డైనఁ గొనియాడి గుణాధ్యుడ వీవు నీయశం
బనఘచరిత్ర బ్రహ్మభవనాంతము ముట్టిన దింత చాలదే. ౨౧
- క. విశదమగు కీర్తివసనము, కృశరక్షక ! సప్తతతుకృత మయ్యుఁ జతు
ర్దశభవనంబులఁ గప్పెను, వశమే నినుఁ బొగడ శేషరాణీశులకు. ౨౨
- వ. కావున నీ కసాధ్యంబు లే దె ట్లన్న. ౨౩
- క. ధాత్రీ శ పుణ్యనిర్మల, గాత్రులకును జగములో నగమ్యము గలదే
క్షత్రియపుత్రుఁడు విశ్వామిత్రుఁడు బ్రహ్మత్వపదవి మేరల మీఁతె. ౨౪
- క. స్వకులోచితధర్మముఁ ద, పృథక ముచువారలకు వలయుపని దుర్బటమే
ప్రకటంబుగ ఋషివత్సులు, సికతాకలశముల జలము చేరుపుగొనరే. ౨౫

1. వచ్చె నపుడు నరపతిఁజూడ.

వ. దీనికి దృష్టాంతంబుగ నీవును దీనం గుండఁ జేసి నీరు నించిన నిలుచు నని యిసుక
చేతి కిచ్చిన నృపాలుం డందుకొని. ౨౬

క. అటు చేసినఁ జిత్రము మిక్కుటముగ నాదానధర్మగుణసిద్ధునిచే
ఘటితరస మైనసికతా, ఘటి యొప్పెను రసము ఘటికగట్టినభంగి. 1 ౨౭

క. కృతిఁ గుండలు నిలిచిన సత్త్వతిఁ గనుఁగొని నారదుండు దినమును నీ వీ
గతిఁ బుణ్యక్షీర్తి వెలయిం, పు తపోనిష్ఠలను వెలసి పుణ్యవిచారా. ౨౮

వ. అని యుపదేశించి చనిన. ౨౯

గీ. ఇట సుదర్శనుండు నీమట్టికుండల, నిచ్చ వండిపెట్ట మెచ్చుగాదు
మంటఁ జేసి మొదలి వంటనే కటిగొన్న, దానఁ దొలుత వండఁ దగుట యెట్లు. ౩౦

మ. అని మృద్భాండము లెల్ల మాని సికతాయత్తంబు లౌ కుండలఁ
ఘనుఁ డాపాయసశాకసూపముల పాకం బెప్పుడుం జేయుచుం
దనియఁ బ్రాస్తానభోజనంబు లిడుచుం దానొక్కనాఁ డప్పదా
ర్థనికాయంబులు వండుచోటఁ జని తత్సామగ్రి వీక్షింపఁగా. 3౧

క. వెస లుడుకం గని నృపుఁ డు, బృసమున నే నిట్టిఘనత వడసితి ననఁగా
నిసుమునఁ జేసినకుండలు, విసవిసలై విరిసెఁ బుణ్యవిపరీతగతి. 3౨

క. ఉలికి యతుం డప్పడు మదిఁ, గలఁగుచు నిటఁ గల్గవంబు గలసెనొ తగు వి
పులయెన్నిక గూడదొ పాపాలు ముత్రముఁ దప్పిరాకొ ధర గదలెనొకో. 3౩

మ. అని యుత్సాహవిహీనుఁ డాచు నతిచింతాక్రాంతుఁ డై యుండఁగాఁ
దనయిచ్చ న్తుని తొంటిచాడ్చున వియద్భాగంబు శోభిల్ల వ
చ్చినఁ బూజించి మునీంద్ర నామహిమకుం జేటయ్యెఁ బో నీవు చె
ప్పినమర్యాదయు నెట్లు దప్పె ననినం బృథ్వీశు బోధించుచు. 3౪

క. మర్యాదఁ దప్పెఁ జత్తవి, పర్యాసాహంకృతులను బాధివ “గర్వా
త్తార్థం వివశ్యతి” యనుచు, నార్యులు మునుచెప్పసీతి యదితప్పగునే. 3౫

క. పర్వతపథమున రథమును, బర్వస్త్రీసంగమమున బ్రాహ్మ్య వ్రతముఁ
గర్వమున ధగ్గకార్యము, నువ్వీభాగమున నావయు స్పృహవ దనా. 3౬

1. ఉ. అతిఁ గుండ నిర్విఘ్న ధరాధిపుఁ గన్గొని నారదుండు నీ
పీఠతిఁ బుణ్యక్షీర్తి వెలయించుచు నిచ్చలుఁ దీర్పు సత్ర ము
ద్యోగములేక చేయు పని తెల్పి వియద్గతి నేగ సంతలోఁ
ద్యాగము భోగముం దగుసుదర్శనుఁ డచ్చటఁ దాను మెచ్చుచు. ౩౬

గీ. క్రొత్తకడవ చెచ్చుకొని వండి మఱి దాని, మీఁద వండిపెట్టి మెచ్చు గాదు
మంటఁ జేసి మొదల మంటనే కటిగొన్న, దానఁ దొలుతవండఁ దగుట యెట్లు. ౩౭

- క. ఇంతమహిమ వడసితి నని, సంతసమున నీవు రాజసము గైకొన్నా
సంతతముఁ జేయు సుకృతంబు, బింతయు నిట్టికె నింక నే మనవచ్చు. 32
- ఉ. నావుడు భూవసుడు మునినాయక నే నపరాధి నైతి నేఁ
డావిధ మేక్రియం గలుగు నానతి యి మ్మని మ్రొక్కినంత నా
దేవమునీండుఁ డి ట్లనియె ధీరుడ నై మది నుబ్బు లేక భూ
దేవసపాదలక్షఁ బరితృప్తి యొనర్చుము భుక్తిముక్తుల. 33
- క. బహుదినములు జరపఁగఁ ద, స్తహిమయుఁ జేకూరు నింక మనమున గర్వా
గ్రహము వల దనుచు శుభ మె, దుహితంబుగఁ జెప్పి నారదుఁడు సనినంత.
- క. తాఁకిన మఱి వాగిన క్రియ, నాఁకొని వడివండుకొన్న యనువున నృపుఁడు
దేవువసెడి తొల్లిట్టివ్రత, మాకొలది నె నిత్యసత్ర¹ మచ్చట జరిపె. 34
- ఉ. కావున నేన దాత నని గర్వము గైకొని పల్లి నీ వస
దాపుడ వైతి దానమును బాపమును బరు తెన్నకుండఁగాఁ
దా వినిపించేనియు నతండు దృఢంబును నొక్కయె త్రగుఁ
త్తవర గంజిలో మెతుకు గల్గినఁ గ్రొవ్వుట నీమహత్త్వముల్. 35
- గీ. అరుడు ఘురుడు భోజుడును మంచున స్తుక్తి, బుచ్చరిల్లి పసిఁడిబామ్మ! నాదు
దానమల్పు మన్న దానపు మీరాజు, దానమెంత చెప్పు దాన నిలుతు². 36
- వ. అనిన సాలభంజిక యి ట్లనియె నతం డిట్టి మహావదాన్యుడు. 37
- క. పొడగన్నంతనె వేయురు, నొడివినఁ బదివేలు నగిన నూత్వేలు మనం
బాడఁబడి మెచ్చినఁ గోటియు, నడిగెడువారలకు నిచ్చు హాటకమయముల్.
- మ. అది యెట్లన్న నతండు కీర్తి దిశలన్ వ్యాపింప భూమండలం
బుదధు లేర్గ నేలుచుండి యొకనాఁ డుర్వీశులు స్థంతులున్
సుదతీరత్నములున్ రసజ్ఞులుఁ గవిస్తోమంబులు గొల్వ న
త్యుదయశ్రీఁ గొలువిచ్చి యుండఁగఁ గవీంద్రుం డొక్కఁ డేతెంచుచు. 38
- సీ. దందశూకాధిపోద్దండభుజాదండభూరివిశ్వంభరాభారధుర్య
జుభారిపరికీర్తితాంభోజినీమిత్ర³ సూరిసమాహియదాణరాయ

1 మాకొలది నె నిత్యసత్ర మచ్చట—చిన్నియమారిగారి పాతము. మాకలనత్రంబుభంగినచ్చట—
ఇతరప్రతులలో—2 దాన మెంత నీవు దానఁడెలుపు. చి. సూరిగారు. దానమెంత నేర్పు—3. ఈప
ద్యములోని ప్రాకృతభేదములు తెలియవచ్చుటలేదు. పద్యములోని తప్పొప్పులు తెలియలేదు. ఎవ్వ
రియొద్దనైనఁ బ్రతియున్నచో దిద్దివేరించి మాకుబంపఁ బండితులం గోరెదము. 4. యంభోర్యుజీమిత్రః

- అక్లిణహృదయ దండాక్షకేశః క్షేళిపతివఃకణీవళఃపక్షడక్ష్
అంకక్రక్తిక్ష్మమహాలదసాందన లవలవప్పుహిత తులఃకధీర
ధీరసంపదస్తు దేవబంధకహిమ¹, దశకసాక్షు మోచదర్శనిచయ
యనుచు నాల్గుభాషలను రాజు దీవించి, నయనసంజ్ఞ నాసనమున నుండి. ర౬
సీ. రాజేంద్ర యాత్రక్షరములపేరిటివాడ నాద్యక్షరము మాన నశ్వవేది
రెండక్షరములఁ బఠ్యజించిన నాట్యక్షర ముగాఁ దుడిపిన గతవిమండ
నాలుగు నుడిగింపఁ జాలనేర్పరి నైదు విడిచిన బుధుడ సీవిధము గాక
సర్వాక్షరంబులుఁ జదివించుచిన బుద్ధి బలముగాఁగల యట్టి ప్రాథుఁ డనఁగ
నేతీబీటకాయనీతి గాకుండంగ, నిన్నివిద్యలందు నెన్నబడ్డ
సార్థనాముఁ డైనయర్థిగా నెఱుఁగుము, విబుధపంకజార్చ విక్రమార్చ. ర౭
గీ. అనినఁ గ్రమ్ముటఁ జదివించి యల్లనవిన్య, ధరణిలోనీవు “చతురంగతద్జ్ఞ”సంజ్ఞఁ
బరఁగినాడవయనుఁడుభూపాలుఁబొగడి, యెలమిఁజతురంగతద్జ్ఞకవిశ్వరుండు.
క. ఇది తగుఁ దగ దనక కళావిమలకు సీసమ్ముఖమున విద్యలయెఱుకం
బొదపెట్టుట మానుమంతుని, యెదుర నెసం గుప్పిగంతు లెగయుటచుమ్మి.²
ఉ. అంబుజమిత్రతేజ భవదగ్రకరప్రసృతంబు లైన చా
నాంబువులందుఁ బుట్టె భవనాంతము నిడుచుఁ గీర్తిపుండరీ
కంబు ప్రతాపసూర్యుడు వికాస మొనర్పంగ నాకసంబు భృం
గంబుగ లోనఁ బూని యధికం బగువాసన నొప్పు నెప్పుడుకా. గ౧
క. అని చెప్పినపద్యములోఁ, దనకీర్తివ్యాప్తియు³ బ్రతాపస్ఫురణ
బును గని భాండాగారికం, గనుసన్నం బిలిచి మెచ్చుగా నాతనికికా. గ౧
క. ధనమిప్పించె విలోకన, మునకుం బుకునకు హసితమునకుఁ గవికి వే
యును బదివేలును లక్షం, బుచు గోటియుఁ బసిడిటంకములు చొప్పులుగాకా.
క. ఘనుఁడు కవి వీడుకొని యొ, య్యనభాండాగారి బిలిచి యర్థి ననుం జూ
చినఁ బలికించిన నవిన్య, చిన మెచ్చించినను నిట్ల చెప్పక యిమ్మా.⁴ గ౩
చ. అని సెలవిచ్చినకా ధనగృహస్థుఁ డా తనలెంక యిట్టిచొ
ప్పున నొసఁగంగ యాచకులు భూజనకల్పమహీజ మంచు ని
పునఁ బొగడంగ దానగుణభూషణుఁ డంచు నవతినాయకుం
డనుదినముకా యశంబు దిశలం దలర న్నహి యేలె నెంతయుకా. గ౪

1. దేవబంధకహాదు 2. గుప్పిగంతురేయుటచుమ్మి. 3. దనకీర్తియువ్యాప్తియు. 4. చినఁ
బలికించిన మెచ్చి చిన నిట్లు నీవు నాకుఁ జెప్పకయిమ్మా.

క. అదికారణముగ నతనికి, సదృశం బగుగుణము నీకుఁ జాలదు భువిలోఁ
బొదలనిపెద్దటికంబులు, పొదపెట్టక¹ మగిడి పొమ్ము భోజనపాలా. గిగి

వ. అనుడు ననంతరంబు. గిఁ

శా. లగ్నం బీక్రియ విఘ్న మొందిన నిరాలాపంబుగా విస్తయో
ద్విగ్నస్వాంతసృపాలపారహితవందిత్రాత మిక్షింపఁగా
భగ్నోత్సాహమనోరథు డగుచు భూపాలుండు లజ్జాభరా
భగ్నస్వాంబుజుఁ డౌచు నిటి కరిగెం బుణ్యం బగణ్యంబుగఁ. గి2

వ. అంతఁ గొంతకాలంబున. గి౪

—* రెండవబాష్పకథ *—

క. మొలఁ బులితోలుచు మేనం, బలుచని వెలిపూత యటుతఁ బొములపేరుం
దల మిన్నేటుచు జడలను, జలివెలుఁగుం గలుగు మేటిజంగముఁ గొలుతుఁ.

సీ. అనుచుఁ గడకతో నాభోజితలకుండు దివ్యాసనంబెక్కుఁ దివిరి మఱియు
ఫలకుసుమాదిశుభద్రవ్యములు గూర్చి సర్వపూజలుఁ దొంటిజాడఁ జేసి
కవిరాజభూసుర గాయకపాఠక నర్తకులును దనక్రి పొగడఁ
బసిఁడిగిన్నియలు చేపట్టి పుణ్యస్త్రీలు శిరమున మాక్తికశేష లిడఁగ
ఖడ్గహస్తం డగుచుఁ గదలి నృపాసన, ప్రాంతభూమి చేరె గ్రహబలంబు
గలుగువేళఁ బూర్ణఘటికాంతనాదంబు, చెవుల సోఁకినంత శీఘ్రగతిని. ౬౦

క. శింజాయితమంజీర, వ్యంజితసిలాంశుభృంగ మగు పదకంజం
బంజక యిడఁగా వేళాభంజని² యై యచట సాలభంజక పలికె. ౬౧

క. ఓహూ భూవర వలవని, హాహూలివి³ యేల విక్రమార్కునిసరిగా
సాహసమును గంభీర⁴, తానహంబును లేక యెక్క దరమే నీకుఁ. ౬౨

గీ. అనుడు నిలిచి భోజుఁ డాత్మగుణంబులు, చెప్పఁ జూచి మొదలితప్పుఁ దలఁచి
మాని నాటిబాష్పపూనిక నీవును, దప్పకుండఁ జెప్ప తగ్గణములు. ౬3

క. అనవుడు నది యిట్లను నీ, గొనములు గలనృపులఁ బేరుకొని చెప్పం జూ
చిన జగమున నుజ్జయిసి, మనుజేంద్రుఁడుగాక యితరమనుజుఁడు గలఁడే.

క. శుభలక్షణుండు వదాన్యుం, డభయుం డిఁకఁ గలుగ నేర్చునయ్య “నభూతో
నభవిష్యతి” యనుపలు కా, ప్రభునకు సఁచెప్పుచోటఁ బలుకఁగవచ్చుక.

శా. ధారానాథ యనాథసస్యములకుఁ ధారాజధారాధరా
కారుం డై కరుణామృతంబు గురియంగఁ బ్రాజ్యసామ్రాజ్యల

1. పొదపెట్టక-శర. 2. భంజక-చిన్నయనూరి. 3. వలకుసుమాహూలివి. యాహూలివి-చిన్నయనూరి.

- క్షీరూధిం జగ మెల్ల నుల్లసిలఁగా శ్రీవిక్రమార్థాఖ్యుఁ డు
 క్షీరామారమణుండు క్షీరిఁ బరఁగెన్ వీరుం డుదారుం డనన్. ౬౬
- మ త్తకోకిల. అమ్మహీశుండు నాఁడునాటికి నాత్మభూముల నన్యదే
 శమ్ములందుల వార్తలం బరిచారకు ల్వినిపింపఁగా
 నిమ్ముతోడ నవంతిపట్టణ మేలుచుండఁగ దూరదే
 శమ్మువార్త లెఱుంగఁబోయినచారు లిద్దఱు వచ్చినన్. ౬౭
- ఉ. అచ్చటివార్త లెల్లఁ దెలియ న్విని వారల నాదరించి మీ
 రిచ్చటి కేగుదెంచునెడ నీనడుమన్ గిరులందుఁ గానలం
 దచ్చెరు వేమి గంటి రని యానతి యిచ్చిన నందులోన న
 య్యిచ్చు యెఱింగి యొక్కఁడు నరేంద్రున కి ట్లనియె న్వినితుండై. ౬౮
- సీ. చిత్రకూటాద్రిపైఁ జిత్రంబు గనుఁగొంటి నచటి బిల్వద్రుమప్రచుర మైన
 పుణ్యతపోవనంబున రత్న కాంచనమయ మైన దేవతాలయము గలదు
 లోకైకవంద్య ముదాకినీజలధార తోరమై ముందటఁ దొరఁగుచుండు
 నానీరు శుష్కపై నమృతంబుననఁ బోలుఁ బాపిపైఁ గాటుకభంగిఁ దోచు¹
 దానిపొంత నొకఁడు మానియై జపముతోఁ, బాయకుండ వేల్చిసేయుచుండు
 నతని కెన్నియేఁడు లరిగెనో యొలికిన, హూమధూళి హిమనగోన్నతంబు.
- మ. అనిచోద్యంబుగఁ జెప్పిన న్విని తదీయాలోకనోత్సాహియై
 మనుజేంద్రుండును దిగ్గనుం గదలి రమ్మా చూత మామాని పా²
 వనతీర్థం బని వానిఁ దోడుకొని భాస్వత్పడసాహాయ్యుఁ డై
 చనియొ గ్రూరమృగప్రచారతరువిస్తారంబులం దూఱుచున్. ౭౦
- వ. ఇట్టి దుర్గమమార్గంబునం జనుదెంచుచు నొక్కయెడ. ౭౧
- ఉ. భూరమణుండు గాంచె నతిభూరిపయోధరఘ్నాట మాత్మవి
 స్తారపురఃప్రసూఢపటుశాఖమహావటజూట మంచితో
 ర్వీరుహసంభృతైకమునివీరకృతోటజవాటము న్సునా
 సీరమణిప్రభావటలచిత్రితకూటము³ జిత్రకూటమున్. ౭౨
- సీ. అందులతీగె లింద్రాంగణాగములతోఁ జెలిమిసేయుచు మిన్ను గలయఁబ్రాణు
 నందుల హ్రాకులు నందనవనకల్పతరువులతోఁ గూడి పెరుఁగుచుండు

1. శుద్ధున కమృతమై పాలుపారుఁ బాపికఁగాటుకభంగిఁదోచు-అనీరు పుణ్యుల కమృతంబువలెనుం
 డు-చిన్నయనూరి. 2. చూత మాదివ్యపావన కి. చిత్రవనాటము.

నందుల కొవ్వొరు లన్నదమ్ములమాడ్కిఁ జుక్కులవాసన కిక్కునేయు
నందుల సెలయేఱు లాకాశగంగతో నటనలు సలుపుచు నాడుచుండు
నందుల మెలఁగు కరు లై రావతముఁదాముఁ, గదుపుగట్టిమేసి మదము గురియు
నందుఁ గలుగు మాను లాస్తప్తముచులతో, నిత్యసత్యగోష్ఠి నిలుతు రచట.

ఉ. అందుల నొక్కచో జలకమాడుచునుండఁగఁ దొల్లి మేదిసి
నందనవక్త్రవేణినయస్తనకాంతులు జాతిహువులై
యిం దుదయించె నాఁగ నుతికెక్కుచుఁ బెక్కుదినంబు లంబుజేం¹
దిదిరమీనచక్రములు దేలుచునుండు సరోవరంబులక. 2౪

క. వివిధద్వాదశరాసులు, దవిలి తిరిగి పాశసంపదలు చేకుటమి
న్నవరత్నరాసులకునై, నవగ్రహంబులుం దదంగణంబులఁ బొలయుక. 2౫

క. వింతలుగా నగ్గిరిపొడ, వింతు తని చెప్ప నలవి యే నెన్నెలఁ ద
త్ప్రాంతంబునఁ గరఁగినశశి, కాంతంబులు చంద్రుకంఠు గడుగుచునుండుక.

సీ. శిరమున విమలపుష్పరవతి యగుమాల్యవతి రత్నమాలికావతి యనంగ
మృగపాదఘట్టన మృదులమాజేగుఱుధూళి శేఖరితేసిందూర మనఁగఁ
బ్రబలసమీరణోత్పతితంబు లైన పుష్పంబులు కరశీకరంబు లనఁగ
సర్వతోముఖసముచ్చాలనవారి²నిర్ధర్మములు మదజలస్రావ మనఁగఁ
దన్నుఁ జేరినమేఘముల్ మన్ననంగ³, సాలతరువులు బర్హద్వజము లనంగ
నేచిసిరాజ్యపట్టగ జేంద్రులీల⁴, నిలిచిపాలుచునయ్యచలంబునృపతియైకై.⁵

శా. లంకేశారిపదాంకితంబులు ఝరాలంకారకూలంకవల్
పంకేజాకరసంకులాంతరములం బ్రవ్యక్త దివ్యాంగనా
సంకేతంబులు మీనకేతనధనుష్టంకారశంకావహా
ఝంకారాళికులంబులుం గల మహాశైలస్థలుల్ చూచుచుక. 2౮

క. ధారాధరమార్గాగత, ధారాశం బగుచు ధరణిధరమధ్యకృతా
ధారం బై ధరఁ బరఁగిన, ధారాతీర్థంబు గనియె ధారాధీశా. 2౯

వ. కనిన నితని మనఃప్రసాదంబు దట్టం బై నిలిచె. ౫౦

క. దుర్తార్థునకైన మహాధర్మస్థలి నాత్మశుద్ధి దలకొను ననఁగా
ధర్మంబుల కాకరమా, నిర్గుణునకుఁ జిత్తశుద్ధి నిలుచుట యరుదే. ౫౧

1. నుతికెక్కు-దినంబులయందు సంబుజేం 2. చ్చాలనలోలి 3. పన్ననంగ. 4. ఉజ్జయినిరాజు పట్ట
గజేంద్రలీల-ఈపాదము యతిచెడినది. 5. ఇక్కడ వ. "అచటఁ దెరువుజూపుచు మావంతు క్రియా
హరుండు చూపమున్న గానతండు చని చని" అని యొకదానిలోఁగలదు.

భుజంగప్రయాతము. అతం డంత సున్నాతుఁ డై రత్న హేమాం

చితం బై సునర్ణాద్రి చెల్వొంది దేవా

న్వితం బైన హర్ష్యంబు వే సాచ్చి యాదే

వతం గాంచి పూజించి వచ్చె న్నతుం డై.

౮౨

గీ. అచటిహోమశాల కరిగి మానంబునఁ, దపము కలిమిదోఁప జపముతోడ¹

మధురయతములైన మారేడుబండుల, వేల్చి సేయుచున్న విప్రుఁ జూచి.

గీ. అన్న పుష్పఫలజలాక్షతాదులు చేత, నున్న వాడును² జప హోమములను జేయువాడుఁ బ్రణతిసేయఁదగుగాన,³ మనుజునిభుజు మ్రొక్కుమానిపలికె.

క. ఓవిప్రోత్తమ సవనం,⁴ బీవెరవున జరుగ నెన్ని యేడులు చనియె

న్నావుడు నుబ్బస పుచ్చుచు, నావిధిచేతలకు నేమి యనఁగల దధిపా. ౮౩

ఉ. ఇచ్చట నేండ్లు నూలు సనియెఁ జగదంబిక నాయవస్థకు

నైచ్చుదు కూడు మాని రవి మీఁదఁ దపింపఁగ వేల్చి సేసి ము

చ్చిచ్చున వెచ్చుచుండి తెగఁ జక్కితి నన్నఁ; గృహనువృత్తిఁ దా

నచ్చటినాని లేపి విహితాసనుఁడై నృపుఁ డాత్మనిష్ఠతోఁ.

౮౬

క. వ్యాలోలకరాళకజి, హ్వలం బగు సప్తజిహ్వసదనంబున భూ

పాలుండు మధుమిశ్రిత మగు, మాబూరఫలంబు వేల్చె ముత్రముకొలదిఁ.

వ. అట్లు హోమంబు గావించిన నయ్యుమ నెమ్మనంబున నమ్మిక పొడమి పొడ

సూపకున్నం గడచూపునం గెంపుగదుర మదిం బదరి దొరకొన్న కర్ణం బుజ్జ

గించుట యిజ్జగంబున నొజ్జల లజ్జలుడుపు రజ్జలనుచు నుజ్జయినితేఁడు మారే

డుబండు మాని తన మెడం జూచి.

౮౮

గీ. పలుకుఁదేనియ గలతలపండువేల్వఁ, దలఁచి తలచిక్తు చక్రమీఁదటికిఁ⁵ జెరివి

యెడమ కేలఁదెమల్చుచునడిద మెత్తి, మెఱుంగుమిడుఁగుఱులెగయగామెడకుఁబూనె.

వ. ఇట్లు పూని యుంకించిన.

౯౦

క. ఓహోమా నృప నీధర్మో, తాహములకు మెచ్చితిని నిజం బిది యిడ నీ

సాహసము విడువు మని త, ద్బాహ్మఖడ్గంబు వట్టెఁ బరమేశ్వరియ౯.

౯౧

క. పట్టి నిలుచుండి నృప నీ, కెట్టిహితం బైన వేడు మిచ్చెద నని చే

పట్టిన మ్రొక్కి మహీవరుఁ, డి ట్టనియెం దల్లి మెచ్చి తెట్టులు నన్ను౯.

౯౨

1. ఘనతపోవిభూతికలిమి మెఱసి 2. నున్న తనికని 3. జేయునతనికి ౪తి చేయఁదగుగాన

4. హవనబీవెరవున.....నావుడునుబుస్సుగొట్టుచు-చిన్నయనూరి, 5. చెక్కుమీఁదటికి,

- మ. ఇతఁడు స్నానము సంధ్యయున్ జపము నిల్లకాలముం జేయఁగా
శతవర్షంబులు పోయె నీద్విజుని మెచ్చు జెల్లదో మెచ్చునం
గతి గాదో గుణ మానతి మునిన నోత్తాపాల యీదుస్తర
వ్రతము ల్లలియుఁ జుచలంబు మతి భావం బల్ప మెప్పుట్టునక. ౯౩
- గీ. మేరుశైలధీర మేరులంఘితమున, నాఁగు నీవ్రతంబు నగణితంబు¹
చంచలాత్మకృతము సంకల్పరహితంబు, నైన జపము లెల్ల హానిఁ బొందు. ౯౪
- క. దేవర భువిఁ గామంబున, గ్రామంబునఁ గాంచనమునఁ గలుగఁడు శుచియా
భావమునఁ గలుగ నేర్పును, భావజ్ఞ భావశుద్ధి పరమార్థ మనక. ² ౯౫
- క. డెందంబున సందేహము, నొందక ప్రహళితృప్తి నొడఁబటిచెడుచో
నిమఁ గలఁ డనినఁ గంబమునం దుదయింపఁడె విష్ణుఁ డనుచులు బెదరక.
- క. దేవద్విజముఁత్రోవధ, దైవజ్ఞాచార్యశ్రీరధ్యముల యెడక
భావన యేవిధమున నౌ, నావెరవున నచటి సిద్ధి యగునిధగతిక. ³ ౯౬
- గీ. భావ మస్థిరంబు గావున వీనివ్ర, తంబులెల్ల నిష్ఫలంబు లయ్యె
నీవు నిష్ట నిట్లు గావించితివి గాన, గడియలోన మెచ్చు గలిగె నీకు. ౯౭
- క. ధన్యుడ ననవుడు విని స, త్తన్యాదానమును దేవతావరమును రా
జన్యవరాజ్ఞయుఁ దిరుగుట, యన్యాయము గానఁ దిరుగ కంబిక వినుమా. ౯౮
- ఉ. ఇష్టములెల్ల నాకుఁ దగ నిచ్చెద నంటివి సర్వముక వ్రత
భ్రష్టుఁడు నాక వీనికిఁ గృపామతి నిమ్మని మ్రొక్కినంత సం
తుష్టి వహించి దేవత చతుశ్చతవత్సరభోగ్యమైన యు
త్తృష్టమహీపతిత్వమును దివ్యపదంబును నిచ్చె వానికిక. ౧౦౦
- క. వానికి ని ట్లిచ్చి ధరిత్రీనామకుఁ బరిణమించి దేవియు నంత
ర్ధానమ్మనొందె విప్రుఁడు, నానృపు వెఱఁగంది పొగడి యరిగె నిజేచ్ఛక.
- శా. తత్సేవాఫలదర్శనంబున మహాత్మ్యస్థాన విశ్రాంతిగా⁴
నుత్సాహంబును సాహసంబును బ్రతాపోదారభావంబు న⁵
త్యుత్సేకంబును భూషణాకృతులతో నొప్పారఁగా భూకతీ
వాత్సల్యంబున వచ్చె విక్రమయశోవర్ధిష్ఠుఁ డుజ్జేనికిక. ౧౦౨
- వ. కావున నీ కిట్టి గుణంబులు సమకూరకునికి నెక్కంజనమ పొమ్మనిన విని భోజుం

1. మేరుస మానమా, ఘనతపంబులొనగిరమైన, 2. పరతత్త్వ మనక. 3. నీదుక్రియక,
4. దదధ్వశ్రాంతిగాఁ జిత్తచుండుత్సా. 5. గర్వోత్సేకంబున

డును మనంబున నతనిం గొనియాడుచు నుద్విగ్నితలగ్నుండై¹ సిగ్గుపడుచుఁ
బూర్వద్వారగమనంబు మాని యపరద్వారగమనోత్సుకుం డగుచు నాటి
కద్దివ్యాససం బెక్కురాకుండుట తెల్లంబుగా మొగంబు తెల్లంబడఁ దిరిగి చని మఱి
యొక్కనాఁడు. ౧౦౩

—♦ మూడవబొమ్మకథ ♦—

- క. ఉల్లోలదుగ్ధసాగర, కల్లోలకరాగ్రమండకంపితఫణభృ
ద్వల్లభమణిమయఁడోలా, వేల్లనసుఖలోలుఁ డైన వేల్పుం దలఁతుఁ. ౧౦౪
- క. అని నియమంబున హితశా, కునికస్వరశాస్త్రవేదకోవిదయుతుఁ డై
యను వగుదినమున సింహా, సన మెక్కుడలంచి భోజనపతి చేరెఁ. ౧౦౫
- క. చేరిన నచ్చటిపుత్రిక, యారాజుం బలికె వాసవాసన మెక్కుం
గోరుట జగ మెఱుంగ మహా, దాఁద్రువ్యుడు క్రతుపుసేయఁ దలఁచుటచుమ్మి.
ఉ. ఆద్యులఁ గూర్చి నేడు శుభమైన ముహూర్తము చూచి వట్టిగాం
భీర్యము దోచఁగాఁ దగని పెద్దటికం బిది యేల సన్నపుం
గార్యమె విక్రమార్హస్థపుగద్దియయెక్కుట వానిఁబోల నౌ
దార్యము నీకుఁ గల్గినఁ బదం బిడు మోజగ భోజభూవరా. ౧౦౬
- వ. అనుడు విస్మయమానమానసుం డై మానవేంద్రుం డాసింహాసనయానంబు
మాని యనుమానించి మీనరపతివితరణంబు లేతెఱుం గెఱింగింపు మనిన నది
యిట్లనియె. ౧౦౭
- నీ. బలమున నిజమునఁ బ్రాణరక్షణమున భీము భీమాగ్రజు భీమగురునిఁ
జెలుపున సొకల్పసిద్ధిఁ దేజంబునఁ బద్మారిఁ బద్మజఁ బద్మమిత్రు
శివభక్తిఁ గీర్తి విశిష్టదానంబున బాణ బాణారాతి బాణజనకు
నైశ్వర్యమున రతి నఖిలోత్సవస్ఫూర్తి² గామసంహారుఁ గాముఁ గామసఖుని
నష్టభోగముల రణాటోపమున బుద్ధి, నిద్రు నిద్రతనయు నిద్రమృత్రి
క్రేణిసేయు ననుచు జాణలువొగడంగ, నవని యేలె విక్రమార్హవిభుఁడు. ౧౦౮
- క. సాహసము జయము బల ము, తాసిహంబుఁ బరాక్రమంబు ధైర్యముఁ గలని
గ్రోహకుని దొరయునెడ సం, దేహించుచునుండు నాదిదేవుం డైనఁ. ౧౦౯
- క. నరుఁడు మగతనము నేర్పునఁ, బరఁగించెడుచోటఁ దోడుపడుదురు సురలుఁ
ధర గౌళికునకుఁ దోడ్పడ, గరుడఁడు జక్రంబు హరియుఁ గలిగినభంగి. ౧౧౦

1. విఘ్న తాలంఘితకాలజ్ఞుండై 2. నఖిలలోకస్ఫూర్తి.

- క. అనవుడు భోజుడు గొలికు, డనువానికి నెచట విష్ణు డాయుధమును వా
హనమును దోడ్పడియెరునే, వినవలతుజెప్పు మనిన నెస నిల్లనియె. ౧౧౨
- గీ. తుంగసాధశృంగసంగతాంబర మకాచు, బూర్వభూమి నొక్కపురవరంబు
భజనకెక్కుమున్ను నిజమైనపేరిట, వెలసె భువి బ్రతాపవిషయ మనగ. ౧౧౩
- వ. అట్టిపురంబున. ౧౧౪
- క. సేనానికి నెన యచ బర, సేనాభంజకుడు గలిగె క్షీతిపతి విష్ణు
కేసినారాధకుడు బృహ, తేనాఖ్యుడు బల్లి భీమసేనుడు వోలె. ౧౧౫
- వ. ఆనరేంద్రునకు నానందిని యరుసువరియారు నయనానందంబుగా నొక్కనం
దన యుదయించె. ౧౧౬
- క. ఆరాజతనూభవ క, న్యారత్నము మరుని మోహనాస్త్రముక్రియ నా
కారంబున నొప్పుచు ధర, లో చూఢికి నెక్కు నది సులోచన యనగ. ౧౧౭
- క. భూవలయంబున నుపమా, జీవన మగు వస్తు వేచ్చి చెప్పెద మనగా
నావెలది యవయవములకు, నేవియు సరిగాక యునికి నేమనవచ్చు. ౧౧౮
- సీ. మృదుపల్లవంబులు మురురకయుండిన బదసరోజములసంపదల బోలు
గరికరంబులమేన గర్భశభావంబు లేకయుండిన నూరులీల బోలు
జక్రవాకంబులు సడిసన్నరేయెల్ల బాయకుండిన జనుదోయి బోలు
జుక్తలతేడు దా స్రుక్తక పొంగక కందకుండిన ముఖకళల బోలు
జంచరికచయము సంచలింపక కూడి, నిలిచెనేని కురుల చెలువుదాల్చు
బువ్వందీగె మొదలిమవ్వంబు దప్పక, ననిచెనేని మేనియనువుబడయు. ౧౧౯
- మ. తనలావణ్య మగణ్యదర్పమయమై తారుణ్యపూర్ణంబుగా
ననవద్యద్యుతితోడ నాస్పృహతికన్యారత్న మేరాజనం
దనుల నైచ్చక మీది మేడకడ గంధర్వాంగనావిభ్రమం
బున నుండె మృదువస్త్రగంధసుమనోభూషాభిరంగంబులన్. ౧౨౦
- సీ. తరుణి యీక్రియ మేడ దరలకుండుటయును దెలిసి గొలికు డనుధీరవిటుడు
చాయలయుక్తున జక్రంబు గావించి కాష్ఠమంత్రంబున గరుడి జేసి
తావిష్ణుడై మస్తకప్రధనమునకు మెఱపుగా గస్తూరి మిగుల నలది
పసపువన్నియ పట్టువసనంబు గావించి తిరునామ మొప్పుగా దీచ్చి కడక
నెక్కి కీలున నాహన మెగయజేసి, పవనపథమున జనుదెంచి బాలమ్రొల
నిలిచి నేనిదె కృష్ణుడ నిన్ను గూర్చి, వచ్చితిని నన్ను వరియింపు లచ్చికరణి.

- చ. అనవుడు బాల విస్మయము హర్షము లజ్జయు సగ్గలింప నా
తని నట నుంచి యేగి తనతృడికి నట్టితెఱుంగె జె
ప్పిన నతడు వ్రయంబున నభీష్టము నేఁ డొనఁగూడఁబోలు నీ
కని చనుదెంచి యచ్చట గవాక్షముఖంబునఁ జూచి యుబ్బుచున్. ౧౨౨
- క. చల్లనికొండకు గిరిజా, వల్ల భుం డల్లుం డగునట్టిస పువ్వనఁ దల్లి
నల్లనిదేవర నీచే, నల్లుం డనఁగఁ గలిగె నేఁ గృతార్థుండనై తిన్. ౧౨౩
- క. అమ్మా తడయక కైకొను, పొమ్మా యని యనుప నేగి పొలఁతుక యచటన్
నెమ్మి దభుకొత్తఁగాఁ దన, నెమ్మన మలరంగ నాతని స్వరియించెన్. ౧౨౪
- ఉ. గొల్గికుఁ డయ్యెడ న్నది వికాసము హాసముఁ గూడియాడఁగా
బాలిక నంతనంత మృదుభాషణభూషణ తోషణంబులం
గేలికిఁ జేన్చి లజ్జ కడకీ లెడలించుచు బుజ్జగించి పాం
చాలుని పోలిక న్సురతసౌఖ్యము తీపులు చూపె నేర్పునన్. ౧౨౫
- ఉ. అజ్జలజాక్షియున్ హృదయమందునఁబుట్టినవానిపోరుచే
బుజ్జవ మిచ్చుకోలు గొనుపొందునఁ గూడిన నింపుగై కొనున్
సెజ్జకుఁ దాన చేరు రతిచేష్ట లెఱుంగఁగడంగు చెయ్యులన్
లజ్జయొకింత చేడ్పడఁ జెలంగుఁ బెనంగు ననంగకేలిన్మె. ౧౨౬
- క. ఇటు నానాటికి నొయ్యనఁ, గుటిలాలక యులుకు దీర్చుకొనుచుం దనకొఁ
గిట నాదటఁ జెలఁగఁగ న, వ్విటుండు పుచురతుల గారవించుచుఁ దివుటన్.
- సీ. అంగుష్ఠ మడుగు గుల్ఫారంబుఁ జిఱుదొడ జఘనంబు నాభి వక్షంబుఁ గుచము
భుజమూలములుగళంబును జెక్కు మోవియునయసముల్ను దురుముందలయుననఁగఁ
గలుగుచోటులఁ జంద్రకళలఁబెంపునఁ జెక్కు నారోహణావరోహణము లెఱిగి
బీజమంత్రాక్షతవ్యాజహృద్భాషల¹ హృదయాదిమర్తంబులై క్షణజేయు
సుఖముఖాంక సఖరచుంబనభూషణ, గ్రహణతాడనములఁ గదలఁబొడిచి
చిత్తశయనుదెలిపి యుత్తానశాయిత, ముఖ్యసురతతంత్రములఁ గలంచె. ౧౨౭
- క. మనసిజమర్తజ్ఞునితో, మనమలరఁగఁ బెనఁగి కరఁగె మానిని రతిసం
జనితసుఖంబున నెలపొడుపునఁ గరఁగెడు చంద్రకాంతపుత్రికఁ బోలెన్.
- శా. ఆజాడం గుచచక్రవాకరుచి పెంపారం దదీయాననాం
భోజాతప్రభ లుల్లసిల్లఁగ సముత్కుల్లాక్షి² మీనద్యుతుల్

1. దృగ్భాణముల్ హృదయాదిమర్తవాహినులఁజొనిసి 2. పెంపారంగ శుంభన్మృఖాం
భోజంబు ల్వికసింపుచుం జెలఁగ నుత్కుల్లాక్షి.

- రాజిలంగ సులోచనాసరసిలో రాయంచభంగిం గళా
భ్రాజిష్టం డగు గొల్లికుండు హరిహరం బొంది శ్రీడించుచున్. ౧౩౦
- ఉ. ఇమ్ములఁ గొన్ని యోడ్లు సుఖియింపఁగఁ దక్కినరాజులెల్లఁ జో
ద్యమ్ముగ నిట్టివార్త విని యచ్యుతుఁ డీతని యల్లుఁ డయ్యె¹ గ
ర్వమ్ములు మాని వీనిఁ గొలువం దగునంచు భయమ్ముతోఁ దురం
గమ్ములఁ గుంజరమ్ములను గన్యలఁ గప్పము లిచ్చి పంపఁగాన్. ౧౩౧
- క. చేకొనుచు బృహత్సేనుఁడు, చేకొలఁదుల లోఁగు తెఱిగి క్షితిపాలకులం
జీకాకుపటిచి భూములు, చేకొనఁగా నలఁగి తలఁగి సిగ్గున నొకచో² ౧౩౨
- వ. అందఱుఁ గూడుకొని విచారించుచు దమలోన. ౧౩౩
- క. సమముగ దేశము లేలుచు, నమరిన మగకూడు గుడిచి యధమాధమభా
వముతోఁ బెక్తం క్రొక్తని, సమరమునకుఁ బోకయునికి³ చచ్చుట గాదే.
- క. గణులింప మానభంగ, వ్రణ మాజన్మంబు నెడ్డ వ్రయ్యలుసేయున్
రణమరణము శూరులకును, క్షణమృత్యుము మీఁద నధికసౌఖ్య మొనర్చున్.
- గీ. మానహాని యైన మనత్రోవకంటెను,⁴ బ్రాణహీన మైన పదము లేదు
వీనిచేత బాధ వెచ్చుటకంటెను, జక్రధరునిచేతఁ జచ్చుఁ టొప్పు. ౧౩౬
- క. రావణకంసాదికర, త్నోపేరులఁ జంపి తన్నుఁ గూడఁగనిచ్చెం
గావున సమములు నల్లని, దేవరకోపములు నట్టిదేవరవరముల్. ౧౩౭
- సీ. మున్నీటిపాపయు మున్నీటితేపయు నిల్లాలు నిల్లునె యెసఁగువానిఁ
బాములపగవాఁడుఁ బాములపగవాఁడుఁ దేరును బాన్పునె తేరువానిఁ
గలువలచుట్టంబుఁ గలువలవెట్టంబుఁ దనరెండుకన్నులై తనరువానిఁ
బూవింటివాఁడును బూవింటివాఁడును గారాపుసుతులుగా⁵ గలుగువాని
జోడులేనికంటిజోగికి జోడుగా, నున్న వానిఁ బెక్తు మన్న వాని
దల్లి దండ్రయైన నల్లనివేల్పును, గంట చెడనిముక్తిపంట గాదె. ౧౩౮
- క. చొత్తము చత్త మనుచు ను, దస్త్రిత్తు లగుచుఁ దెగి ప్రతాపవిషయముపై దం
డెత్తి చనుదెంచినం గని, యత్తటిఁ దా నెడలె నాబృహత్సేనుండున్. ౧౩౯
- చ. వెడలి నిజాప్తనైవ్యపరివేష్టితుఁ డై చని గర్వపాటవం
బడరంగఁ బోరిపోరి బల మంతయుఁ జచ్చినఁ జచ్చులోపలం

1. డీతని కల్లుడంచుగర్వ- 2. కైకొనుచు... క్షితిపాలకుఁడీ, కాకుపడనడిచి భూములు,
చేకొనఁదలంచుడు- నడచి- 3. జొరకయునికి 4. అపనిమానహానియగుత్రోవ- 5. గారాపుఁబట్టులై.
గట్టియొట్టియొకలుగువాఁడు- చిన్నయనారి.

- బడి వడిఁ దూలివచ్చు శలభంబుతెఱంగున నోహటించి లో
పడక పురంబు సొచ్చి సుతపాలికి నాపద చెప్పి పుచ్చినఁ. ౧౪౦
- మ. అది యాత్మప్రియుఁ జేరి, దేవ ! మును ప్రహ్లాదుం గృహం గాచి యు
న్ననుఁ డా దైత్యునిఁ ద్రుంచి తీవు మొసలి న్నర్దించి యాయేన్గు నె
మ్మది రక్షించితి నేడు ని న్గొలువఁగా మాతండ్రి కి ట్టి మహా
పద వచ్చెన్ రిపుసంఘముం దునిమి సీభక్తు న్భువి న్నిల్పవే. ౧౪౧
- క. అని వేడుకొనిన వాఁడును, చునమున నిటు దలఁచెఁ దొల్లిమగతనమునఁ బూ
నినపూనిక విడిచిన నిక, వినువారలుఁ జూచువారు వికవిక నగరే. ౧౪౨
- గీ. నాటిసాహసమున నిట్టిబోటిగలిగె, నేటితెంపున కొకవేల్పు నిల్వఁబడఁడె
యనుచుఁ జక్రంబుగై కొనియంత్ర గరుడి, నైకి సూత్రంబుగదలించియెగసివచ్చె.
వ. అట్టి వేళ నయ్యాదివిష్ణుండు - ౧౪౩
- ఉ. గొలికుఁ డీలెనేనియు జగంబు జనార్దనుఁ డీలె నంచు న
న్నాలముసేయుచుండుఁ దన యల్లుడ నే నని నమ్మియున్న భూ
పాలుండు చిక్కు భక్తిఁ దమప్రాణము లొప్పునసేయ నున్న మ
న్నీలతలంపులుం బాలియు నే నటు పోవకయుండఁ బాడియె. ౧౪౪
- క. అని చక్రము చే వెలుంగఁగ, వినతాసుతునైక్తి వచ్చి విభుఁ డొప్పె సువ
ర్ణనగంబుమీఁద సాదా, మినితోఁ జెలువొందు సీలమేఘము పోలెన్. ౧౪౫
- మ. తనదివ్యప్రభ లీక్రియ¹ న్వలుంగఁగాఁ, దార్ఘ్యండు పక్షాగ్రచా
లనవాతాహతితోన మేఘములు డొల్ల న్నిన్ను ముట్టంగ నే
పున దీపించుచు లీలఁ గోపమును రూపుం జూపి చక్రాహతి
న్వనజాక్షుండు నృపాలపం క్తి ననిపెన్ వై కుంతసంప్రాప్తికే. ౧౪౬
- వ. ఇట్లు చేసి తదనంతరంబ తజ్జయంబు విదితుంబుసేయం బూని. ౧౪౭
- ఉ. భన్యజనానుకూలుఁ డగు దానవసంహారుఁ డొత్తె నబ్జమూ
ర్ధన్యము భక్తసద్గతినదాన్యము నిర్జితగర్జితోగ్రప
ర్జన్యము శిన్నభిన్నపరసైన్యము ద్వికర్ణకర్ణకీర్ణకా
శిన్యము గొలికావనదృఢీకృతజన్యముఁ బొంచజన్యమున్. ౧౪౮
- క. ఇటు వానిపేరుగా ను, త్తట మగు జయ మిచ్చి చక్రధరుఁ డేగిన ను
ద్భటవృత్తి గొలికుండు న, చ్చట చని రణమండలమునఁ జచ్చిననృపులన్. ౧౪౯

- చ. కనుఁగొని మామఁ బిల్చి ననుఁ గంటివె వచ్చిన యీస్థపాలురం
దునిమితి వీరిసంపదలు దొడ్దలుగాఁ గొనిరమ్ము నీపురం
బున కని చెప్పి తొంటిగతిఁ బోయి సుఖోచనఁ గూడి దాని కిం
పొనర విహారము ల్బలుపుచుండె ననేకదినమ్ము లిమ్ములక. ౧౧౧
- క. కావునఁ దెం పెఱిఁగి యస,ద్భావున కచ్యుతుఁడు తోడుపడియె ననంగ
నావిక్రమార్తునకు నతి, పావనునకు సురలు తోడుపడు టచ్చెరువే. ౧౧౨
- ఉ. డిల్లసితక్షమాభరణుఁ డుజ్జయినీపతిఁ బోలవచ్చునే¹
యెల్లముఖంబుల నిష్ఠ మనేకవిధంబుల నొల్తుచుండఁగా
నుల్లము వ్రయ్య బు స్సచుచు సూరక స్రాగెడి పాముతోడి పా
త్తులక తద్భుజాగ్రమున నుర్వి సుఖిస్థితి నుండు నెప్పుడుక. ౧౧౩
- వ. అట్టి యాతనితలంపు సంపదలందు నయవినయాదిగుణంబులు బాదలు. ౧౧౪
- క. ఓలం బగుసంపద నయ,శీలంబునఁగాక దుష్టచేష్టలఁ గలదే
యాలరిమొదవులకును దల,కోల యిడక చేరి పిదుకుకొనఁ²దర మగునే.
- క. ఎక్తడనుండియె కూడును, నిక్తము లైతోచు నొక్తనిముసంబునఁ దా
మెక్తడికొ విరిసిపోవును, డక్తవు సంపదలు మేఘడంబరముక్రియక. ౧౧౫
- క. కలిమికిని దగినకొలఁదిని, నెలగల వెలి విడువకున్న³ నిలుపెక్తడి దా
కలయఁగ నిడినచెఱువున, కలుఁ గించుక విడువకున్న నాఁగని భంగిక. ౧౧౬
- సీ. అని యిట్టితలంపున నశ్వమేధము సేయఁ బూని భూసురబంధుభూమిపతుల
రప్పించి శుభముహూర్తమున దీక్షావిధి గైకొని చేయుచో నాకవిభుఁడు
గరుడగంధర్వయక్షవ్రాతములతోడ నరుడెంచి తోడ్పడి యాదరింప
సురల నందఱు జూచి ధరణీసుఁ డందులో రత్నాకరు డటు రామి యెఱిఁగి
యతనిఁదోడి తేరహితుఁబురోహితునంపె, బ్రియముగూర్చి మైత్రి సయముమెఱయ
విప్రవర్యుఁ డంత క్షిప్రయానంబునఁ, దెరువునడిచి కొన్ని దివసములకు. ౧౧౭
- మహాస్థగర. కనియె⁴ దుర్వారదర్శికరమకరఝష గ్రాహరతావినిద్రు⁵
ఘనవీచీనద్భుజాభ్రంకషగుణసమత్రిక్రాంతకాలాంతరుద్రు⁶
జనకాధీశాత్మజాధీశ్వరధనురతివిస్తారితావర్తభద్రు⁷
స్వనదంభోదాతిరాద్రు స్వరతటవిహితోచ్ఛాప్తసముద్రు⁸ సముద్రు. ౧౧౮

1. నెన్నఁబోలునే. 2. నిలిచిపిండుకొన. 3. పలసినకొలఁదిని, నెలగల వెలి వెడలకున్న.
నెలగ=ధనము(నెలగులు)

- సీ. అనిమిషరక్షణాయత్తజీవనముల గుహబృహస్పతుల స్తస్థహిమః దాల్చి
యధికనాగేంద్రసమారూఢమహిమల హాశచీనాథుల ననుకరించి
రాశీభవస్తకరస్రాభవంబుల సారికుబేరుల సాటి నొప్పి
కమలావృతాయతాకారవైభవముల బ్రహ్మవిష్ణులతోడిపాటి మించి
సంతతప్రవాళకాంతి వసంతక, బాలసూర్యులసరి లీలఁ గ్రాలి
భూమి సర్వదేవతామయుం డనఁ జెల్లి, యెలమి నేటులెల్ల నేలువాని. ౧౬౦
- సీ. మిన్నంటఁ బొంగియు మేర దప్పుక పెచ్చుభంగము ల్గలిగియుఁ బాటులేక
సుల్లెన్ని గలిగిన సుట్టునస్రక్తక యనుకయ్యుఁ బరులకు ననువుగాక
సరివారిలోపల నురువులు గ్రమ్మఁగా నేలపైఁ బొరలియు బేలుగాక
తనలోన బడబాగ్ని దరికొని మండియు వడగాలి మీలపై సుడియసేక
బయలుపడియునుదనలోతుబయలుపడక, దిగులుపటిచియునొండెడదిగులుపడక
యిసుముకంఁటెనుగుణమణులెనక మెసఁగ, నసమరసమయ మైనవెక్త సమువాని.
- వ. మఱియు గంగాతరంగిణీసంగతం బై హరజటాజూటంబునుం బోలె శంఖాలం
కృతం బై విష్ణుభుజంబునుం బోలె వజ్రసముజ్జ్వలం బై పురందరుకరంబునుం
బోలె ముక్తామయం బై ముక్తిపథంబునుం బోలె నీలసమగ్రం బై సుగ్రీవసై
న్యంబునుంబోలె విజృంభితపద్మరాగంబై శరత్సమయంబునుంబోలెఁ బుష్పితపు
ష్పరాగంబై శిశిరంబునుం బోలెఁ బ్రసరత్తుషారంబై హేమంతంబునుంబోలెఁ
బటువిద్రుమచ్ఛాయం బై వసంతంబునుం బోలె నుద్దండరాజీవంబై గ్రీష్మంబునుం
బోలె నాథీలకూలంకషం బై వర్షాగమంబునుంబోలె మీనమిథునకర్తృట మక
రాదిసంచారంబై గ్రహమండలంబునుం బోలెఁ బరభీతసపక్షభూభృత్తులౌశ్చి
తంబై మహామర్దంబునుం బోలె నొప్పు నప్పురంబుగలవాని. ౧౬౧
- క. ఆనీరధి నెల వింతనఁ, గా నేరము తేలగిలు మకరముఁలమీఁదఁ
మైనాకాదులు తెక్తల,తో నిలుచుం గరులమీఁది దోమలకరణిఁ. ౧౬౩
- గీ. అట్టిజలధిఁ జేరి యవనీసురుఁడు పలు, నూఱుఁ బిలిచి పిలిచి మదిఁ గలంగి
యత్తరంబులేని యడకంబు నచటికిఁ, బిలువ వచ్చి నేను బేలనైతి. ౧౬౪
- క. సరసత్వము సంతానముఁ, బొరయనిచోఁ బ్రియము నెఱపఁ బూనుట ధరలోఁ
దెరువాటుకాండ్రకడ ము, స్తరుడై¹ తనకలిమి చూపఁగడఁగుట చుష్కా.

1. నొక్కరుడై.

- మ. అని చింతించి పురోహితుండు నిజరాజాజ్ఞావిధి న్వారిధీ
నిను నే బిల్చితి రమ్మ నిల్వనిడికో నీబుద్ధి యంచుకా ఘన
ధ్వనిగాఁ జెప్పి చనంగ నర్ణవుడు దివ్యంబైన రూపంబునం
దనరత్నంబులు నాల్గుగొంచుఁ జని పొంత నిల్చి యవ్విప్రుతో. ౧౬౩
- వ. నీ కింత వేగిరపడనేల నే నిదె వచ్చుచున్నవాడ మీరాజునకు మాకునుం బ
రమసఖ్యం బగు నే మెఱుంగుచుము గావున మమ్ము బిలువం బంపె మే మచ్చ
టికి వచ్చినవారమ యని ప్రియోక్తి ని ట్లనుము. ౧౬౪
- క. కడపట నుండియు నే మ, క్షడనుండురు మనుచుఁ జెలిమిగతిఁ దప్పకుమీ
యెడద వ్వన వలవరు సొగడ మనఁగాఁ దలఁపుకోనఁ గలుగుట చుమ్మి.
- క. నెమిలి గిరి సంబుదము గగ, నముపై రవి లక్షయోజనంబులఁ గొలనం
గమలము లక్షద్వయమున, హిమకరుఁ డిలఁదొగలుచుండు నెక్త వెఱెలుముల్.
- వ. అని విన్నవించి యీశోభనమునకుం గట్నంబుగా నిద్దివ్యరత్నమ్ము లిమ్ము, కో
రిన నివి నైవ్యసంపాదకంబును, బహుధనప్రదంబును, మృదుచిత్రవర్ణవస్త్రాభ
రణదాయకంబును, బక్వాన్నప్రతిపాదకంబును నా నని చెప్పి వీడుకొలిపిన
నతం డతనివచ్చినపని సఫలం బగుటకు హర్షించి. ౧౭౦
- క. సుముఖుం డై చనుదెంచుచు, దమమాళవభూమి సొచ్చి ధరణీశ్వరు యా
గము సంపూర్ణయుఁ దాన, కమమును విని యచటఁ దనమరాకకు వగచె.
- చ. పొసఁగిన పప్పు మండఁగలుఁ బుక్కిటిబంటిగ మెక్కి మంచి నె
క్తసపుఁ బదార్థము ల్నుమలి గట్టునఁ ద్రేఁపఁగఁ గల్గు భూరి దా
నసమయ మైన మాడ ధరణి బటు వచ్చు, విశిష్టపూజతో
బసనగు పచ్చడంబు నొకపల్లియరంబును గల్గుఁ దప్పితి¹. ౧౭౧
- క. చేరెడు నూకలుఁ బిడికెడు, కూరయుఁ గొని యొక్క పూటకూటికి దొరయై
యూరికిఁ బంచినఁ బోఁబడు, పొరోహిత్యంబు బుద్ధి బంటికికముగా. ౧౭౩
- క. అప్పటి కమి కెడుకూటికి, నొప్పెడిదియు² బోషణంబు, సహామము దొరకై
యొప్పించి వేల్వఁ గాగతి³, దప్పెడు తత్త్వము పురోహితత్వము జగతి. ౧౭౪
- గీ. అనుచు బహువిధమాలఁ దనపని నిందించి, కొనుచు నాత్మనగరమునకు వచ్చి
మనుజవిభునిఁ గాంచి పనరాశి చెప్పిన, వినయభాషణంబు లెనయఁజెప్పి. ౧౭౫

1. పల్లెరమఁ గలదప్పు దప్పితి - చిన్నయనూరి. 2. నప్పెడియును. 3. యొప్పించు
కొనునులవగతి ?

- క. నాలుగురత్నాకరముల, మూలద్రవ్యములబీజములొ¹ యనఁదగు నా
నాలుగురత్నంబులు నా, నాలుగుమహిమలును జెప్పి నరపతి కిచ్చెన్. ౧౭౬
- వ. ఇచ్చిన నమూల్యంబు లగువానిం జూచి యిం దొకటి నీ వేఱుకొమ్మనిన నతండు
నాయంట నాలిం గొడుకుం గోడలిని విచారించి వచ్చి పుచ్చుకొనియెద నని
సంభ్రమంబునం జని మువ్వరం బిలిచి యారత్నంబు లిట్టిటి సంపద లిచ్చు
వీనిలో నేది పుచ్చుకొంద మని తలపోయుచున్నపుడు. ౧౭౭
- సీ. పైన్యంబు గలిగిన జగమెల్లఁ జేపడుఁ గొను డిది యా నని కొడుకు పలికె
ధర “ధనమూల మిదం జగ” త్తనుమాట తగు నిది గొన నని తండ్రి పలికె
నిష్టాన్నములు మదిఁ దుట్టిగాఁ గుడుతుము మే లిది గొను మని యూలు చెప్పె
భూషణాంబరముల భోగంబు లిది గొంట వెర వని కోడలు విన్నవించె
నిట్లు వేఱువేఱు నిచ్చులఁ దమలోన, జగడ మైన నతండు మగిడి వచ్చి
యింటినారికలహ మెఱిగించి వీనిలో, నీవ యొకటి యిమ్ము దేవ యనుడు.
- క. ఈనలుపుర² కిం దొక్కటి, యీనేల తలంపుకొలఁది నిట మీజగడం
బే నుడిపెద నని యొడయం, డానాలుగుమానికములు నాతని కిచ్చెన్.
- క. ఈజాడ యీగి నీకడ, నీజన్మమునందుఁ గలుగ దిఁకఁ బొమ్మనినన్
భోజంబు నప్రవదనాం, భోజం డై తాను సంతిపురమున కరిగెన్. ౧౮౦
- శా. ప్రహ్లాదసిరభక్తిభాగ్యవిభవప్రత్యక్షహుపు, న్నభోం
తహ్లాదిన్యదయాదిమూలచరణున్, దైత్యాంతకు, నిష్ప్రవే
పాహ్లాదాకృతికృత్యవచితబలిం, జఙ్ఘఃశ్రవస్తల్పు, న
ల్పస్థీముద్రమనోనురాగవిహరల్లక్ష్మీకవక్షస్తల్పున్. ౧౮౧
- శా. ఇంద్రాదిస్తుతయోగ్యవైభవుని బహ్ని భూత³ భూతావళి
సాంద్రానందకర ప్రసంగనిజలాస్యప్రస్ఫుటీకారు, ని
స్తంద్రానేకమునీంద్ర వంద్యచరణద్వంద్వో ముకుంద ప్రియుం
జంద్రాలంకరణాంకు సద్రితనయాసంసక్తచిత్తాంబుజున్. ౧౮౨
- మానిని. ఉరగశయనశాయీ యోగ్యవిద్యానపాయీ
గరుడవిహితయానా త్కథోర్వీశయానా

1. మూలధనములయినవి నిజముల- 2. ఈనలకువ- 3. క. ఏనే తలంపుకొలఁదిని, మీనలుపుర (లోని) జగడ మెడ మెడననియం, దానాలుగుమానికములు, బూనికతో నతనికిచ్చి పుచ్చెం యెంచె. “ఈనలకువ” యనియే చిన్నయనూరియను- 4. బహ్నిభూత.

ధరణిభరణదత్తా దండితోద్దండరత్నా

మురహరహరహాపా ముఖ్యసౌఖ్యస్వరూపా.

౧౮౩

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఫణీంద్ర వీరఘోటవిభా
 శాది బిరుద ప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిర్మామధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్ర
 విళాంధ్రమహారాష్ట్రభూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రొలిపు
 రవరాధీశ్వర వెలనాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామా
 త్యపాత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజవిర
 చితంబైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు సుదర్శనోపాఖ్యానం
 బును, విక్రమాంశుని మహాకాదార్యంబును, దదీయస్తత్వసాహసమహత్త్వంబు
 లును, గౌళికోపాఖ్యానంబును, సాహసాంకదాతృత్వంబును నన్నది ద్వితీయా
 శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాత్రింశిక.

తృతీయాశ్వాసము.

—: నాలుగవబామ్మ కథ :—

- క. శ్రీరమణీరమణపదాం, భోరుహజాతాపగాంబు¹ పూరస్థితడిం
డీరశకలానుకారా, కారామృతకిరణధారిఁ గందర్పారిక. ౧
- మ. తనచిత్తాబ్జములోఁ దలంచి మఱియు² ధారావిభుం డిష్టశా
కునికజ్యోతిషికాగమజ్ఞుల హితక్షోణీశులం గూర్చి శో
భనలగ్నంబున నెక్కుఁబూనికొని తత్ప్రాంతంబు చేరంగ నా
సనపాంచాలిక నిల్వ నిల్వ మని యాశ్చర్యంబుగా నిట్లనుక. ౨
- క. పటతెంచెద విచ్చటికి,³ నెఱయంగా విక్రమాస్త్రసృపతికి సరిగా
నెఱిఁ జేసిన యుపకారం, బెఱిఁగెడు సద్గుణము లేక యెక్కుం దరమే. 3
- క. అనవుడు భోజుడు విస్తయ, మును లజ్జయుఁ బెనఁగొనంగ ముద మెడలఁగ మీ
జనపతియుపకారజ్ఞత, యనువొందఁగఁ జెప్పు మనుడు నది యి ట్లనియె. ౪
- ఉ. ఆతఁడు కీర్తిపూరభరితాఖిలదిగ్విజయుండు సర్వధా
ప్రీతలనాభసేవ్యుడు సుధీజనపాలనకేలిశీలసం
జాతమనోనురాగుఁడె డిల సాహసభూషణుఁ డేలుచుండఁగా
నాతనిపీట నొక్తవసుధామరుఁ డుండు విలోచనం డనక. ౫
- వ. ఆవిప్రుం డొకనాఁడు తనపత్ని విలోచన పుత్రలాభంబు లేమికి వగచి దీనికిం
గారణం బేమి సీపు సర్వజ్ఞుండ వని యడిగిన నూహించి ధనధాన్యంబు లుద్యో
గంబునం ఒడయవచ్చు విద్యాలాభంబు గురుశుశ్రూషల నచ్చుపడు వంశాభి
వృద్ధియుం గీర్తియు నీశ్వరకృపం గాక పడయవచ్చునే. ౬
- క. ఏగురుపురుషులఁ గోరిన, యాగొంతియు ద్రాపదియు మహాపుణ్యవతుల్
వేగురు బంధులఁ జంపిన, యేగురుపాండవులు ధన్యు లీశ్వరకరుణ. ౭
- క. కావున మన మిఁక నెట్టి య, పావనజీవనుల మైనఁ బరమేశ్వరు సం
భావనఁ బుత్రుని బడయం, గావచ్చు నిజోద్యమంబు గలిగినఁ బడఁతీ. ౮

1. జాతామలాంబు 2. విచ్చటికిను. 3. మనోహరాంగుడు.

- క. అన విని యాసతి వినయం, బెనయం దనయుండు గలుగు నీశ్వరు నారా
ధన మొసరింపుద మనవుడు, దనలో స్త్రీబుద్ధి యనక తా నుత్సుకుఁ డై.
- గీ. పెద్దయొసఁగెడుమాటయ్యె యముకంటె, బడుచుచేసితివాక్యంబునడయఁజొప్పు
శాస్త్ర వేదిచేనున్న విషంబుకంటె, గొల్లవానిచే నమృతంబు గొనుటమేలు.
- మ. అని తద్వాక్యము లాదరించి పరమేశ్వరాధనం బావిలో
చనయు దానును జేయుచుండఁగ సుఖస్వప్నంబులో నాత్రిలో
చనుఁ డేతెంచి భవత్ప్రియాసము విశిష్టం బయ్యె నీసునతం
బనుకూలించె శనిత్రయోదశులఁ జేయం బుత్రలాభం బగున్. ౧౧
- క. అని శంకరుఁ డానతియిచ్చిన నతఁడు శనిత్రయోదశీనత మత్యం
తనియతి జరపుచుఁ బుణ్యమునఁ గొన్నిదినముల కొక్కపుత్తుని బడసెన్. ౧౨
- క. ఆపాపనికి బుణ్యవ్యాపారుండు దేవదత్తుఁ డనుపే రిడి శా
రీపతిపదభక్తుని విద్యాపరిచితుఁ జేయుచును ముదంబునఁ బెంచెన్. ౧౩
- చ. క్రమమున బ్రాహ్మకర్మములు గైకొనఁజేసి యెఱుంగుచో¹ వివా
హముఁ దగఁజేసి కాశికీ బ్రయాణము చేకొని పుత్రుఁ బిల్చి కా
లము శుభవృత్తులకై బ్రదుకు లాగు విచారము సద్గ్రహస్థధ
ర్మములను మంత్రతంత్రముల మర్మము లెల్లను జెప్పి పెండియన్. ౧౪
- క. పరపీడయుఁ బరనిదయుఁ, బరసతియుం బరధనంబుఁ బరులుం గలచోఁ
దిరుగకు పరోపకారము, పొరయంగలచోటఁ బుద్ధిపురికొల్పవనా. ౧౫
- క. తరుణులలోడిరహస్యము, వెరవరినగపైరణయును వేషాఘ్యనిన
చ్చరితము దుర్జనుసఖ్యము, నరపతికరుణయును నీచనమ్మకు మదిలోన్. ౧౬
- క. సారాచారవిచారత, నారూఢుం డగుచుఁ దను నిజావసరములం
జేరినవారికి హితుఁ డై, సైరణ గలప్రభువుఁ గొలుపు సజ్జనవృత్తిన్. ౧౭
- మ. అని పెక్కు నీతులు చెప్పి. ౧౮
- క. భూసురుండు సకలవిద్యాభాసురుం డటు తోడఁగూడి పడఁతుక నియమో
ల్లాసినిగా శివమూర్తివి, కాసిని యననొప్పచున్న కాశికీ జనియెన్. ౧౯
- మ. జనకుం డేగిన దేవదత్తుఁ డిటు లాచారంబు రెట్టింప స
జ్జనసత్తారము లింటఁ జెల్లఁగ విశిష్టప్రాప్తకాలంబు చొ
ప్పున నిష్కంబులుఁ బత్రము ల్ఫలములుం బుష్పంబులుం గాననం
బునఁ దాఁ దెచ్చుచుఁ బంచయజ్ఞముల నెప్పుం జేయుచు న్నిల్వఁగన్. ౨౦

1. యెదుంగుచో.

- మ. ఒకనాఁ డుజ్జయినీశుఁ డుత్సవమిహోద్యోగంబున నే్వేట్రై
వికసన్నాననుఁడై బలంబులు తను నే్వేట్టింపఁగా బాణకా
ర్ముకహస్తు డయి వాజినైక్తి పటహంబుల్ మ్రోయఁగా నేగె గం
డకళార్దులవరాహసింహకరిగణ్యం బా నరణ్యానికీ. ౨౦
- ఉ. అక్ష్మడ వేట లాడుచు హయంబు రయంబునఁ దోలుకొంచుఁ దా
గ్రక్తున నొక్తమది వెనుకం జని మార్గము దప్పి క్రంపలం
జిక్తి మది న్విత్తాకు పడి చింత మునుంగుచుఁ బండ్లుగోయఁగా
నొక్తడ దేవదత్తుఁ గని యూకి నేగెడుత్రోవ వేడినక. ౨౧
- గీ. హయమువాగె నట్టి యల్లన ముదట, ముండ్లు దప్పుఁ దిగిచి గండ్లు గడపి
దేవదత్తుఁ డిట్లు తెరువునఁ గూర్చిన, సేనఁ గలసె రాజశేఖరుండు. ౨౨
- క. తన యెక్కినతరగము నా, తని కిచ్చి సువర్ణ నిర్జితం బగు నరవా
హనమున నొయ్యనఁ బురికిం, జరుదెంచెను బంచనాద్యశబ్దములులియక. ౨౩
- వ. ఇట్లు చనుదెంచి నగరు ప్రవేశించి మహావిభవంబు మెఱయం గొలుపునం
గూర్చుండి. ౨౪
- గీ. అచటి విప్రునిపని యత్యుపకారంబు, గాఁ దలంచి యొక్క గ్రామ మిచ్చి
వరుసతోడ నెల్ల వారల వీడ్చొల్పి, యంతిపురము సొచ్చె నవనివిభుండు. ౨౫
- క. అన్నెలతలతో రతిసం, పన్నుండ్లై వరుసతోడ భావజుకేళిం
గొన్ని దినంబులు సలుపుచు, నున్నంతం బిన్నయాలి కొక నెల మసలెక. ౨౬
- ఉ. చెక్కులు నెల్లఁబాటె¹ గడుఁ జిట్టుము లయ్యె మొగంబు వాడెఁ జ
న్చుక్కులు నల్పుగూడె నడుముం దరులుం జెలువారె నారు సొం
పెక్కెఁ గనుంగవ నైటపు లేర్పడె నట్లు మనంబుకోరుకుల్
పెక్కువిధంబులం బరఁగెఁ బ్రీతిగ నాతికిఁ జీరచిక్కినక. ౨౭
- క. పొత్తికడుపు మెఱుంగెక్కెం, జిత్తంబున జడను దోచెఁ జెలికత్తెలతో
నొత్తిలిపలుకఁగ న్నూపుడు, మెత్తనిమై నడుచు² నిదుర మేకొను విసువుక. ౨౮
- క. కొమ్మకుఁ బులు సంపయ్యెను, గమ్మని మ న్నంతకంటె³ గడుఁ జవికెక్కెం
దమ్మిమొనమొగ్గ లెక్కిన, తుమ్మెద లనఁ జన్నుదోయితుడ కప్పారెక. ౩౦
- గీ చెలువ బయఁకలై నఁ జెప్ప వేటికి నన్న, సిగ్గుపడుచుఁ జెలువచెంత దలఁగుఁ
జెప్పఁబూను గొన్ని చిహ్నంబు లెఱిగించు, నగవుచేసి మీఁదనొగులుచేయ.⁴

1. పల్కఁబాటె. 2. మెత్తనినడమెలగు. 3. గమ్మదనంబంతకంటె. 4. నగము చేసి
మీఁదనొగులు దెలియ.

- క. విశదముగ నడిగి యారా, జశిఖామణి కెఱుంగఁ జెప్పి సఖు లిం పగుస
ర్యశుభంబులు గూరిచి తచ్చిశువునకు స్నేహఁ జీచుచెవి¹ గాకుండఁ. 3౨
- గీ. మూడు నెలలఁ జెలులు ముద్దులు² వెట్టిరి, యలరుంగుడుము లైదు నెలలఁ బెట్టి
రేడు నెలల మ్రొక్కి రెట్టపోలమ్మకు, సతికిఁ జూలువెళ్ళ జరుపుకొనుచు. 33
- క. నెలకొనిన చూలువేళం, దలకొని మెయిదీగ మెఱుంగు దనరం గనకో
జ్వల మగు వేషంబున సతి, పులుకడిగినముత్తయూబు పోలిక నొప్పె. 3౪
- గీ. ఇంతి మదిఁ దలఁచుచు నెడమప్రక్క నిదిగొ, మెదలెననుచుఁజెప్ప సుదతులంతఁ
జంటిజగుచు గోర సంధించి చిరజీవి, యైననుతుడు పుట్టు ననఁగఁ బొంగు. 35
- క. ఆసతి కాన్పుఁ డచ్చమ, మాసంబునఁ గెంటలంబమరఁబెట్టి⁴ మహా
ల్లాసంబున నుండఁగనవ, మాసంబులు నిండె గర్భమహిమయు నలరఁ. 3౬
- గీ. చన్నులురియఁ బొదలె జఘనంబు ఘనమయ్యె, బలక వెన్నుదనరె మలుగువట్టె
రాజయోగ్యమైన రత్నంబు దాచిన, పసిడిపెట్టెయనఁగ నెనఁగెనపుడు. 3౭
- క. నెలత శిశువునకుఁ బ్రొద్దుల, నెల నమృతమునించు నింద్రనీలపుమూఁకు
శ్లరించిన బాగారపుఁ, గలశము లనఁ గుచయుగంబు కప్పున నొప్పె. 3౮
- గీ. నాభి నెఱయవిరిసె నడుము నొవ్వఁదొడంగె, చాదు లంత నాయితంబు చేసి
కూడిమెలఁగ దండికుట్టులం బొదలక, నాతి యటు సుఖప్రసూతి యయ్యె. 3౯
- క. క్రూర గ్రహవిరహితుడగు, తారాపతిబలము గలుగు తత్తాలమునఁ
మారుని కెనయనఁదగినకు, మారుం డుదయించెహితులుమదిముద మొదఁ. 4౦
- వ. అప్పుడు చాదులు. ౪౧
- గీ. నిసువుబొడ్డుమీఁదఁ బసిడిటంకంబిడి, యొయ్య నాభినాళ ముత్తరించి
ముత్తయములఁ జేట ముంచి యాదిడి కను, దమ్ములందు సమ్మదమ్ము నిగుడ. ౪౨
- గీ. కలిఁ దోచి నూనెవ్రేలిడి, తలపుట్టియయందు నేతితైలంబును జొ
త్తిలరాచి మెత్తగాఁ బొదు, గలరించి⁷కుమారు నునిచి రాదాచు లటఁ. ౪౩
- శా. ట్లోణీనాయకుఁ డిట్టిమేలు విని తా సున్నాతుఁ డై యాదిక
శ్యాణు బైన మహోత్సవంబున సముల్లాసంబుతో⁵ దానపా
రీణుడై నిజబంధులోకగురుభాత్రీదేవసంసేవన
త్రాణం బొప్పంగఁ బెట్టె గోధరణిరత్నద్రవ్యమాద్యంబుగఁ. ౪౪

1. చీడచెవి-జేపుచెవి, చీడచెవి. 2 ముద్దులు. 3. తొలుతచూలున మది దలఁచు నెడమ ప్రక్క...చంటిజేలు గోరనంటి...సుదతిపుట్టుననిన సుదతి పొంగు (చంటిజేలుగు) 4. గెంట్లమమర 5. విరియ 6. కలిగడిగి 7. పొదుగుపొత్తులు.

- సీ. క్రమమున దాదు లక్ష్మణు ముప్పటిలిన్¹ జలకంబు దేర్చి యాచెలువనుతుని
కొనరఁగాఁ గాటుకయును జుక్కబొట్టును బొటించి యాగడపకు వెలుపటఁ
బొదికిల్లఁ దవుడు నిప్పులుఁ బ్రత్తిగింజలు నిడి యడ్డముగఁ జిట్టు బడిసివైచి²
వేఁపరెమ్మలు నీళ్ల వెసలొోపల నించి కాపులు పురిటిట గట్టి చేసి
నాయనములకెల్ల వనితల రప్పించి, వాగుదెచ్చినయవి వరుస నంది
పచ్చకప్పురంపుఁ బలుకులు వెట్టి విడియము లిచ్చి రింపు నయముగలుగ. ౪౧
- క. వెడలం బడితివి చక్కని, కొడుకుం బడసితివి రాజుకూడిమి బలిసెం
బడఁతీ నీభాగ్యమునకుఁ, గడలే దని పొగడి రెల్లకాంతలు నింతి. ౪౨
- ఉ. మండలనాయకుండును గ్రమంబున నాపురు డైన యంతఁ బం
డ్రెంకవనాఁడు పాపనికి రేవతి గావున మీనరాశి చం
ద్రుం డని పేరు వెట్టి యతిహాడిగఁ బెంపఁగ వాఁడు బాలచం
ద్రుండును బోలె నిచ్చలును దుష్టియుఁ బుష్టియుఁ గాంచుఁ గాంతితో. ౪౩
- సీ. వెలఁదులు వీని నవ్వించ నోయని నవ్వు వేడుక మూతియు విఱుచుచుండు⁴
నూఁకరలిచ్చు⁵ నయ్యయ్యాలఁ జేరిన నడు మెత్తివైచు ముందలయు నెత్తు
జోవలు వాడిన⁶ భావించు నాలించుచుండు నేడుపు మాను నుగ్గు లడుగుఁ
గోరి డగ్గఱఁగ సంగుష్ఠంబు⁷ నోఁటిలో నిడుకొను దాఁ జన్ను గుడుచుభంగిఁ
జిన్ని పాదములును జేతులు నాడించు, జవనగతిని మొరయ రవళి దన్ను⁸
బోరగిలి ఫణీంద్రు పోలికఁ దలయెత్తి, యాడుఁ బలుక నంపఁసండుఁ జూచు. ౪౪
- క. కూర్చుండు నురమునం జన, నేర్పును విద్వెంబు సేయనేర్పును భీతిం
దార్పుచుఁ దప్పటఁడుగు లొడఁ, గూర్పు జననిచెట్టపట్టుకొని నడపాడు. ౪౫
- క. విందులు విందు లనుచు వే, డ్దం దనుఁ బిల్వంగ నగుమొగం బలరంగా
నందియలు మొరయఁగాఁ గురు,లుం దూలఁగ⁹ వచ్చియంతలోఁగప్పుకొను. ౪౬
- క. నిలువెల్లను గనకం బై, పలు కంతయు నమృత మగుచుఁ బార్థివునకు ము
ద్దులు చూపుచు నానాటికిఁ, బలుదెఱఁగులఁ బెరింగె నతనిప్రాణపదం బై. ౪౭

1. ముప్పటములైన, చిన్నయనూరి. 2. పచ్చనికూటఁబడిసి. 3. నిడియందముగ జుట్టువడిసి
వేసి-చిన్నయనూరి. 4. వెలదుకున్ విసంపత్వించ ననంగ నొయ్యనవ్వుచు మాతులల్లిమిరుచు.
5. నూడరలిచ్చు. 6. జోలులువాడిననాలించు. 7. కాలియంగుళము డగ్గఱబట్టి నోటిలో 8. జన్నుగ
డియ మొరయదన్ను చూచు. 9. మొరయగున్నాటుం దూలఁగ-పచ్చనితలలో నెత్తుకొనె.

వ. అంత నతండు తచ్చాడాకరణంబునాడు నానావిధంబు లగుదానంబుల దీను
ల విప్రులం బరితుష్టులం జేసి యాదేవదత్తునకు మఱియు నొక సర్వసమృద్ధ
గ్రామం బిచ్చి కుమారునిం బరీక్షాధికారిం గావించిన బహుమానితుండై బహు
దినంబులు తత్తార్యవిచక్షణత్వంబువలన విశిష్టపూజల నొందుచు విలోచనను
తుండు త్రిలోచననుతుండును బోలెద్యాగభోగానురాగంబులం జెలంగుచుం
డునంత. ౧౭

క. నృపతి యొకనాడు గని నిష్కపటాత్మ! పరీక్షణాధికారిని నీయ
త్యుపకారమునకుఁ దగఁ బ్రత్యుపకారము చాల దనియె నుద్వీనుతుతో.

చ. అనవుడు దేవదత్తుడు ధరాధిప యిట్లన కేను నీకుఁ జే¹
సిన యుపకార మింత నుతిచేసెద వేటికి నంచుఁ దప్తియిం
బొనరఁగఁ బల్చి కొంతతడ వుండి గృహంబున కేగువేళ నా
తని సుతుఁ జంకఁ బెట్టుకొని తత్తట మందుచు వచ్చెఁ జెచ్చెరక. ౧౮

ఉ. అయ్యెడ వాని డాచి కనకాభరణంబులు పుచ్చి బంటుచేఁ
జయ్యన నిచ్చి యమ్ము మని సంతకుఁ బంపిన యంతలోన నేఁ
డెయ్యెడ కేగెనో శిశువు నెవ్వరు చంపియో యంచు నేడ్వఁగా
దయ్య మెఱుంగుటంతు వసుధాపతిగేహము నిండెఁ బెల్లగక. ౧౯

క. అమ్మెట విని తలవరులు ర, యమ్మున నలుగడల జాడ లరయుచు నొకచో
నమ్మంగ బంటుగని ² యా, సొమ్ములతోఁ బట్టితెచ్చి చూపిరి పతికిక. ౨౦

వ. చూపిన నమ్మహీనాధుండుచు నీసొమ్ములు నీ కెవ్వరు తెచ్చియిచ్చి యమ్ము మనిన
నీవమ్ము చున్నవాడ వని యడిగిన దేవదత్తుండను బ్రాహ్మణుండు తెచ్చియిచ్చె
నని యాతఁ డెఱింగించిన. ౨౧

గీ. బంటువలన నెఱిగి బ్రాహ్మణు రప్పించి, నిలువఁ బెట్టి తప్పుఁదెలియ నడుగ
నతఁడు మోమునాంచి యుపరాధియునుఁబోలె, నుత్తరంబు లేక యూరకుండె.

క. చనువా రటు ధట్టింపఁగ, ³ ననుమానించుచును దైన్య మడరఁగ వెడఁగై
ధనలోభంబునఁ గొనిచని, జననాథా నీతనూజుఁ జూపితి ననియెక. ౨౨

నీ. అనుడు నారాయణా యని వీనిఁ బట్టి తిత్తిలిపింపఁ దగు నని పలుకువా రుఁ
గాళ్ళను జేతులు గనియలుగాఁ బట్టి చిదిమింపఁ దగు నని పదమవారుఁ
గాయంబు నుగ్గుగా గలుగానుఁగలఁ బెట్టి త్రిప్పట తగు నని తెలుపువారు
మేన వెంటలు చుట్టి పై నగితిగిలించి మిడికింపఁ దగు నని నొడువువారు

1. దేవదత్తుడు ధరాధిపరత్న మ యేమ నీకుఁజే—2. నమ్మంగఁ బట్టుకొని 3. చంపింపఁగ.

- నగుచు జనులు దుర్వధాన్తుండు వీడగు, ననుచు విన్నవింప నవనివిభుడు¹
 తనయమఃఖవహ్ని దనలోనఁ గ్రాఁగుచు, జంపఁబూని తనదు తెంపు దలచి².
 వ. అదేవదత్తునితోడ. ౬౧
- క. అపకారము గా దిది నా, యుపకారము వాసె భూసురోత్తమ విను నీ
 యుపకారమునకు నిది ప్రత్యుపకారం బయ్యె నింక నోడక పొమ్మా. ౬౨
- గీ. అనుచు విడిచి మఱియు ధనమిచ్చి యనిపిన, హితులుదూఱిశిశువుమృతికినోర్చి
 యింత దెవులమాపు తేయుపకారంబు³, గాఁదలంచి యేల కావ ననుడు. ౬౩
- క. వినుఁ డిట నేఁ గలిగిన నా, తనయుండును గల్గెఁగాక తప్పిన యెడఁ గా
 ననమున నితఁడు తలఁచిపో, యిన భేరుండములలోన నే మగుడునునే⁴. ౬౪
- వ. ఇట్లు గాకుండ జేసిన నీరాజ్యంబును సంతతియును నగపడె నాప్రాణంబులు
 గాచి నన్ను నిలిపినవానికి నెలవు సేయుట యెంత పని⁵ నామీది యప్పు
 కొంతదీర్చుకొనం గలిగె నూరకుండుం డనిన. ౬౫
- క. పౌరుల్ హితులు దొర ల్పరి, వారంబును రాజు నెఱ్ఱివాఁ డయ్యెఁ గదే
 మూరెఁడుత్రోవయుఁ జూపుట, గారావుంబట్టి చావుగనియుం గాచె⁶. ౬౬
- వ. అని చెడనాడుచున్న యెడను. ౬౭
- గీ. దేవదత్తుడు నరదేవుని సద్గుణ, బెఱిగి సంతసించి యింటి కేగి
 చందమామకూనచందంబుతో నున్న, శిశువుఁ దెచ్చి రాజుచేటి కిచ్చె. ౬౮
- వ. ఇ ట్లిచ్చిన పాపని జూచి. ౬౯
- క. విస్తయహర్షంబుల మం, దస్థితవదనాబ్జుఁ డగుచు ధరణీవరుఁ డా
 కస్తికమరితము లడఁచెడి, యస్థుల దైవ మనుచు నతనికి మ్రొక్కె. ౭౦
- ఉ. మ్రొక్కి నదేవదత్తుఁ డతిమోదము నొంది నరేంద్ర నీమనం
 బిక్కుడఁ జూడవేడి యలయించి మహావ్యథఁ దూలపుచ్చితి⁷
 మిక్కిలి తప్పుచేసి కడమీటి భవగుణరత్నముల్ మెఱుం
 గెక్కునొనర్చితిం బరుల కీకథ మంచితనంబు నొజ్జఁగా. ౭౧
- శా. అందు జెప్పిన నయ్యవంతివరుఁడు⁸ హర్షించుచు స్పృహదం
 గంది బోలినయట్టి పట్టణము సత్తారంబుగా నిచ్చి మ

1, నైవజములు వీడగ్తుండు పథకని, విన్నవింపఁగఁ బృథివీశ్వరుండు. 2. పెంపెఱింగి, 3. టిడి
 యుపకారంబు, 4. కాననమున నితఁడెడఁగల బో, యిననీ కానములోన నేరుగుచునొకో. 5. నిలిపిన
 వానికిది యెంతపని. 6. గాలింబుచ్చెక్.

- న్నించెం బాత్రుఁ డటంచు ధర్మసభకు న్నిచ్చేతగాఁ బ్రీతిఁ గా
 వించెం గావున నీకు నట్టిగుణ మన్వేషించినం గల్గునే. 29
- క. మగుడుము గద్దియ యెక్కుట, యగపడ దిఁక ననిన విక్రమాఘ్నగుణంబుల్
 పొగడుచు బిగిచెడి ధారా, జగతీపతి చనియె నాత్మసదనంబునకున్. 23
- వ. మఱియు నొక్కనాఁడు. 28
- శ్రీ విదవబొమ్మ కథ. ౩. —
- క. తెల్లని యమృతాంబుధిలో, నల్లని తిరుమేను ధనశననినములోనం
 ద్రుచ్చెడు తుమ్మెదక్రియ రా, జిల్లంగ విహరించుచున్న సిరివరుఁ గొలుతున్. 29
- మ. అని చిత్రాజ్ఞములోఁ దలంచి సమయజ్ఞమోదితం బౌ దినం
 బుస సౌమ్యగ్రహదృష్టలగ్నమున నాభోజండు వేడ్ల స్నేహ
 సన మెక్తం జని పాదపద్మ మిడఁ జాలచ్చలంచు నచ్చోటు కాం
 చనపాంచాలిక వల్లె సర్వజనతాశ్చర్యం బవార్యంబుగన్. 2౬
- క. కార్యం బెఱుంగవు దానా, చాక్ష్యండగు విక్రమాఘ్న సరి పూసంగ గాం
 భీర్యముతోఁ గూడిన యశా, దార్యము లే కేల యొక్క దర మగునీకున్. 22
- క. అనవుడు విస్మితం డై మీ, జనపతి గాంభీర్యదానచాతుర్యము లే
 పనిపట్టులఁ గనుపట్టిన, వని యడిగిన భోజనృపతి కది యి ట్లనియెన్. 2౮
- శా. ధారానాయక యాచకార్తజనతాదారిద్ర్య విద్రావణం
 డాహుఁగ్ధసింహకీర్తివల్లివిభవవ్యాప్తాఖిలాశాంతవి
 స్తారుం డూర్జితవిక్రమక్రమ నిరస్తక్షోణిపాలాగ్ర సు
 భారోత్సాహుండు సాహసాభరణం డొప్పుం జేసె రాజ్యం బిలన్. 2౯
- క. భూతలమునఁ బుణ్యగుణ, భ్యాతుం డగు నతని చేతి కౌక్షేయకథా
 రాతీరంబున మునిగి య, రాతులు విహరింతు రమరరమఃశీయుతు లై. ౩౦
- వ. అట్లేలుచుండు నతనిరాజ్యంబున నెలకు మూఁడువానలు దళంబుగాఁ గురియ
 జనుతెల్ల నుల్లంబుల నుల్లాసంబు వెల్లివిరియ ధనధాన్యసమృద్ధులై యున్నయె
 డల రత్నగర్భాతలంబున రత్నాకరగుణప్రఖ్యాపనాపరుండునుబోలె వణిగ్వ
 రుం డగునొక్కరత్నవ్యవహారి దూరదేశంబుననుండి యుజ్జయిని కరుచెంచి. ౩౧
- క. అంబుధి పుత్తెంచిన క, ప్పం బన రేఖాంకబిందుభంగాదికదో
 మంబులఁ బొరయని పదిర, త్నంబులు గుదిగ్రుచ్చి తెచ్చి నరపతి కిచ్చెన్. ౩౨

1 ఆశ్చర్యంబు కార్యంబుగన్.

- గీ. వానిఁ జూచి కొలువువార లమ్భిత మంద, మానవేంద్రుఁ డాత్మలోన మెచ్చి
విలువ నిశ్చయించి చులుకగా నతనికి, దేటపడఁగ ధనము కోటియిచ్చె. ౮౩
- గీ. కోటిధనముఁ బుచ్చుకొని యగస్త్యునియుక్తి, నమరునాల్గుసాగరముల యందు
నుత్తమంబు సింహాశోద్భవం బటుగాన, దీనిఁ గొనుము మనుజుడేవయనుచు. ౮౪
- వ. ఇచ్చిన నదియు ను బ్రభాపటల విభాసిత సభామండపం బై యంబరమణిబింబ
విడంబకం బగుచున్న మానికంబు గైకొని మానవేంద్రుండు విస్తయమానమా
నసుండై తస్మాల్వంబు కోటిధనం బిచ్చి యిట్టివి మఱియును గలవే యనియ
డిగిన నావరకుండు ౮౫
- గీ. దీనికంటెనొప్ప¹ దివ్యరత్నంబులు, గలవు మద్గృహమునఁ గొలఁదిమీఱి²
ధరణీనాథ నాకు దశకోటి ధన మిచ్చి, భటునిబాపు పదియుఁ బాపువాడ.
- క. అని చెప్పిన నాతనికా, ధన మిచ్చి భటాశీఁ జూచి తఱిదప్పకవే³
చనిరత్నంబులు గొని తెచ్చినవానికి మెచ్చు గలదు చేకొనుఁ డనియె. ౮౬
- వ. అనిన ససహాయకూరుండును సలఘుతరాంఘ్రితలలంఘునుండును సగునొక్కజాం
ఘికుండు లేచి- ౮౭
- క. అచ్చట నారత్నంబులు, పుచ్చుకొనుచు నేడుదినములు పో మఱునా⁴
డిచ్చటికి నిన్నుఁ గొలువఁగ, వచ్చెద నీయడుగులాన వసుధాధీశా. ౮౮
- సీ. అని పంతుమాడిన హర్షించి తాంబూల మిప్పించి వ్యయమున కేడుమాడ
లోసఁగి న్నరకుఁ గూడి మసలకుమీ యని యనివిన వానిఁ దోడ్కొనుచు నెట్టి
యశ్వరత్నమునెక్కి యతివేగమున లేలుఁ బగభులు నెచ్చోటఁ దగులు వడక
నాలుగుదినముల నలువదియామడ ల్పుని వీడు సొత్తొంది తనగృహమునఁ
దేజరిల్లుచున్న దివ్యరత్నంబులు, బదియు నిచ్చి రాచబంటు సంత
గవని వెడల ననిపి క్రమ్మట నేగిన, వాడు నటకు నిడచి వచ్చె నట్ల.
- క. లంఘితసగనగరసరి, త్సంఘాతుం డగుచు దినము దప్పక వడి ని
స్సంఘర్షాధ్వగుండై యా, జాంఘికుఁ డరుదెంచె బురికి సుధ్యావేళ. ౯౦
- క. కాలూఁదక యట చని భూ, పాలుం గని మ్రొక్కి తనను పంతుంబునఁ ద
త్తాలోచిత దివసకర⁵, జ్వాలాకృతి వెలుగు నైదు స్వః లిచ్చె. ౯౧
- ఉ. ఇచ్చిన వానిఁ బుచ్చుకొని యేలిక యల్లనఁ జల్లచూపులం
దెచ్చినబంటుఁ జూచి మఱి తెమ్మిక నైదును నాకు నిప్పుడే

1. మిగులు. 2. విలువమీఱి. 3. జనపతియా, తనికాధనమిచ్చి భటులఁ దప్పకపంచె.
4. నేడుదినములమఱునాఁ డేచ్చటికి. 5. దీపవర.

మిచ్చితి తోడి మాసికము లేగతిఁ జిక్కిన వన్న¹నాభటుం

డిచ్చుఁ దలంకియుం దలఁక కి ట్లనియెం గరము ల్లాగుడ్చుచున్. ౯౩

గీ. మొదల సెట్టిచేతఁ బదిరత్నములుఁ గొని, మగిడి వచ్చుచోఁ గ్రమక్రమమునఁ
బార్థివేంద్ర నాకు భాగ్య మింకినభంగిఁ, బెద్దయడవిలోనఁ బ్రాపుగ్రుంకె. ౯౪

వ. అక్తడ మఱియు నొక్క చిక్కుగలిగె. ౯౫

సీ. ధూళిపర్వంగ వడిఁ దూర్పువాతెడుగాడ్చు సారతురంగ ప్రసార మనఁగ
సంపూర్ణజలమదశ్యామలాకృతు లైన యంబుదాంబులు కుంజరంబు లనఁగ
భూరిగర్జితములు భేరీరవములన మెఱపు లాయుధముల మెఱుంగు లనఁగఁ
గేకినాదములు మహాకాహళము లనఁ జాతకంబులు భృత్యసంఘ మనఁగ
శక్రచాపము² విజయధ్వజు బనంగ, నొప్పి భూతవిహిత³ జీవనోదయమున
నవనినాయక సింహవాహ్యధికాక, ననుకరించుచుఁ దోచె వర్షాగమంబు. ౯౬

సీ. తొలితొలి సన్నంపుఁచుంపురు లొలుకఁగా వెసఁ దిమితిమి యని⁴ముసురువట్టె
బిసబిస యని గాలి బెట్టుగాఁ బెటపెట గణికలంతంతలు చినుకు లురితఁ
బిడుగు పెరిల్లునఁ బడియెనో యనఁగను గడిఁదియుర్దులు బెడబెడ యనంగఁ
గ్రొక్కారుమెఱుంగు తభుక్తని మెఱయఁగాఁ బాసియుఁ జీచు చూపఱఁబెనంగ
నించి కడవలు వడిఁ గ్రుమ్మరించినట్లు, పాము వేలాడఁగట్టినభంగి దోచ
వాన బోరునఁ గురియంగ వఱదనుండి, మిఱ్ఱుఁ బల్లంబు నొక్కటై మేరమీఱె.

ఉ. దందడి దందశూకసమధారలు తోరము లై పడంగ మ
ధ్యందినవేళ యైన నభ మంతయుఁ జేకొని చీచుపర్వ న
క్తందినచిహ్ను ముల్లఱవఁగా నటు బోరన వాన వట్టి దై
నందినకల్పమో యిది యనన్ జలపూరము నిండె భారుణిన్. ౯౮

వ. అట్టి వర్షోత్స రంబున మార్గంబు జలదర్శనం బైన- ౯౯

క. తల్తాలమ్మున నిలువక, యత్తోచము చేసి తప్పియును భవదాష్ట
సత్తారముఁ దలఁపుచుఁ జని, యష్టాలజలాధ్యో⁵ మైన యొకనదిఁ గంటిన్.

గీ. అచట నిలుచునంత నవాసన వెలియఁగ, నొకఁడు వచ్చె వాని యొద్దికేగి
దైన్యమొంది యేఱు దాటించు మని వేడుకొనిన నాతఁ డీయకొనక పలికె.

క. వినుము మహానది దాటుట, యను గురుప్రార్థనందయును ధర్మసభా
జనవైరము దైవతలంఘనమును బఠికింప హానికార్యములు సుమీ. ౧౦౨

1. మఱి తెమ్మిక నైదునుగాక నాకు నైదిచ్చితి—విదునునాకు నిప్పుడిచ్చితి- 2. చక్రవా
కము, 3. నొప్పు-భూగోళహితకమ- 4. వెనడిమిటియని 5. యువుచు 6. ఉత్కల్లోలాధ్య.

- క. నారీహృదయంబును వ్యవహానిజంబును నదీజలాపూరంబును
జోరుని ధర్మస్థితియును, వైరుల చెలిమియును నమ్మవల దెవ్వరికి. ¹ ౧౦౩
- క. అనలముఁ బన్నగమును దుర్జనుఁ డుదకముఁ గపియు² బ్రహ్మచారియు వారాం
గనయును నృపుఁ డగసాలెయుఁ, దనవారని నమ్మవలదు తత్త్వజ్ఞునకున్. ౧౦౪
- క. అనవుడు నివి నీతులు గా, వన వచ్చునె విభునితోడ నాడినపంతం
బున నీపదిరత్నంబులు, గొని చని దర్శించి రాజుఁ గొలువఁగవలయున్.
- క. తలకొను మని ప్రార్థించిన, వలనుగ నాకార్యకారవ మైఱిగి యతం
డలయక యిది సందనుచును, వలనొప్పుఁగఁ బుట్టినభంగిన్. ౧౦౬
- గీ. అవనిపాలుఁ గొల్వ నవసరం బైనచోఁ, జాలు నింతవడి విచార మేల
యైదుమానికంబు లందు నా కిచ్చిన, స్త్రీయవలిదరిని బెట్టువాడ. ౧౦౭
- వ. అనిన. ౧౦౮
- సీ. అడిగిన రత్నంబు లన్నియు నిచ్చితి నేని రాజద్రవ్యహాని పుట్టు
నీఁజెల్ల దని యున్న నీదీపం బిచ్చోటఁ దప్పెనా రాజాజ్ఞ దప్పఁ గలుగు
నిలలోని ధనికుల యిండ్ల హయంబులు ధనధాన్యములును గాంచనముమణులు
మృదులాంబరంబులు మృగమదకర్పూరచందనంబులుఁ బరిచారగణము
దానధర్మములు సమాన మై యుండును, వానికంటె భూమివరుని కలిమి
యెక్కుడగుచుఁ జెల్లు నొక్కరాజ్యంబున, రాజ్యమనఁగ నాజ్ఞ పూజ్య మగుట.⁴
- వ. అని విచారించు నెడలఁ దొల్లింటి నీతి తలంపునం బడియె. ౧౧౦
- క. ధనమునకు దానమును దప, మున కాచారమును రాజ్యమున కాజ్ఞయు జీ
వనమునకు యశము విద్యకు, వినయంబును నీతులకు వివేకము ఫలముల్.⁵
- క. ధరఁ దగువారలకుఁ దిర, స్త్రరణంబును సతుల కొండు శయ్యయు నుద్యో
వరులకు నాజ్ఞాభంగము, సరి నివి యాయుధము లేని చావులు గావే. ౧౧౨
- మ. అని చింతించి ధరాతలేంద్ర భవదీయాజ్ఞాసముల్లంఘనం
బున కే నోర్వక యేనుమానికము లాపూర్ణాపగాతోయలం
ఘనపణ్యంబుగ నిచ్చినం గొని లతాగ్రగ్రంథిచే నన్ను నే
వున బంధించి రయంబుతో నతఁడు తత్పూరంబు దాఁకించినన్. ౧౧౩

1. నారుల, వ్యవహారుల, చోరుల, వైరుల యని చిన్నయనూరిగారి పాఠము. 2. బాచికలు
ను దుర్జనుండును గన్యకయు-దుర్జనుఁడు జలంబులును. 3. నిట్ట యవలిదరిని - చిన్నయనూరి. నిట్ట
ప్రవాహము. 4. యెక్కుడై చెలంగునెల్ల జేశంబులు, రాజునాజ్ఞ చాలఁ బూజ్యగుట. 5. బు
ముల్ - చిన్నయనూరి.

- గీ. అరుగుదెంచి నీవదాంబుజంబులు గనుఁగొంటి నాజ్ఞఁ నడప¹గంటి నేడు
రాజుసెలవు²లేక రత్నంబు లిచ్చిఁ, తప్పవకును శిక్ష దలఁపు నాకు. ౧౧౮
- క. అనవుడు నృపుఁ డుత్తమమణి, ధన మిచ్చియు విఘ్న మైన తటి నాజ్ఞలం
ఘన మొనరింపక వచ్చితి, వని మెచ్చుగఁ జేతి మణులు వానికి నిచ్చెన్. ౧౧౯
- ఉ. కావున విక్రమార్థు సరిగావు నృపాలక చాలు నింటికి³
బోవుట మేలు నాఁగ విని భోజుఁడు ఖన్నముభారవిందుఁడై⁴
భావములోన నాతని ప్రభావము నీగియు మెచ్చుచున్ సుహృ
దృభవరయుక్తుఁడై మగిడి పోయెను నెంతయు వింతచోప్పనన్⁵. ౧౧౭
- వ. ఇట్లు పంచమద్వారంబున నుండి మగిడి మఱియు నుత్సకుం డై. ౧౧౮

—: ఆటవబొమ్మ కథ :—

- క. లక్ష్మీనాయకసాయకుఁ, బత్నీలనయనాంకనామభాగుని ఘనునిన్
లక్ష్మీహిమకరధరు రజ, తత్త్వాధరసదను మదనదమనుం గొలుతున్. ౧౧౮
- గీ. అనుచుఁ గడఁగి భోజుఁ డట గొన్నిదినములు, చనిన విబుధవందిజనులఁగూడి
యింద్రభద్రపీఠ మెక్కులగ్నంబుతోఁ, బొంతఁ జేరునంత బొమ్మ పలికె. ౧౧౯
- క. నిలు నిలువు విక్రమార్థుని, కొలఁదిని నిర్వాణదానగుణ మటు నీకుం
గలుగక యెక్కుం బూనుట, చెలఁగి నపుంసకుఁడు బోటిఁ జేరుట చుష్కా. ౧౨౦
- క. నావుడు భోజనృపాలుఁడు, భావంబున సిగ్గు గనురఁ, బాగచాలిక ! నీ
వావిక్రమార్థువితరణ, మేనెరవున నొదవెఁ జెప్ప మేర్పడ నాకున్. ౧౨౧
- క. అనవుడు నాపుత్రిక యి, ట్లనియెం జిటునవృత్తోడ నవసీనాథా
విను మొప్పగఁ జెప్పెద నా, జననాయకు దానగుణము సామాన్యంబే. ౧౨౨
- క. సమర్థులిఁ గపి కేతుఁడు, విమతపురోహితానమున వృష కేతుఁడు మా
నమున నహి కేతుఁ డాకృతి, సమతను యుష కేతుఁ డనఁగ జగతిం బరఁగెన్. ౧౨౩
- ఉ. అట్టి గుణంబులుం గల ధరాధిపుఁ డందఱఁ దండ్రి భంగిఁ జే
పట్టి వినిద్రబుద్ధిఁ బరిపాలన చేయుచు నుండఁగాఁ బ్రజల్
దట్టము లై నసంపదలఁ దారు కుబేరుని పెంపు మీఱి యే
పట్టన దానధర్మములుఁ బాడియుఁ దప్పక యొప్పి రప్పరికె. ౧౨౪
- వ. ఇట్లు రాజ్యం బఖిలజనమనోరంజకం బగుచుండ. ౧౨౫

1. దిరుగ. 2. రాచసెలవు 3. విక్రమార్థునికే గల్లు గుణంబులు చాల వింటికిం- 4. ఖన్నముభాజుతేజుఁడై. 5. భోజుఁడు పోయెను దొంటి చొప్పనన్.

- సీ. కనికని మానినీజనమనోధనములు తొలితొలి గిలుబాడు దొడ్డకాడు
పువ్వురెమ్మలకు లేమవ్వ మెక్కించుచు నగజుతోనాడు సంగడిఁడు
రాచిల్లగములకు వాచవి జుబ్బనచూఱగా¹ నొనరించు సొంపుకాడు
కోకిలంబుల కెల్ల మూకభావంబులు విడిసింప నడరెను వెజ్జజేడు
తేటికడుపులకును దేనెతోఁ బుప్పొడి, మేపి మరపనేర్పు తీపులాడు
మ్రాకులకు ముదంబుఁ బ్రాయంబు వాటిల్ల, వింతఁ దోచె భువి వసంతుఁ డంత.
- వ. అప్పు డామలయాచలంబు నుండి. ౧౨౭
- క. వే చని చని ఫణిసతులకు, వాచవి పుట్టించి ²రత్నవతి యనునదిలో
వీచికలఁ దోఁగి³ మెల్లన, వీచెం దెచ్చెరలు మరునివీచోపు లనన్. ౧౨౮
- క. మరుఁ డనుదేరఁగ ముందఱఁ, దిరువీధులు దుడుచుకరణిఁ దిరుగుచుఁ బవనుం
డిరవుచెడ వీవ జడియఁగఁ, దరువులఁ గారాకు ధరణిఁ దఱచై రాలెన్. ౧౨౯
- క. బలిమియుఁ గలిమియుఁ జెలిమియు, నలవడ వచ్చిన వసంతుఁ డనుచుట్టముతోఁ
గలసిన నెలకొను పులకల, మొలకలక్రియఁ దరుల మొత్తముగఁ జిగురొత్తెన్. ౧౩౦
- క. చెలరేగి మరుఁడు విరహులు, దలఁకంగా దండుగదలు తఱి నతనికి మా
పులుమొదలుగఁదలకొనుబహు, దళములనువసంతుఁడపుడుదగ మొనదీర్చెన్. ౧౩౧
- క. దీపంబులక్రియఁ బువ్వులు, దీపింపఁగ మోడుగులు మది నిర్విరహులకుం
దాపంబు లినుమడింపఁగ, రూపించిన మృత్యుభాగ్నిరూపము దాల్చెన్. ౧౩౨
- క. శ్రీరమణీయవసంతో, దారవ్యాకోచకుసుమతతి వనల⁴
భూవిభూషణభాండా, గారంబులకరణిఁ గర్ణి కారము లొప్పెన్. ౧౩౩
- క. బహుకిసలయఫలసుమనో, విహితోత్సవపికశుకాళివిహరణసౌఖ్యా
వనామహానీయగృహశ్రీ, సహజము లై చూడ నొప్పె సహకారంబుల్.
- సీ. ఫలరసంబులఁ గూడి యలుఁగులు వాతెడి పూఁదేనియలు వారిపూర మనఁగ
సాంధ మధుళికాస్యందమందానిలస్ఫురణంబు తరగల పొం దనంగ
శుకతుండ సదృశకిశుకముకుళంబుల కాంతులు విక్రమాసుంబు లనఁగ
మవ్వమెక్కిన వెలికొవ్విరు లెల్లను శంఖమౌక్తిక ఫేనసంఘ మచఁగఁ
దత్పరాగధూసరోత్పతద్భ్రమరాళి, శీకరంబు లనఁగఁ జెలుపు మీఱి
యుదధిభంగిఁదత్పురోద్యాననభూమి, మాధవాశ్రయమగుమహిమఁదాల్చె.
ఉ. గంధవహుండు వేగరి పికంబులు గాయకపంక్తి మత్తపు
ష్పంధయము ల్బలంబు శుకసంఘము మంగళపాశకుల్ మహా

1. గుబ్బనచూర- చిన్న యనూరి. 2. రత్నవతి యగుఁదిలో. 3. దూఁగి.

- బంధురకార్యవాది నిజబంధుడు చంద్రుడు మంత్రిగాఁగ గ
 రావంధుడు మన్మథుడు దనయాజ్ఞ దలంబుగ నేలఁ దత్పురిక. ౧౩౬
- క. తత్సమయంబున భూవరుఁ, డుత్సాహము రాజ్యవృద్ధియును మెఱయ వసం
 తోత్సవ మొనరింపుద మని, యుత్సుకుఁ డై కదలె వైభవోద్రేకమునక.¹
- వ. తదనంతరంబున. ౧౩౮
- సీ. మంజులమండీరశింజారవంబులు వీనుల కందంద విందు లొసఁగఁ
 గాంచన కాంచీప్ర కాశవిలాసముల్ వలపుల పసిడి వన్నియ నిగుడ్వుఁ
 దారహారోజ్జ్వలస్తనకుంభదీప్తులు ముఖచంద్ర కళలతో ముచ్చటాడఁ
 దాటకరోచులం దఱిమిన కన్నోగ మెలఁకువ లిరుదెస మెఱుఁగులీన
 జల్లిముత్తయములు మొల్లపూదండలు, దల్లితోడుభంగిఁ దడఁబడంగ
 వలయరత్నరుచులు కెలఁకులఁ బాలయంగఁ,దలిరుఁబోఁడు లెదుర నిలిచి రిట్లు.
- వ. మఱియు దదనురూప సభీజనంబులును, భవ్యసుగంధద్రవ్యహస్తంబు లగు
 పరిచారికాగణంబులును, విట నట పీఠమర్ద విదూషక వైతాళిక వందిబృందం
 బులును, భూషావిశేషభూషితదేహంబు లగు నుత్సవసందర్శనాగతోత్సుక
 సందోహంబులును జేరి యక్తడక్తడ నిరుపక్తియల నిలుచునప్పుడు. ౧౪౦
- క. ఒనరించినసీలని నడగని, బొల్లని, గత్తలాని, గైరని, సారం
 గని, జారని, జన్నని, నిమ,వని మొదలుగఁ దెచ్చి నిలిపె వాహకుఁ డెవరక.?
- క. అక్తడ నొయ్యనఁ బచ్చల, పక్తైరతురగంబు నెక్తి పతి గదలుచు సొం
 పెక్తైఁ దనచిలుకనారున, మెక్తి వసంతునకు మారుఁ డెమరేగుక్తియక.
- శా. రాజశ్రేష్ఠుఁడు వాగె సన్నల గతుల్లాజిల్ల రేవంతు న
 ట్లాజాడం బురికొల్పునట్టి గతితో నమ్రేరగా మెల్పఁ దా
 నాజాడం బురికొంచు నట్టి నడితో నామేరఁ దానిల్పుచుక
 వాజీంద్రంబు మనోజవం బనఁగ నిర్వాహజోద్ధతిం దేలఁగక. ౧౪౩
- క. విద్యుల్లతలకు నెనయగు, హృద్యాకృతులైన వనిత లేతేర మహా
 వాద్యంబులు మ్రోయఁగ నృపుఁ, డుద్యానవనాంతభూమి కొయ్యనఁజనియెక.
- మ. చని యచ్చొట విభుండు చేరె సుమనోజాలప్ర వాళావనీ²
 జనితానేకసకామపంచశరచంచచ్చాపవల్లిగుణ
 ధ్వనిశంకావహర్షాకృతిప్ర విలసత్సంగీతభృంగాంగనా
 ఘనసంతోషవిశేషకల్పలతికాకందంబు మాకందముక. ౧౪౫

1. వైభవోద్రేకము. 2. జాలాపలీలావనీ.

- వ. తత్ప్రదేశంబున శంబరభేదివేదికాకృత్యంబులు నివర్తించునంతకుం గృతవాహ
నారోహుంజై యంకుత కోరకిత ఫలిత ఫలినంబుల నవలోకించుచున్నయెడ
విదూషకుం డ్వాక్తచోఁ జోద్యభేద్యంబుగాఁ బద్యంబు చెప్పి మామిడి సిరి
వడయ వ్రాసితిఁ బత్రిక యందుకొన ననక యవధరింపు మిది తగు ననుచు
నాశ్రయించినవానికి మామిడి కామునిగెలుపుంగలిమికి దుంప యగుననునర్థం
బుగలుగ నొకయాకున వ్రాసి చేతి కిచ్చె నది యె ట్లనినః— ౧౮౬
- క. మాకంద మలరవ్రాసితి, మాకంద మనాక చూడు మాకందమిట
మాకంద మనుచుఁ జేరిన, మాకందము మదను జయరమాకంద మగున్. ౧౮౭
- వ. ఇ ట్లున్న నది చదివి చిటునవ్వుతో నవ్విభుండు జాణ నవుదు వని పరిణమిం
చిన నతండు చందనాశ్రితవృక్షసౌరభంబుగతి మాకు నిది నీప్రభావంబున న
య్యె సని కొనియాడి మఱియును. ౧౮౮
- క. నీ కెన యగు నాశ్రితరక్షాకుశలత్వమునఁ దన్నుఁ గలసినపుణ్య
శ్లోకపికమధుకరముల న, శోకంబులఁజేయు నిది యశోకంబు చుమీ. ౧౮౯
- క. వికలంబుగ నీవాసన, సకలంబును బువ్వలందు సంపూర్ణ ముగా
వకుళంబులందు రోలం, బకులం బిది దీనిఁ జూడు పార్థివముఖ్యా. ౧౯౦
- క. భిన్నాగమ బలశంబర, భిన్నాగ మనంగ మిగులఁ బెంపొందిన యా
పున్నాగ మవధరింపుము, పున్నాగమనోజ్ఞకీర్తి పుణ్యాగణ్యా. ౧౯౧
- క. కంబూపమహంసలనిల, యం బూర్జితమూలబంధ మంభోనిధిగా
జంబూవృక్షముఁ జూచితె, జంబూద్వీపంబునరి నిజు బూహింపన్. ౧౯౨
- క. సంచితపింఛసమంచిత, పంచాయుధమరకతాతపత్రం బన ని
శ్చంచలశాఖాంచిత మగు, చించావృక్షంబుఁ జూడు చిత్తజహాపా. ౧౯౩
- వ. దీనిప్రభావం బే మని వర్ణింపంబోలు. ౧౯౪
- క. చింత మది లేక మనుజులు, చింతించినకొలఁదిఁ జవులు చేకూర్చుచు ని
శ్చింతులఁగా నొనరించెడు, చింతకు సరి గలదె లోకచింతామణికి. ౧౯౫
- క. ఈచింతపంటిసరిగా, నోచెల యమృతంబుఁ జెప్ప నొప్పునె దానిన్
వాచవి గొని తమజిహ్వల, నేచవులును లేక చెడరె యింద్రాది సురల్. ౧౯౬
- క. భ్రాంతి వడి కల్పవృక్ష, ప్రాంతంబునఁ గూడుఁ గూర్చుఁ బట్టక సురల
శ్రాంతంబు దీనికై మది, జింతించుటఁ జేసి పరఁగెఁ జింత యనంగన్. ౧౯౭
- క. మాను జిగురునఁ బువ్వున నో, మనగాయల దోరపండ్ల మఱి యారఁగఁబం

- డినపొడ నెల్లకాలము, దనియంగ జపు లొసంగ నొండు తరువులు గలవే.¹
- క. ఉడుపతి తనలో నమృతము, గడలుకొనియుఁ బెక్కు చవులు గానక కృశుఁడై
విడిచినకళ లన్నియు నీ, గొడిసెల హపమునఁ జుత గొలువఁగఁబోలున్.
- క. వెన నిర్మించిన బ్రహ్మకు, రసికుఁడు మ్రొక్కిడుచు ఫలము రంజిల్లఁగ వ.²
ద్రుసములలో నిది నమలెను, దెసఁ గని నోహు నాదిదేవునికై నన్. ౧౬౦
- గీ. గరిత లేని యిల్లు దొరలేని తగవును, జుతపండు లేని వితచవియుఁ
జనపు లేనికొలుపు శశి లేని రాత్రియు, ముక్తు లేనిమొగము నొక్కరూపు.
- మ. అని యిబ్బంగి విదూషకుండు చనవున్ హాస్యచితం బైన చొ
ప్పునఁ దద్జ్ఞత్వము నేర్పడం బలుకుచు నూభభర్తకు న్వాగ్విసో
దనసౌఖ్యంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చునెడ నుత్సాహంబుతోఁ గామిను
ల్వినసాందర్యవిలోకలోలమతులై వర్తించి రయ్యెయెడన్. ౧౬౧
- క. అడుగులుఁగెందలిరాకులు, దొడవులుఁగ్రొవ్విరులుఁ గురులుఁడుమైదగుములుం
దడఁబడఁ బడఁతులు బెడఁగడ, రెను నడగలతీవెలనఁ జరించిరి కడఁకన్. ౧౬౩
- సీ. ఎలమావిజొంపంగు లి వెచూడుమనుచునొంహొరులకుఁజూపుచుదిరుగువారుఁ
గరములుఁ బల్లవోత్తరములుఁ దడఁబడ డాయుచుఁ బువ్వులు గోయువారుఁ
బాలుపారఁ దనువులు పుష్పవల్లులతోడఁ గూడ డాగురుమూఁత లాడువారుఁ
దిన్నని యేలలఁ దీపులురెట్టింపఁ దీగె యుయ్యల లెక్కి తూగువారుఁ
బువ్వఁదేనియఁగురియంగఁబొన్న లెక్కి, మెఱపులట్లందువిరులకుమెలఁగువారు
నగుచుబాలికలు వనవిహారలీల, లెనయఁ జెలఁగిరి వనలక్ష్మి లనఁగ నచట.
- ఉ. వెన్నలి వ్రేలఁగాఁ బిఱిడివ్రేఁకట మొయ్యనఁ గ్రింది కీడ్వఁగాఁ
జన్నులమీఁదఁ గ్రిక్కిఱిసి సందెటిదండలు పొంతనిక్కుఁగా
సన్నపుఁగొనుదీఁగఁ గడుసన్నముగా మునివ్రేళ్ల నిల్పి తాఁ
బొన్నలు గోసెఁ జేతులను బుప్పొడి యొప్పెడుకొమ్మ కొమ్మలన్. ౧౬౫
- ఉ. అత్తఱి సత్తలోదరుల కందఱ కందుల కందరాని పూ
గుత్తులఁ జూపి చేకొలఁదిఁ గోయుఁడు మీరని గుచ్చి వానికై
యెత్తుచుఁ జేయి దప్పె నని యించుక జాఱఁగనిచ్చి యక్తులన్
హత్తుచు నంగసంగసుఖ మందిరి కొందఱు ప్రేమఁ గాముకుల్. ౧౬౬

1. జపు లొసంగుచుండుతరువులు గలవే-నిట్టితరువులుగలవే. 2. రసికుఁడు “హాన్నాశ మన్నరె, నొసవి”యనుచు గన్నఁడీడు నుడువఁడె.

- ఉ. దేహము లాకుదీగెలకుఁ దేకువ సూప నవీనగుచ్చక
గ్రాహక లై నకాంతలకు ఘర్జజలం బుదయించుచుం బ్రియ
స్నేహరసాకృతిం జెలుపు చేకొనఁగా మకరందబిందు సం
దోహసమావృతంబు లనఁ దోచెఁ దదీయముఖారవిందముల్. ౧౬౭
- ఉ. కాంతుఁడు వోలె సోలి యలకఁబులుఁ బయ్యెద లొత్తుచు న్వన
శ్రాంతులు దీర్పుచు న్నిగులఁ జల్లనివాసన నావనస్థలో
పాంతనిదాఘవాదికణహారివిహారి యనంగ నింతుల
నసంతస మందఁ జేయుచు వసంతసమీరుఁడు వీచె నయ్యెడన్. ౧౬౮
- గీ. పువ్వుఁబోడు లంతఁ బుష్పాపచయకేళి, చాలు ననుచు నాత్మసఖులఁ గూడి
భూతలేంద్రుఁ డొక్క చూతతరుచ్చాయ, నుంట దెలిసి వేడ్త నొయ్య మగిడి.
- గీ. మనసిజనకుఁ బొడసూపెడు, వనదేవత లనఁగ వచ్చి వనజానన లా
జననాయకునిం బువ్వులు, కనుకనిఁ గానుకలు చేసి కనుఁగొని రచటన్.
- క. కొక్తారు మెఱపుగములను, లెక్కింపను సోయగముల లీలలుగల యా
చక్రనివనితలలోఁ బతి, చుక్కలలోఁ జుంపు భంగిఁ జూడఁగ నొప్పెన్. ౧౭౦
- వ. ఇట్లుతరుణీగణ పరివృతం దై యచ్చటువాసి చని పురోభాగంబున రంభాస్తం
భశోభితంబును మృగనాభిలీలంబును ఘనసారరంగవల్లితరంగితంబును బూర్ణ
కలశాలంకృతంబును మరువకావృతపర్యంతంబును నగువేదీమధ్యంబున నరపతి
రతిరాజునువరి యైన ఋతుచక్రవర్తి స్థైర్యపాద్యధూపదీపాదిషోడశోప చారం
బుల నారాధించి పంచమహావాద్యప్రపంచంబుల నృత్యగీతాది మహోత్సవం
బులు మెఱయఁ గర్పూరాదిసుగంధద్రవ్యంబులతో నింతులతో వసంతఘోషం
బానర్చె. ౧౭౧
- క. వ్యక్తంబుగ సతిపై నున్నుక్తం బగు కప్పరంబుముద్దర లల్ప
సక్తం బై యలకలపై, ముక్తాజాలకముచందమునఁ జెన్నొందెన్. ౧౭౩
- క. చెలఁగుచుఁ బతి చల్లినఁ దొయ్యలులముఖాబ్జములఁ గొంత యంటి సుగంధం
బలవడియె మెఱుంగుటద్దంబుల నంటిన మెఱుంగుతాతిపొడియును బోలెన్.
- క. సురభితహరిదంతరసవ, పడిమళసంకీర్ణ పూర్ణ పడిమళమునఁ ద
త్తరుణులముఖముకురంబులు, సరజస్సరసీరుహములచందము. నొందెన్.
- క. సుందరులఁ గూడి వైభవ, బృందారకపతి వసంతపీతాంబరుఁ దై
బృందావనమున గోపీ, బృందాన్వితుఁ దై నకృష్ణవిధమున నొప్పెన్. ౧౭౬

మత్తకోకిల. కుంభిసీనికరంబుతో నొనగూడి యాడుమహాటం

కుంభిచందము దోపగా నతిగుంభిశ్రమదంబున

గుంభిసీపతి మాదయానలఁ గూడి వేడుకతోడుతఁ

జ్ఞుభితాంబర మా సరోవరసీమఁ జేరె గ్రనుఁబునఁ.

౧౨౨

మత్తకోకిల. అందుఁ జొచ్చి చెలంగి నుండరు లండఱు న్నుదమందుచు

గ్రందుకొంచుఁ బరస్పరం బుదకంబు మోములఁ జలుచు

న్తుందఱు దను ముట్టుకొమ్మని మున్గి దప్సలఁ దేలుచు

జందనంబు గరంగ లీలలు సల్పి రోలలు వాడుచుఁ.

౧౨౩

సీ. వదనదర్పణములు వారిరుహంబులు సలకజాలకములు సలికులములు

లోలనేత్రంబులు నీలోత్పలంబులఁ గుచకుంభయుగములఁ గోకములును

బాహువులును బిసప్రకరంబులును లోతుగలనాభిమండలములును సుష్ణఁ

దమలోన సరి యనఁ దారతమ్యము చూడ నిన్నియు నొక్కచో నితఁడు గూర్చె

ననఁగనంగనాసహితుఁడై యవనివిభుఁడు, యమునఁ గ్రీడించుగోపికారమణుకరణి

దివ్యనదిలోన నప్పరఃస్త్రిసమేతుఁ, డైన వజ్రినాఁ జెలఁగెఁ బద్మాకరమున.

క. వెలికిలఁబడి యీఁనెడునెడ, జలసంవృతగాత్రి యైనసతివదనముతో

సలవడఁగఁ జన్ను లొప్పెను, జలజాతము పొంతనున్న జక్తన లనఁగఁ.

క. ఓలోల యనఁగ నెచ్చెలి, యాలోఁ దను ముట్టవచ్చు టది గని పెలుచఁ

లోలాక్షి మునిగి యీఁదెను, మాలకడనునయసరుచులుమెఱయించు క్రియఁ.

క. కామినులు చేరి మెలఁగంగ, గా మును నిర్మలము నధికగంభీరము నొ

నామడుఁగు గలఁగె ననఁగాఁ, గాముకచిత్తములు దానఁ గలఁగుట యరుదే.

క. పొలఁతులతనువుల జాతిన, మలయజమును విరులు నెరయ మడుఁగొప్పె సము

జ్వల మగువెన్నెలఁ జక్తలు, గలయంగొని నిండియున్న గగనము భంగిఁ.

ప. అంత జలకేళి చాలించి.

౧౨౪

ఉ. కన్నులఁ గెంపు దోప నలికంబుల మాక్తికజాలకాకృతిఁ

సన్నపుబిందువు త్కెఱయ జాతిన కేశభరంబు లొప్పుఁగాఁ

జన్నులనంటి పయ్యెదలు చందనపంకముచంద మందఁగా

నన్నరనాథుతోవెడలి రంబురుహాకర మంబుజాననల్.

౧౨౫

ప. అంతం దదీయతటప్ర దేశంబున ముక్తసిక్తవసనం డగుచు వసుంధరారమణుడు

మెత్తనిపొత్తులం దనమేని తడియొత్తిన యనంతరంబ-

౧౨౬

- గీ. మలయజాబు నలది మాక్తికహారంబు, లమర నుజ్జ్వలాంబరములు గట్టి
యమృతపిచి మిశ్రమై విశ్రమించిన, మందరాద్రి బోలె మనుజవిభుడు. ౧౮౭
- న. అట్టిచందంబున నాచందనగంధులును జుడవకావులును బట్టెడకావులును జెం
గావులును గదంబకావులును గరకంచులును బొమ్మంచులును ముడుగుబొమ్మం
చులును ముయ్యంచులును జలుకచావులు వేటచావులును నిండువన్నెలును
నులుతచావుల వన్నెలును గంటకివన్నెలును బుప్పిసి వన్నెలును రుద్రాక్షవ
న్నెలును నాగబంధంబులును బూజాబంధంబులును జలహంజరంబులును గామ
వరంబులును సూరవరంబులును దారామండలంబులును హంసావళులును హ
రిణావళులును మరగావళులును గజావళులును సింహావళులును క్రౌంచదీప్తయం
వరంబులును లక్ష్మీవిలాసంబులును మదనవిలాసంబులును వసంత విలాసంబులు
ను రత్నకీలితంబులును రాయశృంగారంబులును గనకదండెలును గచ్చిలంబు
లును గర్భాంగంధులును బాహువంపుగంధులును శ్రీతోపులును శ్రీరామ
తోపులును శ్రీకృష్ణవిలాసంబులును జీబులును సుగిపట్టంబులును సన్నవలిప
బులును వెలిపట్టలును హంబట్టలును బులిగోరుపట్టలును నుదయరాగపట్టలు
నేత్రపట్టలును నజ్రపట్టలును సనుపేళ్లు గలపుట్టంబులు గట్టుకొని పాదముద్రికలు
ను మంజీరంబులును హంసకంబులును మణిరశనాగుణంబులును ముక్తాఫలా
వళులును బదకంబులును సంగదంబులును సంగుయకంబులును గ్రీవేయకం
బులును రత్నతాటకంబులును భ్రమరకంబులును లాలాటికంబులును మాక్తి
కజాలకంబులును శేఖరంబులును నాడిగాఁ గల యలంకరణంబులు ధరియించి
యగరు చందన పరిచందన ఘనసారోదయభాస్వరమృగమదప్రముఖనిఖిల
వాసనల నాశావకాశంబులు నాసించుచు నృపరత్నంబు జేరునంత. ౧౮౮
- క. అంగీకృతశృంగారకు, రంగీయనాంతరంగరంజకరంగ
ద్భృంగీరవహ్పదయాగమ, భంగీసంగీతుఁ డగుచుఁ బవనుఁడు వీచెన్. ౧౮౯
- న. అట్టి యల్లాససమయంబున. ౧౯౦
- క. రూపముగల యానందము, రూపించిన మృగధండు రుచిరాకృతితో
దీపించెను శృంగారము, భూపతి యని కొలిచి తెలమిఁ బొలఁతుక తెల్లన్.
- క. ఆవేశ భూమివల్లుభుఁ, జావెలఁదలు గొలువ నొప్పె యక్షవధూబ్బు
దావృతుఁ డగు భనన నిగతి, దేవస్త్రీసహితుఁ డైన దేవేంద్రక్రియన్. ౧౯౧
- ప. ఇట్లగల్పకాలంబు విశ్రమించుచున్న యెడల ననతిదూర మాకందవనంబునుండి

యొక్క భూసురుడు చనుదెంచి తన్నహోత్సవం బవలోకించుచు భూలోకస్వర్గ
లోకం బిది గదా యితఁడు గదా మహాభాగ్యవంతుం డని కొనియాడుచు
మున్ను దా నధిక దారిద్ర్య పీడితుం డగుటం జేసి తన్ను నిందిచికొనుచుఁ
దనలోన. ౧౯౩

క. ధాత్రి దరిద్రుఁడు సభల న, పాత్రుఁడు కడు ముచ్చు మిత్ర బాంధవులయెడం
బుత్రకళత్రంబులయెడ, శత్రుం డట వాని బ్రదుకు చాకాఁ గాదే. ౧౯౪

క. ఇలలో నెవ్వని కర్థము, గల దాతఁడు మామ్యుఁ డుచితకార్యజ్ఞుఁడు ని
ర్మలుఁడు బలవంతుఁ డామ్యుఁడు, కులతలకుఁడు సభ్యుఁ డధికగుణగణ్యుండుకొ.

మ. అని చింతించి మహీసురు డొకయుపాయు బాత్తనూహించి ము
న్నొనరం జేసిన చండికాచరణపాదోపాస్తి చాలించి యా
జనపాలాగ్రణిపాలికి జని మహాసంపత్తి యర్జించి కై
కొన ని దొప్ప నటంచు వచ్చె మదిఁ గోర్తుల్ తీగ లై సాగఁగఁక. ౧౯౬

వ. అతనిం జూచి యి ట్లని దీవించె. ౧౯౭

క. “భూయాత్తే సంప ద్ద్విరాయు ర్భవతే” యటంచు నాశీర్వాదో
పాయనములతో నృపుఁ గని, డాయం జని నేర్పు చొప్పడరఁగాఁ బలికె.

ఉ. అంబుజబంధుతేజ మధురామ్రవణంబున నుండి సర్వలో
కాంబిక యైనచంకికఁ బ్రియంబునఁ గొల్వఁగ నాకు నూఱువ
ర్షంబులు వోయె నంతటఁ బ్రసన్నత దేవత నిన్న సర్ధరా
త్రంబున దంతపక్తి విశదవ్యతిచంద్రిక పర్య ని ట్లనెక. ౧౯౯

క. నీచేసితపమునకు యథోచితముగ విక్రమాన్తుఁ డొసఁగెడు నతనిక
వే చని వేడుము నావుడు, నీచ క్షటి నిన్నుఁ గొల్వ నేఁ బనిమిటిక. ౨౦౦

వ. అని విన్నవించిన నవ్వసుంధరాపురందరుండు చండికయే యి ట్లాన తిచ్చెనో కా
క యీవిప్రుడే నెవంబున న న్నుబ్బించి ధనంబు వడయం జూచెనో యెట్లైన న
న్నంతటివానిగాఁ దలంచి వచ్చుటంజేసి యీతని యాశాపరిపూర్తి చేసెద నని
నిశ్చయించి. ౨౦౧

గీ. దేవిమాట కల్ల గావింపఁగా రాదు, నిన్ను రిత్త వంప నీతి గాదు
నీతపోమహత్త్వవియతికిఁ దగునంత, యనఘ యిష్ట మెద్ది యడుగు మనిన.

క. మాకందవనములో ని, చాక్సీర్తులు వెలయునట్లు చండికపేరక
నాకొకనగరము వలయును, జేకొని నిల్పిపు రాజశేఖర యనినక. ౨౦౩

- సీ. సంతోషమున మహీకాంతుఁ డచ్చటి కేగి సర్వసామగ్రియుఁ జాలఁ గూర్చి
మహానీయగృహములు మండపంబులు సోమసూర్యవీనులుఁ గోటచుట్టుపరిభి
లనువొందఁ జూడికాయతనంబు నాపురిఁ గట్టించి కాఁపులఁ బట్టు కొలిపి
నియుతసంఖ్యములుగ హయముల బంటను నాటునూఁజేర్చుల నతని కిచ్చి
రాజుఁ జేసి పిదప రాజుకట్నంబున, కనుచు మూఁడుకోటు లర్థ మొసఁగి
పటహపటునినాదధంగి దిక్కులఁ గీర్తి, పిచ్చలింప మగిడి వచ్చెఁ బుంకి. ౨౦౪
- క. కావున నాతని సరిగా, నీ వీగతి భూమి కీర్తి నెఱపిన నెక్కుం
గావచ్చు నిట్టి వితరణ, మేవెరవున దొరకదేని నింటికిఁ జనుచూ. ౨౦౫
- వ. అని పలుటయు. ౨౦౬
- క. ఉల్లంబున భోజమహీ, నల్లభుఁ డాశ్చర్య మంది వదనాబ్జమున
నెవ్వలఁదనము వాటిల్లఁగ, నల్లనఁ దాఁ దిరిగి చనియె సంతఃపుంకి. ౨౦౭
- శా. చక్రీ భూతకర్తౌరశార్ణవితతజ్యానల్లరీముక్తబా
ణక్రూరోగ్రసమానసంస్ఫురణకీర్ణ జ్వాలపుంభీభన
చ్చక్రాసద్యుతిమాత్రనిర్దళితరక్షఃపక్షపాతద్విష
చ్చక్రాటోపతమఃప్రసారుని మహాచక్రీశపర్యంకుని. ౨౦౮
- శా. ఆలోలాలకజాలభంగయతవక్త్రాంభోరుహోజ్జ్వాభిత
ప్రాలేయాద్రితనూభవాకృతిమతిప్రాప్తాధకచ్ఛేదనో
త్రాలాభీలకరాశశూలధరణత్రాతామరవ్రాతపూ
జాలక్ష్మీయతపాదపద్మయగళుం జంద్రాగమాడామణి. ౨౦౯
- మాలిని. ఉరగనికరవేషీ యోగనిద్రాభిలాషీ
గిఁధరవరదాయూ క్షీరవారాశిశాయీ
పురవిదళనదత్తా పుండరీకాయతాత్తా
స్థరహరహారూపా సత్యనిత్యస్వరూపా. ౨౧౦
- గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైమండలికభేకభేదీద్ర వీర ఘోటవిభాళావి
బిరుద ప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిర్దామధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవి
ళాంధ్రమహారాష్ట్రభూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదస్త్రాలి పుర
వరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీ కొఱవి వెన్నయా
మాత్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోప
రాజ విరచితం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబునందు విక్రమాక్షు
కృతజ్ఞత్వ దాతృత్వప్రశంసనం బన్నది తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాితంశిక.

చతుర్థాశ్వాసము.

—: ఏడవబామ్మ కథ :—

- క. శ్రీ సైవకుమారునిదృశ్యగభస్మసమూహప్రశస్తిపరిచీతవ
క్షుః స్తలపటుతేజోమయ, కాస్తుభకమనీయవేషిః గంసద్వేషిః. ౧
- చ. తలఁపున నిల్చి పెద్దల హితజ్ఞులఁ దద్జ్ఞులఁ గూర్చి భోజము
డలవిభుఁ డిచ్చలగ్నుమున డాసి మహాసర మెక్కుఁ బూరఁగాఁ
బలికెఁ దదీయపుత్రిక సృపాలక నిల్వము విక్రమార్కభూ
తలపతిఁ బోలు తెంపు బలదర్పము లే కిట నెక్కువచ్చునే. ౨
- క. అనవుడు నాతనిసాహస,మును సత్త్వము నెట్టిచందమునఁ బెం పొదవె
న్వినిపింపు మనిన నుల్లస,మున నేడవబామ్మ పలికె భోజనితోడన్. 3
- శా. సత్యానంతృతభాషణాభరణుఁ డుత్సాహప్రశస్తాదయుం
డత్యాసన్నహితోపభోగ్యవిభవాయతాధికప్రాభవ
ప్రత్యాదిష్టసురేశ్వరుండు నయసంపన్నిత్వఁ డా విక్రమా
దిత్వం డుజ్జయినీపురిం బరఁగె నాదిత్యప్రభావుం డనన్. ౪
- ప. ఇట్టి విధుంబున నతడు వ్యసనరాగద్వేష కామక్రోధలోభమోహ మదమత్సర
విరహిత సుజనప్రాజ్యం బగు రాజ్యంబు సేయ న్విద్యయందు వ్యసనంబును, గీరి
సంపాదనంబునంకు రాగంబు ను, బాపంబునెడ ద్వేషంబు ను, సంతతిసమృద్ధుల
యెడఁ గామంబు ను, ధర్మవరోధుల యెడఁ గ్రోధంబును, దుర్విషయంబులకడ
లోభంబును, శిశువులకడ మోహంబును, బరోపకారంబులయెడ మదంబును,
దానంబులయెడఁ బరస్పరమత్సరంబును బ్రవర్తిల్లఁ బ్రజలెల్ల నుల్లంబుల నుల్ల
సిల్లుచు భూవల్లభుఁడణుంబులం బెల్లు గొనియాడుచుండ. ౫
- డి. అన్నరనాథువీట ధనదాఖ్యుఁడు సద్గుణుఁ డర్థసంపదం
గిన్నరనాథసన్నిభుఁడు కీర్తివిశాలుఁడు దానధర్మసం
పన్నుఁడు నీతిమంతుఁడు కృపాపరిపూర్ణుఁ డుదారబుద్ధి వి
ద్వన్నుతశాలి వైశ్యకులవర్ధనుఁ డుండుఁ బ్రజానుకూలుఁ డై. ౬
- గీ. ఆతఁ డనుదినంబు నవనిసురులఁగూడి, ధర్మశాస్త్రగోష్ఠి దగిలియుండి
యైహికంబు దక్కదని పరం బెఱుఁగుచు, విహితసకలదానమహిమ నెగడె.

- క. హింసాతరంగితం బగు, సుసారపయోధిలోన జచులకు నెల్లం
గంసారిపాదపాకజ, సంసేవయ నావ యని ప్రశంసింపంగన్. ౮
- క. ఈక్రమమును విని ధనమం, డహ్రాప్రియుని ద్వారకాధీశ్వరుని
జక్రధరుని దస్థింప ను, పక్రమమునఁ బకికి జెప్పి పయనం బయ్యెన్. ౯
- గీ. ఉప్తవర్గసహితుఁ డై యేగి దుర్గంబు, లూట్లు సమలుఁ గడచి యొక్కనాడు
వృక్షరమ్య మగుచు వెలయు నుకదీప, మందు¹విడిసి విశ్రమార్థ మిగి.
- క. స్పాటికసోపానంబుల, హాటకమయభైరవాలయముచుండట మి
న్నేటిగతి సుధజలరుచి, బాటిల్లఁగఁ గనియె నొక్కపద్మాకరమున్. ౧౧
- వ. అంగుఁ గృతస్నానూడై యొంటిఁ బసిండిగుడిం బ్రవేశించి. ౧౨
- శా. ఆలోనం గనియె న్బుజాష్టక విభూషాక్షీరర్తనప్రభా
జాలోన్మిశ్రితరక్తచందనపయస్సంధ్యాభ్రసంకాశదే
హాలంకారు మహాకీరగప్రకరజహ్వసన్నిభోగ్రానల
జ్వాలాకారకరాళకేశముఖదంష్ట్రాభైరవున్ భైరవున్. ౧౩
- క. అట్టిమహాభైరవునకు, దట్టం బగు భక్తితోడ దండాకృతిగాఁ
గట్టెఁచర మ్రొక్కి లేచుచు, బట్టికపైనున్న యొక్కపద్యముఁ గనియెన్.
- గీ. ఎవ్వఁడైన నిచటి కేతెంచి తనతలఁ, దానె త్రొంచికొనినఁ దక్షణంబ
మొండెములునుదలలురెండునంటికొనంగఁ, బతియుఁ బడఁతుకయునుబ్రదుకఁగలరు.
- వ. అనునట్టి పద్మార్థంబుఁకుఁ గలంగి తత్త్వాగ్రం బవలోకించుచు. ౧౪
- క. చంపుమగుడి²యిది యని యా, దంపతులకఁజేరములుఁ దలలుం గని త
త్సంపాదితభయశాద్రా, కంపితుఁడై నెట్టి బెగడి కన్నులు మూసెన్. ౧౫
- క. తదనంతరంబ చెడని, హృదయముఁ దనలోన నెట్టకేలకు³నిలువం
బొడపెట్టి వెడలి యొక బా, రి దొలఁగె నని విడిదలకుఁ దిరిగి చనుదెంచెన్.
- క. ఆరే యచటం బుచ్చి వి, కారవిహీనాత్ముఁ డగుచుఁ గలమునఁ బారా
వారము నడిమికి జని యా, ద్వారావతిపురము సొచ్చి తత్సేధములోన్. ౧౬
- మహాస్రగర. కనియె న్భూపుత్రజిష్ణున్ ఘనదురితమహాఖండనావిర్భవిష్ణున్
వనమాలాలాకరిష్ణున్ ప్రజవనవిహరద్వల్లిప్ కేలితృష్ణున్
దనుజేంద్రే⁴కాసహిష్ణుం దరళమణిమయద్వారకాబద్ధభృష్ణున్
దిసకృత్తన్యావఃష్ణున్ ద్విజపతిగతివర్ధిష్ణు గోపాలకృష్ణున్. ౨౦

1. అభిలష్యక్షరమ్యచగునుపదీపము నందు. 2. చంపెనుగుడి. 3. నెట్టకేనియు.

- క. కనుగొని యాదేవునకుం, గనకంబులు మణులు బూజ గావించి ప్రియం
జెనయఁ బ్రణమిల్లి నిటలంబునఁ జేతులు మొగించి వివయమున వినుతించె.
- సీ. ఇరుజోడు మొగముల యెఱ్ఱని కొమరుడు నేర్పునఁ బనులెల్ల దీర్పుచుండఁ
దప్పనియోజతోఁ దనపిన్న పాపల నాడింపఁ దెల్లని కోడ లుండఁ
గలిమిచూ నిల్లాలు కలిమిసేనెఱచూడ్చిఁ బెంపుడుబిడ్డలఁ పెంచుచుండఁ
గమ్మని యమ్ములు గల్గు ముద్దులపట్టి చిల్లంగి చేతలు చేయుచుండఁ
గాలివేలఁ గన్న గారాబుఁగూఁతురు, మొనలివేల్పుఁ గూడి మురియుచుండ
నల్ల పాలవెల్లి యిల్లుగాఁ గాపుర, మెఱిగి చేయు మేటి దొరపు నీవ.
- సీ. పాదతీర్థం బతిపావనం బగుటకు శిరమున నిడుకొన్న శివుఁడు సాక్షి
కలఁడన్న నెందైనఁ గలుగుట కుద్వేలోఁ బురిన యక్తుఁగఁబులు సాక్షి
తలఁచిన యంతనె తలఁగక యరుల రక్షించుటకుఁ గరిరాజు సాక్షి
యాచంద్ర తారార్చమగు దానశక్తికి ధ్రువపదంబున నుండు ధ్రువుఁడు సాక్షి
తాలిమికిఁ గాలఁ దన్నిన తపసి సాక్షి, భాగ్యమున కాదిలక్ష్మి చేపట్టు సాక్షి
త్రిభువనగురుండ వగుట విరించి సాక్షి, నిన్ను వర్ణింప నలవియె నీరజాక్ష.
- నిరోష్ఠ్యదండకము:—జయకృష్ణ ! జయకృష్ణ ! కృష్ణ ! సిరాస్యందనస్థాననానా
దినధ్యాననానాసితానేక సేనారజోసిక రథ్యాతిరథ్యాభిన్నాహసన్నద్ధరాజస్య
జన్యాగతానస్యసాదృశ్యదృశ్యాంగ హృష్యజ్వరాసంధసంధానయంత్రాదియత్ను
క్షయాదాయ ! నీతిశ్రితాసారసారాంతరజ్ఞానదాసాహితధ్యాన సన్నద్ధతేజః
కళాసంచితానంద ! సందాంతరంగాంతరంగన్నిజానందినీరాకరాకారరాకానిశా
ధీశ ! ధీశస్తసంచారసంచేయ ! సత్తీర్తినాశీలసన్నారదారాధితాచార ! ధీరాం
గనానాయకాద్యంతరాజాతశాస్త్రారసారాశయాగణ్య ! గణ్యాకృతిచ్ఛాయ !
రాధానిరంతస్తనాద్విస్థక్రీడనాయత్తచిత్తస్థిరాస్తి లీలానటీరంగరంగిస్తలీసాధనా
హృష్ట ! దుష్టాహితాభేదనాకాలసంజాతరాగాఢ్యనేత్రాంతకంసారిహింసాకళాద
క్ష ! దక్షక్రియానాశనాకారకాశాకరేశాదిగర్జదగ్ధాధీశశస్త్రీసహస్రీ జయశ్రీర
ణాసార నిసానితాకాఁదీరంద్రతేజోలసచ్ఛక్ర ! చక్రాకృతిశ్లాఘుసీయాంతశార్
క్లాత తజ్యలతానిర్గతాఖండకాండగ్రఖండీకృతారాతిసంఘాత ! ఘాతస్థలత్తాభి
యాహింద్ర శీర్వాభిరంగక్షితిక్రీడనాహర్షణాశ్చర్యకార్యాంగహారయతిజ్ఞానస
త్యక్షణాస్తకచిత్తాదితేయాదిసిద్ధాంగనాకిన్నరీయక్షసంక్షీర్ణతానంతక్షీర్ణ గాధార !
ధారాశధారాధరాకాశనీలాంజనేందిందిరానీలసచ్చీకర గ్రాహకాభిందిహేలాక

రాజాగ్రహస్తాదివిశ్రాంతిసంగత్యశాంతాది సంతత్యహంకార! కారాగతారాతి
నాతీకనక్తంచరాధ్యక్ష నిశ్చేషశాతనాకేళిఖలజగజ్జాల! జాలాంతగాధాంధకా
రచ్చిదానందకృత్యాకరాదిత్య! నిత్యాహితన్నహసంరక్షితాశేష! రక్షస్స
తీసంఘదృక్జలక్షానాశీలధారాజలాధారఖడ్గాగ్ర లగ్నాహితానీకరక్తాధర
స్యస్తనాశాంతరాసంగి సంగీతసంతుష్టసారంగరంగ త్తరంగాదిగంగానదీకారణం
మ్రీ! సిరానంద సంగ్రందనాగ్నీర్జజాతాదితేయానీరాధినాథానిలార్థేశ
గంగాధరాద్యష్ట దిగ్మకశ్రేణికాశేఖరానన్దురత్నాభినరాజనారాజితాకార!
కాంతిచ్ఛటాకాంత సుధానితాలీల! లీలాలసచ్చాఢిగీతసీరేజసంచాఢిరేరాజ
రాజాగ్రణీ.

౨౮

మ. అనుమం బెక్కుఁ ధంబులం బొగడి సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి ధ
న్యునిఁగాఁ దన్నుఁ దలంచికొంచు జనమాన్యుం డౌచు నుజ్జేనిక
ల్లన నేలెంచి మహీతలేంద్రు నధికాహ్లాదంబుతోఁ గానుకు
ల్గొని దర్శించిన నావణిక్పవరు సద్గోష్ఠిం బ్రయం బందుచున్.

౨౯

గీ. వైశ్యచంద్ర నీపు ద్వారకానాయకు, చరణసేవ కేగి తెరువు నందుఁ
గ్రొత్త యేమి గంటి వత్తెటా గెఱిఁగింపు, మనిన ధనదుఁ డిట్లు లనియెఁ బతికి.

క. ద్వారవతి కేగు తెరువునఁ, బారావారంబులొ నుపద్వీపమునన్
భైరవుగుడిలోపల నతి, భైరవభావార్థ మైన పద్యముఁ గంటిన్.

౩౦

వ. అది యెట్టిదనిన.

౩౧

గీ. ఎవ్వఁడైన నిచటికే తెంచి తనతలఁ, దానె త్రొచుకొనినఁ దత్త ణంబ

¹ మొండములుచుదలలురెడునంటుకొనంగఁ, బతిముఁబడఁతుకయునుబ్రదుకఁగలరు

క. కథ గాదిది ముందట నా, మినునము మొండములుఁ దలలు మేదినిఁ బడవే
ప్రథహేతువులై నవి త, త్తథనంబున నామనంబు తలఁకెడు నిపుడున్.

3౦

ఉ. నావుడు విక్రమార్కుఁడు మనంబున నుత్సుకుఁ డై వణిక్పతీ
నీ వటు రమ్మ పోద మని నిగ్గలఖడ్గసహాయుఁ డౌచు నా
త్రోవన యేగి యచ్చటి సరోవరతీరము లాడి రక్తపూ
జావృతుఁ డైన భైరవుని సద్గము డగ్గఱి సెట్టి మాన్పఁగన్.

3౧

శా. తద్వారంబున సెట్టినుంచి చని యంతఁదేవీదిపై భుక్తిము
క్తిద్వారం బగు కాళినాథునకు భక్తి మ్రొక్కి సంతుష్టఁడై

1. మండములకుఁ దలలురెడునంటుకొనంగఁ-తుండములకుఁ దలలురెడు- చిన్నయ్యహరి.

- యద్యేగస్థితినుండి ధైర్యమతితో నుద్వీశుఁ డచచ్చ మను
వ్యద్యంద్యద్విశిరఃకబంధములుఁ బద్యంబు నిర్మింతుచుచున్. 39
- క. తద్యోగవ్యంజక మగు, పద్యార్థం బెఱిగి దాని భావంబునకున్
సద్యోనిర్ణయముగ నృపుఁ, డుద్యోగముచేసె సాహసోద్ద్యోతితుఁడై. 33
- గీ. భూపశేఖరుఁడు “పరోపకారార్థ మి,దం శరీర” మనుమఁ దలపుకొలది
మృత్యుజిహ్వోలె మెఱుఁగులీనెడునట్టి, కడిదియడిద మెత్తి మెడకుఁబూనె.
- క. ఆలోన నతని సాహస, మాలోకించుమఁ బ్రసన్నుఁడై పార్థివ నీ
పాలం గల్గితి నని భూ, పాలునిఖడ్గంబు తేత్రపాలుఁడు పట్టెన్. 34
- ఉ. అప్పుడు మొుడముల్ దలలు నంటుకొనంగ వధూవరుల్ ప్రియం
బొప్పఁగ లేచి మ్రొక్కిన సముత్సుకమానసుఁ డౌచు భైరవుం
డిప్పటిసాహసంబునకు నేనిదె మెచ్చితి నిష్ట మేర్పడం
జెప్పుము నీకు నిత్తు నిటఁ జేకుట నన్న నతండు మ్రొక్కుచున్. 35
- గీ. దేవదేవ వీరికీవిధంబున శిర, శ్చేద¹కృత్య మేల సిద్ధ మయ్యె
నాన తిమ్మ నాకు నని విన్నవించిన, భైరవేశ్వరుండు పలికె నిట్లు. 32
- క. రత్నోద్భవుఁ డనఁగా నొక, రత్నవ్యవహరిసుతుఁడు రత్నంబుల కీ
రత్ననిధిలోనఁ దిరుగుచు, యత్నంబున నిచట విడిసె నాప్తులుఁ దానున్.
- క. తద్యేళ మతియు నొకఁడు స,రిద్వల్ల భసలిల ముత్తరింపఁగ నొకచో
నుద్వాహమునకు నేగుచు, నీద్యోపముఁ జేరె నిజసుహృద్వర్గముతోన్.
- వ. ఇక్ష్మణ నయ్యిద్దఱు ని ట్లాండోరువుల మహిమలు మెఱయింపుమఁ గలసి
మాటలాడునెడ రత్నోద్భవుండు నీనామం బెద్ది యేదేశంబునుండి యెచటి
కేగుచున్నాడ వనిన నతండు నే జంద్రకేతుం డనువాడ మగధదేశంబు
నుండి రత్నద్వీపంబున కేగుచున్నవాడ నం దొక విశేషంబు గలదు. ౪౦
- క. పద్మాకృతి రేఖలు కర,పద్మంబుల నొప్పుచుండఁ బద్మకు నెనయై
పద్మావతి యనుకన్యక, పద్మానన గలదు జాతి పద్మిని యనఁగన్. ౪౧
- క. ప్రస్తుతలావణ్యగుణని, రస్తప్రసవాస్త్రమోహనాకాఁడి సం
త్రస్తకురంగేక్షణ తా,లస్తని యది మదనరాజ్యలక్ష్మీయుఁ బోలెన్. ౪౨
- చ. కలువలుఁ జక్రవాకములుఁ గంజములు స్థిసకాండము ల్లనం
బలరంగ దీని లోచనకుచాననబాహుసమానలక్ష్మి గా

1. దేవ వీరికీటి తెఱఁగున నీరశ్చేద.

వలయు నటంచుఁ గోరి యదవాసమునంచుఁ దపంబుసేయుచు
న్నిలుచుటఁగాక యెప్పుడును నీటఁ జలిం బడనేల నానికొక. ౪౩

గీ. ఇట్టికన్య నాకు నిచ్చెద రమ్మని, దానితుడ్చి తొల్లి తగినవారిఁ
బనిచినాఁడు గానఁ జనియెద ననుచు ర,తోడ్పడవుండుఁ దాను నుత్సహించి.

క. ఆతరుణి యెవ్వోకి నొ, నాతనిబ్రదు కొప్పు ననుచు ననురక్తి మనో
జాతునిచేతలఁ బడల న,తీతము మును విన్నభంగి దిట్టతనమునక. ౪౪

క. ఆకన్నియఁ దజ్జనకుండు, నా కిచ్చెద నంచు మొప్పు నయముం బ్రియముం
గైకొనఁగఁ జెప్పి పుచ్చిన, నాకడ కే నేగుచంద మది యెఱుంగవొకో.

వ. అనుడు మత్సరసము తేకంబున. ౪౫

క. అతనిపలుకులకు నాతం, డతికుపితుండైన వాఁడు నధికక్రోధా
న్వితఁ డయ్యెను “మూలం నై, రతనోః స్త్రీ” యనినమాట ప్రకటంబయ్యె.

శా. అనోయ్యం బిటు దూలుచు స్తనమునం ద-దేగుచో¹ నెవ్వనిం
గన్యారత్నము గోర దాతఁడు కులోత్తర్షంబు వాణిజ్యముక
సన్నాసంబును జేత పత మని మాత్సర్యంబుతో నాత్మసా
జన్యం బెల్లఁ దొఱంగి² లేచి చనుచో సంకల్పసంసిద్ధికై. ౪౬

క. సద్భావము గైకొని ర,తోడ్పడవుఁ డింక దై నబలమ యుచితం బని తా
నద్భుతముగ మ్రొక్తుచు నిట, మద్భవనముఁ జొచ్చె దురభిమానముపేర్చె.

క. గుడిసాచ్చి నాకు సాగిలఁ,బడి మ్రొక్తుచుఁ బలికె నెన్నిభంగులనైనం
బడఁతుక యిది నా కబ్బిన, మిడిదల యొప్పించి నిన్ను మెప్పింతుఁజమి.గిం

చ. అని యొడఁబాటు చేసి వినయంబున మ్రొక్తుచు నేగి చంద్రకే
తునిపని కేతు వుట్టఁ దనదొడ్డతనంబు నటించి రత్నకాం
చనమయ మైన దీవి రభసంబునఁ జేరి కడుకఁ గన్యకా
జనకుని గాంచి చెప్పె నిజసంవరణోద్యమ మప్పు డేర్పడక. ౪౭

సీ. ఆతటి నాచంద్ర కేతుండు చనుదెంచి తనరాక చెప్పినఁ దద్గురుండు
నిద్దఱ కర్చున లిచ్చినఁ దాంబూలగంధపుష్పాక్షతల్ గైకొనంగఁ
దొడపులకెల్లను దొడవై న కన్నియఁ దొడమిఁద నిడుకొన్న యెడ నొకండు
తెల్లసంపెగలు దివ్యంబు లివి యని సమముగా నిచ్చినఁ జంద్ర కేతుఁ
డిదియమేలనితనతలఁగదియఁడుటిమెఁ,దొలుతదేవయోగ్యములనఁదోడియాతఁ
డిప్పదేవత కర్పించి యెలమిఁ బిదప, వీని ముడిచెద నని యొడిలోన దాఁచె.గి3

1. నృనమె నేడంజేగుచో 2. దొలంబ

- చ. ఇరువురచేష్టలం గని మృగేక్షణ యల్లన లేచి హంససుం
దరగతి లోనికిం జనినఁ దండ్రియు నిద్దఱపేళ్లు జాడలు
జరితములుం దగం దెలిసి సామ్యము గల్గిన వీరిలోన నె
వ్వరి నవుఁ గా దనం జను వివాదము బాలికచేతఁ దీతెడున్. ౧౪
- క. ఆతరుణి మెచ్చి కైకొను, నాతఁడె మాయలుఁ డచుచు నచటికిఁ జని క
న్యాతిలకముఁ జంకిట నిడి, వాతెఱ ముద్దిడుచు బుజ్జరంబునఁ బలికెన్. ౧౫
- గీ. బిడిఁ బ్రసూనముల్ దాఁచె రత్నోద్భవుండు
తుఱిమికొని యుండఁ జంద్ర కేతుండు దొల్త
నీకొలఁది యిద్దఱుండును నీకుఁ జూడ
నొప్పుగా రసికుఁ డెవఁడో చెప్పు మనిన. ౧౬
- క. పువ్వులు గొను మని యిచ్చిన
యవ్వేళన తుఱుముకొన్నయతఁ డెవ్వఁడో వాఁ
డివ్వసుమతి నసిరుఁ డగు
నవ్వంబడు నొరులచేత నాకుం జూడెన్. ౧౭
- వ. అనినఁ దండ్రి విని యితండె జాణ యని నాకు నీతివాక్యంబు దోచుచున్న
యది యది యె ట్లనిన. ౧౮
- క. వనితాభోగము లంచము, ధనము సుభాషితము విరులుఁ దాంబూలముఁ బం
డినపండ్లును సిద్ధాన్నం, బును దడయక కొన్నవాఁడె భువి జాణ యగున్.
- వ. అనినం బద్మావతి యానీతివాక్యంబు దప్ప దిప్పటి కుసుమంబులు దివ్యంబు
లని యిచ్చుటం జేసి తోడియాతండు దేవతార్పణంబు చేసి మఱి ముడిచికొ
నం దలంచె నెయ్యి పాలలో నొలుకు టయ్యె దేవతాపరాయణు డగుట సక
లమంగళహేతువు మానుషబలంబుకంటె దై వబలంబు ప్రబలంబు మఱి యిం
తియకాదు. ౧౯
- క. ఆకుసుమంబులు దేవత, కైకోఁకి డాచికొనినయది చూడంగ
నీకడకు వచ్చునెడ ననుఁగై కొనుటకు మ్రొక్కు టాకటి గలుగఁగఁబోలున్.
- మ. అనినం గూతు నలంకరించి మది నెయ్యం బెచ్చటం బుట్టె నా
తనిపై వైపుము వాఁడె భర్త యని నూత్నంబైన పుష్పస్రజం
బెనయం జేతికి నిచ్చి బంధులు నిజాభీష్టార్థముల్¹ వచ్చుకరం
దున వాద్యంబులు మ్రోయఁగా నెలమితోఁ దోడ్పాటు నేతెంచినన్. ౨౦

1. భీష్టార్థముల్.

- క. రత్నద్వీపమునఁ గల, రత్నంబులలోనిదివ్యరత్నము¹ కన్యా
రత్నము దా వనమాలిక, రత్నోద్భవుమీఁద నైచె రాగం బడరన్. ౬౩
- వ. అవ్వేశం బద్ధినీరాగకారణంబగు గగనరత్నంబుపగిది బద్ధావతీకృతానురాగు
డగురత్నోద్భవు శుభోదయంబునం జుద్రకేతుండు ప్రభాతచంద్రుక్రియంబ్రభా
హీనుండైలోనం గుందుచు జలధిబహుదలంచిన నది తెలిసి యాసెట్టి తనతమ్ము
ని కూతుఁ గుముద్వతి నిచ్చెదనని యతనిరాకసఫలంబుగాననునయించి తెచ్చి.
- ఉ. సంపద సాంపుమీఱఁగఁ బ్రసన్నమనస్టుఁడు సెట్టి వేడ్తతోఁ
బెంపడరంగ నలునకుఁ బెడిలిచేసి తదీయసత్త్రియా
లంపట్టుడై సువర్ణదశలక్షధనం బరణంబు నిచ్చి యా
దంపతు లుల్లసిల్లఁగఁ బదంపడి వారల నంపె నింపునన్. ౬౪
- క. రత్నోద్భవుండు నిట కతి, యత్నంబున వచ్చి వదితాత్తజనుండై
నూత్నవివాహాశ్రీ యగు, పత్నిం జేపట్టి నామభవనము సొచ్చెన్. ౬౬
- వ. చొచ్చి ప్రణమిల్లి. ౬౭
- శా. దేవా మ్రొక్కిదై వచ్చె నంచు శితశస్త్రి గంఠనాళంబు స
ద్యావాధిక్యము దోఁపఁ ద్రెంచుకొనినం బద్ధావతీకన్య ప్రే
మావేశంబును భక్తియు న్నిగుడఁగా నాభంగి నిచ్చో నిజ
గ్రీవాచ్ఛేదము చేసి వ్రాలఁ బతిపైఁ గీర్ణోచ్చలద్రక్తయై. ౬౮
- చ. అటఁ దమమూఁకలోన హితు లాతనిఁ గానక జాడ వట్టి యి
చ్చటి కరుదెంచి తున్ఫలయి చచ్చినవీరలఁ జూచి మద్భవం
బిటనట నాదటం బొరలి యేడ్చుచు నెత్తులు మొత్తుకొందు ను
త్తట మగుమఃఖవహ్నిఁ గడుఁ గ్రాగిరి వేఁగిరి దోఁగి రశ్రులన్. ౬౯
- సీ. తదనంతరంబ యిద్దఱు నెత్తికొని వెలి కరుగఁ జూచిన నేను గరుణ కల్లి
మీలోన నొక్కఁడు మిడిదల యిచ్చిన దంపతుల్ బ్రదుకుట తథ్య మనిన
నామాట కుల్లి మిన్నక కాలభైరవుం డీలోన నిద్దఱు నిట్లు ద్రుంచె
నింక నెండఱఁ జంప నెంచినాఁడో యని విడిచి కన్ఫని గుడివెడలి పాటి
రేను నామాట పద్యంబుగా నొనర్చి, వ్రాసి నిలిపితి నంత నెవ్వారైన
మ్రొక్కఁ జనుదెంచి కాంచి విదిక్తుపడుచు, వెడలిమఱిచూడ రిట వెరవేణిపట్టి.
- క. వీరాగ్రణి యగు నీచే, వీరిద్దఱు బ్రదికి రింక వేఁడుము దగ నీ
కోరిన కోరిక లిచ్చెద, భూరమణీరమణ సర్వభూతదయాత్మా. ౭౦

- వ. అనుడు నలండు మఱియుం బ్రణమిల్లి. 29
- క. సకలార్థసిద్ధికై దేవ ! “కలఁ మైలారు భైరవా” యనుపలుకుల్
ప్రకటంబుగ రాజ్యముతో, వికలత్వము లేనిబ్రదుకు వీరల కిమ్మా. 23
- మ. అనుచు స్వేడిన వానిసాహసము సత్యోదార్యముఁ భైరవుం
డనురక్తిం గొనియాడి వారలకుఁ బ్రాజ్యం బైనరాజ్యంబుఁ జం
దనశైలస్థలిఁ గల్గ నిచ్చి తహాఁ దా సన్నిధి బొందినన్
ధనదుం గూడి కడంకతో మగిడె నాధాత్రిశుఁ డుజ్జేనికిన్. 24
- క. ఆభూపతి గుణములు నీ, కేభంగులనైన గలుగ విక మగుడు మనం
బ్రాభవముఁ గలిమి జాఱఁగ, నాభోజుడు తిరిగి చనియె నంతఃపురికిన్. 25
- వ. అంతఁ గొంతకాలంబు చనఁగ. 26

—: ఎనిమిదవబామ్మ కథ :—

- క. కాశాబ్జముల్లికాకలి, కాశారదనీరదేందుకైరవహంసా
కాశాపగాంబుహిమసం, కాశాంగవికాసితప్రకాశు గిరీశున్. 22
- చ. తలఁపుచు మ్రొక్కి భోజవసుధావరుఁ డిష్టులు దృష్టశాస్త్రవే
త్తలు శకునజ్ఞులు న్నముచితం బగు లగ్నము చెప్పఁగా సము
జ్జ్వలకరవాలహస్తం డయి వచ్చి మహాసన మెక్కుఁ బూనఁగా
నిలునిలు ముందుఁ బల్లెఁ గడు నేర్పున నచ్చటి బామ్మ యిమ్ములన్. 20
- క. మోహమున భద్రసీతా, రోహణ మగు ననుట గుణవిరోధము గాదే
సాహసభూషణునిగా, సాహసగుణగణము లేక చనునే యెక్కున్. 21
- క. ఇవ్వధమునఁ బలికిన నృపుఁ, డవ్వీరుని బలిమి తెంపు లవి యెట్టి వన
న్నవృషు నపాంచాలిక, నివ్వెఱఁగందంగఁ జెప్పె నిర్వచనముగన్. 20
- శా. ఆకర్ణింపుము భోజభూవర నిలింపాధీశసంపాదితా
స్తోకస్తేహవివేక నాకయువతీస్తోత్రైకపాత్రుడు ధా
త్రికాంతాపరిభోగ్యభాగ్యనిధి క్షీర్తి విక్రమాదిత్యుఁ డి
ట్లేచ్చత్రముగాఁ దనర్చును జగం బేలె గృహలోలుడై. 20
- క. ద్వాత్రింశద్భాగములను, ద్వాత్రింశద్ద్వారమైన వజ్రాసనమున్
ద్వాత్రింశదాయుధములున్, ద్వాత్రింశల్లక్షణములుఁ దగునాతనికిన్. 21
- సీ. దుర్గరక్షణమును దుష్టశిక్షణమును శిష్టపాలనమును జేయవలయు
వర్ణధర్మములును వనములు గుఱును జలజాకరంబులు నిలువవలయుఁ

గృహీయు వాణిజ్యంబు గృహజీవధనములు నాయుర్వ్యయంబులు సరయవలయు
ననదల నర్థుల నార్తులఁ బాత్రులఁ బూజ్యుల విప్రులఁ భ్రోవవలయు
బలముఁ దెంపుఁగలిగియలుకయుఁగరుణయుఁ జలమునిలుకడయును జరుపవలయు
వయముఁ బ్రయము వైరిజయముఁ గార్యముఁ గొల్పు, నితరరాజగతుల నెఱుఁగవలయు.

క. అన నున్న నీతివిధమున, ననువుగ భూపతులవలన నయ్యెయుపన

ర్తనముల జరిగెడు నృపవ, ర్తనములుఁ దెలియుచు నతండు ధరయేలంగఁ.

క. చారులు చనుదెంచినఁ బతి, వారలచే నన్యదేశవార్తలు వినుచు

స్థిరు చరించిన యాకా, శ్రీరగబున నేమి గలవు చిత్రము లనినఁ.

సీ. వసుధేశ యచ్చట వైశ్యుండు ధనపతి యోజనాయతమైన యొక్క చెఱువు

గట్టించి లోతుగాఁ గావింప నందులో బుడిసెఁడునీళ్లును బాడమకున్న

వగచి యింటికిఁ జని మగిడి నిచ్చలు నట్ల వచ్చి యాకట్టపై వెచ్చనూర్పు

చుండఁగా ముప్పదిరెండులక్షణములు గలవానికంతరక్తంబు లిమ్ము

చెఱువు నిండు ననుచుఁ జెప్పె నంబరవాణి, దాని కారఁ డట్టివానిఁ గూర్చు

బూని యేకుకోటు లైన బంగారునఁ, బ్రతిమ లేడు నిలిపె, బద్య మొకటి.

గీ. "అవనిఁ ద్రిదశలక్షణాన్వితఁ డగునీరు, డిచటఁ గంతరక్త మిచ్చెనేని

సప్తకోటిమూల్యతప్తకాంచనముల, ప్రతిమ లేడు నతని పాలు సుమ్ము."

మ. అని యిట్లున్నది విస్తయం బిది నృపాలాగ్రేసరా నావుడు

న్విని యుత్సాహముతోడఁ దత్సహితుండై విశ్వంభరాధీశుఁడుం

జని యచ్చటఁ దటాకమధ్యమున గర్జ న్నర్దశభావనసం

జనితశ్రీరమణీప్రసాదవిలసత్సౌధంబు వీక్షించుచుఁ.

గీ. అష్టదిక్కులందు నష్టభైరవులను, దాండవమున నొప్పుతాండవేశు

నెదుర శ్రీవరాహు నేబదిచేతుల, రాతికంబముతుదిఁ బ్రీతిఁ గనియె.

క. ఉద్యోగుఁడు సేతువునఁ జ, తుద్వింశతిమూర్తు లెదురఁ దోఁపఁగఁ ద్రిజగ

న్నిర్వాహకుఁ డన నిలిచిన, సర్వేశ్వరుఁ జూచి మ్రొక్కి సదాభవమునఁ.

ఉ. అచ్చటిపద్యముం బ్రతిమ లన్నిటి నేర్పడఁ జూచి యాత్మలో

నచ్చెరువంది భూమివరుఁ డచ్చెఱు వప్పుడె నిండఁ జేయఁగా

నిచ్చుఁ దలంచి వేళకొఱ కించుకసేపు సహించి యుండఁగా

నిచ్చయెఱుంగుసంగతి దినేతుఁడు డగ్గఱఁ బెచ్చి మాంబుధిఁ.

1. శ్రీరమణీకటాక్ష విలసత్ సౌధంబు వీక్షించుచుఁ. ప్రసాదమగునాసౌధంబు వీక్షించుచుఁ.

- ఉ. అంబరరత్న బింబ మపరాంబుధిఁ జేరఁగ నెండ కైలశ్యం
గంబుల ధాతురాగముల కైవడిఁ గెంపు వహించె జక్ర వా
కంబులు తల్లడిల్లె విహంగంబులు గూండ్లకు నేగఁజొచ్చెఁ బ
ద్ధంబులు వాడఁబాటెఁ గుముదంబులు సొంపున కెక్తై నిక్తుచున్. ౯౨
- గీ. పండుటెండఁ దరులు పల్లవమృతులతో, మెండుకొనఁగ వరుణమేడమీఁద
నుండి వెలుఁగు పసిడికుండ చందంబున, నెండజేడు గ్రంకుగొండ నొప్పె.
- సీ. అపరాభిఁ గ్రీడించు నంబరస్త్రీ యొద్ద నిద్దమా కుంకుమముద్ద యనఁగ
నచట సంధ్యాదేవి కర్ణమృదు లెత్తుదికన్తిచేతిమణిమయకలశ మనఁగ
వరుణుని ముందటఁ బరిచారకులు నిల్వఁ బట్టిన రత్నదర్పణ మనఁగ
నస్తాచలం బను హస్తము సైకమునఁ దిరమైన రక్తచామర మనఁగ
నిఖిలదిగ్విలయాంతమాణిక్య మనఁగ, నిట్ట ప్రాకిన పవడంపుఁ జుట్టయనఁగ
గట్టుతుడ నున్న జేగుఱుగ ల్లనఁగ, నరుణమండల మొప్పె దినాంతమును.
- క. అయ్యొడ నర్చునిమండల, మయ్యచలము డిగ్గి పశ్చిమాంబుధి సొచ్చెం
వయ్యందిఁగాంచి కమ్మరి, చయ్యనఁ బదనిచ్చు నుక్తుచక్రము మాడ్చిన్. ౯౩
- గీ. ఏవిధమున మలక లైన దైవగతిని, సొమ్మువానిన మఱి చేరు సొమ్ము నాఁగఁ
ద్రిభువనము లెల్లఁగలయుగఁదిరిగి గగన, రత్నమప్పుడు రత్నాకరమునఁగలసె.
- క. నెఱసంజఁ గ్రంకు గుబ్బలి, చఱి జఱజఱ నినుఁడు డిగ్గజాఱుచుఁ జనునా
తఱి నఱిముఱి నెగసిన ¹జే, గుఱుధూళి యనంగఁ గెంపు గఱికిని పర్వెన్.
- క. మిన్నందెఱుతేజంబున, నెన్నంగల యినుఁడు దీతె నిదె యెడ రనుచు
న్విన్నంతనె పఱతెంచెడు, మన్నీలన నపుడ యిరులుమన్నీ లెసఁగెన్. ౯౪
- *క. లోకమున విగతదృష్టి వి, వేకంబునఁ జక్రవాకవిరహానల ధూ
మాకారంబున జనములు, చీకాకుపడంగ దెసలఁ జీకటి గప్పెన్. ౯౫
- గీ. అర్చుఁడేగిన పిదపఁ గాలాభ లీలఁ, దమము గప్పిన యెడ వియత్పథముదోచె
వరుస దప్పక దావపావకము సోకి, చనినపిమ్మట ఘనతృణస్థలము కరణి. ౧౦౦
- క. నేలయు నింగియు నిండఁగ, వాలుచు దళమైన చీకువాలేచినఁ ద
త్తాలంబున జగ మొప్పెను, నీలసలిలమునను గడవ నించినమాడ్చిన్. ౧౦౧
- సీ. యమునాజలాసీల మాచిమ్మచీకటిపెల్లున జగమెల్ల నల్లనైన
దిగినఁ దప్పెద మని యగజతోడను శూలి తనవెండికొండపైఁ దలఁకుచుండ

1 తఱివడితో నెగసినజేగులు—*ఈపద్యము మొదలు *వఱకునొకప్రతిలో నే కలవు.

నీదెస మఱి గానరా దని హరి లక్ష్మీ దోయిగా నమృతాభిఁబాయకుండ
దీనఁ బాసినఁ గానలే నని వాణి తోడ్పడ బ్రహ్మ వెలిదమ్మి వెడలకుండఁ
దెలుపు నలుపుచు ననియెడి తెలివి తలఁగి

పల్లమును మిట్టు నెఱుంగక యెల్లజనులుఁ

బుట్టుచీకులగతి నంటి పోక దక్కి

యుండి రుదకంబులో మునిఁ గున్న పగిది.

౧౦౨

క. రాజిలైను తారాగ్రహ, రాజు గ్రీక్కిఁ జిసి యంబరము గడు నొచ్చెన్
రాజు చనుదెంచు నని యు, ద్భాజితమైయున్న విరులపరిధంగిన్. ౧౦౩

శా. దిగ్భామామృగనాభిలేపనము భాతి నివ్వఁజూతం బా తమః

ప్రాగ్భారంబు నిశావధూచికురభారస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగాఁ

బ్రాగ్భాగంబునఁ దచ్చిభావినిహత ప్రవృత్తకర్తృత్వల

స్రాగ్భావంబునఁ గెంపు దోచె రజనీరాజద్యౌతివ్యాజమై.

౧౦౪

క. తరుణారుణకిరణోత్తర, పరిహృత ఘనతిమిర మైనప్రాగ్భాగమునం

బురుహూతు నెమర నెత్తిన, కరదీపికకరణి శీతకరుఁ డుదయించెన్.

౧౦౫

క. తనయుదయమె మదిఁ గోరెను, నను విడిచె నినుండు కల్ల నాయెడ లేకుం

టనెఱుంగఁ డని పూర్వాశాం, గన జగమున మడ్డు వట్టు గతి శశి మెఱుసెన్.

సీ. ఉదయాచలము చటి నున్న బుధూకంబుకొమ్మచు బొడమిన కుసుమమనఁగఁ

దత్ప్రదేశంబునఁ దలకొని పొడతెంచు సలిసిలతాపక్వఫల మనంగ

విరహిమృగంబుల వేఱాడుమదనుండు తివిరి పెట్టించిన దివియ యనఁగ

నమరంగ నింద్రాణి యాఖండలుని నివాళించెను పసిఁడిపళ్లెర మనంగఁ

దోడుతోడన తనకెంపువీడుచుండఁ, దిమిరపటలంబు కొంత మీఁదికిఁ జలింపఁ

దెలివిపడలేతవెన్నెల మొలకలెత్తి, నిండుకొనియుండెనమృతాంశుమండలంబు.

ఉ. కోకములు స్ఫురోజములుఁ గుందుచుఁ గంచుచునుండఁ గైరవా

నీకములుం జకోరములు నిక్తుచు సొక్కుఁగ మానిసీసము

త్రేకము సంభకారమును దిగ్గఁగ దిగ్గన లోకము న్నిజా

లోకము నుల్లసిల్లఁ గవిలోకము మెచ్చులు పిచ్చులింపఁగన్.

౧౦౬

క. నడుమం గృష్ణఁడు గలపా, ల్లడలిని జనియించి తండ్రికై వడి మూర్తి

బెడఁ గడఁడ వాఁ డనఁగా, నడువతి లెలుపై కళంకయతుఁడై మెఱుసెన్.

- క. తిమిరసముదాయమున న, ర్థము నలుపై పూర్ణతుహినధామద్యుతి న
ర్థము తెలుపై యాకాశము, యమునాగంగాంబుసంగమాకృతిఁ దాల్చెన్.
- గీ. మిత్రుఁ డేగిన యెడరున మేర దప్పి, వాలి చేకొన్న యిరులమన్నీలు పటవ
యశముగతిఁ గ్రొత్తవెన్నెలదిశలఁ బర్వ, రాజుచనుడెచె గగనదుర్గమునకంత. * *
- క. ఇటునటుఁ జనమండఁగఁ జెం. గటఁ జుట్టుం జాఁక నిడిన గతిఁ దప్పినచీ
కటి చెలికాండ్ర నంబుజ, పుటములలోఁ జంచరీకములు తగులొందెన్. ౧౧౨
- క. భాగీరథియుదకంబు న, భోగంగయు వేటుసేయఁ బోల దనుచు న
వ్యాగీశుఁడు గూర్చెనో యన, వేగన భూగగనములను వెన్నెల నిండెన్.
- సీ. తొలితొలి లేతవెన్నెల నారమ్రుంగుచుఁ దనియఁ బిల్లలనోళ్ళఁ జొనిపి చొనిపి
ముదురువెన్నెలఁ బట్టి చదియంగ నమలుచు మెచ్చుచుఁ బిల్లల కిచ్చి యిచ్చి
పండువెన్నెల దాడఁ బలుమాఱు నొక్తుచు గమిగూడి యందంద కమిచికమిచి
వెలినార సాఁగెడు వెన్నెలకాడలఁ ద్రొక్కి ముక్తునఁ ద్రెంచి బొక్కి బొక్కి
చొక్కి తత్రువాహములోన సోలిసోలి
యడ్డమీఁగుచు గడపై నాఁగియాఁగి
యెనసి బలఁగముతోఁగూడి¹ మునిఁగిమునిఁగి
కోరికలు మూరిఁబుచ్చెన్² జకోరచయము. ౧౧౩
- చ. కలువలవిందు జక్తవలకందువ వెన్నెలతీవమంప ము³
చ్చులమెడకోణ మంగజునిచూపరి చూపులయింపు జారకాం
తలవెఱిగొంగ రాత్రికులదైవము చల్లనిరాజు పంకజం
బుల ముకుగొయ్య⁴ యచ్యుతుని ముద్దుమఱింది వెలింగె నయ్యెడన్. ౧౧౪
- క. కొడుకుసిరిఁ జూడ నుబ్బునఁ, గడఁగి వడి న్వెడలి వచ్చి కడు మీఱినవా
ల్లడలి యన నిండువెన్నెల, గడలుకొనుచు నెల్లకడలఁ గడు బెడఁ గడరెన్.
- సీ. దిక్కులు గలయంగఁ బిక్కుటిల్లిన పండువెన్నెల యాపాలవెల్లి యనఁగ
ముత్తియంబులభాతి మొత్తమా తారకాగణములు లహరికాగణము లనఁగ
నుజ్జ్వలాకారమా నుడురాజబింబంబు సెజ్జయై మెలఁగిన శేషుఁ డనఁగ
నందమై మృగనాభిబిందుసుందర మైన యందులకందు ముకుందుఁ డనఁగ
నట్టివేళఁ గువలయానందకందమై, పుణ్యములకుఁ గలితభోగములకుఁ⁵
గారణంబునాఁగఁ గందర్పజనని యై, రజనిలక్ష్మీ మిగుల భజనకెక్తె. ౧౧౫

1. యెనసి బుడుగులయట్టులు మునిఁగి-బుడిగి=బుంగముంత. చి. సూ.—2. మూగిముంచె 3. గాఱుల
మెడకోణ 4. పంకజంబులకెదురెక్క. 5. యానందమై పుణ్యభాగులకును వారి భోగములకు.

- ఉ. ఆతటిఁ బార్థివుండు సమయం బిదె నిర్జన ముచు నిల్చి త
 తేనెతువుమీఁద రక్తబలిదేవత¹ నిష్ఠఁ దలంచి ధర్మ వి
 ఖ్యాతముగాఁ బరోపకృతికై తల యిచ్చెద నంచు నుబ్బుచుం
 జేతికృపాణమల్ల మెడఁ జేర్చె మెఱుంగులు తొంగలింపఁగన్.² ౧౧౮
- ఉ. అప్పుడు రక్తభోజిని తదస్త్రము వట్టి ప్రసన్నచిత్తయై
 కప్పు తనూలత నైఱయఁగా నృపుముందట నిల్చి వేడు మే
 నిప్పుడు మెచ్చి న్వరము లిచ్చెద నాపుడు మ్రొక్కి యాత్మలోఁ
 దప్పనిభక్తితోడ వసుధాపతి పల్లె నుదారవృత్తియై. ౧౧౯
- క. ఇచ్చటఁ గోరినకోరిక, లిచ్చెద నని యానతిచ్చి తే నడిగెద నా
 కచ్చెరువుగ నీతలఁపున, నిచ్చెఱు విదె నిండఁజేయు మిప్పుడు తల్లీ. ౧౨౦
- గీ. అనుడు దేవిపల్లె నవనీత నీధర్మ, బుద్ధి జెఱువు దానె పూర్ణమయ్యె
 ధార్మికులకు సిద్ధితడయునే కప్పలఁ, గాచి యెలుక సాము గతికిఁ బుచ్చె. ౧౨౧
- క. అనవుడు జనవిభుఁ డది యెట్లని యడిగిన దేవి చెప్పె నాకథ యిదిగో
 వినుము హిమాద్రి సమీపం, బునఁ గడు లోఁతైన మడుఁగుపాలుపైయుండున్.
- క. ముదమున నందులకప్పలు, వెదవెట్టిరె వెట్టికోరు వెట్టిరె యెదురే
 కదకడ దక్తుము పొదపొద, యదె వరవర వాఁగునూఁగు రనుచుం జెలఁగున్.
- క. అట కంతటను ఫణత్రయ, పటుతరుణై యొక్కశంఖపాలుం డను పే
 రిటి నాగేంద్రుఁడు చని దా, పటికప్పల³ మ్రొగఁ జొచ్చి పద్యము చదివెన్.
- క. “గుండియ చెదరక భువి నె, వ్వం డైన నిజాంగ మిచ్చువాఁడు గలిగినన్
 గంఢూపదీయులం బగు, మంఢూకోఘంబుతిండి మానుమఁ జుండీ.” ౧౨౨
- క. అని ముమ్మాటు ముఖత్రయ, మునఁ జనువుచు మడుఁగుచుట్టు ముమ్మాటు వివ
 ర్తనచేసి మూఁటి మ్రొగుచు, నను దినమును వ్రతముపోలె నచటం దిరుగున్.
- శా. ఈమర్యాదల నున్నదాని చరితం బేపారఁగాఁ జూచి వి
 శ్రామూర్ధంబుగ నొక్కకాకి చని వృక్షశ్రేణిపై బాంధవ
 స్తోమంబు నివ్వనిపించి నిల్వక మహాచోద్యంబుగా నుత్తమ
 ప్రేమాభ్యం బగు మూషకంబునకుఁ జెప్పెం దత్త్రమం బేర్పడన్. ౧౨౩
- క. ఆమూషక మిది చూడఁగ, నీమహిఁ గడుఁ జిత్ర మనుచు నిచ్చు గుతుకము
 ద్దామముగఁ గాకి తోడుగ, నామడువున కేఁగి యచటి యవనిజ మెక్తెన్.

1. రక్తబలిదేవత. 2. కృపాణమెత్తి మెడఁజేర్చె మెఱుంగుతురంగలింపఁగన్. 3. యప్పటికప్పల.

- క. అత్తరువుమీఁద నుండుచు, నత్తటి నుదకంబులోన సహిభీతిఁ గడుం
గుత్తుక తుకతుక యనఁగాఁ, దత్తటపడుచున్న భేకతతిఁ బొడఁగాంచె. ౧౨౯
- గీ. బ్రహ్మ “కప్పుకాటు బాఁచనపోటును”, లేకయుండఁ జేసెఁ గాక నేడు
గలిగెనేని వైరిఁ గని యిన్ని దునుమనె, దైవలిఖిత మేల తప్పు ననియె. ౧౩౦
- క. ఆలోనను వెడలి మహా, వ్యాళము చదువుచును మడుపు వలగొనఁగాఁ ద
త్తాలంబున మూషక మిటు, చాలం గృపపుట్టి వాయసంబున కనియె. ౧౩౧
- చ. అలిగి వధించినప్పు డొరు లడ్డము వచ్చిరయేని నాఁడుఁగ
పుల మగకపుల నివ్విడువఁ బుతముచేసె వడిఁ భుజంగ మి
మ్ముల మన మడ్డమై నిలిచి ముక్తుల హృదము రమ్ము నాపుడుం
గలగి ఖగంబు బుద్ధి యిదిగాఁ దనుచుం దలయాచి యిట్లను. ౧౩౨
- ఉ. అన్నలొ తమ్ములో చెలులొ యాత్తజులో చనువారు వీరికై
మిన్నక చావనేల యిది మేలె భువిఁ బలిభోజి నయ్య నా
యున్నెడ విశ్వసింప నొరునొద్దకుఁ జేరఁ బ్రమాద మైనఁ గ
నన్న నెఱింగి యొండెడకుఁ జాఁగుదుఁ బ్రాణముతీపి చూచితే. ౧౩౩
- క. వలవనిపని యిది ఫల మని, చలమునఁ దాఁ జచ్చి పడయుసంపద లేలా
యిలఁ బ్రాణము గలిగిన *బి, బిల్లిలియాకేటి తినవచ్చుఁ బెక్కుదినంబుల్. ౧౩౪
- గీ. మనుజుఁ డొక్కఁ డేటమునిఁగెడు దిగి నిల్వఁ, బట్టు మనిన భంగి నిట్టునీవు¹
కొంత దెలియలేవు క్రొవ్విస గొఱియ దాఁ, జింతకట్టె మేఱుఁ జేరుటయ్యె.
- గీ. ప్రాణమైన సుతులుఁ బత్తులుఁ జావఁగాఁ, జావలేరు వీనిచావు కింత
తన్నుమాలినట్టి ధర్మంబు గలుగునే, చెడుగుబుద్ధు లింక విడుపు నీవు. ౧౩౫
- క. అనపుడు నది యిట్లనియెను, విను మొక ప్రాణమునఁ బెక్కువిధముల ప్రాణుల్
మనఁగం జేసినపుణ్యం, జెనయునె భువిలోనఁ గ్రతువు లేన్నియుఁ గూడ. ౧౩౬
- క. ధనధాన్యములును సుతులును, వనితలుఁ దనతోడఁ గూడి వచ్చుట గలదే
జనహిత మగునడవడినిఁ జ,నిన ధర్మము దనకుఁ దోడునీడను బోలు. ౧౩౭
- క. ధనము గలిగి పెట్టక యీ, జననంబున నెలుకనైతి జనులకు నిడువ
ర్తన సమకూరక యూరక, చనియెను దినము లొగి ధర్మసంచయ మేదీ ౧౩౮
- క. పాపంబు పుట్టునెడఁ దా, నోపియు నుడువంగలేక యూరక యున్నం
గాపురుషుం డాతం డగు, నాపాపము వానిఁ బొందు నండ్లు వివేకుల్. ౧౩౯

* బ్రహ్మలియాకేటి- 1. డొక్కఁడు (మనగు) గునుకుదియె (యే) డుగోదానఁ బెట్టు
మనినభంగి నిట్టిసీపు- చిటుత కట్టి-చిన్న యసురిగారు.

- క. ఓణి “ననిత్యాని శరీరాణి” యనుచు బెద్ద లెఱుక ప్రచురింపంగా
బ్రాణిపరిపాలనమునకుఁ, బ్రాణము వంచినపనేల పరహితమతికి. ౧౪౧
- క. తనతనయులుఁ దనసతులును, దనవారలుఁ దనగృహంబుఁ దనసా మ్మనుచు
దనువునఁ దనరెడికప్పలఁ, దన దగు తను విచ్చి కాచి తనిపెదఁ బ్రీతి. ౧౪౨
- క. ఈగతి “ధర్మస్య త్వరితాగతి” యనుపలుకుకొలఁదిఁ దడయక నే నా
నాగేంద్రుని కెడించెద, నాగాంతకుఁ జేరుఖచరనందను మార్చి. ౧౪౩
- క. అని పలికి శంఖపాలుని, పని విఘ్నముఁ బొందఁజేయఁ బనిపూని గజా
ననుఁడు దనవాజిఁ బుత్రై, చెనొ యనఁగా మూషకంబు క్షీతిపై నుటికె. ౧౪౪
- సీ. ధవళాంశు మ్రింగి సుధాశక్తిఁ దెల్లని దేహంబు వడసిన రాహు వనగ
భువన త్రయం బొక బుట్ట¹ బెట్టఁగఁ జాలు వేడిమిపడగలు మూఁడు మెఱయ
ఝీషణం బైయున్న రోహిణి బొడమెఱు శిఖిలకై వడిఁ గ్రాలు జిహ్వ లడరఁ
దనలోని కీడు ముందటఁ దెల్పుమార్చిని శ్వాసంబుతో విషజ్వాల లొలుక
²మ్రోయుజేగంటచాడ్పునమ్రోగిమ్రోగి, చదివి తిరిగెడునాగేంద్రునెదురనుండి
నీకు నాహార మిప్పుడు నేన యైతి, నిలిచికైకొను మనుచు నయ్యెలుక పలికె.
- క. ఆపలుకున భుజగము తన, రూపంబు పరిత్యజించి రుచిరాకృతి వి
ద్యాపారంగతమతి యన, దీపించెడు విపుండై నుతించుచుఁ బలికె. ౧౪౫
- క. మూషకకులతిలక దయా, భూషణ నినుఁ బోలునట్టి పుణ్యలు గలరే
భాషణమాత్రంబున నిర్దోషుడ నై బ్రహ్మకఁ గంటిఁ దొల్లిటిభంగి. ౧౪౬
- సీ. తాపసుం డగుదీర్ఘతముఁ గొల్చి సాంగయ్యుక్తంబుగా వేదత్రయంబు చదివి
యతనిచే దేవకార్యమునకు నామంత్రితుండనై యుండఁగా దొర యొకండు
తనయింటి పితృకార్యమునకు ర మ్మనవుడుఁ దద్గృహంబునఁ బదార్థములుపెక్కు
గలుగ నూహించి యక్ష్మడి కేగి కుడిచిన విని ఋషి చనుదెంచి నను నదల్చి
మునుపు మాకు నీయకొని యట చని కూడు, కుడిచి తీవు కుడువఁ గూడ దనక
శ్రుతి యుతుండ వయ్య శ్రుతిహీనజీవమై, పెనఁచి మ్రింగుచుండు భేకములను.
- క. అని శపియించిన నే నా, తనికి ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి తప్పు గలదు శి
ష్యునిఁ గరుణింపుము మునుచది, వినచదువుల దురితమెడలివిరతియుఁగలుగ.
- గీ. అనుడు నామాటదప్పుదు వినుము నీకు, వేదము ల్గూడు పడగలై వెలయుఁగాన
శఃఖపాలుండ వై జలాశయముఁజేరి, మూఁటిఁదినుమనిపద్యంబుమొదలఁజెప్పె.

1. బుట్ట 2. మోసియున్నట్టి ఘోరహామములు లడర.

- క. “గుండియ చెదరక భువి నె, వ్యం డైన నిజాంగ మిచ్చువాడు గలిగినా
గంఢూపదీయుతం బగు, మంఢూకౌఘంబుతిండి మానును జుండి.” గగి౧
- క. ఈకరణిం జనువుచు* నీ, వాకడ ముమ్మాటు దిరుగునవసరమునఁ ద
ద్యేకములఁ గావ ధైర్యము, గైకొని యొకఁ డడ్డమైన గతిఁ గను మనియె.
- క. కావున నిట నురగాకృతి, నీవిధమునఁ దిరిగి చదివి యిన్నిటిఁ గలయం
గా వధియించితిఁ గడపట, నీవెరవున దురిత మెల్ల నీఁగితి ననఘా. గగి౩
- క. దీర్ఘముని శాపం బను, నిర్ఘాతము సోఁకి వచ్చి నీవచనసుధా
నిరర్థమున మంటిని, దుర ట మిది యనఁగ వింటిఁ దుది గతిఁ గంటి. గగి౪
- మ. అని చెప్ప నివిని మూషకంబు గడుఁ జోద్యం బుది యవ్వీపుఁ దో
ఢ్ఠాని తా నుండు బిలంబుఁ జేరి యిదె కైకొ మ్మంచు నం దున్న కాం
చన మెల్లం గొనివచ్చి యిచ్చి యుచితస్నానప్రదానస్పృహం
జనియెం గాళికి ధర్మరాళికిని మోక్షశ్రీపయోరాళికి. గగి౫
- మ. ధరణీదేవకుమారుడు న్నగిడి యుత్సాహంబుతోఁ దత్సరో
వరతీరంబున మూషకేశ్వరమునా వర్తిల్లు తీర్థంబు నీ
శ్వరగేహంబును గల్గ జేసి చని యాచార్యుం దగం గాంచి ను
స్తిరమా భక్తిఁ జతుర్థవేదముఁ బఠించె ధర్మనిర్ఘాతయై.¹ గగి౬
- నీ. ఈవిధాబున నొక్కయెలుక ధర్మముసేయఁ జింతించునంతలో సిద్ధి యయ్యె
సర్వలక్షణముల సంపూర్ణుఁ డవు నీవు నీతలంపున నిది నిడు టరుదె
యదిగాన నొండెద్ది యైన న న్నడుగుము నావుడు ననుమతీనాయకుండు
చెఱువుగట్టించిన నెట్టిధర్మం బెల్ల నుడివడకుండఁగ నడపు తల్లి !
యేనొనర్చునట్టి యీచేత మానవు, లెఱుంగకుండఁ జేయు మిదియచాలు
ననుచు మ్రొక్కి వీడుకొని గూఢచారియై, యిచ్చమెచ్చి మగిడి వచ్చె బుడికి.
- క. ఓరాజ యతని సరిగా, నీతిగుణంబు లేక యెక్కుకు నుచుడు
ధారానాయకుఁ డతి ని, స్థైరకుఁ డై మగిడ మోము సిగ్గున వ్రాల. గగి౭
- : తొమ్మిదవభాగముకథ :—
- వ. అంత నొక్కనాడు నవమద్యారంబునం బ్రవేశింపఁ గడంగి. గగి౮
- క. నలువకు నెల వగుతస్మియు, వలిపం బగుపచ్చపట్టు వలయపుటలుగు
వెలిగుల్లయు వనమాలయు, గలిమియు మానికము మేనఁ గలిగిన వేల్పు.

* వ. అనుచును. క. ఈకందముఁ జదువుచు. 1. నిర్ణేతయై.

- ఉ. భక్తిఁ దలంచి భోజుఁడు శుభం బగులగ్నమునందు మాల్చిపై
మాక్తిక శేష లొప్ప హితమాగధవందివనీపకద్విజా
ముక్తజయానులాపములు మున్ను గడంగెడు నంతనంత నా
స్తకనువర్ణపుత్రిక వెసం బలికెన్ నృపు నడ్డపెట్టుచున్. ౧౬౧
- గీ. వినుము భోజరాజ విక్రమార్కుని బోలి, సత్వైధైర్యములను జాలకునికి
దివ్యపీఠమెక్కఁ దివురుట పిచ్చుక, కుంటు శైలమెక్కఁ గోరుటయ్యె. ౧౬౨
- మ. అనుడు న్నిల్చి యతండు వాని బలధైర్యంబుల్ దగం జెప్పుమా
యనఁ బొంచాలిక వల్లె నాతఁడు రణవ్యాపారపారంగతుం
డిన తేజోఁశభవుండు సాహసఘనుం డింద్రాదిమిత్రుండు స
జ్జనరక్షామణి యాచు నుజ్జయిని రాజ్యప్రాజ్యంజై యేలఁగన్. ౧౬౩
- గీ. భట్టిమంత్రి నై న్యపాలి గోవిందచంద్రుడు త్రివిక్రముఁడు పురోహితుండు;
నప్పరోహితునకు నాత్మజుం డగు కమ, లాకరుం డన నవివేకి గలఁడు. ౧౬౪
- క. ఆకమలాకరుఁ డాకమ, లాకరసాదృశ్యముగ జడాశయుఁ డైనన్
శోకము మదిఁ బొదలంగ వి, వేకము పుట్టింపఁ దండ్రి వెరవున¹ దూతెన్.
- క. చుట్టములకుఁ దలిదండ్రుల, కెట్టియెడం బ్రియము నెఱవనెడపని చదువుల్
గట్టిగ నెఱుంగనిపుత్రుఁడు, పుట్టుట కులమునకుఁ దెవులుపుట్టుట చుష్కా.
- క. విను ముత్తమ మగుపుట్టువు, గనుపట్టెడు నట్టిరూపు గలమోదుగుఁబూ
వును మూర్ఖుండును బ్రబలెడు, వనమున భవనమునఁ దగినవాసన గలదే.
- క. కులసతికి సిగ్గు క్షత్రియ, కులజునకున్ జయము వర్తకున కోపికయుం
గలిమికి వితరణమును వి, పులకు న్విద్యయును దగినభూషణము లగున్.
- క. పరులకు సోదరులకు భూ, పరులకుఁ గొనరాదు సర్వవశ్యము తానె
వ్వరి కిచ్చినఁ గోటిగుణో, త్రవృద్ధి భజించు విద్య తనధన మెప్పుడన్. ౧౬౬
- క. పరభూమికిఁ జనుచోఁ ద, స్థరులకు నగవడదు వ్రేగుగా దెచ్చట నె
వ్వరి నైన హితులఁ జేయును, ధరలో మఱి విద్యఁ బోల ధనములు గలవే.
- ఉ. గద్యముఁ బద్యముం బెనుపఁ గైకొను టొండె, ధ్రువాప్రబంధసం
పద్యుతుఁ డొట యొండె, మృదుభాషలఁ బ్రాస్తలు పుచ్చుటొండె, లో
కోద్యమలక్షణం బెఱుగు టొండె, గడు నృజయించుఁగాక యే
విద్యలు నేరఁ డేని బృథివి బశు వాతఁడెగా గణింపఁగన్.¹ ౧౭౧

1. వెరచుచు దూతెన్—మూ. విద్యలు నేరఁడేని పశువేయగుఁగాదె గణించిచూచిన్.

- శా. సంగీతంబుఁ గవిత్వతత్త్వమును సౌజన్యంబు భావంబు స
తాంగత్యంబు నెఱుంగఁ డేని భువి నాశ్చర్యంబుగా వాలముఁ
శృంగద్వంద్వములేని యె ద్దతఁ డను జెల్లుం దృఢం బాతఁ డ
య్యాంగీకంబున మేయఁ డాపసులభాగ్యం బిచ్చటం గలుటఁ. ౧౭౨
- సీ. అనుచు నెగ్గించిన నాకమలాకరుం డభిమానియై తనయాత్మలోన
విద్యలునేర్చి వివేకినై కాని యీజనకువక్త్రము చూడననుచు వెడలి
కాశీరదేశంబుకడ కేఁగి యొకయోరఁ జుండ్రకేతుం డనుసంజ్ఞఁ బరఁగు
నుత్తమద్విజుఁ గొల్చియుండఁగా నాతండు క్రమమున సిద్ధసారస్వతంబు
కరుణ నొసఁగిననతఁడుసాంగంబుగాఁగ, నాలువేదములునుగావ్యనాటకములు
దర్శనంబులు నీతిశాస్త్రములు దివిరి, కలయ సంగీతసాహిత్యకళలు నేర్చి.
వ. అభిజ్ఞం డై గురునానతివడసితిరిగి దేశవి శేషంబులంజూడంజరియించుచునొక్కనాఁడు.
క. కాంచనమణిమయరుచికలి, కాంచితనిజసాలవలయ మై భూమిసతీ
కాంచీగుణ మన మించిన, కాంచీపట్టణము నతఁడు గాంచె గడఁకఁ.
- క. ఆనగరమునకుఁ జని జయ, సేనుం డనురాజుచేతఁ జిత్తంబగు వి
ద్యానిపుణతఁ బూజ్యం డై, యానెపమునఁ గొన్ని దినము లచ్చట నిలిచెఁ.
- వ. అంత నొక్కనాఁ డతనియెదుట విటలోకమోహిని యను వారకామిని లలిత
విలాసిని యై పొలసె నది యెట్టి దనిన. ౧౭౩
- సీ. శృంగారరసములోఁ జేవశోధించి విరించి యీసతి నొనరించె నొక్క
మెఱపు లన్నియుఁ గూర్చి మెదపి చూపుగఁ జేర్చి యీసరోజాననఁ జేసెనొక్క
కాక బంగారులోఁ గాంతిసాధించి యీచంచలనేత్రఁ గావించెనొక్క
యుదురాజుఁ జేపట్టి పిడిచి సారంబున నీపడంతుక రచియించెనొక్క
చక్కఁదనమునెల్ల నొక్కచోటనుగూడఁ, గూర్చి యీనెలఁత నొనర్చెనొక్క
యనఁగ రత్నపుత్రి కాకృతి రసికుల, చూపుగములకెల్లఁ దీపు లొసఁగు.
- క. ఆకామినిఁ గనుఁగొని కమ,లాకరుండు ప్రమత్తచిత్తుఁ డై కందరోష్ఠి
ద్రేకమునఁ జేరునెడ నా,లోకించి యొకండు వింతలుగ నిట్లనియెఁ. ౧౭౪
- క. ఈనరమోహినిఁ బొందం, గానేఁగినరాత్రి వచ్చి ఘనదంష్ట్రుం డఁ
దానవుండు చంపుఁగావున, హానిబడనేల తిరిగి యరుదె మ్మిటకుఁ. ౧౭౫
- ఉ. నావుడు నుల్లి భూమిసురనందనుండు న్నరమోహిసీరతే
చ్చావితాత్మం డై నిలిచి సత్యముగా జచులెల్లఁ జెప్పఁగాఁ

(1.) కాంచనమయతటరుచికలి, కాంచిత- కాంచనమణిమయ తటరుచి, కాంచిత-

దా విని చోద్యమంది వసుధావరు వీక్షాని యొయ్య నొయ్య వి
ద్యావినయాద్యుడై తిరిగి తండ్రి గనుంగొన వచ్చె నూర్కిక. ౧౮౧

మ. అచటం దల్లికిఁ దండ్రికి స్వరుస సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కినం
బ్రచురప్రేమరసాకృతిం బ్రమదబాష్పస్యంద మందంబుగా
రచితాలింగను లై, కుమారక! సుధీరత్నంబవై వచ్చితే
సుచరిత్రా! యిది భాగ్య మంచు మదిలో సాంపొంది రాదంపతుల్. ౧౮౨

శా. తద్యోగంబునఁ దండ్రి మ్మిక్తి లియు నాత్మబాంగి సద్వృత్తికిం
జోద్యం బంది యనంతరంబ ధరణీశుం గానఁగా నేఁగి నా
యుద్యోగంబున జాణ యయ్యె నని యేసూహించెదన్ వీనికిన్
విద్యాచాతురి గల్గు టీవు కరుణ నీవీక్షింపుమా నావుడున్. ౧౮౩

మ. క్షీతినాథుండు నిజాదరంబునఁ స్మృతాశీర్వాదుఁడౌనప్పురో
హితపుత్రుండు సభాసలి న్బుధగణం బింపొండఁగాఁ దా నకం
పితుడై శాస్త్రపురాణకావ్య నిగమ స్మృత్యర్థ సంగీత సం
గతి మర్హతతోఁ బ్రసంగ మెలమిం గావింపఁగా ని ట్లనున్. ౧౮౪

క. యత్నమునఁ దెలియ నన్నియు, రత్నాకరుభాతి దుస్తరం బగు విద్యా
రత్నము గవితాత్త్వము, నూత్నముగా నందుఁ గలుగు నును పెఱిగితివే.

క. నావుడు కమలాకరుఁ డను, దేవా నీ వానతిచ్చితివి నిజ మది, వి
ద్యావారిధి కడ గానఁగ, నావారిజభవునకైన నలవియె తలఁచన్. ౧౮౫

గీ. అట్ల యయ్య సంతృప్తాదిభావలు నేర్చి, కవిత యెఱిగి యెల్లకడలఁ దిరిగి
తెలిసినాడ నిచటఁ గల లక్షణముకంటె, నూతనంబు లేదు భూతలేంద్ర.

క. గణములు గణవర్ణంబులు, గణతారలు గణరసములు గణదేవతలున్
గణజాతులు గణఫలములు, గణుతింపఁగ నొక్క విధమ కవితల కెల్లన్.

వ. ఇట్టి విధం బయ్యును నంద్ర మండలంబునం ¹గోణదేశంబునం దెలుఁగుం గవిత
కు వ్రాలు ²వల్ల నను నియమంబులు చూచినాడ నవి యియ్యెడం దటచు
గాకుంట నపూర్వం బవధరింపుము. ౧౮౬

శా. పుణ్యస్త్రీకి గుణంబు మంగళగుణంబు నొమ్ములై యొప్పుగాఁ
బణ్యస్త్రీకి సువర్ణ మాక్తిక సుహృషవ్యక్తి భూషాకృతుల్
గణ్యం బొగతి సంస్తృతంబునకు వాగ్భావంబు శబ్దంబు లా
వణ్యకారము తొఁ దెనుంగునకుఁ బ్రా ల్యభ్రం గడు స్వన్నియల్. ౧౮౭

1. గణదేశంబున- 2. వ్రాలు-వ్రాలునని రెండురూపములుగలవు. 3. గణింప.

- గీ. పలుదెఱంగులైన పలుకులు గలిగియు, బ్రాలు వళ్ళు లేని బేలుగవిత్
వన్నెలెల్లఁగూర్చి వ్రాయుచోఁగాటక, వన్నె లేని ప్రతిమవ్రాతఁ బోలు. ౧౯౧
- క. తప్పుక వళ్ళుచు బ్రాలుచు, ముప్పిరిగొనఁ దగినశబ్దములు మెఱుఁగెక్తం
జెప్పినకవితాచాతురి, యొప్పుమువెట్టినపసిఁడియొఱున మెఱయున్. ౧౯౨
- క. పాదముల వళ్ళుఁ బ్రాసము, లాదిమము ద్వితీయ మైనయక్షరములు త
త్పాదంబుల యతు లవిసం, నాదముగాకుండఁ దగినవ శ్చిడవలయున్. ౧౯౩
- వ. అందు వల్లన్నవి—స్వరవల్లు, వ్యంజనస్వరవల్లు, గూఢస్వరవ్యంజనవల్లు, వర్గ
వల్లు, సరసవల్లు, నెక్కుటివల్లు, సంయుక్తవల్లు, ననుస్వారవల్లు, బోలికవల్లు,
వృద్ధివల్లు, బ్లుతవల్లు, నిత్యసమాసవల్లు, బ్రాదివల్లు నాఁ ద్రయోదశవిధంబు
లయ్యె నందు స్వరవ శ్చెట్టి వనిన. ౧౯౪
- క. అద్వయ మైబేలకు నౌ, నిద్రయము ఋఋలు గూడ నేలకు నౌ
సుద్రయ మా నోలకు, విద్రయ్యుత వల్లు నెల్లు వీడ్వడఁ దమలోన్. ౧౯౫
- ఇంక వ్యంజనస్వరవల్లు—
- క. ఈకొలదిఁ గాక కాదులు, గైకొని చెప్పుదురు వల్లకడ నీస్వరముల్
పైకొనఁగఁ దత్స్వరంబులు, నాకడ వల్ల నృపాలకాన్వయతిలకా. ౧౯౬
- ఇంక గూఢస్వరవ్యంజనవల్లు—
- క. అన్యోన్యపరీక్షాదిప,దన్యాసములందు సంస్కృతస్వరములు¹ పూ
ర్వన్యాసంబుగ నగు న,న్యోన్యము వడి హల్లునెల్లు నూతనకర్ణా. ౧౯౭
- ఇంక వర్గవల్లు—
- క. రమణీజనమంతభూ, రమణా నిజపంచమాక్షరము వర్జ్యముగాఁ
దమనాలుగక్షరమ్ములఁ, దమలో వల్లయ్యెఁ గచటతపవర్గములన్. ౧౯౮
- ఇంక సరసవల్లు—
- క. నయముగ చఛజఝశషసలు, నయహలు నణలును జెలంగు² యతి మీఁద నసం
శయగతిఁ దమలో వీడ్వడు, జయలక్ష్మీయువతిభోగసాభాగ్యనిధి.³ ౧౯౯
- ఇంక నెక్కుటివల్లు—
- క. నరవరవంశవిభూషా, మరవఱలను వల్లొగిం దమకుఁ దామె యగున్
ధరజ్జణలుమొదలచిన మంతరపదములఁ గలుగునేని దగునట్టులగున్. ౨౦౦

1. సంభృతస్వరములు. 2. బెసంగి. 3. సౌందర్యనిధి.

ఇంక సాయుక్తవల్లు—

క. బుధసమృత్తి మిశ్రితబహు, విధవర్ణములందు వల్లు వివరింపుగా
నధరీకృతఫల్గునశా, ర్ణధరనిభా యెల్లయక్షరములు జెల్లున్.

౨౦౧

ఇంక ననుస్వారవల్లు—

క. అమరంగ వర్ణసితవర్ణములపిఱు:ద బిందులూడినం బంచమర
ర్ణములును వల్లగు జయసంభ్రమపరిచితపరస్పరాల మానితక్తి.

౨౦౨

ఇంక బోలికవల్లు—

క. పోలును¹ బుభుబుభులకు మూ, పోలికవడి యనంగ సంశ్యమున యతి మీదం
దేలి బుకారముపట్లను, భూలోకసురేంద్ర యోగ్యముగ జనుదెంచున్.

క. తెలుగునదికెడి శబ్దం, బులమీడిచుకార మదముగ స్వత్త్వమునన్
నిలుచు నట పావడికినై, పలుకుటకంటెను భజించు బావడియెన్.

౨౦౪

ఇంక వృద్ధివల్లు—

క. సుగుణైధిత నగరాషధి, నగౌఘనై కాదియోజనలసంధులఁ బె

పుగ వృద్ధు లండు వానికి, నగు నయహాలు వల్లు నరవరాఘశరణ్యా.

౨౦౫

ఇంక బులవల్లు—

క. గానప్రశ్నవిధానా, హావనములఁ ద్రిమాత్ర మైన యత్వము నుభయా
ధీనమునై వల్లకుఁ జన, నా²ని³ నీవేమి యెఱుంగవా సర్వజ్ఞా.

౨౦౬

ఇంక నిత్యసమాసవల్లు—

క. డాయంగ సమసింపంగఁ బా, రాయణ నారాయణాతరం గానేకా
నాయాసాదులఁ గర్ణర, సాయనముగ రెండువల్లు జరగుచునుండున్.

౨౦౭

క. ఇది చేతిది పోచక పిన్నది కట్టెడు దానికంటె నల్ల ననునీ

పదముల నుభయముగొన నున్నదివల్లకు ననుమతులు నరలోకేంద్రా.

౨౦౮

ఇంక బ్రాదివల్లు—

క. మేదినిఁ బ్రపడిప్రతినిప, రామరుపాపాత్యవనిరాజన్వభిసం

సూదవ్యధులన నిరువది, ప్రాదులు యతి తత్త్వరములు హల్లులు జెల్లున్.

సీ. ప్రమదాజనేక్షణస్థాత్రసౌందర్య యాచకసూత్రీస్థారసేయ

పృథ్వీసురప్రజాభీష్టసంధాయక యిభముఖ్యునై నికాభీష్టయాత్ర

పరమధర్మక్రియోపాయసంచితక్తి యిదుర్గసాధనోపాయవేది

వివిధశాస్త్రాగమ వీక్షణతాత్పర్య యిదిరాస్మత్ప్రపావీక్షణీయ

1. పోలంగ 2. జనంగ.

రాజనీతిగుణనిరంతరవైభవ, యష్టసిద్ధిబలనిరంతరాయ

ప్రాదివల్ల కిది యుదాహరణం బయ్యె, విద్వదంబుజార్థ విక్రమార్థ. ౨౦౦
వ. మఱియుం బ్రాసంబు లన్నవి ద్దుష్టరప్రాసంబు, ద్విప్రాసంబు, త్రిప్రాసంబు, చతు
ష్పాసం, బంత్వప్రాసం, బనుప్రాసంబు నన నాఱుదెఱంగులయ్యె నందు ద్దుష్టర
ప్రాసం బన్నది. ౨౦౧

క. దృఙ్గంజులవిలస్త్సగ, దృఙ్గన్మథహాప వసుమతీవరతిలకా
ద్విఙ్గంజులభరితయశ, స్సన్ద్విఙ్గంజున యిట్లు ద్దుష్టరప్రాస మగున్. ౨౦౨

ద్విప్రాసము:—

క. నవరసములు నమరం బద, వివరణభరణీయమైన వెరవునఁ గావ్య
ప్రవరమతులైన కవులీ, వివరంబునఁ జెప్పిరేని ద్విప్రాస మగున్. ౨౦౩

త్రిప్రాసము:—

క. సరములుగూర్చినక్రియ న, క్షరములు పాదములఁ గలయఁ గవిరాజమనో
హరము లన సముచితార్థ, సిరములుగాఁ జెప్ప నిట్లు త్రిప్రాస మగున్. ౨౦౪
చతుష్పాసము:—

క. భూషణముగఁ గైకొని రస, పోషణముగఁ గ్రాలు నరపోషణమున ని
ర్దూషణముగఁ జెప్పిన కవి, తోషణముగఁ గృతుల నివి చతుష్పాస మగున్.

అంత్వప్రాసము:—

క. అనువమపుణ్యవిశేషా, ఘనబలవిద్వేషినికరఖండనరోషా
వినయనయవినయతవేషా, విన మంత్వప్రాస మయ్యె విక్రమభూషా. ౨౦౬

అనుప్రాసము:—

క. ఈప్రాస ప్రకరంబు శ్రుతిప్రసవదళప్రభాప్రదీప్తం బై లో
కప్రకటార్థప్రసృతి న, నుప్రసృతం బైనచో ననుప్రాస మగున్. ౨౦౭

క. అని లక్షణయుక్తముగా, వినిపించిన సంతసించి విభుఁ డద్దేశం
బునఁ బరఁగెడు నుడుగులఁ గల, నునుపునఁ బద్యంబుఁ జెప్పుమనుడు నిట్లనియెన్.

సీ. పొదలినకూటమి పిదప మెల్లువఁ గల గనయంబు డాకేలఁ గొనితెమల్చి
పోడిమి గలపాచితేఁ డనునెజ్జపై నూతగా వలకేల నొయ్య హత్తి
క్రొమ్ముశీఁ జెరివిన కమ్మనిక్రొవ్విరు లెడలి వెన్నున జాఱి కడలుకొనఁగ
లేచి వేంచేయుచోఁ జూచి వెన్నుఁడు సొంపు రెట్టింపఁ గమ్మటబట్టి యెడఁదఁ
దమక మినుమడిగాఁకౌనుదక్కఁ దొడిగి, బిగువుఁగౌఁగిటఁగదియంగఁదిగిచితిపుట
మోవిగదియంగఁగోర్తులుమూరిఁబుచ్చు, కలిమియాచిడచూడ్తులుగాచుఁగాత.

- వ. అని చదివినం జెవులకుం జపులు చిలుకు నచటి పలుకులకు సరసభావంబు
లకుం బులకించి నృపతితిలకుం డిచటి యాబిడ యనుశబ్దం బది స్త్రీవాచకం
బుగదా యనవుడు విద్యాకరుం డగుకమలాకరుం డిట్లనియె. ౨౨౦
- సీ. ఎలనాఁగ తొయ్యలి యింతి ముద్దియ నాతి ప్రాయాలు పొలఁతుక పువ్వఁబోడి
చెలువయుఁ గలకంతి చేడియ నెలఁతుక మగువ మెఱుంగుబోడి మచ్చెకంటి
యుగ్మలి యాబిడ యువిద వాలుంగంటి యన్ను చిగురుఁబోడి యతివ పడఁతి
లేమ క్రాల్గంటియుఁ జామ పొలఁతి కొమ్మ తీగఁబోడి మడఁతి తెఱవ బోటి
వెలఁది ముదిత గొంతి మెలఁతుక పడఁతుక, నెలఁత యిగురుఁబోడితలిరుఁబోడి
యనఁగ సతులపేళ్లు తెనుఁగున నలువది, వెలయుచుండు నిట్లు విక్రమార్క.
వ. అనిన నచ్చాతురికిం బరిణమించి ధరణీరమణుం డాఁరితి రత్నమాలిక యతని
యఱుత నిడి కర్ణానందంబుగా నాకర్ణించితి విలోకానందంబుగా విలోకించితి
నిట్టి దెద్దియేనియు వింత గలిగినఁ జెప్పు మనవుకు నాకమలాకరుండు. ౨౨౧
- క. అవసీత సీగుణంబులు, చెవులకుఁ జపు లొసఁగి విందు సేయుచునుండు
నవలావణ్యమయం బగు, భవదాకృతి చూపు గనులపండువ గాడే. ౨౨౩
- మ. జగతీనాయక సర్వవిస్తయనివాసం బైన నీ విప్పు డిం
పుగ న న్నచ్చెరు వేమి గంటి వని సంబోధించి తేఁ జెప్పఁగాఁ
దగ ద ట్లయ్యును విన్నవెతు నిజవిద్యాకాంక్ష నాఁ డేఁగి యొ
క్తగతిఁ సస్యఫలప్రశస్యతలహా కాశ్ఠీరడేశంబునక. ౨౨౪
- గీ. అగ్రహారములోన బుధాగ్రగణ్యుఁ, జంద్రచూడుని గురునిఁ బ్రసన్నుఁజేసి
సిద్ధసారస్వతమున వాక్సిద్ధి వడసి, వీడుకొని తిఁగితిని నావిద్యమెఱసి. ౨౨౫
- మ. భవదాజ్ఞానశవర్తులౌ నృపులతో భాషించుచు న్వచ్చి వ
చ్చి వియత్నించరరమ్యహర్షగణమై చెల్వొగు కాంచీపురం
బవలోకించి యఁటఁగి యందు జయసేనాఖ్యుఁ విభుం గాంచి యు
త్సవలీల నైలనాట్లు నిల్చితి మనస్సంభావ్యసంభావనక. ౨౨౬
- క. ఆవీటను సరమోహిని, నావెలయుచు నిఖిలమోహనం బైన మహా
లావణ్యంబున మరుసం, జీవనిక్రియ నున్న యొక్క చెలువం గంటిక. ౨౨౭
- సీ. క్రాలుగన్నుల నెమ్మైగమ్మున గళమున నబ్జపిఙ్గంభణ మాలిసేయు
జఘనస్థలంబునఁ జనుఁగవ నతనాధిఁ జక్రవైభవము నతిక్రమించు
స్వరమునఁ దనుమార్దవమున బింబాధర ద్యుతిఁబ్రవాళగుణంబునోటుపఱుచుఁ
బదతలంబుల మురిపంబులఁ బయ్యెదఁ బల్లవరాగంబు ప్రబలఁ బొలయుఁ

- గన్నయంతన కన్నులకటవు దీర్పు, నట్టిరూపంబు వర్ణింప నలవి గాదు
చెప్పవచ్చునె పడియచ్చు సేయఁ దరమె, రక్షణోపేంద్ర విక్రమావృక్షీతీంద్ర.
- గీ. ఆనెలత రాక్షసాశ్రిత యశాటఁ జేసి, పాముతల నున్నరత్నంబుభాతి నుండుఁ
గోరి యెవఁడైన దానిని జేరెనేని, దానవుఁడు రేయి పటతెంచి వానిఁజంపు.
- మ. ఇది చిత్రం బని చెప్పిన న్విని ధరిత్రీశుండు కౌతూహలం
బు దలిర్పం గమలాకరా యచటియంభోజాననం జూడనే
గుడమే రమ్మని వానిఁ దోడుకొనుచుం గూరాసి చేదోడుగాఁ
గదలెం గాంచికిఁ గాంచనాంచితనిజత్త్వా కామినీకాంచికిఁ. ౨౩౦
- వ. ఇట్లు కతిపయదివసూబుల కాపురి సాచ్చి గూఢవేషంబునం దిరుగుచు రాజ
మార్గంబున నున్న నరమోహినిం జూచి తదీయలావణ్యపయోధిలో మునిఁ
గినదృష్టిం దివియంజాలక తన్నుఁ దాన సవరించుకొని. ౨౩౧
- క. సురకిన్నరపన్నగభే, చరకన్యలఁ జూచినాడె సరిపోల్పుఁగ నే
తరుణులు తే రీతరుణికి, నరమోహిని యనఁగ నున్న నామంబ తగుఁ. ౨౩౨
- క. చూపులు మర్దము గాఁడెడు, తూపులు మురిపముల వలపుఁదూపులసరికిం¹
బ్రాపులు సతినిలు వంతయుఁ, దీపులు నగు మన్తధాస్త్ర దేవతచుమ్మి. ౨౩౩
- క. ఈపొలతి రాక్షసాశ్రిత, యై పన్నగసహితచందనాకృతి మెఱయఁ
దీపితయై వెఱపించెడి, వ్యాపారముకొలఁదిఁ జూడవలయును మనకుఁ. ౨౩౪
- క. కావున నీ వింటికిఁ జని, నే వచ్చెద ననుచుఁ జెప్పు నెలఁతుక తోడఁ
నావుడుఁ గమలాకరుఁడును, నావెలఁదికిఁ జెప్పి వచ్చి నరపతి కనియెఁ. ౨౩౫
- గీ. దేవయామాటఁ జెప్పినఁదెఱవనవి, యొయ్యబలుకుచునిదరకునియ్యకొనుచుఁ
గర్భగుం డనునొక్కరక్కనుఁడు గలఁడు, వాని మఱవక రమ్మని వనితచెప్పె.²
- క. నావుడు నావీరవరు, డావిపునిచేతఁ బోఁక లాకులు విరులుఁ
రోవెలయుం దగఁ బుపిన, నావెలఁదియు నందుకొనియె నతివిస్మిత యై. ౨౩౬
- సీ. అయ్యెడ దశరథునాజ్ఞ పోలిక బ్రహ్మ కట్టడిఁ గాలంబు గడవరాక
జనకజ కెనయైన దినలక్ష్మి తనతోడు నీడకైవడిఁ దోడఁ గూడినడువ
సౌమిత్రిగతి మునిసవనంబునకు మున్ను దోడె నయరుణుడు తోడుగాఁగ
సాకేతపురిలోని జనులవక్త్రంబులవడువున జలజము ల్వాడువాఱఁ

1. మరుకుఁ. 2. నొక్కచిక్కునుగలదొక్కరక్షసుండు, చేరిచనుదెంచు నీవితం జేయమ
నియె. ౩. సాహసమునకుమున్ను గా.

- గైకవంకవారిపగిదిఁ గలువ లుబ్బు, జిత్రకూటముక్రియ నస్తశిఖరి దాటి
రాక్షసులభంగి నటఁ దివిరంబునడువ, వనముసాచ్చె రఘునరునివరుస నినుడు.
- గీ. గడియకుడుకభంగి గ్రహరాజు జలధిలో, వ్రాలఁ జుక్కలు దలఁబ్రాలుగాఁగఁ
గెంపు హోమనహ్నిక్రియ నొప్పఁగా ద్విజ, రాజు పెండ్లియాడె రాత్రిసతిని.
- క. నలఁగినవిరులును గుఱుమా, పులయిన చీరలును నుదుటి బొట్టులు నెడగా
జాలుఁ గమ్మటాకులును సా, మ్ములుగాఁ దమ క్రంతలందు మురిసిరి జంతల్. ౨౪౦
- సీ. తిలకంబుఁ గొప్పపువ్వులుఁ బూతలును గనుపట్టఁగా మెలఁగెడుదిట్టవిటులు
నిలుకిండ్ల బాతికవరక కొంగున ముడ్చికొని ముసుంగిడి చొచ్చుగూఢవిటులు
బోటికత్తియలు పల్కాటును బిలువఁగా మెరవడిఁ దామేగు మేటివిటులుఁ
గనియుఁగానకయుండఁగా నోరమునుఁగుల నగపడ్డచో నిల్వఁ దగినవిటులుఁ
బెట్టలేమి వెడలఁగొట్టిన చోటికిఁ, బొంచి పడపుచెఱచు క్రించువిటులుఁ.
- గ్రందుకొనఁగవారకాంతలవాడలఁ, బచ్చువంటివాడు పెచ్చుపెరిగె. ౨౪౧
- వ. అట్టియెడఁ గొందఱు విటులు లంజియలతల్లుల బిటుసులకు వెఱచి యందఱు
నొక్కెడఁగూడి తమలో నిట్లని విత్తరించిరి. ౨౪౨
- క. మునుమున్నుగ గొఱియలుఁ గూ, డునుమొదలుగ నిడక చనువిటునిఁబణ్యస్త్రీ
జనని మెడ విఱచి కొను నది, ధనముపయిం గాచియున్న దయ్యము చుష్కా.
- వ. అనుడు మఱియు నొకరుం డి ట్లనియె. ౨౪౩
- క. వారాంగన మధురసవి, సారాకృతి యనఁగఁ జెల్లుఁ దజ్జనని విటుం
జేరఁగనీ దచ్చట సహ, కారఫలము పొంతనున్న కడుఁదరు చుష్కా. ౨౪౪
- వ. అనిన మఱియు నొక్కరుండు. ౨౪౬
- క. వెలయాలితల్లి కూతుం, గలఁచి విటుడు వచ్చెనేనిఁ గలుషించినఁ దాఁ
దలతోన మ్రింగునది ని, ర్నలజల మగు మడుఁగులోని మకరము చుష్కా. ౨౪౭
- వ. నావుడు నితరుండు. ౨౪౮
- క. పడికింప లంజతల్లికి, దొరయైనను దుచ్చుఁడైన దొరకినఁ జాలుం
బారిగొను నది యీపురిలో, నరమోహిని నంటియున్న నరభోజసుమీ.
- వ. నా విని యపరుండు. ౨౪౯
- క. పుడమి నిక లంజతల్లిం, గడుమీఱిన యట్టికీడు గలదే యది యె
య్యెడఁ జూచినఁ గూతునకు, నైడకోణము దొడ్డ గుదియ² మిండలకెల్ల.

1. చొచ్చివెరపు చెరచిపుచ్చువిటులు. 2. త్రాపుగుదియ.

వ. అనవుడుఁ దోడివాఁడు.

౨౧౨

క. ఆకూతుఁ గన్నయప్పుడ, చేకొని తజ్జననియాకుఁ జింపక వెడఁగై
లోకేశుఁడు పామునకుం, గాకికి గలయాయు వేల కలుగఁగఁ జేసెన్. ౨౧౩

వ. అనినం దత్తులుండు.

౨౧౪

ఉ. ప్రేమరసంబు తేటలనఁ బెక్కు గుణంబులు గూర్చి వారకాం
తామణులన్ సృజించి పరతంత్రతఁ ద్రోయఁగనున్న దిగ్గనం¹
దామరచూలి లంజయలతలులఁ జంపఁడు లంజకాఁడు గా
కేమనవచ్చు నాతని నటేని విటావలి నిస్తరింపదే.

౨౧౫

వ. అని పెక్కువిధంబుల విత్తర్కించుచున్న మఱియు నొక్కడం గొందఱు సుందరులు
పానగోష్ఠికిం గడంగి కాదంబంబును, మాధవంబును, నైక్షవంబు, క్షీరంబు,
నానవంబు, వార్షంబు, రతిఫలంబు లనఁ బాకభేదంబుల మూలస్థంధకుసుమ
ఫలస్థంధవంబుల బహువిధంబుల మధురంబులైన మధువిశేషంబు లెల్లం బరి
మళద్రవ్యపరిమిళితంబుగాఁ గూర్చి పాత్రంబుల నించిన-

౨౧౬

క. అతిమధురంబైననిజా, మృతరసములకంటె నిదియమే అని తారా
పతి చేరెనొక్క యనఁ దత్ప్రతిబింబము లలరె దివ్యపాత్రంబులలోన్. ౨౧౭

వ. అప్పుడు.

౨౧౮

సీ. కామాక్షికిని మహాకాళికిఁ జూడికి నక్షయ్యకుఁ² గాళి కంబికకును
మిధ్యవాసిని కేకవీరకు మున్నుగా నెల్లవేల్పులకు బిందించి మ్రొక్కి
త్రావుచు నెడనెడఁ దాల్చుఁగా వండిన నంజుటిపొరకలు సంజుకొనుచు
గుక్కెడు చవిచూడు మక్తయీమధువని తీపులు దమలోనఁ జూపుకొనుచు
నెట్టివస్తువు ల్గడియించెనీతఁడనుచు, బ్రహ్మగొనియాడియిదెసాఁకఁబట్టమనుచుఁ
బొట్టకొలదిగఁ బోంట్లకుఁ బోసిపోసి, పరిణమించిరి యెండ్లొండఁదరుణులెల్ల.

సీ. ఈవారుణీరసం బీశుండు దన కది సమకూరకునికి విషంబు ద్రావె
మధువైరి యగుట నీమధువున కెడరయ్యు హరి మాధవాఖ్యను శరణుసాచ్చె.
నీసురలేక గంగాసార మున్న యాతలఁజేరెఁ జంఘండు బలుపుదక్కి
యీమదిరాస్వాద మెడలి విఘ్నేశుండు పొగులఁగా లోలోనఁబొట్టయుబ్బె
నిట్టిమద్యము గని పట్టిత్రావఁగలేక, శక్తిసేవసేసె మఱ్ఱులుండు
అనుచుఁ జతురయైన యతివ మైరేయంబుఁ, బొగడుచుండ నొక్కపొలఁతివలిశె.

1. తోదనయున్న దెగున్ 2. గన్నజయ్యకు.

- క. పరిమళముఁ గొన్నయంతనె, పరవశమై మేను హర్షభరితు బగు నీ
సుర గలుగ నమృతమునకున్, సుర లంబుధిద్రచ్చి ట్టివోద్యముగలదే. ౨౬౧
- వ. అనవుడు నొక్కరు. ౨౬౨
- క. సుఖములతల్లి మనోభవు, సఖి యీసుర దొల్లిశుక్రశాపంబున స
న్తుఖులకు నెడగాకుండిన, సఖిబజనులచేత దక్కనా మన కనిక. ¹ ౨౬౩
- వ. మఱియొక్కరు. ౨౬౪
- క. ఎక్కడశుక్రనిశాపం, బిక్కడఁ గొండఱకు భాగ్య మించుక యైనన్
లెక్కకు నెక్కనికతమున, డక్కెఁజూమి మధువు లేర్పడ న్ననకెల్ల. ² ౨౬౫
- వ. అని తమనేర్పులం గొనియాడుచు నానందంబున మాటలు తొట్టువడఁ బలుకు
చుం బయ్యెదలు సవరించుటలు మఱచి లజ్జలు దొలంగ బహుప్రకారంబుల
న్తుత్త భావంబులు దోఁపం బ్రవర్తిల్లి. ౨౬౬
- ఉ. ఇంపు మనంబులోన నటియింపఁగఁ జెక్కులమీఁదఁ గన్నలం
గెంపువహింప మోవిఁగల కెంపు చలింపఁగఁ ఘగ్గబిందువుల్
పొంపిరివోవ ముద్దుమొగముల్ మెఱుపెక్క రతాంతసంగతిన్
సాంపువహించి రంగనలు సోలుచు నమ్మదిరామదంబున్. ౨౬౭
- సీ. అక్కమీతల్లి మాయత్త³ యశా నెఱిగితిఁ గోడలితల్లి నాకూతు రగట
మాతల్లిమఱది మామామ సభ్యులక్రియ నుయ్యి⁴ జంకిటనిడి యొయ్యనరిగె
మాబావకొడుకు నామఱది గాలపువేటఁ గొమ్ములకుందేలుఁ గొట్టితెచ్చె
నిదిసెప్పఁ గొఱతని యిదికల్లసేయక చెవులారఁజూడు నేఁజెప్పినట్లు
లనుచు లోకవిరోధోక్తులాడుకొనుచు, సాలపులూరఁగ నోరచూపుటనటంప
వట్టినగవులఁ జప్పట్లువెట్టికొనుచు, నాడఁజూచ్చిరి చేడలు పాడిపాడి. ౨౬౮
- వ. ఇట్టివినోదంబులు సూచుచు విక్రమాదిత్యుండు త్రివిక్రమావత్యంబు తోడరా
నరమోహిని గేహంబున కేఁగి తదాభీపరిచరితసముచితోపచారంబులు గైకొని
హంసతూలికాపర్యంకంబుపై సుఖాసీనుండై సరసవాక్యంబులం బ్రొద్దుపుచ్చి.
- క. నరమోహిని మీరక్కనుఁ, డరుదెంచి తలంగకుండ నాలోపల ని
న్నరయుచు నుండెద నని భూ, సురయుతుఁ డై యధిపుఁ డజ్జుసాచ్చెన్ బుద్ధి.

1. నిఖిలజనులచేతఁ దక్కనేర్పు నెహుకున్ 2. దక్కం బో మధువు నేడు దగమనకెల్ల
3. మాయక్క 4. నొయ్యనయ్య.

- క. ఆలోన నొదిగి యున్నెడ, నీలాలక శయ్యమీద నిద్రింపగ నా
భీలనయనాంతదంత, జ్వలలు నిగుడంగ నసుర వచ్చెం బెలుచున్. ౨౨౦
- ఉ. అచ్చట నొంటినున్న సతి నార్పుచు వేసి యదల్చి నీవిటు
డెచ్చట డాగెఁ జూపు మని యీడ్చి గృహంగణసీమ కేగఁగాఁ
జెచ్చెర విక్రమాంబుఁ డొకసింహము చాడున నేన వీడుగో¹
వచ్చితి నంచు నార్పుగొని² వచ్చెఁ గరాళకృపాణపాణియై. ౨౨౧
- క. అటువచ్చిన దనుజుఁడు గిట, కిటఁ బుడులు గీటుకొనుచుఁ గినుకవొడమి యు
ద్భటవృత్తి నెగసినం గని, భటధర్తము దప్పి తోడి పాటితి వనుచున్. ౨౨౩
- క. దుర్బలుడ వోరి నీదగు, దోర్బల మిది యెంత నన్ను దొరసెను విను నేఁ
గర్భరుడఁ దొల్లి నాచే, నర్బదసంఖ్యలుగ మనుజు లణగిరిచుమ్మా. ౨౨౪
- శా. వారి గూడఁగ నేగు మంచు గద వైవంజేరిన్ భీముఁ డా
కొరవ్యేంద్రుని నేలఁ గూల్చుగతి నాత్మానాయకుండుం దదీ
యోరుద్వంద్వము నొంచి కూల్చి భువి దైత్యున్ ఖండతుండంబుగా
ఘోరాస్త్రహతిఁ బ్రోవుచేసె, సుర లుత్తోశించి³ వర్ణింపఁగన్. ౨౨౫
- క. రక్తఘ్నఁ డనియెడు చీకటి, నుక్తక్షపి శుభోదయమున నొప్పుచుఁ దమకున్
దిక్తై న విక్రమాంబుని, నక్తమలాకరుడు చూచి హర్షం బుదెన్. ౨౨౬
- క. తత్సహసబలధైర్యస, ను త్సేకంబులకుఁ జోద్య మొగచుఁ బ్రియసం
విత్తుమతి నరమోహిని, యుత్సుక యై మ్రొక్కి పలికె నోభానాథా. ౨౨౭
- క. నామంబున నరమోహిని, నామెఱచుఁగ వీనిచేత నరఘాతినినా
నామీద నున్నకీ డిదె, నీమాహాత్మ్యమునఁ బాసె నిమిషములోన్. ౨౨౮
- క. కావున నాకేవిధమునఁ, గావం బ్రోవంగ నీవ కర్తవు పను లాఁ
గా వనక యెద్దిపంచినఁ, గావించెద నుడిగమునకుఁ గైకొను నన్నున్. ౨౨౯
- గీ. అనుడు వసుమతివల్లభుం డల్ల నవ్వి, యెద్దిపంచినఁ గావించనియ్యకొంటి
వనజలోచన జాతిఁ బుద్గినివి నీవు, సరసగంభీరుని గమలాకరు భజింపు. ౨౩౦
- క. ఓకమలాకర మునునీ, వీకమలానన భజింప నింపొందితి నేఁ
డీకాంతామణిఁ గైకొని, యేకాంతక్రీడ నిలుపు మిచ్చట సుఖ వై. ౨౩౧
- వ. అని పరస్పరకరగ్రహణంబు చేయించి. ౨౩౨

1. వీడకో 2. నార్పుకొని 3. సురలుత్తోశించి.

గీ. లంకలోని రాజ్యలక్ష్మీ విభీషణు, కిచ్చి వచ్చు రాఘవేంద్రు పగిది
దితిజుఁ జంపి వారసతి నాశ్రితున కిచ్చి, విజయలక్ష్మిఁ గూడి విభుఁడు గదలి.

క. వాలుంగంటి నిలుపు మని, వాలాయింపంగ నేగవలయు ననుచు న
వ్వాయిమగఁడు మెఱుఁగారెఱు, వాలు సహాయముగ మగిడి వచ్చెం బురికి.

క. కావున సీకీగుణములు, లేవైనను గదె నెక్త లే విట మగుడం
బోవుట మే లనవును భో, జాననిపతి సిగ్గుపడుచు నల్లనఁ దిరిగె.

శా. జీమూతాళికురంగనాభిశతభృచ్చిచ్ఛమ రేంద్రోపల¹
వ్యోమేందీవరసామజాతయమునా హేమామాగ్ని ధూమాంజన
శ్యామాకారు సమస్తకల్పవతసుస్సందోహమార్తాండు ను
ద్దామానంతయశోభిరాముని రమాధామన్ గుణస్తోమనిన్.

శా. సర్పాక్షిశ్వరకుండచందనపయశ్చంద్రాబ్జమందాకినీ
కర్పూరామృతహరహీరతుహినాకారానుకారాకృతిన్
దర్పారూఢపికద్విరేఫశుకబృందానోహకోత్సాహకం
దర్పాటోపవనాంతదాపదహనుం దైలోక్యరక్షామణిన్.

మాలిని. వివిధసురవరేణ్య వేదవేదాంతగణ్య
భవతిమిరదినేంద్రా భక్తకారుణ్యసాంద్రా
సవినయజయలోలా సర్వలోకానుపాలా
భవమధుఃపునూపా భవ్యదివ్యస్వరూపా.

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేక ఫణేంద్ర వీరఘోటవిభాశాది
బిరుద ప్రకటచారిత్ర కలింగదేశనిర్ధామధామ త్యాగనాగార్జునకర్ణాటద్రవిశాం
ధ్రమహారాష్ట్రభూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరా
క్షిశ్వరవెలనాటిపుష్పీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకౌటవి వెన్న యామాత్యపుత్ర
హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజవిరచితం
బైన సింహాసనద్వాత్రిశిక యను కావ్యంబునందు రత్నోద్భవుకథయును
మూషకోపాఖ్యానంబును విక్రమార్కునిసాహసికత్వమహాదార్యత్వంబులును
గమలాకరుకథయు నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

1. శిభుచ్ఛ్రికామరేంద్రోపల. 2. సర్వలోకానుపాలా, 3. భవతుదివిజరక్షా పద్మప్రతాపరేక్షా.

శ్రీ
సింహాసనద్వాత్రింశిక.

పంచమాశ్వాసము.

- క. శ్రీమత్పన్నగభణమణి, ధామావృతబాలతుహినధామాంశునిభ
వ్యోమాపగాంబుసుమనో, దామాచరితావతంసు దక్షధ్వంసున్.¹ ౧
- ఉ. ఇచ్చఁ దలంచి భోజధరణీశ్వరుఁ డొత గ్రహానుకూలత
నైచ్చగునట్టిలగ్నమున నిల్చి మహాసన మెక్కుఁబూనఁగా
నచ్చటిబొమ్మ వలై విను మధికి నుజ్జయినీపుశ్వరు
డిచ్చినభంగి నీగి మెఱయింపక నీ కిది యెక్కువచ్చునే. ౨
- క. అనవుఁడు జనవల్లభుఁ డా, తనివితరణ మెట్లు మెఱసెఁ దగఁ జెప్పు మనం
దనమోవి² మందహాసం, బునటంపఁగ నిట్లు దశమపుత్రిక వలికెన్. 3
- : పదవబొమ్మకథ :—
- సీ. ఎవ్వనిసాహసం బేవేళఁ జూచినఁ బరహితంబులకెల్లఁ బట్టుఁగొమ్మ
యెవ్వనియాజ్ఞ భూమిశుల శిరముల మాళిరత్నావళిమాడ్కి మెఱయు
నెవ్వనివైభవం బెల్లయాచకులకు ముగిటిపెన్నిధి భంగిఁ దోచు
నెవ్వనిసత్త్వి యీరేమజగముల నాటపట్టుగ నిండి యాడుచుండు
నతఁడు సామాన్యజనుఁడె ధీరాధినాథ, నిర్మలాత్మకుఁ డత్యంతధర్మమూర్తి
శత్రుసమన్త సృపలోకచక్రవర్తి, సత్యసంధుండు విక్రమాదిత్యవిభుఁడు. ౪
- క. అట్టివిభుం డుజ్జయినీ, పట్టణమున రాజ్యలక్ష్మీఁ బరఁగుచుఁ బ్రజఁ జే
పట్టి తగఁ బెంచి సుపద, దట్టంబుగ నిల్చి తల్లిదండ్రులమిత్రెన్. ౫
- వ. అట్టిదినంబుల. ౬
- క. అకళంకచిత్తుఁ డార్యుఁడు, సకలాగమమంత్రతంత్రసారజ్ఞుఁడు భి
క్షుకవేషధారి యవధూతకుఁ డనఁగా నపుడు వచ్చెఁ దత్పురమునకున్. ౭
- ఉ. అచ్చటి దేవతాగృహమునందు గతస్పృహవృత్తి నుండఁగా
నచ్చెరువంది పౌరజను లాతనివర్తన విన్నవించినం
జెచ్చెరఁ దోడితెం డని ప్రసిద్ధులఁ బొందిన రాకతక్రిహ
దచ్చరితంబుఁ జూడ వసుధావసుఁ డయ్యెడకేఁగె వేడుకన్. ౮

1. తావతంసి దక్షధ్వంసీ. 2. మోము.

- క. అవసీసురరక్షకుఁ డగు, నవసీశ్వరవరుఁడు చనినయవసరమున న
య్యవధూతకల్పసుం డగు, నవధూతకుఁ డతనిఁ గరుణ నవలోకించెన్. ౯
- క. తత్తరవిహితోపాయన, సత్తార మనుగ్రహించి సంయమిపతి వి
ద్వత్తులరత్నము భూవరుఁ, దత్తాలసముచితగోష్ఠిఁ దగులంజేసెన్. ౧౦
- క. మా టిడక యాతఁ డడిగిన, మాటలలో సకలశాస్త్రమర్తంబులు ప
ల్కాటుచు నానావిధములఁ, దేటపడం దెలిపె భూపతికిఁ బ్రియ మడరన్. ౧౧
- క. నిధ్యానంబున నజన క, సాధ్యం బగుత్తవ్యబోధసారము కుదురె
నధ్యాత్మవిద్యమర్తము, మధ్యమజగతీశునకు సమస్తముఁ జెప్పెన్. ౧౨
- సీ. ట్లోఁగిపాసీయతేజోవాయుగగనాఖ్యపంచభూతాంశుసంబంధమైన
మేనిలోఁ గర్ణ నాసానేత్రజుఁగ్ధత్వగాహ్వయపంచేంద్రియములగోష్ఠి
శబ్దగంధాంగరసస్పర్శసంజ్ఞక పంచవిషయములఁ బాలునటుచు
ప్రాణప్రభృతిపంచవనప్రసారంబు హృదయాదిపదములఁ బొదలుబుద్ధిఁ
గూడి నిలిచి యుండు కుంభకపూరక, రేచకములగతి వివేచకంబుఁ
జిత్తకమలచక్రజీవాత్మపరమాత్మ, యోగసాధనముల నొనరఁ జెప్పి. ౧౩
- క. యోగము కల్పవబుధవి, యోగము పంచేంద్రియాభియోగము, పుణ్యో
ద్యోగము, ముక్తివధూసం, యోగము పరతత్త్వపదనియోగము సుష్మా. ౧౪
- గీ. దుఃఖసాధ్యమయ్యుఁ దొడరి యభ్యాసంబుఁ, జేయఁజేయ యోగసిద్ధిపెంపు
దినఁగఁ దినఁగ వేము తియ్యనొకైవడిఁ, బిడపఁ బరమహర్ష పదము సుష్ము.
- సీ. హతయోగమంత్రయోగాష్టాంగయోగసాధనయోగలయయోగధర్మములకు
యమనియమాసనధ్యానధారణశక్తిఁ బవననిరోధంబుఁ బట్టుకొలిపి
నాభిచక్రోపరినలినమధ్యంబున నీవారశూకసన్నిభ విభాతి
వెలిఁగెడు తేజుబువెలుఁగునఁ గరఁగిన యమృతంబు మదిలోన ననువువార
నంకుఁ గలుగుట సచ్చిదానందమయ్యె, నచటితేజస్స్వరూపంబె యమృతంబు
పంచవింశతితత్త్వప్రపంచమునకు, నతఁడె కారణ మాదినారాయణుండు. ౧౬
- క. కరణాసనభేదంబుల, వెర వెఱిఁగి తదంగయోగ వితరణసరణిం
బరికించి పెనఁగనేర్చిన, మరగుఁ జూచి ముక్తికాంత మర్తజ్ఞునకున్. ౧౭
- క. అని బహువిధములఁ జెప్పఁగ, విని జనపతి తెలిసి యోగవిద్యావిభవం
బున రాజయోగి యనఁగా, జనకునిక్రియఁ బ్రజలఁ బెంచె జనకునిభంగిన్. ౧౮
- వ. ఇట్లు కొంతకాలంబు పుచ్చి తన్ముఖకళలం జూచి యోతాఫసాత్తమ నీకెన్ని

యేం డయ్యె నని యడిగిన నతండు యోగికిఁ గాలక్రమంబు విచారించనేల నూతేండ్లు వేయేం డ్లని యెన్నిక గలదే సిద్ధయోగంబున వజ్రశరీరంబు దుర్లభంబు గాద.

- క. బాధావిరహితగతికుండు, బోధాహితపరమహర్ష పూర్ణుండు నిజవాం
ఛాధీనమరణుఁ డీక్షణ, సాధితచిన్మూర్తి యోగి సామాన్యుండే. ౨౦
- క. తలనరసినఁ జెక్కులపై, వళు లెగసిన మేని బిగువు వదలిన నేత్రం
బుల నెట్టనెరలు విరిసిన, జెలువెడలిన యతఁడు¹ యోగసింధుండే ధాత్రిన్.
- క. అనఁ దద్వచనామృతసే, చనమున యోగంబు సిద్ధిచందము దెలియన్
మనమునఁ గౌతుకకందలి, మొససూపిన నృపుని నెఱిగి మునినాయకుండున్.
- గీ. ఎద్ది యైన నీకు నెఱిఁగింతు నడుగుము, సిగ్గుపడకు మనుడు షీతివరుడు
మరణభయము లేనిమార్గంబుచేకులు, సిద్ధయోగనియతిఁ జెప్పుమనియె. ౨౩
- మ. అనిన న్నాస్తిసముతో జరామరణశూన్యం బైన మృత్యుంజయం
బను మంత్రంబును హేమామతంత్రమును హవ్యద్రవ్యభేదంబు సా
ధనయోగంబుఁ గ్రమంబునం దెలిపి విద్యాదక్షిణానుగ్రహం
బున మన్నించి నరేంద్ర వీడుకొని విప్రు డేగె వింధ్యాదిక్రిన్. ౨౪
- సీ. షీతివరు డిటు యోగసిద్ధికై మంత్రిపై రాజ్యభారం బిడి రాముపగిది
జటిలుఁ డై మేన భస్మముఁ బూసి వల్లధాన్యై కాననాంతమున కేఁగి
ఋషిభంగి గంగలోఁ ద్రిషవణస్నానుఁ డై జపతపంబులఁ బురశ్చరణ చేసి
మంత్రపూతంబుగా మధుతిలదూర్వాజ్య హేమామంబు జరపుచు సేమమునను
నక్తము నుపోష్యమును నేకభుక్తమనఁగఁగలుగుదినముల సిద్ధయోగముననుండి
కందమూలముల నశనకాంక్ష దీప్తి, వ్రతము చరియించె నట్లేకవత్సరంబు. ౨౫
- వ. తదనంతరంబ యొకనాటి హేమామనసుయంబున. ౨౬
- క. ఆహుతి వోయఁగఁ గాంతితి, రోహితుండై లోహితాశ్వరోచిఃపటలీ
రోహితుండై యాకుండము, లో హితుండై నిల్చె నీలలోహితుఁ డంతన్.
- వ. తదాకారంబు గని సాఁగి మ్రొక్కి నిలిచిన. ౨౭
- క. మృత్యుంజయుఁ డతనితపః, కృత్యమునకుఁ జిత్రవృత్తికిం దగఁగ జరా
మృత్యునివారక మగు ఫల, మత్యాదరణంబుతోడ నాతని కిచ్చెన్. ౨౮
- వ. ఇచ్చి తిరోహితుండైన. ౩౦

¹ జెలువించుక యెడయ.

- గీ. అట్టిఫలము చేత నంది జనేశ్వరుం, డీశ్వరునకు మ్రొక్కి శాశ్వతముగ
నంగసిద్ధి గంటి నని యుల్లసిల్లుచు, మగిడి వచ్చునట్టి మార్గమునను. 30
- చ. పదములుఁ జేతులు న్తుడిగి పండులు డుల్లి నిజస్వరంబు గ
ద్దికఁ బెనంగ నంగమున గ్రంథులు వాఱఁగఁ గుష్ఠరోగమున్
ముదిమియుఁ గూడి రూపు బలుపుం బొలియింపఁగ దైన్యజీవనా
స్పద మగుబ్రాహ్మణుండు జనపాలున కడ్డమువచ్చి యిట్లనున్. 31
- క. ముదిమియు రోగముఁ గూడం, బాదలెడు నిదె మేనునిలువఁబూనదు నాకున్
మది నెఱుంగుదేని మం దీ, పదనున సమకూర్చి యిమ్ము పరమదయాత్మా.
- గీ. అనిన నతనిఁ దోడుకొనిపోయి తనయింట, మందుమ్రాఁ కొనర్ప మదిఁ దలంచి
యాతఁ డంతదూర మరుదేర లేఁ డని, యాత్మఁ జూచి విక్రమార్చవిభుఁడు.
- గీ. కలిగి పెట్టలేక కప్పుఁ డైయున్న దు,ర్గుణుని పాపమునకుఁ గొలఁది లేదు
తన్ను మాని యైన ధర్మంబు చేసిన, యతనిపుణ్యమునకు నవధి లేదు. 32
- క. తుదిముట్టనిబ్రతుకున కా, పదఁ బాదలెడివాఁడు దానపాత్రం బని స
మృదమున నార్తులకొత్తకై, సదయులు ప్రాణములు తొల్లి చాగము లిడరే.
- వ. అని తొల్లింటి రాజులం బ్రశంసి-చి తనలో శంకింపక సాహసాంకుండు మహా
దారుండే. 32
- క. ప్రాణము లడుగఁడు వృద్ధ, ట్రోణీసురుఁ డితఁడు మందుఁ గోరెడు దేహ
ప్రాణము గావించెద నని, ట్రోణీశుఁడు చేతిపండుఁ గోరిక నిచ్చెన్. 33
- శా. దివ్యం బాఫల మిచ్చినం దిని ధరిత్రీనిర్జరుం డంతఁ గు
ష్టవ్యాధిసర్వవిరతమమై సంపూర్ణ తేజఃకణా
భివాప్తం బగు దివ్యదేహ మటుఁ బ్రాపింపంగ నిర్దోకము
క్షవ్యాభేంద్రుని భంగి నొప్పెఁ బతి చోద్యం బంది హరింపఁగన్. 34
- క. అరికి నీక్రియ నిచ్చి కృతార్థుడై కదలి వచ్చె నటుగావున న
ప్పారివునకు సరిపూనమి, వ్యర్థము నీతలఁపు భోజవసుధాధీశా. 35
- క. నావుడు భోజక్షీతివతి, భావంబునఁ జోద్యహర్షభరితుం డై ల
జ్జావనతపదనుఁ డగుచు హి, తావృతుఁ డై మగిడి పోయె నంతఃపుణిక్.
- వ. మఱియుఁ గొన్నిదినంబులు సనిన నేకాదశద్వారపీక్షకుండై. 36

— పదునొకొండవబాష్ప కథ —

- క. సూక్ష్మముగఁ దలఁచెద నృగ, లక్ష్మకళారమ్య వీరలక్ష్మీగమ్యున్
లక్ష్మీలలనావట్టో, జక్ష్మాధరసక్తు బక్తసంహు నృసింహున్. 37

- క. అని నియమంబున భోజం, డనువగులగ్నమున జేర నరిగి మహేంద్రా
సన మెక్తఁబోగ నిలునిలు, మని యచ్చటిబొమ్మ పలికె నచ్చెరు వందఁ. రర
- క. పంకిప విక్రమాస్తుని, సరిపూనఁ బరోపకారసత్త్వంబులు ను
స్థిరముగఁ గలుగనివానికి, దరమే యిట దీని నెక్క ధారాధీశా. రగి
- క. అనవుడు నవ్వసుధాపతి, చనునతనిపరోపకారసత్త్వగుణము లె
ట్లనఁ బొంచాలిక యు ను స,ద్విసయంబున భోజనపతి విన ని ట్లనియె.¹
- క. జననాథ రాజసముఖంబున నున్న నరుడు యోగ్యము నయోగ్యము² బ
ల్లిన నవుఁ గా దన కూరక, వినవలయుచు సరస మైన విరసా బైనన్. ర2
- గీ. పలుకఁ దగినపలుకు పలుకక యున్నను, బలుకు వినియు వినని పగిది నున్నఁ
బలుకఁ జూచువానిఁ బలుకకు మన్నను, బలుకులేల తల్లి సాలయు నతని.ర౪
- వ. కావున. ర౪
- క. వ్యక్తంబుగఁ జెప్పెద నను,రక్తుడ వై విను మవంతిరాజగుణము నా
యుక్తిం జులుకం జూడకు, యుక్తులయెడ నాటదాని యోగ్యత గలదే. గి0
- మ. సత్యవచోవిశారదుఁడు, శారదసీరదసాస్థుగద్యశో
నిత్యుఁడు నిత్యదానగణానీయుఁడు విజ్ఞజనావళిమనో
వృత్యనుసారి సారబలవిక్రమకృత్యుఁడు నాఁగ విక్రమా
దిత్యుఁ డవంతి యేలె నలుదిక్కులరాజులు పంపుసేయఁగన్. గి0
- వ. అట్టిమహీపాలుడు షణ్మాసరాజ్యప్రతిపాలనంబును షణ్మాసదేశాంతరవనాంతర
ప్రవాసంబును నవశ్యకర్తవ్యం బగుటా జేసి యొక్కసమయంబున రాజ్యం బరా
జకంబు గాకుండ భట్టి నుజ్జయిని నునిచి యసహాయశూరుండు గావున నొంటి
నిగూఢవేషంబున దేశాంతరనగరగహానవిశేషంబులు చూచుచుం జని చని
యొక్కనాఁడు. గి౨
- ఉ. పణ్యపథంబు భంగి భయభంగము నొందక చొచ్చె దండకా
రణ్యము శైలగర్భితహిరణ్యము తాపసచిత్తనిత్యకా
రుణ్యము గంధబంధురసరోజరజోవనరాజిలత్కణా
గణ్యము³ పత్రపుష్పఫలగణ్యముఁ బుణ్యజనానుగుణ్యమున్. గి3

1. వ. అనవుడు నవ్వసుచితీపతి యతని పరోపకార సత్త్వగుణంబు లెట్టివనినఁ బొంచాలిక సవిన
యంబుగాని ట్లనియె. అని యొకప్రతిలో వచనమున్నది. 2. రాజుసముఖ, మన ననుఁ డవయోగ కార్య
ములుగా వెనఁ, 3. రజోవనరాజితాజలక్షణ్యము,

వ. చొచ్చి యనుష్టుప్పందంబుచు బోలె హంసరుతయుతం బై త్రిష్టుప్పందంబును బోలె భ్రమరవిలసితం బై జగతీచ్ఛందంబుచు బోలె గుసుమవిచిత్రాంబరం బై యతిజగతీచ్ఛందంబుచు బోలె మత్తమయూరసేవితం బై శక్వరీచ్ఛందంబుచు బోలె సింహాద్ధతాశ్రయం బై యతిశక్వరీచ్ఛందంబుచు బోలె సుకేసరభాసురం బై యష్టిచ్ఛందంబుచు బోలె హరిణీసంశ్రితం బై ధృతిచ్ఛందంబుచు బోలె మత్తకోకిలాకలితం బై యతిధృతిచ్ఛందంబుచు బోలె శార్దూలవిక్రీడితలక్ష్మితం బై కృతిచ్ఛందంబుచు బోలె నుత్పలమాలాయుక్తం బై ప్రకృతిచ్ఛందంబుచు బోలె జాపక మాలాసహితం బై సంకృతిచ్ఛందంబుచు బోలె సరసిజచ్ఛింత క్రౌంచపదాంకితంబై¹ యుత్తృతిచ్ఛందంబుచు బోలె భుజాగవిజృంభిత సంగతంబై యున్న యవ్వనాంతరంబును దిగుగునప్పుడు.

గీర

క. ఇల నందఱుఁ దను సైరిం, పలే రనుచు వెట్టయెన బ్రహ్మకొల్లక తాఁ గలుమనుఁగు లఱికికెనో యన,² జలజాపుఁ డస్తశిఖరిచటి దిగఁబడియెన్.

వ. అప్పుడు.

గీర

క. బహుయోజనదూరము లగు, గహనంబుల నుండి యెగసి కలకలములతో విహంగంబులు సెలయచుహీ, రుహముల కరుదొచ్చెఁ బంక్తిరూపం బలరన్. గీర

క. బాధురమదాంధదిక్కు, లాధరగజగండమాండలప్ర చలితపుష్పాధయనిభసీలిమ జగ, దంధంకరణప్రసార మై తమ మొదవెన్. గీర

వ. తల్పయంబున.

గీర

గీ. ఆదిమూర్తికియ సహస్రశాఖలను స, హస్రపాదములను నవనిగగన భాగపూర్ణ మగుచు భవ్యమై ద్విజకుల,³ సేవ్య మైనతరువుఁ జేరె విభుఁడు.

సీ. ఏమ్రానిమూలంబు లిలకు నాధార మై శేషుడడగలతోఁ జెలిమిసేయు నేవనస్థితికొమ్మ లెక్కియాడంగ దిగంతబాలికలకు నందికోలు ఏవృక్షమునఁ గల యి ర్లహర్నిశ మంధతమసంబునకు నుండఁ దల్లియిల్లు ఏపాదపముతుడ నెడనెడఁ గాలూఁద రవిహయంబులకు విశ్రామభూమి యేమహీజమునిలు వెల్లపక్షుల కున్చి, పట్టు నాఁగ నెగడి ఫలదశముల నబ్జరాగమరక తాంచి తైకస్తంభ, హర్మ్యసామ్యమందు నట్టివలము.

గీర

1. క్రౌంచపదమును సరసిజచ్ఛింతమును సంకృతిచ్ఛందములతోఁ గఁబడుచున్నవి. ప్రకృతిచ్ఛందములొని దని తెల్పినాడు. 2. దనుపైఁపక, పలుతెఱంగుల ననఁగ నట్టిబ్రదుకోర్వకతా, గెలఁకొ గ్రేట్లకెనో యన. 3. హస్రశిఖర రమ్యమాచునెపుడు, భూమిగగనభాగపూర్ణమైద్విజకుల.

- క. ఆవటముక్రిందఁ దలిరుల, నావటముగ శయ్యదీర్చి యందు సమస్త
త్వారమణికోటీర, స్థావరనిజశాసనుండు శయితుం డయ్యెన్. ౬౨
- వ. ఆవేశ నాతరుశాఖాంతరంబున నున్న చిరజీవి యను వృద్ధపక్షిశ్వరుండు తన
చుట్ట వచ్చి యున్నపిట్టలం జూచి మీరు దిగిన వనంబు నపూర్వంబు లేమి
గంటి రని యడిగిన వానిలోఁ గుఱింభరికుం డనువిహంగం బోస్వామీ నీ
వెఱుంగని యపూర్వంబులు లే వట్లున్న ను నొకటివింటి మవధరింపుము. ౬౩
- మ. ఖగవంశోత్తమ నేడు గుంపుగ నుషఃకాలంబున న్వేడ్డతో
గగనాభాగము నిండ నే మెగసి పక్షశ్రేణివాతోద్ధతి
న్నగము ల్లాలగఁ బోయి వింధ్యముచటి న్నానాదిగంతాగతం
బగు నాత్మీయగణంబుఁ గూడి యొకపుణ్యారణ్యమధ్యంబునన్. ౬౪
- క. కంకాలఖండనుం డను, కంకము విహగములు గొలువఁగా నిజమిత్ర
తంకం బగుశోకాంబుధిఁ, గ్రుంకఁగ నేఁగితిమి వానికుందుట దెలియన్. ౬౫
- క. ఏఁగిన నాతం డశ్రులు, దోఁగిననయనములఁ జూపు దోఁచక తనలోఁ
గ్రాగుచునుండఁగ నేమా, పాఁ గెఱిఁగినభంగినోయ్యఁ బలికితి మతనిన్. ౬౬
- క. పిట్టలము మేము నీకల, చుట్టాలము మమ్ము నేల చూడవు నీకీ
పట్టన వలవనిశోకము, పుట్టెడుకత మేమి చెప్పు పొందుపడంగన్. ౬౭
- ఉ. నావుడుఁ జూచి యాతఁడు మనంబు యథాస్థితి నిల్పి యిట్లను
నేవ్రురు బాంధవు ల్గులగ వేదనఁ బొందఁగ నాకు నేల మీ
కీవిధిచొ ప్పెఱుంగఁ దగు నేని వినుం డిఁక వింధ్యకందర
గ్రావముఁ జెంది యుండె నొకరక్తనుఁ డక్కడ నిక్తువంబుగన్. ౬౮
- శా. ఆమాంసాశనుఁ డుక్తు పిక్కిటిలఁగా నాత్మాంతికదావదశ
గ్రామాంతస్థుల నెల్లవారలఁ దినుగా నందఱు స్థితి మై
స్తోమం బై చని సాఁగి మ్రొక్కి యొకమర్త్యు న్నిత్యము న్ని బహి
ర్యామి న్ని ల్పద మారగింపుము నవాపూపాదియుక్తంబుగన్. ౬౯
- మ. అని సంప్రారన చేసి యేఁగి నిజమర్యాదావిధిం బ్రాప్తుఁ డా
మనుజుం గవృనిపిఁడివంటలును సంతానంబుతోఁ దెచ్చి య
ప్ససనేయం గని యార్చుచు న్వేడలి వ్యాపాదించి¹ తృప్తాస్థగాఁ
దినుచుండుం దనుజుండు యత్నమునఁ బత్నీయుక్తుండై నిచ్చులున్. ౭౦

1 యార్భటించి.

- వ. ఇ ట్లనుదినుంబును నరబలి జరగు నెల్లిటిదినంబున. 20
- క. మన్మత్తుఁ డైన యొక్కద్వి, జన్మకుమారకుని వరుస చనుదెంచిన దే
తన్మూలము నాశోకము, సన్తానికిఁ గలియుగమున సౌఖ్యము గలదే. 21
- మ. అనిన నిష్కస్థయ మంది మేము ఖగవర్యా నీకు నవ్విప్ర బా
లునకుం జుట్టటికంబు సేకుటిన కీలుం జెప్పమా నావుడు
వినరయ్యా యుపకారహీనుడ భయావిష్టుండ నిర్భాగ్యజీ
వనుడం జెప్పెద దీనికారణము మీవాలాయపుంబల్లుల. 23
- ఉ. ఏనును బిల్లులుం గలయ నెల్లడఁ ద్రుళ్లుచు నుల్లసిల్లుచుం
గాననభూమిలోఁ దిరుగఁగా నొకచెం చురు లొడ్డి పోయినం
గానక తూటచో మెడలుఁ గాళ్లును జుట్టలుగొన్న దిక్కుల
దీనులమై కలంగి నలుదిక్కులుఁ జూచుచునున్న యత్తటి. 24
- క. ఫలకుసుమసమిత్పర్ణంబుల కట చనుదెంచి మమ్ముఁ బొడఁగని కరుణా
కలితుఁ డయి యక్తునూరకుఁ, డలజడిఁ బడకుండఁ ద్రెంచె నయ్యరు లెల్ల. 25
- క. అతనికృప నిట్లు బ్రదికితి, షీతి రాఁబులుఁగులకు నెల్ల సేవ్యుడనై విం
శతివర్షంబులు పెరిగితి, గతి సేసిన యతఃకీశు గనుఁగొనవలసె.¹ 26
- క. తనకుపకారము చేసిన, మచుజనకు న్నేలు గోర మరగక² దుఃఖం
బున కడ్డుపడక యుండిన, జనునిబ్రదుకు మేఁకయజీతిచన్నుం బోలు. 27
- క. రాక్షసిని జూపనోపను, బక్షిని దుర్బలుడ నన్నుఁ బ్రతినిధి గాఁగఁ
భక్షింపు మనిన మాంసప్రక్షీణతఁ జూచి వాఁడు పైబడఁ డిటకు. 28
- చ. అనవుడుఁ దత్ప్రిక్రియ కుపాయము గానక చింతఁ జెంది యా
తనిఁ దగ నూఱడించి మదిఁ దారుచు వచ్చితి మేము నావుడు
న్విని చిరజీవి పల్లె నరవిందభవుం డలికంబునందు వ్రా
సినయది తప్పునే పరులచేతఁ జరాచర భూతకోటికి. 29
- క. ఈక్రమమునఁ బలుకఁగ విని, విక్రమభూషణుడు బాలవిప్రత్రాణో
పక్రమమున నిద్రింపక, శుక్రోదయవేళ కెదురు చూచుచు నుండె. 30
- గీ. అతభార్గవోదయం బైన వెలుఁగునఁ, దెరువు గానపచ్చు తెఱఁ గెఱింగి
కదలె విద్యగిరికి గండభేరుండాది, ఘోర మైనయడవిఁ గొంకులేక. 31

1 గతిగానక యతఃకీశు గనుఁగొనఁబడియెన్. 2 పేలుఁజేయ మదిగానక.

చ. జలజల మంచునీ రొలుకఁ జల్లనిగాడ్పులు వీవఁ దారక
 ల్లలమల మ్రగ్గఁ జీఁకటి క్రమంబున డిగ్గ విహంగసంఘము
 ల్లలకలఁ బల్లఁ దూర్పున వికాసము కెంపునఁ గూడియాడఁగా
 బలబలఁ దెల్లవాతె జనపాలకుఁ డేఁగువనాంతరంబునక. ౮౨

క. ఒకసారె యేడు తేజులు, ¹వికలాంగుఁడు సూతుఁ డనిలపిధి తెరువుగా
 నొకరథమునఁ ద్రిభువనములు, నొకనాటనె తిరుగునాతఁ డుదయముసేసెన్.

క. ఆపర్వత మెక్కుచు గజ,రూపంబగు తిమిర మణఁచి లోహితకాంతి
 వ్యాపితకరనఖరుండై, దీపించె మృగేంద్రకరణి దినమణి కణకక. ౮౩

సీ. పూర్వదిక్పతి యొద్దఁ బాలుపారు గొడుగుపై ఖచితహా మాణిక్యకలశమనఁగ
 విబుధబాలురఁ గూడి వేడుకతోడ జయంతుఁ డాడెడి పట్టుబంతి యనఁగఁ
 బ్రాచీనధూటికాఫాలభాగంబునఁ బెట్టిన కెంపులబొ ట్టనంగఁ
 దెలివితో నాడెడి దివసఫణీంద్రుని తలమీఁద నున్న రత్నం బనంగ
 రక్తకాంతి మెఱయ రచితరక్తాశోక,కింశుకాగ్రగుచ్ఛసంశయంబు
 పొడుపుఁగొండమీఁదఁబాడ తెంచెఁద్రైలోక్య, మండనంబు భానుమండలంబు.

క. దల మగుదీధితి నుదయా,చల మలరంగ రూపబోధజననచ్చాయా
 కలితా బై యప్పునిమం,డల మప్పుడు రత్నదర్పణముగతి నొప్పెన్. ౮౬

సీ. ఎవ్వనియుదయ మీరేమిలోకములకు దిక్కాలవృత్తులు దెలుపుచుండు
 నెవ్వనితేజ మగ్నీందువైభవముల కాధారమును దానయై వెలుంగు
 నెవ్వనిమండలం బెల్లయోగీంద్రులుఁ జేరుముక్తికి మణిదావ్వరభూమి
 యెవ్వనిమూర్తి వాణీశశంకరవిష్ణురూప మా వేదస్వరూప మంస్తు
 ఎవ్వఁ డిష్టజనుల కిష్టదర్శనమునఁ, బాపసంచయంబుఁ బాపుచుండు
 నట్టిలోకమిత్తుఁ డైన తేజోనిధి, కోకములకు విరహాశోక మణఁచె. ౮౭

మ. గిరిశృంగంబుల గైరికాకృతిని శాఖశ్రేణిపైఁ బల్లవో
 త్తరలీలం గరిరాజకుంభముల మీఁద నక్తమార్ణాకృతిఁ
 శరధిదీప్తిపములం బ్రవాళరుచిఁ గాసారంబుల నోణపు
 ష్టరకాంతిం దరుణాతపా బడరె దిక్ఖాంతాంగకాశ్చీర మై. ౮౮

చ. కలువలవైరి జక్రవలఁ గావఁగఁ బూనిన దాత ముజ్జగం
 బులకును సాక్షి యంబరవిభూషణ మానెలతాల్పువేల్పుకు

1. ఒకతేజకేసుసేరులు,

- న్వలపలికన్ను ముక్తి తలవాకిలి చీకటిపీడుకోలు నా
 వెలుగులతోడెడు తామరలవిందు వెలుగుచునుండె నయ్యెడకో. ౯౯
- క. సంధ్యావందనవిధి యా, వింధ్యానదిలోనఁ దీర్చి విభుఁ డనవరతా
 వంధ్యారంభుం డల్లన, వింధ్యాదిబిలంబుఁ జేరె విప్రునిఁ గావకో. ౯౦
- క. కాలుని కేళీశైలముఁ, బోలెడునచ్చోటి యస్థిపుంజముఁ గని భూ
 పాలుఁడు మనమున నధికకృపాభుం డై వధ్యభూమి బలియై నిలిచెకో. ౯౧
- గీ. అంత నింతిఁ గూడి యసుర యార్చుచు వచ్చి, యోరి పిండివంట లుజ్జగించి
 నేఁడు నీవె వచ్చినాఁడ వి దేమిరా, యనుడుఁ దెలియఁబలికె మనుజవిభుఁడు.
- క. ఓరాక్షస నే నొక్కని, బాణకినై యడ్డువడితిఁ బరదేశిఁ బ్రియా
 హారముగ మెనపు పక్కాహారంబులు వెనుకవచ్చునంతకు నన్నుకో. ౯౩
- మ. అనినం జిత్తములోన దానవుఁడు చోద్యం బందుచు స్మిదూపు
 నిససత్తార్యము సెల్లు మెచ్చితిఁ జూచి నీకిప్త మెదేని వేఁ
 డిన నే నిచ్చెద నావుడుం గరుణదృష్టిం గల్గ నీక్షించి య
 జ్ఞననాథుండు పరోపకారకరణోత్సాహంబుతో ని ట్లనుకో. ౯౪
- క. ఇప్పుడు నీ వాడినయది, తప్పకుమీ తటచుగాఁగ దానవులకడం
 దప్పులు గల వని పెద్దలు, చెప్పుచు రొకచోట సత్యశీలము లేదే. ౯౫
- చ. నయమునఁ బూర్వదేవతలు నాఁగఁ బ్రసిద్ధికి నెక్తై రాక్షసా
 న్వయము జగంబులో నసురవంశవిభూషణ¹మీపు నీవచో
 నియమముఁ దప్పనేరుతువె నీచుకళత్రము సాక్షి గాఁగ నా
 ప్రియమును నీవునుం బ్రియముచెంపునఁ జేయుము² నిన్ను వేఁడెడకో. ౯౬
- క. దనుజేంద్ర నేఁడుమొదలుగ, మనుజాహారంబు గొనుట మానుము కృపతో
 జనులకుఁ బ్రియ మొసఁగుచు నీ, వనమున నెలకొనుము వింధ్యవాసిని కెనయై.
- గీ. అనుడునవ్వరమిచ్చెదననితలంచి, ముదితహృదయుఁడై తనయితిమోముఁజూచి
 యితనిసరిపోల్ప నెవ్వరి నెన్నవచ్చు, వనిత యీతఁడు జీమూతవాహుమీఁతె.
- వ. అనిన నా రాక్షసి కుతూహలాంబున ని ట్లనియె. ౯౯

—: జీమూతవాహనుచరిత్రము. :—

- క. జీమూతవాహుఁ డెవ్వం, డేమి ఘనత³ చేసి వెలసె నిక్కడఁ దెలియం
 గా మనుజాంతక చెప్పుము, నా మనమున హర్షవల్లి నాటుకొనంగన్.

1. శిరోమణిపీఠ. 2 నీదున్నపియముపెంపును జేయర. 3 ఏమితగవు చేసి.

వ. అనుడు న ద్దనుజుండు పుణ్యపురుషుని యెరుంగ¹ బుణ్యపురుష స్త్రీనం బుచితం
బని యిట్లనియె. ౧౦౧

సీ. ప్రాలేయగిరిమీఁద భానుబింబమృతి మణిమయప్రాకారమహిమతోడఁ
దిరమైన కాంచనపురములో జీమూతకేతుఁడు నాఁగ విభ్యాతయశుఁడు
ఖచరవల్లభుఁ డొకకనకవతీసంజ్ఞఁ బరఁగెడుకన్యకఁ బరిణయించి
ప్రీతిసంధిల్ల జీమూతవాహులు డనఁ దగునట్టి పుత్రరత్నంబుఁ బడసి
రాజ్యలక్ష్మీచేతఁ బూజ్యుఁడై కడపట, వార్ధకమున భోగవాంఛ వదలి
నిజపదమునఁ బుత్రు నిలిపి నీతులుసెప్పి, వనితఁ గూడి యేగె వనమునకును.

క. జీమూతవాహనుండు మహామహిమాఖండలుండు యాచకజనచిం
తామణి శరణాగతర, త్తామణి ఖచరేంద్రకులశిఖామణి యయ్యె. ౧౦౩

క. పితృదత్త మైన కల్ప, క్షీతిరుహ మధులకు నొసఁగి చిక్కిన ధనసం
హతిఁ దనబంట్లకుఁ బ్రజలకు, హితులకుఁ దగ నిచ్చె యిపుల కెడఁ దిది యనఁగన్.

గీ. పురముఁ గొనఁ దలంచు నరులఁ జూపఁగఁబూని, జీవహింస కోడి చింతనొంది
తల్లిదండ్రు లున్నఁ దగుఁగాక యిదియేల, యనుచు గురులజాడ నరుగఁ దలఁచె.

వ. తలఁచి సఖుం డైన మధుకరుం గూర్చుకొని యరిగి త జ్ఞనసీజనకులం గని సా
ష్టాంగంబుగాఁ బ్రామిల్లిన వారలు సుతుష్టాంతరంగు లై యుండం జేరి. ౧౦౬

క. తత్పదపంకజసేనా, శత్రువమతి విరులుఁ బుష్టుఁ దాఁ దెచ్చుచు నా
సత్పురుషుఁడు మలయమహీ, భృతృర్ష వ్రమునం జరించె బిత్తుభక్తుఁ డనన్.

మ. ఒకనాఁ డిష్టసఖుండుఁ దాను ఫలపుష్పపార్జనాసక్తితో
వికచాంభోజసరోవరంబుల నవావిరూపితచూతాది బా
లకజాలంబుల రాజకీరమదగోలంబాగ్రపుష్పాబుల
బ్రకటశ్రీగుణగణ్యమా నొక తపోరణ్యంబు సాత్తేరఁగన్. ౧౦౮

క. ముందఱ గౌరీముదిర, మందారనవారవిందమాకందలతా
కుందమకరందబిందు, స్పృహనందనుండు మందపవనుండు వీచెన్. ౧౦౯

వ. అంతఁ దదాగతకుసుమామోద వాసిత మలయసమీరాప్రాయన శరీరాయా
సాపహరుండై. ౧౧౦

క. ఎడపని కూరిమితో న, య్యెడఁ బుత్రికి నీడ యైన హిమశైలము కై
వడి బెడఁ గడరెను పటికపు, గుడి బాడఁగని యక్తుమారకుం డటుచేరెన్.

1. పుణ్యపురుషుండు విసం బుణ్యపురుషు,

- క. అంగనమున నభ్యంతర, సంగీతాకర్షణమునఁ జలియింపక వే
 డ్దం గసపు మేయకున్నకు, రంగంబులఁ జూచె నంతరంగం బలరన్. ౧౧౨
- వ. చూచి తత్సంగీత ప్రసంగసాంగత్యకారణం బగు జాణం జూతము రమ్మని
 యిష్టసఖుఁడైన మధుకరుం గూడి తద్ద్వారంబుఁ దూఱి. ౧౧౩
- సీ. చిన్నిచన్నులమీఁదఁ జేర్చినవీణియిచ్చేదోడుగా శ్రుతిస్థితులఁ దీర్చి
 సరిగమపథను లన్నప్రస్వరంబుల గమకంబు లనువిభేదముల నెఱపి
 నాదామృతంబున ననిచినక్రియఁ దంత్రిఁ బెనఁగొని నఖికాంతి గొనలుసాగ
 రాగకదంబంబు రంజిల్లఁ జేయుచు, నాలతి వీనుల కమృత మొసఁగ
 గానరసవశమునఁ గనుగన మోఝుచు, బోటిఁగూడి వాణిబోటిఁ బోలె
 గారిఁ బాడుచున్న కన్యకారత్నంబుఁ, జూచె నచట బాలభేదరుండు. ౧౧౪
- వ. అంతఁ దదీయలూపణ్యమధుమత్తనయనమధుకరుం డై మధుకరునితో నిల్లనియె.
- క. వనితారత్నము నవయశా, వనయై పొదరింట నున్నవనలక్ష్మీ క్రియన్
 దొన నున్నమరునిబాణం, బన నున్నది యిచట మోహనాకృతితోడన్. ౧౧౫
- సీ. ఇది దేవకామిని యేని నింపుని వేయఁగన్నులు సఫలము ల్గాక యున్నె
 యిది నాగకన్యక యేనిఁ బాతాళంబు సోముఁడు లేఁ డని శూన్య మగునె
 యిది భేదరాంగన యేని మాఝాతికిఁ బ్రభయెక్కు చెఱకునఁ బాడుగాదె
 యిది సిద్ధబాలిక యేని లోకంబులో సిద్ధకులంబు ప్రసిద్ధిఁ గనదె
 యిది వనాంతలక్ష్మీ¹ యేని వనం బెల్లఁ, బల్లవింపకున్నె యెల్లయపుడు
 నిది సుధాంశురేఖ యేని యీగుడి నున్న, శిలలు చంద్ర కాంతశిలలు గావె.
- క. పరసతులను దల్లులఁగాఁ, బరికించెడు నాకు దీనిపైఁ జిత్తం బే
 వెరవునఁ దగిలెనొ యిది కృత, పరిణయ గాకుండఁబోలుఁ బరికింపుదమా.
- వ. అని యంతకుమున్న నిజదర్శనంబునఁ జంద్రావలోకనంబునం గరంగు చంద్ర
 కాంతంబు క్రియఁ జిత్తంబు గరంగి మేన ఘర్జజలంబులు మణిగణభూషణంబు
 లుగా లజ్జారాగనిమ్మ యై కనుబేటంబున గాటం బగునారాటంబునఁ దుంట
 విల్తుండు మానంబు వేఱొడ² బోటి పూఁబాద మాటు సారం దలంచునెడ
 వసంతానుగమ్యమానుం డగు మీనకేతనుని భాతి డగ్గటి యోలీలావతి నీ
 వెవ్వరిదాన వీగోరీగేహంబున కరుగుదేరం గారణం బేమి నావుడు విని చతు

1. వసంతలక్ష్మి. 2. కుంటుల్తుచే మానసంబు పేటెత్త. చి. సూ.

రిక యను తత్సఖి లేచి బాలలకుఁ బ్రాశస్త్యంబు గలదె యేను విన్నవించెద నవధరింపుడు. ౧౧౯

క. వసుమతిఁ బరంగిన మిత్రా, వసుసోదరి సిద్ధవంశవరుఁ డగు విశ్వా
వసుసుత మలయవతి విభా, వసునిభుండగువరుని వేడవచ్చిన దిటకున్. ౧౨౦

ప. అనిన నక్తుమారుడు నామాట తప్ప దిది కన్యక యగుట వింటివే యనుడు
నమ్మధుకరుండు దైవయోగమ్మున సమాన వయోరూపంబులు గలవధూవరు
లిట్లు గూడుదురే యని- ౧౨౧

క. వసుహగర్భుని నేరమి, ననురూపసువస్తుయోగ మగపడదు జగం
బున మీబోంట్లకు నగపడు, గనకము రత్నమ్ముఁ గూడుకై వడి నొకచోన్.

ప. అని చతురికం జూచి నిజసఖుని దెసం జూపి. ౧౨౩

క. జీమూతకేతుసుతుఁ డరి, జీమూతసమీరణుండు చిత్తజనిభుఁ డా
జీమూతవాహుఁ డీతఁడు, జీమూతసిరుండు ఖచర శేఖరుండు చుమీ. ౧౨౪

క. అనవుడు నది మలయవతి, గనుఁగొని యిది గౌరీకరుణఁ గలిగెం జెలియా
మును విందు మితఁడు రూపసి, యనఘుండు వరియింపు మితని నతిమోదమునన్.

ఉ. నావుడుఁ గన్యకామఃశి మనఁబునఁ గూరిమి నాటుకొల్ప నా
భావజుబాహము ల్లిగులఁ బజ్జఁ జరించినఁ దత్పరాగమో
నా పిలసిల్లి లేజెమట నవ్యముగాఁ గుచసేమఁ దోఁప ల
జ్జావనతాస్య యై నిజవయస్యకు నుత్తర మీక యుండినన్. ౧౨౬

ప. చతురిక మతియు నొత్తి పలుకునప్పుడు. ౧౨౭

సీ. జనని పుత్తైంచిన సఖి వచ్చి పిల్చిన నిక నుండరా దని యిచ్చుఁ దలఁచి
పోయినఁ బ్రియుఁ డెట పోవునో యని నిల్చి తడసినఁ గోపించుఁ దల్లియనుచుఁ
గదలి వేదన మది బాదలఁగా నేటికి నెదురీడుచాట్టున నింటి కేగి
బలవంత మైన యాచలవంత మదిలోన వేగుచు నొకచోట వెచ్చనూర్చు
చున్నఁ జూచి చెలియలొయ్యనఁజనుదెంచి, హృదయతాపమెఱిగిమదిఁగలంగి
చంద్రకాంతవేది శయ్యాతలంబుపై, జేర్చి శిశిరవిధులు సేయునపుడు. ౧౨౮

క. పుష్పడియుఁ బువ్వుఁ దేనెయుఁ, గప్పరమును జందనంబుఁ గలపిన పన్నీ
రప్పలఁతుకపైఁ జిలికిన, నిప్పుపయిం జిలికినట్టి నెయ్యిం బోలెన్. ౧౨౯

సీ. కుప్పలు గొనఁజల్లుపుష్పడియెరువుగాఁ బోరిఁబోరివిరహాగ్నిఁ బొగులఁజొచ్చె¹
ఘనసారమిథితచందనపంక మురమునఁ దోడిదోడి నెఱియలు విడిచి చిలిలె

1. విరవిర విరహాగ్ని విరియఁజొచ్చె.

- సెజ్జపైఁ బటిచిన చెంగల్వరేకులు స్తుక్తి మై సోకినఁ జూర్ణ మయ్యె
విసనకట్టలు చేసి విసరువో నాపులఁ గదలీదళంబులు గ్రాగి ముఖిఁగె
మోవికెంపు డిందె ముత్తియంబులు గందెఁ, గంకణముల లక్ష్మ కరఁగిపాటెఁ
జలువమందు లెల్లఁ జెలువ మందఁగఁజేయ, నెడఁదమదనతాప మినుమడించె.
- క. కలకలఁ బలికెడు చిలుకల, కలకలములుఁ గోకిలముల కలరవములు నా
కులపటుప నళికులంబులు, నులుకఁగ నయనముల జలము లొలికెం జెలికె.
- వ. ఇట్లు పెచ్చగిల్లిన¹ పచ్చవిల్లువెచ్చ వెచ్చు నెచ్చెలిం జూచి కలంగి ప్రబలదర్శి
తుం డగు నాదర్శకుని దూఱం దలంచి చతుర యై చతురిక యి ట్లనియె.
- క. వలరాజ నిన్ను చూపున, గెలిచిన జీమూతవాహు గెంటింపఁగ లే
కలఘముతి నబల నొంచెడు, పలువురు వినిరేని బంటువంతము డిగడే. ౧౩౩
- మ. అఖలారా యలికుంతలం జెలిమితో నానంద మందింపుఁడీ
చిలుకా చిల్లలకొల్లి నేపక సఖిస్నేహంబు వాటింపుమీ
వలరాజా వలవంత మాన్పుము పికద్వంద్వంబ యీద్వంద్వముం
గలయం గోరుము మారుతా మరలుమీ కన్నంత నిక్తన్నియఁ. ౧౩౪
- వ. అనునప్పు డక్కుమారభేచరున కైన యత్తాపమునకుం దాప యగు నాదిభేచ
రుం డాదిత్యుండు కాంతి సడలినట్టు దిరిగి చని ఘనపుష్పరాశితల్పంబునం దన
మేను సేర్చిన. ౧౩౫
- క. జడనిధి వెలువడి యెట్టగఁ, బొడమెడు కిరణములు శిఖిలపోలికి నిగుడం
గడఁగి యుడురాజు విరహుల,బడబాసల మనఁగ నుదయఁవర్వత మెక్తెన్.
- గీ. అంత జగమునిండ నచ్చవెన్నెల ఁర్వ, నందులోని వేడిఁ గంది కుంది
కాఁగఁబెట్టినయదకంబులోపల నున్న, మీనువోలె బాల మిడుకఁజొచ్చె.
- వ. ఇ ట్లధికఁవరితాపంబునం బురపురం బొక్తుచున్న కన్నియం జూచి కళనళించి
చెలులు మెత్తన నెత్తుకొని చని గురుమెదపందిరిక్రింద నరవిందతల్పాబుపై నిడి
దైవం బేమి డలంచునో యని దానిమేని కట్టావులం గ్రాగిన తమ్ము సవంతు
కొనుచు. ౧౩౬
- క. తను వంట నోడి వనజా
నసకును జేమంతపువ్వునం గొని పన్నీ
రెనయ మెయిఁ బూయుచోఁ గ్రా
గినపెనమున నొలుకు నూనె క్రియఁ జూయికొట్టె². ౧౩౭

1. పిచ్చగిల్లిన-వెచ్చుపెరిగిన. 2 చుండునియెక్-చుటుకంకెక్.

- క. అస్తాకంబుగ నత్తా, శస్త్రని కుచమండలమున లలనలచే వి
 న్యస్త మగుచందనము నవ, కస్తూరీలేపనంబుకైవడిఁ దోచెన్. ౧౮౦
- వ. అవి యన్నియు జూచి డగ్గట బెగ్గలి చతురిక న్యాయనిష్ఠురొక్తులఁ జంద్రు
 నుద్దేశించి. ౧౮౧
- క. ఉసురాజ నీవు పొడిచిన, జడనిధి యుడుకైకి వెక్తసంబునఁ బొంగున్
 బడబాగ్ని మీటి నాపుడు, బడఁతుక నీవేడిఁ జమిడిపడ కెట్లుండున్. ౧౮౨
- క. హరిణాక్షి చూడ్చిఁ గన్నుల, సిరిగోల్పడి యిట్టి నిన్నుఁ జేరిన నీ పీ
 తరుణిఁ దెగఁజూడఁ బోలును, పరికింపఁగ నెపుడుఁ బక్షపాతివి గావే. ౧౮౩
- మ. అమృతాంభోనిధి జన్మభూమి సురభూజైరావతశ్రీసుధా
 ప్రముఖంబు లగు తోడఁబుట్టుగు లుమాప్రాణేశుజూటంబు గే
 హము బింబం బమృతం బనంగ జగదాహ్లాదంబుగా నిన్నుఁ జూ
 తుము నీవేడిమి కాలకూటమునకుం దోఁబుట్టు వయ్యెంగదా.¹ ౧౮౪
- గీ. నాఁడు నేడు నీకు నాఁడుఁదోఁబుట్టువు, లేదె కరుణ లేదు లేశ మైనఁ
 బాలఁతిమొగముతోడి పొత్తైనఁ బరికించి, చల్లసేయుమయ్య చందమామ.
- వ. అని వేడుకొని మలయవతిం జూచి. ౧౮౫
- సీ. వనిత నీకన్ను లొయ్యన విచ్చి చూడవే మారుబాణము లరుదేరనోడు
 నబల మానీనుల కమృతంబు చిలుకఁగాఁ బలుకవే చిలుకలు పలుకనోడుఁ
 గోమలీ నీదు ముంగురులు పాటింపవే తేటిదాఁటులు కొంత దాటనోడు
 ధవళాక్షి నీముఖదర్పణం బెత్తవే సోముఁడు నీదెసఁ జూడనోడుఁ
 బడఁతి మమ్ముఁ దగినపనిఁ బంపఁజేరవే, కోకిలంబు లిచటఁ గూయనోడు
 మగువ చల్ల నూర్పు నిగిడింపవే యింక, మలయమారుతంబు మలయనోడు.
- వ. అని ధైర్యంబు పట్టుకొల్పిన నమ్ముద్దియ తనవేదన దీటుతెటంగు చెప్పంబూని
 వ్రీడావశంబున నోడి మారుప్రేరణం దవులుకొని చెలిం జూచి. ౧౮౬
- క. ప్రథమముననుండి చిత్తవ్యథ యెఱుఁగును ప్రాణసఖి వలనై నమనో
 రథ మొకగూర్చక యీమ, స్తథుబారికిఁ ద్రోవ నీకు నాయం బగునే. ౧౮౭
- క. రతిపతికిఁ దోడుపడి యో, చతురిక వెనువెంట మందు చల్లుచు నన్నున్
 బతిమాలించెద వకటా, హితులుం బగవారిఁ గూడి రేమనవచ్చున్. ౧౮౮
- వ. అనిన నోయమ్మ నీ నెమ్మనంబున నింత యుష్మలికం బేల నమ్ము మతనిం దెచ్చెద
 నూటడు మని చతురిక మనోహారిక యను సఖిం జూచి యీచేడియ గౌరీ

1. దోఁబుట్టుకొటంబుమీ-కొటంగదా.

ధామంబున జీమూతకేతు కుమారు సుకుమారుం జూచి వలచినయది యది
మనరాజున కెఱింగించుట విచారం బగునే. గగిం

క. చెప్పిన బతి గోపించును, జెప్పకయుండినను బాల చిక్కి మనకుం
దప్పులు దొలఁగునుపాయము, చొప్పుకు నేదేని బ్రతుకుం¹ జూడఁగ వలయు.

క. అని తలపోయుచు నుండఁగ

వనజంబులు వెలయు గుముదవనములు సొలయు

గనుకని చీకటి పొలియఁగ

దనరుచి డివిగలయఁ బొలయఁ దపనుడు పొడిచె². గగి3

సీ. ఆవేశఁ జతురిక యనువునఁ బ్రాణంబు నిలుపంగఁబూని యానెలత లేపి
యిష్టునిఁ గూర్చెద నేతెమ్ము గౌరినివాసమ్ముకడ కని యాసగొలిపి
కొని చని మాధవీకుంజంబులోపలఁ జల్లని పల్లవశయ్య నునిచి
వగవకు జీమూతవాహనుం దెచ్చెద నని నాలు గడుగులు నడచునంత
నెమర మదనుచేత హృదయసూతాపంబు, పొదలఁబువ్వుఁబొదలమెదలఁబూని
సంగడినిఁ గూడి యుగనఁ దలఁచుచు, బలవరించు నతనిపలుకు వినియె.

వ. అది యె ట్లన్నను. గగి4

డి. మారుని మోహనాస్త్రము, సమస్తవిలాసవిహారభూమి, శృం
గారరసంబుతేట, తొలుకారుమెఱుంగులపుట్టినిల్లు, సం
సారసుఖంబు లేమొలక, చక్రదనంబులలోక కాళబం
గారముచేగ, యాతరుణి కన్నులపండువ గాదె చూచిన⁵. గగి5

క. నెఱిచెడి యింటికి జనునా, తటి మొగమున కెగయు తేటిదాఁటునకై తా
జెఱికడఁ బెడమటి చూచినఁ, జుటుకుననానెఱునునాఁటఁజూ పెనుదూపై.⁶

వ. తన్నూలంబుగా మన్మథుండు బాణవిరహితుండయ్యె నని తదనంతరంబ.⁷ గగి6

క. మదనుని యేనమ్ములు నా, హృదయాగ్నిని భస్మమయ్యె నిదిమొదలుగ నీ
పడునాలుగులోకములుచు, బ్రతుకుం గదా వీనిచేతిబాధకు నెలి యై. గగి7

క. మధుకర తన్మఖపంకజ, మధుకరభావమున మిగుల మత్తిల్లి సుధా
మధుర మగు నావధూమణి, యధరము చవిచూడఁ గలుగునా యిఁకనాకు⁸.

వ. అట్టిబోటి కూటమిలేక మదిం గంది కుంది బ్రతుకుకంటె బ్రాణంబులు దొ

1. చొప్పుకునేదేనిబ్రతుకు చి. నూ. తప్పుదుయేపనియైనను ముప్పువుచునకేమియైన మోసము
చ్చుక 2. క. మనసిజునియేపు జాఱఁగ...తనరుచి డివిగలయ బాలతపనుడు పొడిచెక. 3. నె, న
రునాటంజూపె మన్ననంబడమటై. చితికునఁ బెడమరిచూచిన, నెఱుసఖిఁజేరిననాగనె 4. తన్నూ
లంబుగాఁ బెడమటిచూచిన మన్మథుండు తెగఁజూచుట లోకోపకారంబయ్యె.

అంగుట మే లనిన మధుకరుం డోకుమారకంఠీరవ యింతలో ధీరత్వంబు విడు
తురే నావుడు నభిమానించి. ౧౬౧

క. పూదినరసాలభూజము, జూచితః జంద్రాతపమ్ముః జొచ్చితి నిన్ను
నీచేతికదళిదళముల, వీచోపులగాలినుటి వీరుడఁ గానే. ౧౬౨

వ. అనునెడం జతుఃక డగ్గతి తనచెలి వల పెఱింగింపం బూని. ౧౬౩

క. వీరుడవు మేరుభూధర, ధీరుడ వత్సంతదానదీక్షాజితము
దారుడవు భూరికరుణో, దారుడ వయితేని బాల దయఁ జూడుమింక. ౧౬౪

వ. అని మఱియును. ¹ ౧౬౫

క. మలయాచలసానువుపై, మలయుచుఁ జరుదేర గౌఁమిదిరమున ని
ర్మలమశుడ నైన నిను మా, మలయవతీకన్య మాచె మానముదూలక.

క. అది మొదలుగ మరునమ్ములఁ, జెదరినధైర్యమునఁ జేయి చెక్కిట నిడి స
మృద ముడిగి మనము నీపై, గదియించును జూడ్చి బాష్పకణములుదొరఁగక.

క. భావజనిభుఁ డగు నాతని, భావంబునఁ గూర్చి నిలిపి పరిరంభణసం
భావన సుఖ మొనగూర్చెను, దైవము నాపాలఁ గలుగదా యని తలఁచుక.

క. అనిమేషంబునఁ బ్రియుని, గనుఁగొనఁగాఁగోరుకన్నుఁగవ కడ్డము వ
చ్చినఁ దనుఁ గోపించు నొకో, యని కన్నులఁ జేర నిద్ర యలుకుచునుండుక.

క. విను గడు సన్నం బగునీ, మనముఁ బ్రవేశింప నిదియ మత మగు సని డ
స్సెనొకాక యనఁగ నంగన, తనతనువునఁ దనువు లేక తనువైయుండుక.

క. సారసములు నారసములు, హారంబులు కంటకప్రహారంబులు క
ర్పూరము విషపూరము శృంగారము బుగార మయ్యెఁ గామినిమదికిక.

క. నేనుం దానును నొక్కటి, గా నుండఁగ నొరునిఁ దగిలెఁగా యనుచు నుదా
సీనంబు వీడుకోలుగ, మానినికి² లజ్జ దలఁగె మరు బేలుమునక. ౧౭౧

క. పలికె బాడసూపెఁ బ్రియుఁ డదె, పిలిచె ననుం గీరచంద్రపికములయెడ నా
గ్విలసనరవములుఁ బలుకులు, మొలతేరఁగ సుభ్రమించు మ్రొక్కును లేచుక.

క. మోహమున మృత్యుభావల, దాహముపె ల్లెఱుఁగలేక తనప్రాణంబుల్
దేహమునఁ గలుగుటకు సం, దేహముగాఁ జెయ్యలుడిగి దృష్టి మొగుడ్చుక.

క. సతి విడిచిన ప్రాణంబులు, పతి నిుపఁగ నుండె నేఁగఁ బాడియె యతఁ డీ
యతివ డిగవిడిచి తలఁగిన, నతివేగమ తలఁగి పోద మని యున్న వనా. ౧౭౨

క. భేదరవంశవిభూషణ, యేచోట వసింపలేక యెత్తుఁబయన మై
నాచెలిప్రాణంబులునినుఁ, జూచిన తొవుననయెదురుచూచుచు నుండుక.² ౧౭౩

1. ఈక్రింది దశావస్థలకందములు. 2. పది, గోచరమగు కావులేక గొంతుచునుండుక.

- మ. అని చెప్పంగ లతాగృహంబుకడఁ బ్రాణాధీశుచే నేడు మ
న్నన లే దిం కిట నెన్నిజన్మములకై నన్ భర్త జీమూతవా
హనుఁ డాఁగాత మటంచుఁ దీఁగెయిదిలో నాబాలకంఠంబుఁ దూ
ర్చిన లోకాంబిక యైన యంబిక కృపం జేపట్టి తా ని ట్లనున్. ౧౭౭
- క. హృద్యాకాణికి యీమర, ణోద్యోగం బుడుగు బాలుఁ డు త్తముఁడు యశో
విద్యోతితుఁ డధికాయువు, విద్యాధరచక్రవర్తి పిఠుఁ డానీకున్. ౧౭౮
- ప. అనిన ననుమానించునెడ నచ్చతురీకయు వియచ్చరకుమారుండునుం బట తెంచి
కంఠంబున నున్న లతాపాశం బూడ్చి భుజలతాపాశంబిడి యింత తెంపు సేయు
దురే యే మిదె వచ్చుచున్నవార మని బుజ్జగించిన నుజ్జీవిషు వగు నజ్జోటి
లజ్జామజ్జదవనతాననాబ్జ యై పులకించి గురుని యనుమతి లేమిం గొందలపడు
నెడ మనోహరిణి యనుసఖి వచ్చి గౌరీప్రసాదవిభవం బిట్టిదిగదే యని. ౧౭౯
- గీ. అమ్మ నీవు గోరినట్లు మీతండ్రియు, నితని కిచ్చెద నని యెఱుంగఁజెప్ప
మీకుఁ బెండ్లి సేయ మీత్రావసువునకు, నానతిచ్చె నటకు నరుగుదెమ్ము. ౧౮౦
- గీ. అన్నమాటఁ బొంగి కన్నులఁ బ్రియునికి, గన్నె మ్రొక్కి యేగె నన్నకడకుఁ
జిత్త ముల్లసిల్ల జీమూతవాహనుం, డాత్మగురులకడకు నరుగుదెంచె. ౧౮౧
- ప. తదనంతరంబున మీత్రావసుండు జీమూతకేతుం డున్నకడకు వచ్చి యవ్వధూ
వరుల పరస్పరానురాగం. బెఱుకపడం జెప్పి స్థాపించి తదనుమతి వివాహవేళ
నిశ్చయించి నానానగరనివాసులైన కిన్నరకింపురుష గరుడగంధర్వ సిద్ధసాధ్య
విద్యాధరులం గూర్చి యుభయవర్గంబులుగా నేర్చి సకలశృంగారాభి రామం
బుగా నొనర్చిన కళ్యాణముడపంబున నున్ననురేంద్రాదిసురలు వధూవరులం
జూచి సదృశకులవయోరూపలావణ్యంబులు గల మిథునంబుం గూర్చుటకుం
బితామహునిం గొనియాడుచుండ. ౧౮౨
- సీ. అప్పుడఁ స్త్రీలుకళ్యాణగానంబులు తెఱఁగొప్పఁ బాడఁగా దివ్యమునులు
ప్రకటించి మంగళాష్టకములు చదువంగ రత్నములుం దలఁ బ్రాలుగాఁగ¹
నగ్నిదేవుండు ప్రత్యక్షమై సాక్షిగాఁ దగ బ్రహ్మమునులు మంత్రములు సెప్ప
నిర్జరకాంతలు నివాళిభులిడఁగల్గవృక్షంబు లొగిఁ బుష్పవృష్టి గురియ
సురలు పరిణమింప సురదుందుభులు మ్రోయ, నారదుండు దీవెనలుగఁ బాడ
విశ్వమెల్లఁ బొగడ విశ్వావసునికూఁతుఁ, బరిణయించె ఖచరవరసుతుండు.

1 చేతనఁబ్రాలుగాఁగ 2. వాసుకిసుతులునివాళింపఁగా. నిర్జరకాంతలు నివళింపఁగా.

- గీ. పరిణయోత్సవంబు జరిపి సిద్ధవిభుండు, గారవమున నెల్లవారి ననిపె
 స్త్రీసమేతుఁ డైన జీమూతవాహుండు, గురుపదాంబుజములు గోరి చనియె.
- క. జనకుని యనుమతిఁ గతిపయ, దినములు రతితంత్రగతులఁ దేలుచు వనితా
 జనతానురాగుండై చందనగిరిపై నతఁడు మనము దనియ సుఖించెన్. ౧౮౧
- ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు ప్రణయాన్వితుఁ డౌ తమభావఁ గూడి ప
 ర్యంతవనాంతభూమిఁ గలయం జరియించుచు వింతకాంతి న
 త్యంతసముజ్జ్వలం బయిన యస్థిసమూహముఁ గాంచి పర్యత
 ప్రాంతమున న్నరదృ ననిధం బది యేటిది బావ నాపుడున్. ౧౮౨
- వ. అతం డి ట్లనియె. ౧౮౩
- క. షక్షీంద్రుఁడు పక్షానిల, విక్షిప్తుఁడైన జలధి వేటాడి మహా
 చక్షుఃశ్రవణముల నిత్యము, భక్షించుచునుండుఁ దొంటిపగ మొదలాటన్.
- క. ఆగరుశికి వెఱచి మహా, నాగేంద్రుఁడు వచ్చి యనుదినము నొకపాము
 స్నీగుంటికడకు నేనై, వేగమె పుత్తైతు నిక వేటాడకుమీ. ౧౮౪
- ఉ. దుర్భరపక్షపాతహాతిఁ దోయధి పాయలుగాఁగ వచ్చు సీ
 యార్భట మెల్లడ న్విని భయంబున నందు భుజంగమాంగనా
 గర్భము లెల్ల నూడిపడఁగా నిది నీధవహాని¹గావునన్
 నిర్భయవృత్తినుండఁ గరుణింపుము నీకుఁ బ్రయాసమేటికిన్. ౧౮౫
- మ. అని ప్రార్థించి యహీంద్రుఁ డేగి దినమర్యాదన్ ఛేరి బంపఁగా
 వినతాపుత్రుఁడుఁ దించు నుండు నవి భావింప న్నతాసంఖ్యముల్
 విచు మాతెల్పు తదస్థికూటము జగద్విభ్రాత మితార్థవృత్త వ
 ర్తన మిచ్చో మనసంబున నిలువ యుక్తంబౌనె లోకోత్తమా. ౧౮౬
- గీ. అనుచు దానశూరుఁ డగువానిమది నొండు, పుట్టకుండ మరలి పోద మనుచుఁ
 బిలుచునంతఁ దండ్రి పిలువఁ బుత్తెంచినఁ, బాసిపోయె సిద్ధపతిసుతుండు. ౧౮౭
- గీ. అంత నక్తుమారుఁ డహిరాజు మది దూతి, గరుడవలన నురగమరణములకు
 మూల మయ్యె దాన నేలికతన మెద్ది, యేది పెద్దతన మదేటితగవు. ౧౮౮
- క. అకటా నాగేంద్రుఁడు స్తు, క్తక జిహ్వలు రెండువేలు గలుగఁగ నొకనా
 లుకనైనఁ దన్నుఁ దిని స, ర్పకులము రక్షింపు మనుచుఁ బలుకం దగదే ౧౮౯
- సీ. అని కరుణాకరుండై యేగుచో నొక్క వృద్ధకామిని పుత్రువెనుకఁ దగిలి
 హాశంఖచూడ వంశాధార యోయన్న నీచిన్నిమో మెందుఁ జూచుదాన

- పక్షినాయకుబాడి బడద్రోచి యే నెట్లు నిలుతుఁ బ్రాణబుతో నీవు సనఁగ
బుధువు లుదఱుఁ బగఱ కొప్పించిరి యింకిట నీకు దిక్తెవ్వ రయ్య
యనుచుఁ బలవరింపఁ గనుఁగొని యది దాని, జననిగా నెఱింగి మనుషబూని
నీనిఁ గాచువాడ వెఱవకు మోయమ్మ, యనిన గరుఁడుఁ డనుచు నబల బెగడి.
క. పైచీరఁ గొడుకుఁ గప్పినఁ, జూచి యతం డేను వినతసుతుఁడంగా నే
భేచరకులజుడ సీసుతుఁ, గాచెద బెగ డుడుగు నన్ను గరుడనికిత్తు. ౧౯౬
వ. అనిన బెగ డుడిగి యప్పుడతి యిమ్మాట యింక నొకమాటాడుఁ డనిన సతండు
నవ్వి. ౧౯౭
క. నేలయు నుదకముఁ దేజము, గాలియు నాకసము నెఱుంగఁ గాచితి నాకై
కో లిదె రెం డాడఁగ నా, నాలుక మీకులమువారి నాలుక లటులే ? ౧౯౮
ఉ. మేరువు సంచలించిన సమీరుఁడు నిల్చిన భూమి గ్రుంగినం
దారక లెల్ల డుల్లిన సుధాకరుఁ డగ్నికణంబు లొల్లిన
న్వారిధి లింకిన న్నభము వ్రాలిన భానుఁడు చల్లనైన నం
భోరుహసూతి దప్పినను బొంకుదునే మునుపాడి క్రమ్మఱ్ఱ. ౧౯౯
ఉ. నావుడు నాగకాంత కరుణాకర యోఖచరేంద్ర నాసుతుం
గావఁగఁ బూని వచ్చితివి కన్నతనూజునికంటె నీయెడ
భావము సార్ద్రమైన మది పన్నగవైకి నిన్ను నిచ్చి యే
త్రోవల నేఁగుదున్ బ్రదుకు త్రోవ విచారము లేదు నా కింక. ౨౦౦
గీ. అన్న నీకు నతిచిరాయువు గావుత, మన్న శంఖమాడుఁ డతనిఁ జూచి
కరముఁ జోద్యమంది కరములు మొగిడించి, విన్నదనములేక విన్నవించె.
క. వసుధఁ గొఱగాని కడుఁబా,లసులము పులుకాసిపుష్పలము¹ మాకై నీ
యసువులఁ బగఱకు నొసఁగుట, కసవునకై రత్న మమ్మఁ గడఁగుట గాదే.
శా. సంసారాటవిలోపలం గలవు మత్సమాన్యముల్ వర్ధముల్
హింసామూలము లైన జుతువు లసంఖ్యేయంబు లోభేచరో
త్తంసా నీకెవయైనవారు గలరే ధర్మాధికు ల్వంచలో
హంసాసకము లేదుగాక బకభేకాఘంబు లేకుండునే. ౨౦౩
క. మావంటివారి నూర్పురఁ, గావఁగఁ జాలువపు నీ వొకనిఁ గాచుటకున్
జీవం బిచ్చిన నార్తుల, కేవెరవున బ్రదుకవచ్చు నెడరైన యెడఁ. ౨౦౪

- క. మాకులమువారు విడిచిరి, నీ కీకృపసేయనేల నీచుట్టమనే
శోకమునఁ జావకుండఁగ, నీకాంతను ముసలిఁ గావు మితియు చాలుక. ౨౦౧
- చ. అనవుడు భేచరేంద్రసుతుఁ డచ్చెరువంది ఘోరద్రువదనా
విను మిది యేల నాపనికి విఘ్నము చేసెద వింతకాల మీ
వనమున నర్థి వేడమి దివానిశము ల్లదిఁ గుండుచుందు నేఁ
డనఘ పరోపకారసమయం బిటు గల్గిన నుబ్బి వచ్చితే. ౨౦౬
- చ. తనయులు భార్య లన్నలును దమ్ములుఁ జుట్టలు సంగడిండ్లు యా
వనము ధనంబు నంచు మది వారక ప్రాణములైన నిచ్చి తా
ననదను నార్తు దీను శరణాగతుఁ¹ గాపనివాఁ డజాగళ
స్తన మని యుండు వానికి యశంబును ధర్మము నెట్లు చేసుకొనన్. ౨౦౭
- ఉ. లావు భయార్తరక్షణము లాభము పుణ్యము దేహశుద్ధి స
దృఢము భూషణం బెఱుక ధర్మము సత్త్వప ప్రాధవంబు సం
భావన పాడి సత్యపరిపాలన మే లుపకార మెయ్యెడక
భావన కీర్తి యాయువు శుభంబు నిజావులు ధాత్రిలోపలక. ² ౨౦౮
- క. జాణ “లనిత్యాని శరీరాణి” యుచుఁ దెలిపి చెప్పురా³ భువినాత్మ
ప్రాణులు లిచ్చి యార్త, త్రాణం బొనరింపవలయు ధర్మజ్ఞులకు⁴. ౨౦౯
- గీ. నీవు లేవేని నొరులకుఁ గావవశమె, ధన్య నీవు బ్రసికిన నీతల్లి బ్రదుకు
నదియ కారణముగ నైరి కడ్డపడుచు, నీవు గోరిన యట్ల యీనెలఁతఁ గాతు.
- గీ. అనుచు వధ్యచిహ్నమైన రక్తాంశుక, మడిగి మ్రొక్కించిత నతని నిల్పి
యేల భేచరేంద్ర యిదివ్యదేహంబుఁ, బాముకొఱకు విడువఁ బాడియవునె.
- క. ఊణీమండలమునఁ గల, ప్రాణుల కెడరైన నడ్డపడుచుఁ దదీయ
త్రాణం బొనరించుచు నీ, ప్రాణులులతోడఁ గీర్తిఁ బడయందగదే. ౨౧౦
- గీ. శంఖధవళ మైన శంఖపాలకులంబు, శంఖచూడు చేతఁ జాలఁ గందె
ననఁగ మీఁదఁ బుట్టు నడకీర్తి నాకది, చావు గాదె బ్రదుకుత్రోవ యేది. ౨౧౩
- ప. కావున నన్ను మన్నించెదవేని నీతెంపు మాని మరలు మని పునఃపునఃప్రణా
మంబు లాచరించి యాతని వేడికొని తల్లిం జూచి యోయమ్మ నెమ్మనంబున
బమ్మరింపకుము నాకెన్ని జన్మంబులనైన నీవ జననివి గ మ్మని మ్రొక్కి వీడుకొని
దేవతాప్రణామోన్ముఖుం డై చని యాపొంత. ౨౧౪

1. ననద ననాథు నార్తు శరణాగతు. 2. చా వపకీర్తి యశంబు నిజావులు హీనజంతువుల్.

3. యుండరా. 4. తత్త్వజ్ఞులకు.

- క. గోకర్ణ రాజకంకణు, గోకర్ణ నివాసుఁ బాపగుణగోకర్ణుఁ
గోకర్ణ శాయమిత్తుని, గోకర్ణ శేష్యునిఁ జూచుకోరికి నేఁగెన్. ౨౧౧
- సీ. అట భేచరాత్మజుఁ డార్తునిఁ గాచుట చేకూరు తెల్లని చింతనొంది
యర్ణవతీరగోకర్ణంబునకు వాఁడు చని వచ్చునంతకుఁ జరఁ దలంచి
యత్తనా రిచ్చిన యరుణాంశుకంబులు వధ్యచిహ్నమునకు నలనుగాఁగఁ
బులకించి చని వధ్యశిలయెక్కిమదిఁజొక్కి¹ గారుడాగమనంబుఁ గోరుచుండి
తల్లి కనకవతియుఁ దండ్రి భేచరవతి, కాంత మలయవతియె గాఁగనాకు
నీపరోపకార మెల్లజన్మంబులఁ, గలుగ వలయుననుచు దలంచునపుడు. ౨౧౨
- మ. గిరు లల్లాడఁగ నర్హుతేరు దొలఁగం గీర్ణంబులై మిటిపైఁ
దరువుల్ గ్రద్దలభంగి నాడఁగ సముద్రం బెల్ల ఘూర్ణిలఁగాఁ
హరిదంతంబులు పక్షకాంతి నవసంధ్యాల్లీలఁ గీలింపఁగా
గరుడుం డార్చుచు వచ్చె నచ్చటికి నాకారంబు ఘోరంబుగన్. ౨౧౩
- ఉ. వచ్చి యతుడు మస్తమున న్రయ్యలు వారఁగఁ దన్ని ముక్తునన్
గ్రచ్చి వియత్పథంబునకుఁ గొంచుఁ జనంగఁ గిరీటరత్నముల్
చెచ్చెర మాంసఖండముల చెల్విన భూమిఁ బడంగ నిచ్చులో
మెచ్చి కుమారకుండు ధృతిమేరువు మే లొనగూడె నా కనన్. ౨౧౪
- ఉ. అంబరసీమనుండి మలయాద్రి శిలాస్థలి న్రాలి యేకచి
త్తంబున మాంసఖండములు దర్పము గ్రమ్మగఁ బ్రెంచి మ్రొంగఁగా
నంబరచారినందనుఁడు హర్షరసంబున మేను వొంగ వ
క్రాంబుజ ములసిల్లఁ బులకాంకితుఁడై విహగేంద్రుఁ జూచినన్. ౨౧౫
- వ. అంతఁ బక్షింపుండు. ౨౧౬
- ఉ. వేదన మేను స్రుక్త దరవిందముకాంతిఁ దొలంగ దాననం
బాదరణంబు నాయెడ మహాఘన మైనది యంతరంగ మా
మోదతరంగితంబు నిజమూర్తివిలాసము దివ్య మిట్టి కా
కోదరజాతి లేదు సుగుణోత్తమ యెవ్వఁడ వీవు నావుడున్. ౨౧౭
- ఉ. ఎవ్వఁడ నైన నేమి² మది నిన్ని విచారము లేల నీకు నొం
డెవ్వఁడు భక్షణం బగు నహీశ్వరబంధువు³ గాక యియ్యెడన్
కువ్వము దప్ప దంగలత మానవు గంటుల రక్తపూరముల్
క్రావ్వినమాంస మున్నయది కొమ్ము భుజింపు భుజంగమాంతకా. ౨౧౮

1. వడిఁజొంగి, 2. నైతినేమి, 3. నహిండులఁ దిందువు.

- క. అనునెడ నాగోకర్ణే, సునకు బ్రణమిల్లి శంఖమాడుడు మగుడం
జరుచెంచి వధ్యశిలమీఁద నవం బగు రక్తబిందుతతిఁ బొడఁగాంచె. ౨౨౩
- గీ. కాంచి మున్నుతండు వంచించి వచ్చుట, తెలిసి తన్నుఁ దాన ట్టికొనుచుఁ
గులముఁ గావనైతి గురునాజ్ఞఁ దప్పితి, నన్ను డాచి యొకని మన్నిగొంటి.
- గీ. ఇట్టి కష్టజీన మేటికి నా కని, చాఁ గడంగి యచటి కేఁగుదెంచి¹
భేదరేంద్రతనయుఁ జూచుచుఁ దలయూచి, భుజగవైరిఁ జూచి భుజగవరుడు.
- మ. విసతానందన దీనరక్షణవరు విద్యాధరేంద్రాత్మజం
దిన ధర్మం బగునే సహింపు మకటా దృష్టింపవే పాములం
దినవే యాచవి మున్నెఱుంగవె భవద్భీతాత్ముడౌ రాజుపం
పున నే వచ్చితి నాగపుత్రుడ ననుం బోసక భక్షింపుమా. ౨౨౬
- వ. అనిన గరుడుడు పడియున్నయక్తు మారకుం జూచి నే నెఱుంగనైతి నీ కీదుర్భ
రఁబోద్యోగం బే యవపుడు నతు డే మని చెప్పుడు నాయత్నం బంత యు
విఫలం బయ్యె. ౨౨౭
- క. వికలము లగుప్రాణంబుల, నొకయుపకారంబు సేయనోపును నని కొ
తుకమున నినుఁ గొలువఁగ వీఁ, డకటా యవసానవైరి యై చనుదెంచె.
- చ. అనునెడ శంఖమాడుడు రయంబున డగ్గట వచ్చి యెత్తి యో
ఘనకరుణార్ద్రమానస యకారణబాంధవ సత్యసంధ యీ
విసతసుతుడు నీ వనువివేకము లేక యహింసఁ డంచు నీ
సునఁ దెగటార్చె నొక్కొ యనుచుం దను వంటఁగఁజేర్చి యేడ్వఁగఁ. ౨౨౯
- గీ. వధ్యచిహ్న మైనవసనంబుఁ జూచితి, నెఱుంగనైతి నీతఁ డెవ్వఁ డనిన
వ్యోమచరవిభుండు జీమూతవాహనుం, డనుడు వెఱఁగుపడుచు నడలి గరుడి.
- క. మందరతలమున హిమవ, త్రందరముల మలయసీమఁ గైలాసమునఁ
బృందారకసుందరు లానందంబునఁ బాడు ఖచరనందనుఁ డితఁడే! ౨౩౧
- క. కడుఁ బుణ్యం డగు నీతని, మడియించిన శోకవహ్ని మడియుట కంటె
సుడిగొని జడనిధి నుడికెడు, బడబాగ్నిం బడుదుఁ గడిదిపాపం బడఁగఁ.
- సీ. అనుడు సంతకమున్న తనయుకిరీటరత్నంబు కోడలియంకతలముమీఁదఁ
బడిన నాపడఁతుక పతిశేఖరం బని బెగడుచు ముందటం బెట్టె నంతఁ

1. పోఁ గడంగి యచటి కేఁగుదెంచి- చావదలచి యచటి క్రేవవచ్చి.

- గాంతయుఁ దాను నిర్ఘాతపాతం బైన తరువుకై వడిఁ గూలి తడసి తెలిసి
 ఫణిఫణామణి యని భావించి సుతునిదిగాఁ జూచి తన్నృతి గలుగు తెఱిగి
 మూర్ఛకొందుచుకోకాగ్ని మునిగిమునిగి, యాలుఁగోడలుఁదనతోడనడలినడువ
 మారుతప్రేరితం బగుపూరిబామ్మ, భాతి నేతెంచె జీమూతకేతుఁ డటకు. ౨౩౩
- వ. ఇట్లు చనుదొచి యట గురుజనప్రాణభయాకులుం డై నెత్తుట జొత్తెలిస యరగ
 కుమారునిహూఁద నొరగిన కుమారుమ్రొల వ్రాలి. ౨౩౪
- సీ. ఓయయ్య మీ బావయును నీవు నాకుచు నున్నార లని నమ్మి యుండఁగాక¹
 దవ్వేగనిత్తునే' తడవిన రానైతిఁ గులరత్న మా నిన్నుఁ గోలుపడితి
 రాజ్యంబు విడిచి యరణ్యంబుఁ జేరియు నీసేవ సౌఖ్యంబు నెగడఁగంటి
 సద్భక్తి సేయవే సరగున నోయన్న² చెడుగుఁబాముల కేల జీవమీయ
 గరుడనఖముఖాగ్రహూతుంబునకుఁ జొరఁ, బూనె మెత్తనైన మే న దెట్లు
 మాకు దిక్కుగలరె యొకరుణాకర, చీకుచేతికోల చిన్నికట్ట³. ౨౩౫
- వ. అని పలవరించుచు మేనంటి చూచుచుండఁ గనకనతియుం గనుఁగవ నశ్రుపూ
 రంబు తోరంబుగాఁ బెదవులు దడుపుచు మొగము వెలవెలం బుచ్చుచుఁ గో
 డలిం గూడి గోడాడుచు. ౨౩౬
- సీ. ఓతండ్రి యందఱ నొక్క పెట్టునఁ జూపఁ గడఁగితి వొకపాముఁ గావఁబూని
 ధనకనకాదలు తనియ నిత్తురు గాక ప్రాణంబు లొసఁగెడుప్రభుఁడు గలఁడె
 తనతల్లికడుపు చల్లన చేసికొన నోపి శంఖచూడుఁడు నీకుఁ జా వొనర్చెఁ
 జీకుపట్టినకోల యీకుమారుం డని గరుకుని కేహాకో కరుణలేచు
 దైవమేల యిట్లు ధలఁచె నే నెట్లోర్తు, నేమిసేయుదాన నెందుఁ జొత్తుఁ
 బాసి యేఁగఁ దగునె మూసినముతైమ, పంజరమ్ముచిలుక పసిఁడిబామ్మ. ౨౩౭
- క. మలయవతిమీఁదిప్రేమము, మలయించెనె దైవ మిట్లు మ మ్మెడచేసెం
 బలుకొకటి బ్రాతి చిలుకల, కొలికీ నాచండమామకూనా నీకున్. ౨౩౮
- వ. అని విలాపింపంగఁ బ్రాహ్మణికి శంకించెద రని తన ప్రాణంబులు చిక్కిబట్టి య
 ల్లన కనువిచ్చి జననీజనకులం జూచి. ౨౩౯
- క. గురులార మీరు నాకై, పురపురం బొక్కంగవలను భువి “ధర్మస్య
 త్వరితాగతి” యనుపలుకునఁ, బరహిత మొనఁపఁగంటి బ్రదు కిది గాదే.

1. నున్నారటంచు నే నుండిఁగాక. 2. ధర్మైకనిరక. 3. సద్భక్తిసేయ వేసరితనా యో
 యన్న. 4. చెబుకుచేతికోల చిన్నికూన.

- ఉ. అస్తిగృహంబు దేహము పురాశలఁ జిల్లులు వోవ స్తుక్తి రో
గస్థితిఁ జిక్తి చచ్చుట ధికం బగుమోసము గాక, దానిలో
నస్థిర మైనప్రాణమున నగ్గువ¹ మిక్తిలిగా జగంబునన్
సుస్థిర మైనక్షీరఁ గొన జూచిన లాభమునం గొఱుతయే. ౨౮౦
- వ. కావున వగ పుడిగి నాగకుమారు నాకుమాఱుగాఁ దలంచుకొనుం డని సా
యాసకృతాంజలియై యంత్యప్రణామం బొనరించిన సనినయానతుం డై విన
తాసుకుం డోకుమారచంద్ర నాయజ్ఞాననిద్ర దొలంగె నీధైర్యసాహసపరో
పకారగుణంబులం బరిణమించితి నాకేమిహితం బాసతి మ్మనిన. ౨౮౧
- క. దయసేయుము పాములపై, భయభీతులఁగావు ధర్మపథమునఁ జరు ని
శ్చయ మిది దురితము దీనను, లయ మగు నుదకమునఁ బడ్డలవణముభంగిన్.
- క. అని చెప్పి శంఖచూడా, వినుమా గురుజనులసేవ విడువకు మిఁక నీ
జనని కడు బెగడకుండఁగఁ, జనుమీ యని పలికి హృదయజలజములోన్.
- క. రుద్రునిఁ దలంచుచు గీర్తిసముద్రుండు పరోపకారమున నలసిన యా
ముద్ర తన మేనఁ దోఁపఁగ, నిద్రించినకరణి దీర్ఘనిద్రం జెందెన్. ౨౮౨
- వ. అంతం దత్సహచరీసహితు లయిన జననీజనకులు తమ యరోముఖిశిరోఘాత
హాహాకారమహారావంబులు మలయగహ్వరంబున నుపబృహితుంబులైదిక్కు
లు పిక్కుటిల్ల బిట్టేడ్చుచు మూర్ఛిల్లుచు నుభయకృతోపచారంబులఁదెలియుచు
నలయుచుఁ బరవరించుచు. ౨౮౩
- గీ. పురము ధనము రాజ్యభోగంబు విడిచియు, మమ్ముఁ గలసి యిచట మాయనుజ్ఞ
నబలఁ గూడి పిదప నందఱు బాసి నేఁ, డొంటి నేఁగ నీకు నుచిత మగునె.
- వ. అనవుడు ననుగమనోద్యోగ గావున మలయవతీకన్య ధైర్యం బవలంబించి.
- క. ప్రాణము కొఱకై యితరుల, ప్రాణము దినుచుండు వాని ప్రాణము గావం
బ్రాణం బెడఁబాసిన నా, ప్రాణేశు డిపుడు మనలఁ బాయట యరుదే. ౨౮౪
- క. మనకుండుట యిట్లెఱిగియు, మన కుండుట తగునె యితనిమార్గంబున నా
మనమరిగెడు గతిఁ దడయక, చున మరిగెడు తెఱఁగుఁ గనుడు మఱి వగవేలా.
- గీ. అనిన శంఖచూడుఁ డుదఱచావుల, కేన మూల మైతి నితనివెంట
నరుగువాడ ననిన నాచి కాఁణ మేన, ముచ్చు సత్తు ననియెఁ బన్న గాఁ. ౨౮౫

1. అన్నవ, ఆశ్చర్య.

- గీ. నావుడు మీ కిందఱకుం¹, జావం బనిలేదు సుతునిజాడనె యేగం
గావలయు జితి వేగమె, కావింపుము శంఖమాడ కడుఁ బుణ్య మగున్.
- గీ. అనుడు నభముఁ జూచి యమరవర్గములార, ఘనపరోపకారమునకు మెచ్చి
యమృత మైనఁ జల్లి యన్నస్రాణంబులు, గావరయ్య మమ్ముఁ జ్రోవరయ్య.
- వ. అని జననజనకలు(క్రమంబున) వేడినఁ దజ్జనోపాయం బెఱింగి విహగేంద్రుం
డింద్రుం బ్రార్థించి యమృతంబుం దెచ్చి యిచ్చట విపన్నంబు లగుపన్నగంబుల
తోడ నిప్పున్నగకుమారరక్షకుం గాచెద నని పూని. అగి౪
- ఉ. పోయిందఁ బ్రాణము ల్గుడఁ బూనిక దప్పిన మేరు వబ్ధిలోఁ
ద్రోయుదు నెల్లదేవతలఁ దోలుదు నాకముఁ బట్టి పాడుగాఁ
జేయుదు నష్టదిక్పతులఁ జెడుదు మేదినిఁ గ్రిందమీఁదఁగా
వ్రేయుదు వీనిపై నమృతవృష్టి వడిం గురియింతు నింతటన్. అగి౫
- క. అని గరుడుఁ డెగసి యేగినఁ, దనయనిదెసఁ జూడలేమిఁ దడయక ఫణిసం
దనుచేత ఖచరసతి చం,దనచితు లొనరించు కొనియెఁ దత్సార్వమునన్.
- వ. అంత సత్యంతసతీమండనంబులు గైగొని మలయవతి పతిచికికి బ్రదక్షిణంబు
గాఁ దిరుగుచు గౌరి నుద్దేశించి. అగి౬
- క. ఓయంబిక యుత్తముఁ డధి, కాయువు విద్యాధరేంద్రుఁ డగుఁ బతి యనుచు
న్నాయద్యోగం బుడిపితి, నీయాతి దప్పె నింక ని న్నేమందున్. అగి౭
- క. అని దూఱంగ ముందఱఁ గాం,చనలతగతి మెఱుంగుదీఁగ చాడ్పురఁ గాత్య
యని వచ్చి పుత్రినిలునిలు, మని తత్పతిమీఁదఁ జేతియమృతము చల్లెన్.
- క. చల్లిన సూర్యవీతుఁ డై, యల్లన సుఖనిద్ర దెలియుననువుర సతఁ డు
త్ఫుల్లముఖుం డై గజముఖు,తల్లికిఁ బ్రణమిల్లెఁ దల్లిదండ్రులఁ దాన్. అగి౮
- క. మగలను మగఁ డగుదునుని, దెగఁ జూచిన శివునిదిక్కు దృక్కుల నిశి యా
మగతనమా సగముచేసిన, మగువా మాపాలఁ గలిగి మన్నించితివే. అగి౯
- వ. అని యందఱు నానంద బున వందనం బొనర్ప మలయవతి కృతాఁజలి మై.
- క. గరళము స్పృగినపతికి, స్థరణముఁ దప్పించి మెఱయు మంగళసూత్రా
భరణము గలదేవత వని, పరిచర్య యొర్చిచట్టిఫల మిటఁ గంటిన్. అగి౧౦
- క. అనిమైక్తఁగ దివి దూర్య, ధ్వను లొలయఁగ సకలదేవతలుఁ గొనియాడ
న్వినతానందనుకతమున, ననిమిషకుసుమములతోడ నమృతము గురిసెన్.

(1) కిందఱకుం.

- క. ఆయమృతంబున నస్థిని, కాయము సప్రాణ మైనకాయంబుల న
త్యాగతఃఫణమణిరుచి సము, దాయము మెఱుంగ గిడంగ నెగసె దక్షిణకరముల్.
- క. చెలులు జుట్టులు గలయూ, జెలరేగి సుధాంబుపూర్తి చెలువున బాముల్
చెలంగుచు మలయాచలమున, సెలయేఱులభంగి జలధిఁ జేరంగ బాజెక.
- గీ. అంత నమరసిద్ధయక్షగంధర్వులు, గొలువ గగనతటిన జలకమాచ్చి
సిరులు మిగుల శౌరి జీమూతవాహను, ఖచరచక్రవర్తిగా నొనర్చె. ౨౩౭
- వ. అట్టియెడ నశ్యంతసూతుస్తూతరంగు డై గరుత్మంతుడు చనుదెంచి నీకెదియి
ప్రంబు వేడు మనిన స్కర్మమాయం దురగహరణా బుడిగి దృఢప్రతిజ్ఞండువుగమ్మిం
తయ చాలు నీప్రసాదంబున నాకేమియుం గొఱుత లేదు. ౨౩౮
- క. అనదలఁ గాచితి నాగురు, జనముల ప్రాణములు నిలిచె సర్వేశ్వరిమ
న్నన గలిగె నీవు మెచ్చితి, విను రాజ్యం బబ్బెనేమి వేడెడ నింక. ౨౩౯
- చ. అని వినయోక్తిఁ బల్లి జగదంబికఁ గ్రమ్మఱఁ బ్రస్తుతించి య
జననికీ మ్రొక్కి యిష్టజనసంగతుఁ డై చని తొల్లి యున్నకాం
చనపురిఁ జొచ్చి రాజ్యసుఖసంపదఁ దేలుచు నేలుచుండె న
వ్వనితయుఁ దాను నాత్మగురువదననందితచిత్తవృత్తి యె. ౨౪౦
- వ. కావున నట్టిపరోపకారశూరుం డెవ్వఁడు గలఁడు. ౨౪౧
- గీ. విఠి మతనిఁ దొల్లి కంటి మీతని నేడు, విందు మిప్పు డొక్కవిక్రమాఘ్న
ననిన నతనిచిత్త దనుజేంద్ర విక్రమా, దిక్కుఁ డీతఁ డొక్కా తెలియు మనియె.
- చ. నావుడు నారక్కసుం డోనరోత్తమ నీ నడిగినవరం బిచ్చితిఁ బుణ్యపురుషుండవు
బొంకకు నీ వెవ్వండ వనిన నవ్వసుమతీవల్లభుడు పూర్వదేవుండవు నీ వెఱుం
గవే విక్రమాఘ్నండు నగుదు నాచరిత్రంబు జను లెఱుంగనుండఁ గృప చేసేశాం
తుండవు గ మ్మని మ్రొక్కి తదనుజ్ఞాతుం డై యజ్ఞాతభావంబున మగిడి నిజపు
రంబగు నుజ్జయినీపురంబునకుం జరుదొచె గావున. ౨౪౩
- క. ఇట్టిగుణంబులు నీ కే, పట్టున సమకూరకునికిఁ బాఠివ చను మి
టటును బొరలకు మనవుడు, దిట్టతనం బుడిగి వసుమతీపతి మగిడెక. ౨౪౪
- : పండ్రెండవబొమ్మకథ :—
- చ. మఱియుం గొన్నిదిశంబు లఁగిన. ౨౪౫
- క. కంబూపచుగళు మృగచుద, జుబానీకృతమహావిష క్యుతిసదృశ
స్త్రాబేరమచర్తాంబున, లంబోదరగురుఁ గృపావలంబునిఁ గొలుతుక. ౨౪౬

- చ. అని మదిలోఁ దలంపుచు ధరాధిపుఁ డిష్ట జనోపదిష్టమా
దివమున నెక్కఁ బూని యనుదేరఁగ నచ్చటిబొమ్మ చూచి యో
జనవర విక్రమార్కుగతి సాహసదాసగుణులు లేక నీ
కెనయఁగ దేవతాసనము నెక్కఁగవచ్చునె¹ నిల్వ నావునుక. 92
- క. అతనికడ నట్టిసాహస, వితరణగుణ మెట్లు చెల్లె వినిపింపు మనం
బలిగుణములు పండ్రెండవ, ప్రతిమ యెఱిగింప భోజపతి కి ట్లనియెక. 92
- మ. విను మావిక్రమభూషణుండు విమలోన్వినాథసందోహత
ర్జనసంపన్న జయభిరాముండు సదాచారప్రచారోచిత
త్వనయస్రాధవధర్మనందనుండు విద్యత్పాలనాకేశిసం
జనితానందుండు సాగరాంతముగ నీత్యమండలం బేలఁగక. 92
- గీ. అతనిపట్ల నర్థపతి కెనయగు భద్ర, సేనుఁ డనఁగ నొక్కసెట్టి గలఁడు
వాని కొకఁడు గలిగె దానసుందరుండు పురందరుం డనఁగ నందనుండు.
- క. ఆకోమటి కడపటఁ బర, లోకమునకుఁ జనిన నర్థలోభ ముడిగి ను
శ్లోకుండు పురందరుఁ డీ, లోకము గొనియాడ దానలోలుం డయ్యెక.?
- క. అతని దగువ్యయముఁ గనుఁగొని, హితు లందఱు వచ్చి బుద్ధి యిది గాదు
స్థితి నడుపు మహాదాఠ్యో, న్నుతి దాఢిద్రవ్యంబు వచ్చు నరపతి కైన్క. 3
- గీ. ధనము గలుగువాఁడెధన్వండుమాన్వండు, ధనముగలుగువాఁడెఘనఁడుజగ
ధనము గలుగువాఁడెతగవుల కాఘ్యండు, ధనముగలుగువాఁడె మనుజుభిభుండు
- గీ. ధనము గలిగె నేని ధర్తార్థకామమో, క్షముల నచట నచట జరుపవచ్చు
ధనముగలుగువేళ జరు లెల్లఁ దమవారు, ధనము లేనివానిమనికి చావు.
- మ. అని చెప్ప నివ్వి యష్టపరందరుండు గర్వాక్రాంతుఁడై నవ్వి యి
ట్లనియెక దానము భోగము దగవుఁ జేయు బాడి గాదేని యా
ధన మేలా మఱి లాభ మేల సుఖీక దాఢిద్రవ్యమే మేలు నాఁ
జనదే మర్హ్యుండు మంటిపాలయిన నేసాఖ్యంబు భోగించెనుక. 93
- క. మును దనకుం గానున్నది, పరివడి యగు నారికేళఫలరసముక్రియం
జననున్నది చనుఁ గరిగ్ర, క్తున మ్రింగిన వెలఁగమడుగుంజును బోలెక. 93

1. యెక్కువ నమరాసంబు వెను ద్రొక్కఁగ వచ్చునె. 2. క. ఆకాశసాగరాంతర...
శ్లోకుండు పురందరుండీ, లోకము గొనియాడ దానలోలుం డయ్యెక. 3. సమున్నతి ధనము
దొప్పకు హింసఁ దాఢిద్రవ్యమువచ్చు.

- క. లోడఁ గట్టఁ బూయఁ బెట్టఁ, గుడువం జెప్పుకురు గాక గొనకొని గడియఁ
జెడియెడి బ్రదుకున కిమియ, బాడినోసికొనంగ జెప్పు బుధులుం గలచే.¹
- చ. అనుచు ననాదరంబున నిజాపుల దూతీ యుదారబుద్ధిఁ జు
దనమృదుపుష్పవస్త్ర సనితాపరిభోగవిషక్తచిత్తుఁ డై
యనుదినమున్ ధనంబుఁ గలయ న్నెదచల్లుచు నొయ్యనొయ్య ని
ర్దనదశ నొంది నది యనుతాపము ననుమఁ గుది కుందుచున్. ౨౮
- క. మునిసిఁయూరనె కడపట, దిరియుట యని సచ్చు టనుచు ధృతిమాలి పురం
దరుఁ డొక నెపమున దేశాంతర మరిగెన్ మిత్తు లెల్లఁ దను నవ్వంగన్.
- ప. ఇట్లరిగి. ౨౯౦
- ఉ. అక్షత నక్షడౌ గల నయంబుఁ బ్రియంబు సువస్తుజాతము
జక్తనికాంతల సత్తిరసజ్ఞులఁ జూచుచు నాదరంబుతో
నొక్కొకయూరఁ గర్ణ నయనోత్పలల నిచ్చ మెచ్చుచు
బెక్కునింబు లుండెఁ దనపేరు నిజాపు లెఱుంగకుండఁగన్. ౨౯౧
- క. ఒకనాఁడు మధురలోపల, నొకచోద్యం బెఱిగి మగిడి యుజ్జయినీధ
ర్తకు విన్నవించు నని² యి,చుక రవణముతోడ వచ్చెఁ జుట్టలు పొగడన్.
- ఉ. వచ్చినవానిఁ జూచి జనచల్లభుఁ డిచ్చ చరించు భూమిలో
నచ్చెరు వేమి గంటి వని యానతి యిచ్చిని నప్పురందరు
డిచ్చకు వచ్చున ట్లడిగె నీధరణీవరుఁ డంచు నాత్మలో
మెచ్చుచు విన్నవించెఁ బతిమె చ్చొనఁగూడ యథాక్రమంబునన్. ౨౯౩
- సీ. ఈపురి వెడలి యే నెల్లతీర్థంబులుఁ దిరుగుచుఁ గేదారధరణి కేఁగి
మగిడి వచ్చుచు హేమమణిమయప్రాకారరమ్యమౌ మధురాపురంబుఁ జూచి
చని యెప్పిదం బెల్లఁ గనుఁగొని రే యొక్క ద్విజునిటిపొంత నిద్రించునప్పు
డంద ననాథ నిరాధారఁ గావరే యనుచు వీతెంచె నార్తారవంబు³
దాని క్కుల్లి మిగుల దయ గల్గియును లావు, లేమి యేమియు ననలేక యుండి
రేడకడ న లేచి యాపురజరుల న, య్యబలనార్త చెలియ నడిగి వింటి. ౨౯౪
- ప. ఎ ట్లనిన. ౨౯౫
- క. చెల్వొనరెడు పురి చేరువ, బిల్వననాంతమున రేయి భీమాకృతితో
నిల్వలనిభుఁ డొకదనుజుఁడు, చెల్వం బెరుకశల మొత్తి చెడుచు నుండున్.

1. బుధులు గలవే. 2. వినిపించెదనని 3. మహార్థరవము- చి. మా.

- క. ఆపాలతుక రేయెల్లను, నాపోవుచునుండ నసుర వాసింపగా
 నోపరు పరు లెవ్వరుఁ బృథ్వీపాలక యేను విన్న తెలుఁ గిది చుమ్మి.¹ ౨౯౨
- ఉ. నావుడుఁ జోద్యమంది సరనాథుఁ డనాథఁ గృశాంగి నంగనం
 గావఁ గడంగి హస్తమున ఖడ్గము తోడుగ నెట్టి గూడి యా
 త్రోవన యేగి దూరగతి దోపఁగ నల్లన నొక్కనాడు ల
 స్త్రీవిభవాధ్యక్షా మధురఁ జేరె నినుం డపరాత్రి జేరఁగన్. ౨౯౩
- క. మలయుచు నెయ్యెడఁ గలయుం, దెలివిపడ న్వలిఁగి భువనదీపము చనినన్
 మలినాకృతితోఁ గాటుక, మలక? క్రియ న్నభము తిమిరమయ మై పొలిచెన్.
- గీ. అప్పు డధిపుఁ డాపురాంతికవనభూమి, యమున పగిదినున్న తమముఁ జూచి
 వైశ్యతనయ నెఱవ వల దని తెలుపుచు, ననట నసురరాక యరయుచుండె.
- గీ. వాలుఁగంటిమొట్ట వాలాయ మగునాన, వాలుగాఁగఁ జీకు వాలు సొచ్చి
 వాలుపెఱికికొనుచు వాలుమగం డేగె, వాలు దైత్యనుమటి వ్రాలు దుడువ.
- క. ఈరీతిఁ గాచియుండఁగ, నారాక్షసుఁ డంత నంగనామణి మొత్తం
 గా రావముఁ వినవచ్చిన, నారాజును నాలకించి యతీరభసమునన్. 3౦౨
- క. వెఱవకు వెఱవకు తమణీ, మొఱి యాలించితి నృపాలముఁఖ్యుడ నీకై
 పఱతెంచితి బరిపరిగాఁ, గఱకు టసురఁజెడినైతుఁ⁴ గాచెదనిన్నున్. 3౦౩
- వ. అని. 3౦౪
- శా. ఓరీరాక్షస వట్టిగర్వమున నీ వుప్పొంగి దీనానన
 న్నారీరత్నము నేల నొంచె దిటు లన్యాయంబు గావించువే
 యేరా చెప్పఁగనైన మున్నెఱుంగవే యే విక్రమాద్భుండ నీ
 క్రూరత్వంబును దర్పము న్భలిమియు స్రాపార్చెద నిల్లువమా. 3౦గీ
- క. అనవుడు రోషంబున ని, ట్లను మాయాబలసమగ్రుఁ డగుదుండుభికి
 స్తనుమఁడ నోరి నరాధమ, ఘనభుజదర్పుడఁ గఠోరకరుడం జుమ్మి. 3౦౬
- క. ఆలమునఁ బందోపగతుఱ, నాలం బొనరించినట్టు లాడెద విటు నా
 పాలం బడితివి⁶ నేడు నృపాలాధమ నిన్ను భూతబలి గావించున్. 3౦౭
- క. నీకొలఁదివారియెముకలు, నాకోటలసందిఁ జక్రై నలుతునునీవే
 లోకము సొచ్చిననైనను, బోకార్చెద నిన్నుఁ బదరి⁷ పోవక నిలుమా. 3౦౮

1. బృథ్వీపాలక దీనికతము దేవర యెఱుంగున్. 2. కాటుకమలక = మసిమాటుడు.

3. మొఱిగకు వచ్చితి. 4. టసురనిపుడెచెడి, 5. ఆలమునఁబడిన, 6. నావాలనఁబడితివి. 7. పదరి.

- వ. అనిన వీరరసభీషణంబు లగుభాషణంబుల విక్రమభాషణంబును దోర్లండమం
డితారాతిరాజమండలదండిత ప్రచండభుజాగ్రమండనాయమాన మండలాగ్రధ
రుం డగుడు నదండిమగ లొండొరులం దలంపడి. 30౯
- క. మదకరులకరణి సింగపుర, గొదమలక్రియఁ బులులభంగి గురుపోతులప్ర
లదముల¹ శరభంబులగతిఁ, గదిసిరి కదనమున కవని గ్రక్కుదలంగఁ. 3౧౦
- ఉ. బంధురవిక్రమస్ఫుతబాహులు దైత్యుఁడు బార్థివుండుఁ గ్రో
ధాంధత మీటి పోరిరి దశాననుఁడు న్నఘనాయకుండు న
య్యంధకుఁడు హరుండు నర కాసురుఁడు న్నలినాక్షుఁడు స్వరా
సంధుఁడు వాయుసూనుఁడును జంభుఁడు నిద్రుఁడు బోరుకై వడిఁ. 3౧౧
- వ. ఇట్లు పోరునెడఁ బ్రభాతం బైనఁ దత్తాలోచితుంబుగ. 3౧౨
- క. క్రందటి తనతేజమున² బురందరుదెసఁ దెలివిగలుగ రాత్రించరునిఁ
స్రందించె విక్రమార్కుఁడు, సుందరి ముఖపంకజమున సొంపు నటించఁ.
- గీ. మండలేశ్వరుండు మండలాగ్రంబున, దండి మిగులఁ గలిగి దండిదైత్యుఁ
జెండి పాటవైచి చండాంశువిధమున, నుండెఁ గండ లున్విఁ గుండుకొనఁగ.³
- గీ. దిశలఁ దెలివి గలిగె దివ్యతూర్యంబులు, చెలఁగె నారదుండు మలసి యాడె
నాకసమున నిల్చి యమరవర్గము జన, విభుని మీఁదఁ బుష్పవృష్టి గురిసె.
- గీ. నృపుఁడు సంతసిలి నీరజాననఁ జూచి, పడఁతి యిట్లు కొట్టబడఁగ నీకు
నేమికతము దీని నెఱిఁగింపవచ్చునే, జెప్పు మనిన వినతి చేసి పలికె. 3౧౩
- గీ. వసుమతీరమణ యవంతిదేశంబులో, ధర్మశర్మ యనఁగఁ దగినవిప్రు
భార్యఁ గాంతిమతి నకార్యంబు గావించి, కులముచెఱిచి మిగులఁగుఱుచనైతి.⁴
- ఉ. భవ్యుఁడు ధర్మశర్మ తనబాంధవవర్గము చెప్పఁగా మదీ
యవ్యభిచార మెఱిఁగి యాత్మఁ గలంగియు, నితి దా నహం
తవ్య⁵ యటంచుఁ దె పుడిగి దానవుచేతికశాహతి స్ఫురీ
రవ్యధఁ గుండుచుండు బహురాత్రులు నీ వని శాప మిచ్చిరఁ. 3౧౪
- క. వడవడ వడఁతుచు మానము, సడలఁగ ధరఁ జూగి మ్రొక్కి శాపావధి యె
న్నఁడు నాకుఁ గలుగు ననుచుం, దడవోర్వమి విన్నవించ దయతో⁶ నతఁడుఁ.
- క. అసహాయశూరుఁ డగునొక, వసుధాపతి వచ్చి రేలు నగఁబెట్టెనున
య్యసురఁ బొరిగొన్నయప్పుడ, వెన నీశాపమునకెల్లవీడ్చో లనియె.⁶ 3౧౫
- శా. ఆశాపంబున వీనిబాఁడి బడి దేహం బెల్ల మ్రందంగ న
య్యాశాబంధముచ్చేది బ్రాణములఁ బాయంజాల కే నుండఁగా

1. జెట్టిదమున. 2 కందలిరుతేజమునను. 3. మెండుకొనఁగ. 4. కులముచెడితి మిగులఁ గు
టిలనైతి. 5. కామివీనహంతవ్య. 6. వెననీపాపమున కదియెవీడ్చోలరయఁ.

నీ శస్త్రప్రభ నాతమం బడచి మన్నించె గృహం జూడు భూ
మీశాధీశ్వర ! నీకు మే లొకటి యే నిచ్చోటఁ గావించెదన్. 3.90

నీ. ఇక్కడి గుడితూర్పు దిక్కునఁ బక్కె చెట్టున్నది దానికి నుత్తరమునఁ
బరువెడు దవున బివెక పడుమటి నెలవునఁ దొమ్మిది నిధులమీఱి
దనుజుడు దాచిన ధనము పెక్కున్నది కైకొమ్ము నామీఁదఁ గరుణసేయు
చనియెద నని మ్రొక్కి వనిత యేగిన రాజు వెఱంగంది యిక్కువ వెదకి కాంచి
దీరుఁ డైనభద్ర సేనతనూజున, కిచ్చి వేడ్ల మగిడి వచ్చెఁ బురికి
నిట్టిగుణము లేక యిది యెక్కువచ్చునే, పొమ్ము చాలు నింక భోజరాజు. 3.91
క. అనవుడు నంతకు నంతకు, విన నింపగు నతని తెంపు విని సభ యెల్ల
మన మలరంగ నవమానంబుచు³ సిగ్గును ముడివడంగ భోజుడు మగిడెన్.

ఉ. అక్షీణ ప్రతిపక్ష భావసముదగ్రాటోపజాగ్రన్తనో
రక్షోనాయకపక్షతత్త్వ ణవిహారక్షిప్త కౌక్షేయకుం
గుక్షీన్యస్తసమస్తలోకభరణక్షుణ్ణక్షయోత్తావృతి
ప్రక్షేపోచితు వాహనీకృతమహాపక్షీశు లక్షీశునిన్. 3.92

శా. ఉల్లాసోద్ధత చండతాండవవిహారోత్తుంగరంగజ్జటా
వల్లీమండలమలికాకుసుమభావప్రాప్తబాలేందుసం
పుల్లెందీవర కేణుసంగకబహితాభ్రకూలంకషా
కల్లోలోపరిబిందుమాక్షికమయాకల్పోత్తమాంగుల్ శివున్. 3.93

మాలిని. ధరణిధరవిభూషా ధర్మనిర్మాణతోషా
సరసిజభవసేవ్యా సంతతాత్మీయభావ్యా
నిరుపమనిజలీలా నిత్యకళ్యాణశీలా
పురహరహరిరూపా భుక్తిముక్తి స్వరూపా. 3.94

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఘోషోద్ర పీఠఘోటవిభాభా
దిబిరుదప్రకటచాత్రిత కళింగదేశనిరూపణామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవి
ళాంధ్రమహారాష్ట్రభూపాలరూపసూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపుర
వరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకౌటవి వెన్నయామా
త్యపుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ
విరచితం బైనసింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్థమహా
దార్యంబునుజీమూతవాహనోపాభ్యాసంబును సాహసాంకునిసాహసాదార్యం
బులును నన్నది పంచమాశ్వాసము.

ప్రథమభాగము సంపూర్ణము.

1. పరికెచ్చెట్టు- (బరి వెంకటఁ బక్కె నామాంతరము. పరికె వృక్షవిశేషము.) 2. పరువున
వున- 3. సమరాగంబును,

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయభాగము. *

షష్ఠాశ్వాసము.

—१ పదుమూడవకథ १—

- క. శ్రీకరుణారసమయ విభ, వాకరనయనద్వయ ప్రభామిత ఘననా
భీకమలస్థితసుతు విను, తాకారు వికారదూరు నఖలాధారు. ౧
- క. మనమునఁ దలఁచుచు భోజం, డను వగులగ్నమున నెక్త నరుదేరఁగ నా
సనపాంచాలిక నిలునిలు, మని జనులకు నెల్ల విస్తయంబుగఁ బలికె. ౨
- క. సత్వము సాహసమును దా, తృప్త్యును విక్రమార్తుతెఱఁగునఁ గనకే
సత్వరగతి నరుదేరఁ బ్ర, భుత్వము ఘన మానె యతని బురుడించెదవే. ౩
- క. మదిఁ దలఁచి చూడు నావుడు, విదితంబుగఁ దద్గణములు వినిపింపుము స
మృద మొదవ నిచట ననినం, బదుమూడవబామ్మ భోజపతి కి ట్లనియె. ౪
- ఉ. ఖండితనైరిమండలుఁ డఖండపరాక్రమదర్పశాలి యా
ఖండలవైభవుండు త్రిజగద్భరితామలకీరిచంద్రికా
మండితమండలాగుఁడు సమగ్రజయాస్పదబాహుయుగ్మఁడై
చండతరప్రతాపుఁ డగుసాహసభూషణుఁ డుర్వి యేలుచు. ౫
- గీ. ఆటునెలలు గడపి యంత దేశాంతర, మరిగి వనము లూళ్లుఁ దిరుగుచుండి
కనియె గంగపొంత జనమేజయుం డను, ధర్మశాలి దైనధర్మపురము. ౬
- క. ఆయగ్రహార మొయ్యన, డాయఁగ మా పైన నొక్కటఁ ద్వజునింట
రే యుండి రేకకడ నది, తోయంబులఁ గ్రుంకఁ జనుచుభూర్జటిఁదలఁచె. ౭
- ఉ. కామునిఁ గాల్చి బూడిదను గంధముగాఁ గొని యెద్దు నెక్కుచుం
బాములుఁ దోలు నెమ్ములుఁ గపాలములుం దనమేని సొమ్ముగా
గాములఁ గూడి యాడుచును గాడు గృహంబుగ నున్నవాఁడు గం
గామృత మాదలం జలికి నంత సదాశివుఁ డయ్యె నెల్లెడ. ౮
- క. అనుచుం గనుఁగొనె గృతముని, జనసంగఁ ద్వజసురంగఁ జవలతరంగ
ఘనకంకణసదంగఁ, జనితామితదురితభంగ జాహ్నువిగంగ. ౯
- వ. కని మ్రొక్కి శుచి యె సచేలస్నానంబు సేయుచు. ౧౦

* ప్రథమభాగము; అయిదాశ్వాసములు, ప్రత్యంతరము లేమిచేఁ బ్రచురింప ననువుపడలేదు;

- క. మలినుడు మై గడంగిన ని, ర్తలుఁ డా టవి చెల్లు లోకమాతా నీలో
దలఁ దడిపినఁ జలి లే దని, వెలయుట యాహరునినుదుటి వేడిమిఁజుమ్మి.
- గీ. ఒకనియడుగుఁజేరియొకనియాఁదలయెక్కి, యొకని వెంటవచ్చియొకనిఁ గలిసి
వెడలి పాటి తనుచు విందు మ ట్లయ్యు నీ, జీవనాబు లోకపావనంబు. ౧౨
- చ. అని కొనియాడుచుక జలకమాడి శివార్చన దీప్తి సూర్య నిం
పునఁ బ్రణుతించి యూచెదెనఁ బోవఁగ నీనుల కెల్ల దేనియల్
చినుకఁ బురాణవాక్యములు చెప్పెడిఁపుని జూచి యమ్మహా
జనసభఁ జేరి మ్రొక్కి సరసస్థితితో వినుచుండ నయ్యెడక. ౧౩
- గీ. దానధర్మములకుఁ బూనక తనపొట్ట, నినుపుకొనఁ దలంచుజనుఁడె పశువు
పసరమైన మెఱుఁగు బాడియాచుచుదున్ను, నంతకంటెఁగప్పుఁడండుబుధులు.
- క. వదనము ప్రసాదసదనము, హృదయము సదయంబు మాట లి పులతేటల్
మెదలుట మేలునఁ బొదలుట, సదమలవర్తనుల కివియ సహజగుణంబుల్.
- క. సురలకు ధరణీసురులకు, హరిహరులకుఁ బి యమెనర్చుయాగము లెల్ల
సరిగూర్చి యెత్తుచోటను, శరణాగతరక్షణంబు సరిగా వెందుక. ౧౬
- చ. అని చదువం బురాణవచనార్థము సత్యముగా నెఱింగి స
జ్జనులు మనంబులోనఁ గడు సంతసమందుచు నుండఁగా భయం
బున మదిఁ దల్లడిలుచును బొబ్బలు వెట్టుచు నొక్కవృద్ధకా
మిని పఱతెంచి వారలసమీపమున న్నొకచేసి యెచ్చుచుక. ౧౭
- గీ. పొలములోన జంకఁ బులి పట్టుకెవడి, వడి నెదిర్చి సంద్యవా ర్పువేళ
గంగలోన మొసలి మ్రొంగెను నాచి, ననదఁ గావరయ్య యయ్యలార!
- ప. అనుచుం బెదవులు దడుపుచు దీనవదన యె మ్రొక్కి న నక్తజంబుగా నక్తా
మిని యక్తఁజఁ జక్తఁబెట్టలేమి నక్తటా యనుచు నొక్కటియు ననలేక
విప్రజాతి గావున నొండురులమొగఁబులు చూచుచు నున్నెడ నిగుఱు
గప్పిన నిప్పు చొప్పున నున్న యప్పురుషరత్నం బప్పుడ దిగ్గున లేచి. ౧౮
- క. తల్లి యిఁక నుల్లంబునఁ, దల్లడ మందకుము మొసలితలఁ ద్రెంపుదు నీ
పల్లభు విడిపింతును నే, కిల్లొలిసి గలఁతు హలకల్లోలముగక. ౨౦
- గీ. అనుచు సభయమిచ్చి యటఖడ్గసహితుఁ డై, గంగఁజొచ్చి రాజపుంగవుండు
కొంఘ లేక యీఁది అంకెలు వేయుచు, గడిఁది మొసలిఁదృఢముగాఁదలంఁచె.

- గీ. పిడుగుకంటె మిగుల బెడిదమా నడిదంబు, పూని డాసి వేసి దానిఁగ్గుంది
యంటుఁగోత లెఱపి గంటి ముత్తించుచు, బడుగుబాఁపనయ్య వెడలనడిపె.
- క. నిజనామము దలఁచిన నం, బుజనాభుఁడు వచ్చి మొసలిఁబోగొని కరుణన్
గజపుంగవుఁ గాచినక్రియ, ద్విజపుంగవుఁ గాచి మరుజదేవుఁడు వెడలన్.
- శా. ఆవేళన్ జను లెల్ల నుల్లములఁ జోద్యం బందుచు స్త్రీలు మే
లీపీరాగణి సాటిచెప్పఁ గలరే యేవీరు లైన న్భువిన్
దైవం బీతనిపాలఁ గల్గె నని వింత ల్లాఁ బ్రశంసించుగా
నావిపుండు నిజప్రియాసహితుఁ డై హన్సించి దీనించుచున్. ౨౮
- ఉ. సాహసికాగ్రగణ్య రథసంబున నీ వరుదెంచి యస్తుహా
గ్రాహముఁ దుంచి నన్నుఁ గృపఁ గాచితి దీనికి మాటు మేలుగా
నీహిత మే నొనర్చెదను నీ వతిరుగ్లభ మంచు దీని సం
దేహము లేక కైకొనుచు దేవసమానుఁడ నీవు గావునన్. ౨౯
- క. ఓపురుషవర్య నే నొక, తాపసు దయఁ దొల్లి నర్తదాతీరమునన్
గోపాలనుం త్రజపమున, నొప్పినక్రియఁ దపము సేయుచుండఁగ నాకున్.
- వ. ఒక్కనాటి గాత్రి సుఖర్షి ప్నావసరంబున. ౩౦
- సీ. మేఘంబు కడఁబొల్పుమెఱపుకై వడినున్నపీతాంబరముదిండు బిగియఁగట్టి
తరుణాతపద్యుతి హరిచందనం బొప్ప రవిధంగి నురమున రత్న మలర
యమునాజలమ్ముపై నచురు కెత్తమ్ముల తమ్ముతా తెలిగన్నుఁదమ్ము లచురఁ
గరిరాజుశిరఃసున ఘనరత్నఖచిత మా దండచాఢ్యునఁ బీలిదండ యమర
వన్నెలన్నియుఁదనలోనివ న్నెలనఁగఁగరుణఁబొడవై నరూపశృంగారమనఁగ
గోపికల మరులుకొల్పిన తీపులాఁడు, రమణఁగనుపట్టెగోపాలరత్న మెదుర.
- వ. ఇట్లు సన్నిహితుం డై. ౩౧
- శా. ఆదేవుండు మహాప్రసన్నవదనుఁ డై యాశ్చర్యోనం గృహ
శ్రీదైవాఱఁగ నన్నుఁ జూచి తలఁపు ల్పిన్ధించు నీ కిప్పు డో
భూదేవోత్తమ నీజపంబును దపంబు న్నాత్తఁ గైకొంటి నే
నీదైవంబ ఫలంబు దీనికిఁ దగ్గన్ నిర్మించి నీ కిచ్చెదన్. ౩౨
- వ. వినుము స్ఫటిక సౌపానంబులును గనకఘంటికలును నింద్రసీలస్తంభంబులును
మహారజతకు వ్యంబులును రమ్యహృద్యంబులును చీనాంశుకధ్వజంబును గుసు
మితపర్యంతవనంబును విద్యాధరీగణంబును గామగమనంబును గలుగు ది

వ్యవిమానంబు దేహావసానసమయంబునఁ బ్రాపించు నని యానతిచ్చి చని
యె నట్టిఫలంబు నీ కిచ్చి కృతార్థుండ నయ్యెదఁ గైకొను మనిన నమ్మను
జేందుండు. 30

క. అత్యాతురుఁ డని నిను నా, నిత్యకృపావృత్తిఁ గాచి నిలిపితిఁ గాకే
బ్రతు్యపకారంబున కీ, కృత్యము సేయుదునె దీనికిం బ్రియ మేలా. 31

గీ. అనదఁ గాదుట కులనిద్య యుష్మమాకు, రాజపుత్రుండ నిదియశ్శర్మంబుగాదె
నీకుఁజేసినమేలుగాఁగైకొనకుము, త్తయికులంబుభునిచాచిత్ర మగునె.

ఉ. నావును విప్రుఁ డిట్టివచనంబుల నాతని విక్రమార్థుఁగా
భావములోపలం దెలిసి పార్థివశేఖర నేడు నీ వనం
తీనిభుఁ డౌట నే నెఱిగితి న్నటి యన్యుల కిట్టిచిత్తము
స్థావును సాహసంబు శుభలక్షణము ల్విసయంబుఁ గల్గునే. 32

చ. ఇది కడు మేలు చేకుటె నరేశ్వర ని న్ననుఁగొంటి బ్రహ్మకు
వదన భుజోరుపాదముల వర్ణము లుద్భవమందె నాల్గు చ
క్రందనమునందు విప్రులకు త్తత్రియజాతికి నొక్కవేశ మే
లొదవఁగఁ బెట్టుమం గొనుట యుం దమగోపలఁ జెల్లువీడ్వడక. 33

ఉ. ఈమరవస్థ కడ్లువడి హీనుని విప్రునిఁ గాచె నంచు నీ
మేదినిలోనఁ గీర్తియును మేలుఁ దలిర్పదె విన్నవించుచో
నాదరణంబు సేయఁ దగదా సుకృతం బిది దుష్టదానమే
కా దననేల కొ మ్మునుచుఁ గైకొనఁ బ్రార్థనచేసి యిచ్చినక. 34

ఉ. కైకొని విప్రు వీడుకొని గంగకు భక్తి నమస్కరించి కం
ధాకరవాలయోగవిధిదండసమన్వితఁ డై నృపాలుఁ డ
స్తోకమనఃప్రసాదమున జోగివిధంబున నంతనంత ను
తేకము లేక యేగి బహుదేశములుఁ గలయఁ జరించుచుక. 35

సీ. రుదిరసరోలాబరోలంబఃలకంఠకలకంఠకులవృతకలకలంబు
బంధూక బంధుసాగంధకగంధినికేతనకేతకీకేతనంబు
పరిభూతభూతప్రపంచాస్యనాగేంద్రనాగేంద్రనాగేంద్రభోగభూమి
సేకసము తేకభీకరసూకరకాసారకాసారభాసురంబు
చలపలాశపలాశరసాలసాల
తాలహింతాలశీతలోత్తాలతలము

మృగమృగాదనమృగనాభిమృగమయంబు

వింధ్యవనము సొత్తెంచె ననంధ్యబలుండు.

3౮

క. అక్షడం గడు దూరము చని, యొక్కడ నిలుచుండివాచా మొలయంగ జలమే
దిక్కున గానక చీకటి, నక్షజముగ నిండి శూన్య మగుగుడిఁ గనియె. 3౯

క. శాశ్వతముగ నాముందఱ, నీశ్వరలక్ష్మీశ భారతీశ్వరచయ మై
విశ్వజనాశ్రయముగ నొక, యశ్వత్థముఁ జూచి చేర నరుగఁగఁ గ్రిడఁ.

క. వెడఁద మొగబుచు గోతలు, మిడిగుఱును గుఱుచచెరులు మిడిమీసమ్ముల్
సుడిగొన్న వెంకటకలశో, నుడియఁగ నొక బ్రహ్మరాక్షసు గనుఁగొనియె.

చ. కని నిశ్చంకుఁడు సాహసాంకుఁడు మహాకౌతూహలుండై రయం
బున డాయఁ జని యిట్టి కాటడనిలో భూతంబవై యుని యె
వ్వనిమూలంబున నయ్యె నెవ్వడవు సర్వంబు దగం జెప్పుమా
యనిన నివ్వెఱఁ గంది వాఁడు నిజవృత్తాంతస్ఫుటి న్ననుండై. ౪౦

క. ధరఁ గలపురాణముల వ్యా, కరణంబుల శాస్త్రముల నిగమములఁ గవితం
బరిణతుండ మాళ వేంధ్రుని, పురోహితుండ జన్మపూజఁ బురుహూతుండఁ.

గీ. అశిపుకొలుపున నేఁ బరీక్షాఫలక, నగుటఁజేసియు నొకవిపుఁ దెగడి పుచ్చి
యట్టికీన నిష్ఠుఁడ బైనయడవి, జచ్చి గతి లేక బ్రహ్మరాక్షసుండ నైతి. ౪౧

క. ఈయెడ నేనుండఁగ నిదె, వేయేడులు చనియెఁ గీప విడువమ బలిమి
నీయట్టిపురుషరత్నం, బీయలజడి వాళనోపు నీశ్వరుఁడుణ్.

౪౨

ఉ. నావుడు చానిదీనవచనంబులకుం గరుణార్ద్రచిత్తుండై

భూవరుఁ డాత్మలోనఁ దలపోసి వినిశ్చయబుద్ధి నీయస

ద్యావముఁ బాళనోపెడు నెఱుంబుగఁ జిత్రమానం దలంచి నా

జీవము వేడినం గొఱఁత సేయక యిచ్చెన వేడు మియ్యెడఁ.

౪౩

చ. అనవుడు వాఁడు సంతము నచ్చెరువం గడుఁ బిచ్చలింపఁగా
మనమునఁ బొంగి పాపము క్షమంబునఁ బాయఁగ గంగలోన వి
ప్రసాదగఁ గాచి కైకొనిన పుణ్యము నీకడఁ గల్గఁబోలు నిం
పెనయఁగ ముక్తిమార్గమున నేగెద నాఫల మిమ్ము నావుడఁ.

౪౪

గీ. బ్రహ్మరక్షణమునఁ బడసిన సుకృతంబు, బ్రహ్మరక్షకుండు బక్షి నొసఁగ
బ్రహ్మరాక్షసుండు బ్రహ్మమీఠినవర, బ్రహ్మపదముఁ జేరి భవ్యుండయ్యె.

- క. నిష్పాపదేహుఁ డై గతి, నిష్పన్నం బైన నెగసి నలఁతలు గొలువం
బుష్పాయుధసముఁ డై మణి, పుష్పకమున నుండి మ్రొక్కి పోయెఁ దివికి.
- వ. ఇ ట్లతం డరిగిన తదనంతరంబు 90
- శా. ధాత్రీపాలకశేఖరుండు నటఁ దత్తార్యంబు సంధిల్లఁగాఁ
జిత్రం బంది విదేశపర్యటన మీక్షింపంగ నాకుఁ జగ
నైత్రీకారణ మయ్యె నంచు మది నానందించుచు స్థూఢచా
రిత్రుండై మగిడె న్యశంబు దిశలఁ రెట్టింప నుజ్జేనికి.
- క. శావున నీకీగుణములు, శే వీజ్ఞమున న్నెత్తె వీ వనినఁ
భావం బెడలఁగ ధారా, భూవల్లభుఁ డంత నంతిపురమున కరిగెఁ. 91

— పదునాల్గవకథ —

- వ. మఱియును గతిపయదినంబులు చనిన. 92
- క. కదలనివిల్లును గాలి, బొడలెడ నారియును నిగ్గనోయెడుశరముం
బదనుండు జడముడియుఁగల, ముదిజోదున్నదలి వేల్పుముదమునఁదలఁతుఁ.
- క. అని భోజుఁడొక్క వేశం, గనకాంబరభూషణములు గడు బెడఁ గడరం
జని సింహాసన మ్మెక్కఁగఁ, గని పదునాలుగవబొమ్మ కలకలఁ బలికెఁ. 93
- క. ఓనరనాయక చెల్లని, పూనిక లని నెఱపనేల భువి నుజ్జయిసి
మానవనాథుని కెనయగు, గానగుణము లేక యెక్కఁ దరమే నీకుఁ.
- క. నావుడు నాతని వితరణ, మే వెరవున నెచట నొదవె నెఱింగింపు మనఁ
భావజ్ఞులు మనమున సం, భావింకఁగ నిట్లు పాలధంజక వలికెఁ. 94
- క. ఆయననీపతి కీర్తి, స్థేయుఁడు పరస్పరకులావిధేయుఁడు ధృతిగాం
గేయుఁడు వితరణగుణరా, ధేయుఁడు జనసత్వనైన తేయుఁడు చుమ్మి. 95
- ఉ. పార్థివుఁ డొక్కనాఁ డవని భారము ముత్రికి నప్పగించి ధ
ర్మము మేన నించుక శ్రయాసము దోఁపఁ జరింపకుండినఁ
వ్యర్థము జీవనం బని నయంబున వెల్వడి యోగి వేషి యె
త్తీర్థములు, బురంబులు విదేశములుం దగ సంచరించుచుఁ. 96
- క. అగణిత సౌఖ్యోజ్జ్వలరుచి, గగఃస్థలి యభ్రగంగగతి నమరగా
నగఁజువైనగరము, నగియెడుగతి నున్న యొక్కనగరముఁ గనియెఁ. 97
- క. ఆనగరముచేరువ ను, ద్యానననాంతరమునందు నలరెడునదిలో
స్నానంబుచేసి సిద్ధస్థానం బగు నచటిగుడికిఁ జని సంప్రీతికె. 98

క. అంబురుహంబులు దనహ, స్తాంబురుహంబులఁ దెనుల్పి యతిధీసుం డై
త్ర్యంబకునిదేవి యగు జగ, దంబకు నంబికకు భక్తి నర్చన లిచ్చెన్. ౬౨

ఉ. ఆకడ మున్ను చండికకు నర్చన లిచ్చుచుఁ గొల్పియున్నయ
స్తోకతపఃప్రసిద్ధుఁ డవహతుఁడు చూచి యుదారమూర్తి నీ
పీకడ కేల నచ్చి తను డేను విదేశిఁ బరిభ్రమించుచు
మీకృపఁగోరి తీర్థములు మెట్టుచు నిక్కడ కేగుదెంచితిన్. ౬౩

క. అనవుడు నాతఁడు నవ్వుచు, ననుమానములేదు విక్రమాస్తుఁడ వగుటం
గని యెఱుంగుచుఁబూర్వంబున, ననుమూఢునిజేసి మొఱుగ నాయంబగునే.

వ. అనిన నతం డే నియ్యెడం బరదేశి నగుట దప్పదు సకలరాజ్యభారంబున
నీతిధురంధరుం డగు మంత్రిశిరోమణి భట్టి బురంబున నిల్చి భవాదృశు
లగు పురుషరత్నంబులుం జూచుట కారాంబుగాఁ దీర్థంబులు దిరుగుచున్న
వాడ ననిన నజ్ఞనవల్లభునకు బుద్ధి నెప్పుచు సిద్ధవల్లభుం డిట్లనియె. ౬౪

క. పూజ్యుడవు సకలతిమిరహ, రజ్యోతీరూప మైనరవిమూర్తివి నీ
రాజ్యంబు నిఖలధర్మ, ప్రాజ్యం బది విడిచి యిటకు రాఁ దగ వగునే ౬౫

ధనముం గృషియును విద్యయు, వనితయు నృపసేవనంబు వాణిజ్యంబుం
దనగర్హంబుఁ జికిత్సయు, ననుదినమును గట్టిగాఁగ నరయఁగ వలయున్. ౬౬
ధరణిఁ దిరుగ నన్యధరణీపతులచేత, నచట నొండు కార్య మయ్యేనేని
దిక్కు గలదె బేల తిమ్మరు టది యేల, చాలు నింక మగిడి చనుము పురికి.

ఉ. నావును భూవరుండు మునినాథ ననుం గృపఁజూచి పల్లుచో
నీవచనంబు దప్ప దది నీతియుతం బగు వస్తురక్షకున్
దైవికమానుషంబు లనఁ దద్గూముల్ ద్వివిధంబు లందులో
వేపురు దైవ మెక్కు డన వేపురు నుద్యమ మెక్కు డం డ్రిలన్. ౬౭

ఉ. ఈయెడఁ గర్మ భూమియగు డెవ్వరికైనను బుద్ధి నేర్పునం
జేయఁగ లేదు కాల మెడచేసిన నేతిము లెత్తి కాల్యలుం
బాయఁగ గోళ్లు నూతులును బావులు రాట్నములున్ జలార్థమై
చేయఁగ నాయె గాక మఱి చేయనినాఁ డవి తామె పుట్టునే. ౬౮

క. ధాత మును నోరుఁ గన్నులుఁ, జేతులుఁ దగ నిచ్చి కుడువఁ జేకూర్చినచోఁ
జేతఁ గడి యందుకొనఁడే, నాలటిఁ గడి యేగి నచ్చి యంగిటఁ బడునే.

- క. ఉత్తముఁ డుద్యోగఫలా, యత్తుఁచు భాగ్యాభిలాషి యధముఁడు రెంటు
జిత్తంబు గొల్పు మధ్యముఁ, మత్తముకడ నుండ లక్ష్మి యొడఁబడు నెపుడు.
- వ. అట్లయ్యును మానుషకృత్యంబున కుపహతి గలదు గాని దైవకృతంబు
నకుఁ జేటు లేదని మున్నునాకుఁ బ్రసన్నుం డైన ఋషిశ్వరునిమీఁద
భారం బిడి నిశ్చింతుండ నై చరియింపుడు. 23
- గీ. లావు లేనివేళ దైవంబు గలిగిన, నెచట నైన లక్ష్మి యేగుదెంచు
నడనిఁ జొచ్చినంత యక్షులకృపఁజేసి, రాజశేఖరునకు రాజ్య మయ్యె
- ఉ. నావుడు రాజశేఖరుఁడు నా నతఁ డెవ్వఁడు యక్షదైవసం
భావన యెట్లు గల్గె జనపాలక యాకథఁ జెప్పు మాన్న నా
భూవరుఁ డిట్లనుఁ ద్రవిళభూమిపరుం డతఁ డాజిత్రులం
బ్రోవులుగా నొనర్చి సిరి వొందఁగ రాజ్యము సేయుచుండఁగఁ. 24
- ఉ. నొచ్చినవారి నూను లగునూర్వురు రాజులు దండుగూడి పై
వచ్చినఁ గోటలోనఁ బరివారము గొంచెము గావున న్వడి
న్వొచ్చి చనంగ నానృపతి వేగమ పత్నియుఁ దానుఁ గానలోఁ
జొచ్చి నిగూఢమార్గమున స్తుక్తుఁచుఁ గందుచు లోనఁ గుందుచుఁ. 25
- ఉ. అక్షడఁ బ్రాద్దు గ్రుంకఁగ మహావటవృక్షముఁ జేరి విన్ననై
చెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చి తనచేడియ చింతి మునుంగ నాత్మలోఁ
బొక్తుఁచు నిద్ర లేక తలపోయఁగ నానడుఁదయి వింతగా
నెక్కటి మఱిమీఁద గల యేవురు యక్షులు కార్యదక్షులై. 26
- చ. మనకు విహారదుర్గ మగు మద్రపురంబున కీశుఁ డైన యా
జనపతి నిన్నఁ జచ్చె మఱి సంతతి లేదు తదీయరక్షక
వ్వని నిక నిల్పి రాజ్యసుఖవైభవ మిత్రము చెప్పుఁ డంచు నే
ర్పునఁ దమలోనఁ గూడి తలపోయుచునుండఁగ నొక్కఁ డిట్లనుఁ. 27
- ఉ. ఇంతవిచార మేల మన కీవటవృక్షము క్రిందనున్న భూ
కాంతుని నప్పురంబునకుఁ గరగఁ జేయుద మెల్లి నావుడుఁ
సంతసమంది యందఱును సమ్మత మా నిది యంచుఁ బల్లినం
జఁతి దొఱంగి యానృపతి చెల్వయుఁ దానును నుల్లసిల్లఁగఁ. 28
- ఉ. ఆకమలాప్రసూతుఁ డుదయాద్రికిఁ జేరుచుఁ దూర్పుదిక్కునం
జేకొని కెంపుగుంపు గొనఁ జేయుచుఁ దారల పెంపు డింపఁగా

- జీతటి రాజశేఖరుని చీకటితోడన కూడి పాయఁగా
నాకడ యత్సు లాతనికి నవ్వరమార్గముఁ జెప్పి యంపఁగఁ. ౮౦
- ఉ. భాస్కరుఁ డంతలో నుదయఁవర్వత మెక్తఁగ భూవిభుండు శ్రే
యస్థురి యెనలక్ష్మిక్రియ యంగన తోడుగ నేగి కానలోఁ
దస్తరమార్గము ల్గడచి దవ్వులఁ *గాంచెఁ దటాంతకీలితా
హస్తరత్నజాలవలయం బగుయక్షవిహారదుర్గమున్. ౮౧
- ఉ. ఆనగరంబుచేరువ వనాంతముఁ జొచ్చి సరోవరంబులో
స్నానము చేసి భాస్కరుని సౌరజపంబునఁ గొల్పుచుండఁగా
మానవు లెల్ల నెవ్వనికి మద్రపురాధపతిత్వ మిత్త మం
చూనినచర్చ నున్నయెడ నొయ్యన యత్సులు బుద్ధి గొల్పినఁ. ౮౨
- క. మదకరిణిచేతి కొక చ, క్తఁదనపు వనమాల† యిచ్చి కదలించినచో
నది యెవ్వనిమెడ నిడియెను, విదితంబుగనలఁడెమనకువిభుఁడొననుచుఁ.
- క. అందఱు నొక మదహస్తిని, నందముగ నలంకరించి హస్తాగ్రమునం
జెందొవలదండ యిడి వే, ధ్తం† దూర్యధ్వనులు చలఁగఁగదలించినచోఁ.
- క. జంభారి నెదురుకొనఁ జను, కుంభింస్రనితోడి పిడియొకో యిది యనఁగాఁ
గుంభిని పురి వెల్పడి యా, కుంభినిఁజతయఱుత దండ కొమరుగ వైచెఁ.
- వ. ఇట్లేనుఁగు పువ్వులదండ మెడ వైచిన. ౮౩
- ఉ. ఆద్రవిశేషుఁ డాత్మసతి యక్షరలక్ష్మియుఁ బోలె మున్నుగా
భద్రగజంబునెక్కి కపిపాతకగాయకకీరసీయుఁ డై
మద్రపురంబు సొచ్చెఁ దను మంత్రులు గొల్వ మహాసనస్థుఁడై
రుద్రసఖుండు వోలె నతిరూఢికి నెక్కి నుదారసంపదఁ. ౮౪
- మ. రమణీచందనగీతవాద్యకుసుమ స్రగ్వస్త్రభూషాదిభో
గములం గోరికి మూరిఁబోవ నతిసౌఖ్యం బందుచు స్థంత్రివ
ర్గము కార్యంబులు దీర్పఁ జారు లనురాగం బంది నందింప రా
జ్యము సేయఁగ సహింపలేక బలిమి న్నామఁతభూమిపతుల్. ౮౫
- ఉ. ఎక్కడివాడొ వీడు మన మిందఱ ముండఁగఁ దేరకాడు దా
నిక్తడఁ జేరి మద్రపుర మేలెడి వీనికి రాజ్య మిం కిటం

* గాంచెన రత్నకారితా, హస్తరత్నరాజనిలయంబగు- † చక్కదమగువనమాల- ‡ కను
కొ దూర్యధ్వనులు.

- డక్కిన హాని యా నని కడంగి తదుద్ధరణాభిలాషులై
యొక్కెడ దండు గూడుకొని యుక్తునఁ గోటకుఁ జట్టుముట్టినఁ. ౮౯
- గీ. అపుడు సంధిమాట లైన నాడింపక, దొరల నైనఁ బోరి కరుగుఁ డనక
ధరణివల్లభుండు తానైనఁ గదలక, యతివతోడ నెత్త మాడుచుండె. ౯౦
- వ. అయ్యవసరంబున మంత్రులును దొరలును బరివారంబును నైరు లెత్తి వచ్చి
కోటమీఁద విడిసినప్పుడు నీ పూరకునికి రాజధర్మం బగునె మాకు నైన సెల
వాన తిమ్మనిన విని యు విననిభంగి నున్నఁ దత్తంతారత్నంబు పాచికలుచే
తంబట్టుకొని. ౯౧
- గీ. తఱిమి సామదానదండభేదములలో, నొకట నైన వైర ముడుపవలయుఁ
బగతురెల్లఁ గూడి *వై నెత్తివచ్చిన, నెత్త మాడుచుండ నీతి యానె.
- క. అనపుడు జనవల్లభుఁ డిది, మనచేతల నొనె †దైవమాయాగత మై
చననున్నవి చను నెచటను, మననున్నవి మను జలాగ్నిమధ్యములందుఁ.
- క. వృక్షముననున్న యేగురు, యక్షులు మనరాజ్యమొసఁగ పొరియింపఁగ న
ధ్యక్షులు మన కిది పనియే, యక్షంబులు వైపు చాలు నాడుద మబలా.
- వ. అని యనంతరంబ తత్తత్సరణంబుగాఁ బలికిన మనంబున నెఱింగికొని
యయ్యక్షు లక్షణంబ మన మిచ్చిన రాజ్యంబున కుపద్రవంబు పుట్టుచున్న
యది యొక యుపాయంబు తర్కింపవలయు నని వచ్చి యాకూడిన రాజుల
లోఁ బరస్పరవైరంబును మనోవైకల్యంబును బుట్టించిన నాదండు రెండ
టలై. ౯౧
- మ. తమలోఁ బోరుచు నస్త్రోఘటన సమఃద్యద్భూరిఁపింపింపులిం
గము లాశాంతములం బశంగములుగాఁ గావింపఁగా బాహువి
క్రమముల్ చూపి గజాదిసైన్యములు మ్రగ్గం దోం మై రక్తపూ
రము కెందూళి నణంపఁగాఁ గడఁగి రారాజన్య లాజి న్వడిఁ. ౯౨
- ఉ. అక్కులహంబు చూచి చని యాన్యపశేఖరుఁ డాజిభూమిలోఁ
జిక్కిన యశ్వీరత్నిములు సీఁధురబృదములు సైన్యంబులుం
బెక్కుధనంబు లస్త్రములు భేరులు జోళ్ళును గోటలానికిం
గక్కునఁ గొంచు నేగి యధికం బగుసంపద నెలె నప్పడిఁ. ౯౩

*వైవచ్చి విడిసిన, అపుడు నెత్తమాడ సర్వమగునె †దైవమత మేగతయో, చననున్నవి
జేగమ చను.

వ. అనిన విని యయ్యవధూతకుం డిది భాగ్యం బంటి వేని పూర్వకృతసుకృతి
విశేషంబున నిది లభించెం గాక కానినాఁ డిటు గా నేర్పునే తొల్లి నేఁడు
నుం జేయవేని నింతియ కాదు యక్షసహాయంబు గలిగియు నుద్యోగి య
య్యరణ్యంబు గడచి మద్రపురంబుఁ జేరిన కతంబున రాజ్యంబు గలిగెం
గావున దైవంబున కుద్యోగంబు ఫలసాధకం బగు నదికారణంబుగ నీవును
రాజ్యంబేమటక పాలింపు పొ మ్మని వీడ్చాలుపుచు. ౯౮

క. నీమహిమకుఁ గడు నెలవగు, భూమిశ్వర భూమి నిది యపూర్వం బనుచుం
గామితఫలదాయక మై, లేమి యుడుపు చంద్ర కాంతలింగము నిచ్చెన్.

క. ఇచ్చినఁ గైకొని పురికి, న్వచ్చునెడ నివుఁ డొకఁడు వదనము వాడ
నెచ్చని యూర్పుల నాఁకట, వెచ్చుచుఁ జనుదెంచి యుజవిభు దీవించెన్.

గీ. మూఁడు దినము లయ్యె వేఁడంగ నెచ్చట, గమికెడన్న మైనఁగలుగదయ్యె
గ్రాసమాత్ర మేమి గలిగిన నాకిచ్చి, నన్నుఁ గరుణఁ బ్రోవు మన్నఁ జూచి.

క. ఇక్కడ నన్నము దొరకదు, దిక్కితనికి నెద్ది పసిఁడి దినరా దిఁక నీ
యక్షఁటకు నడ్ల మగు నని, లెక్కింపక చేతి సిద్ధలింగము నిచ్చెన్. ౧౦౨

వ. ఇచ్చిన. ౧౦౩

శా. ఆశ్రమండు మణిప్ర భావమున దివ్యాకారుఁడై తుత్తిపా

సావైకల్యము లెల్లఁ బాసి చనియెత్త పాలు దీవించుచున్

దేవేంద్రప్రతిమానుఁ డొనతఁడు నాదేశాంతరవ్యాప్తి నా

కీవెంటఁ హిత మయ్యె నంచుఁ గళతో నేతెంచె మజ్జేనికిన్. ౧౦౪

గీ. నీకు నట్టిగుణము లేక యీగద్దియ, నెక్కరాదు చలము దక్కు మనిన

నచ్చెరువుఁ బ్రియంబునొచ్చెముఁ బెనఁగొనఁ, దిరిగిభోజుండంతిపురముసొచ్చె.

వ. అంతటఁ గొన్ని దినంబు లరిగిన. ౧౦౬

—| పదునైదవకథ. |—

క. కమలారిఁ గమలహిత దృ, క్షమలుని గమలాంక నాభికమలాకరునిం

గమలాంకరమణిరమణుం, గమలాసనహృదయకమలకమలప్రి యునిన్.

క. మదిఁ దలంచుచు భోజం డొక, సుదినంబున నెక్కఁగోరుచుం జనుదేరన్

మొదల నె వారిండుచు నా, పదియేనవబొమ్మ యిట్లువలికెం బెలుచన్.

క. మర్యాద యెఱుంగ విది తగు, కార్యమె యీవిక్రమా ధ్ను కరణిని నీకున్

ధైర్యము సాహసమును నొ, దార్యమ్మును లేక యెక్కఁ దగవే దీనిన్.

వ అనవుడు నతని సాహసాదికోదారభావంబు తెట్టి వనిన నప్పించాలిక నప్ర
పంచంబుగా నిట్లని చెప్పం దొడంగె. ౧౧౦

ఉ. ఏ మనిచెప్పఁ దక్కిన నరేశ్వరు లెవ్వరుఁ గారు గాని నేఁ
డిమహి విక్రమాగ్ర విభు నీమన కౌదు రమోసు బాణ సం
గ్రామమున స్రతి నివిమతఖండన మై బలిమి న్నఖిప, భక్
రాముఁడఁ గాముఁడుం బరశురాముఁడు భీముఁడు సోముఁడుంగదా. ౧౧౧

గీ. అట్టి మనుజునిభుఁడు భట్టి ప్రధానిగా, నయ్యచంతి నేలు నాదినములఁ
గలఁడు వేదవేది ఘరుఁడు ధర్మఁడు, సుశ్రుతుఁడు నాఁగ నాశ్రితుఁడు.

ఉ. సుశ్రుతుఁ డెల్లతీర్థములుఁ జూచెద నంచు దృఢ వ్రతఁడుఁడై
యాశ్రితకల్పవృక్ష మగు నాపతిపంపున నేగి ధర్మ స
న్విశ, ముగా సుదేశములు ముట్టచుఁ బుణ్యముఁ గూడఁబెట్టచు
నివిశ్రుత మైనతన్మహిమ వించు వెనం జనియె బ్రయాగకుక్. ౧౧౩

మ. తరగ లేతులు పక్షి జాతములకూత ఛింకణకావ్యాణముల్
*నురుపు లెల్లని చామరంబు లన ననోన్యన్యంబు నుప్పొంగుచు
స్థిరి గంగాయమునల్ తగం గొలువఁగా ఛాయావటచ్చ త్రసం
స్ఫురణం జెల్వగు తీర్థరాజ మచటం జొచ్చె బ్రశంసించుచుక్. ౧౧౪

క. నీలము ముత్యముఁ గూర్చిన, పోలిక హరిహరులు గూడుపొందున నొకచోఁ
గ్రాలెడి గంగాయమునల, నోలాడె నినుండు మకరయుతుఁ డావేశక్. ౧౧౫

మత్తకోకిల. అందు భక్తులు ముక్తిప్రోవకు నందుకోలగు నందమా
బిందుమాధవదేవునిం గని ప్రీతిఁ గొల్చి విసీతుఁడై
యిందు శేఖరు విశ్వనాథు ననేకభంగులఁ గొల్పునా
పొందుచేకుట నేగ విప్రుఁడు పుణ్యరాశికిఁ గాశికి. ౧౧౬

వ. అచ్చటంగదలి యుట్లేగి యష్టభైరవేశ్వరంబును, భూతభైరవేశ్వరంబును,
గాలభైరవేశ్వరంబును, గసాలేశ్వరంబును, బాతాళభైరవేశ్వరంబును, మ
తంగేశ్వరంబును, జంబుకేశ్వరంబును, మణికణ్ణి కేశ్వరంబును, సాంబాది
త్యంబును, గరుడాదిత్యంబును, లోలాక్షంబును, బిందుమాధవంబును
మున్నుగాఁగల బహుకోటితీర్థంబులచేత నలంకృతంబైన పంచక్రోశంబుఁబ్ర
వేశించుచుఁ దద్గుణప్రశంసోన్ముఖుండై. ౧౧౭

క. శివుఁ డిందుఁ బడ్డవానికిఁ, జెవి ముత్రముఁ జెప్పఁ బూని శిర మటు మాపక
శవమువయిఁ బడినసుకనది, శివపదరాజ్యోచితాభిషేకము సుమ్మి. ౧౧౮

క. ఉడు మైనఁ దొండ యైనను, గడఁ జైనచు దుప్పియైనఁ గడువెన వీటం
బడునప్పుడె పురుషుండును, బడఁతియు నగుచూపు వడసి వడనేరదటె.

వ. అని కొనియాడుచు.

౧౨౦

శా. స్త్రాలేయాచలచందనద్రవసుధాప్రాచుర్యవీచీలన
క్షేలీడోల విశాలశీలసురునఃస్త్రీజాలఫాలస్థలా
వ్యాలోలాలకమాలికానుకలనావ్యాలంబరోలంబలీ
లాలోలాంబుజచిహ్నితం గనియె మధ్యాహ్నంబునఁ జాహ్నువి. ౧౨౧

వ. కని యాదు నిమజ్జనం బొనర్చి భస్మస్థి పుండ్రాదితైవలక్షణలక్షితుడై సకల
దైవతారాధ్యు విశ్వేశ్వరశ్రీచుక్తహాదేవుని నందర్పించి స్వాస్థాంగదండప్ర
ణామంబు లాచరించి నిటలతటకరకమలపుటుండై నుతియించుచు. ౧౨౨

శా. వింటి న్నర్వపురాణము ల్లివిజు లేవెంట నినుం బోలలే
రంటం దీర్ఘవిలోకనా జపతపోయజ్ఞాదిపుణ్యంబు లొం
డొంటి స్త్రీతఁగ భాగ్యవైభవము నేఁ డుప్పొంగ ముక్తంటి ని
గ్గంటిఁ జన్ద్రఫలంబు గంటి నిచటం గాశీశ విశ్వేశ్వరా. ౧౨౩

మ. నినుఁ జూడం జరుదెంచు నప్పట నెడ న్నెక్కున్న మార్గశ్రమం
బున విచ్చాయములైన భర్తులపదాంభోజంబు లత్యంత వ
స్తునిలింపావళిహాళిరత్నములచే రక్తాతిరక్తప్రభం
గనుపట్టు శివరాజ్యపట్ల మగుచు గాశీపురాధీశ్వరా. ౧౨౪

వ. అని కొనియాడి కృతకృత్యుండై యాదు మానస్త్రయాబు గడపి వదంపడి
ఘృణనవర్ధనంబును, జహ్వలోలంబును, దక్షిణమానసంబును, నుత్తరమా
నసంబును, బ్రహ్మసరోవరంబును మున్నుగాఁ గల స్థలంబులఁ చిత్పిండ
ప్రదాన తర్పణమరుండై, పితృముక్తికారణంబు లగు నీశానవిష్ణుకమలాననకార్తి
కేయవహ్నిత్రయా ర్చరజనీశగణేశ్వరాదిదేవతాచతుర్దశపాదంబులను, నక్ష
యవటచ్చాయయు, జనార్దనహస్తంబును, మొద లగుస్థలంబులఁ గల్పితపితృ
తర్పణుడై గదాధరునకుంబ్రామిల్లి, యుగళగారికి మ్రొక్కి మగిడివచ్చుచో
నొక ఘహావనంబున. ౧౨౫

- సీ. కన్యకాధీన మై ఘనవైభవంబుతో మణిమయప్రాకారమహిమ గలిగి
పురుషవర్జిత మైన పురము గనుగొని యట నొక్క దేవాలయంబు జేసి
దానిచేరువ నుచ్చునూ నెకొప్పెర పొంత విపులమౌ కనకమండపముక్రింద
మోహనం బైన వివాహ వేదికమీఁది *రత్నపట్టికలోని న్రాత చూచి
నరుఁడు తైలకటాహంబు నడుమఁ బడిన, నెఱయఁ గందర్పసంజీవినిసమాఖ్య
నమరుకన్యయురాజ్యంబునలనిసొప్పు, లనుచు నేర్పడియున్న పద్యంబుచదివి.
- వ. దానికి విస్తయభయసంశయాన్నితుంఁడై. ౧౨౭
- క. ఈయుడుకునూనె డగ్గఱఁ, బోయినఁ దాఁ జచ్చుఁ జచ్చెఁబో యీవిభవం
బేయనుభవమున కగు నని, డాయక మది నులుకు మిచ్చటంబై మగిడెఁ.
- క. ఉజ్జయిని కరుగుదెంచి ను, హృజ్జనములఁ గూడి వార లెల్లం నీతిం
బజ్జం జనుదేరం జని, యజ్జనవల్లభుని నుతుల నభినందించెఁ. ౧౨౮
- క. ఆవిక్రమాస్త్రం డతిసం, భావనమైఁ గుశల మడిగి కరభూముల నీ
వేవెంటఁ దిరిగి చోద్యము, లేవే జూచితిమో చెప్పు మేర్పడ నన్నఁ.
- సీ. ధరణీశ యెల్లతీర్థంబులు చూచుచు వెలసిన శ్రీకృష్ణములకు నేగి
మగిడియే తెంచుచో మాణిక్యమయ మైనపురములోగుడియొద్దఁబొంగిక్రాగు
నూనెకొప్పెరఁగంటి నానూనెలోపలఁ బక్షిచారికి న్నోపట్టణంబు
నందులకన్యయు నగపడు నని యున్న పద్యంబుఁ జూచితిఁ జోద్య మదియు
ననిన సాహసాకుఁ డచ్చెరువంనుచు, నాపురంబు చూత మనుచుఁ గదలి
చనియె నతనిఁ గూడి శత్రుసహాయుఁడై, నుగ్గమంబు బైనమార్గములను.
- వ. చని చని యచట దేదీప్యమానం బైనపురంబు సొచ్చి తద్విభవంబు వర్ణిం
చుచు ముందట నతి సుందరం బైన పందిరిక్రింద నువ్వనమయ జలపూజ
లశంబులను మృగనాభిలేపనంబులను ముక్తాఫలరంగవల్లికలను, గనకరం
భాస్తంభంబులను, రత్నతోరణంబులను నలంకృతంబైన వివాహ వేదిపై పల
కలోని పద్యంబు చూచి సముత్సుకుం డై. ౧౩౨
- క. చేరువగుండములోపలఁ, గోరికతో జలకచూడి గుడిలో లక్ష్మీ
నారాయణులం గాంచియు, ఘోరం బగు నుడుకునూ నెకొప్పెరఁ జేరెఁ.
- వ. ఇట్లు చేరి. ౧౩౩

- క. సలసలఁ గ్రాఁగెడు తైలము, కొలఁది యెఱుఁగఁ దలఁచు భంగి గుణరత్నసము
జ్వలుఁడు గుబేలున నుతీకెను, జలనిధిలో నసమించు జలజావు క్రియఁ.
- వ. అంత సంఘాంగనయుం బోలె హరిచందనారుణపయోధరభారయు నార
క్తాంబరయు వికసదించీవరాక్షియు రాగవళియు నైనకందర్పసంజీవనీ నాగ
కన్య చనుదెంచి నిజవిద్యాప్రభావంబున నారాజుం బునరుజ్జీవితం జేసెన.
- గీ. జలజకాంతి మెఱయ జలధివెల్వడి తూర్పుఁ, గొండ యెక్కునట్టి యెండతేని
చొప్పు దోఁప నూనెకొప్పెర వెల్వడి, నిలిచె విప్రుమోము తెలివికెక్కు.
- ఉ. ఆతనిఁ జూచి కన్య వినయంబున మ్రొక్కి యమేయసాహస
భ్యాతచరిత్ర నాదుప్రతకల్పత నేడు ఫలించె నే నిక
న్నీతగుదాసి నైతిఁ గరుణింపుము రాజ్య మనుగ్రహింపు సం
ప్రీతి యొనర్చుదానఁ దగురీతి ననుం బని వంపు మిత్రతీఁ. ౧౩౮
- ఉ. నావుడు దాసివేని ఏను నావచనం బికఁ ద్రోపుసేయ కీ
దేవసమానునిఁ ధరణిదేవుని శుశ్రుతు నాశ్రయింపు త
ద్భావము పల్లవింప నని పార్థివుఁ డానతి యిచ్చె నంత ల
జ్జావనతాస్య యాచు నెదురాడక లేమ వరించె విప్రునిఁ. ౧౩౯
- మ. ధరణీనాయకుఁ డిట్లు చేకుటినకాంతారత్నముఁ రాజ్యముఁ
ధరణిదేవున కిచ్చి నిల్పి తనయత్నం బీగతిఁ ధర్మసం
చరణాసక్తి ఫలించె నంచు మదిలో సంతోష ముహ్వాంగఁగా
ననుదెంచె న్నిజదానధర్మగుణగణ్యం బైన యుజ్జేనికీఁ. ౧౪౦
- క. విను మదికారణముగ నో, జననాయక యెక్కుఁ దగదు చను మనవుఁడునె
మనమున నచ్చెరు వందుచు, మనుజేంద్రుఁడుసదనమునకుమగుడంజనియెఁ.
- శా. ఉష్ణాంశుద్విజరాజలోచను నసాయోపేతతావచ్ఛిదా
నిష్ఠాతస్థిరత త్వబోధమయమానిస్వాంతపంకేజవ
ర్తిష్ఠఁ నిష్ఠు నగణ్యపుణ్యధనవర్ధిష్ఠు న్నదాభృష్ఠు భా
జిష్ఠు న్సంతతకృష్ణ కాంతిచయరోచిష్ఠుం దమోజిష్ఠునిఁ. ౧౪౧
- ఉ. నిర్జరసిద్ధసాధ్యభజనీయపదాంబుజయుగ్మఁ దిగ్గపా
దార్జునరక్తిమారుతహితాత్మని రక్షితయక్షరక్షకుఁ
గర్జితభాసురప్రళయకాలసమంచితపంచవక్త్రు న
త్యూరితతర్జనాచరణదుర్జయు దుర్జనుదూరు ధూర్జటిఁ. ౧౪౩

మాలిని. ప్రవిములతరచిత్తా బ్రహ్మసంస్తుత్యవృత్తా

భువనభరితకీర్తీ పుణ్యలావణ్యమూర్తీ

దివిజభరణలోలా దీనరత్నానుకూలా

భవమురరిపురూపా భాగ్యభోగ్యస్వరూపా.

౧౪౪

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీక భేక ఫణీంద్ర వీర ఘోటవిభా
శకలింగ దేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిళాంధ్రమహారాష్ట్ర
భూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదస్రోలిపురవరాధీశ్వర వెల
నాటిప్పథివీశ్వరరాజ్యసమద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్యపౌత్ర హరిత
సగోత్ర పవిత్రసకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం బైన
సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్జునిధైర్యసాహసాదా
ర్యప్రశంస యన్నది వృష్టాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

సప్తమాశ్వాసము.

- క. శ్రీసంపన్నకు బేర, ప్రాసాదోపవనపవనపానస్ఫురదు
ల్లాసఫణీంద్ర ఫణామణి, భాసురనిజమూర్తిఁ బరమపావనకీర్తిక. ౧
- క. మదిలోపలఁ దలఁచుచు న, భువదయం బగునట్టిలగ్నమున గద్దియపైఁ
బదమిడు నెడ వారించుచుఁ, బదియాటవబొమ్మ భోజవతి కి ట్లనియెన్. ౨
- ? పదాటవబొమ్మ చెప్పినకథ ?—
- క. అతిశయముగ నుజ్జయినీ, క్షీతిపతిక్రియ దానగుణము సిద్ధింపక సం
గతిమాలినచేతల సుర, పతిసింహాసనముమీఁదఁ బదమిడఁ దరమే. ౩
- వ. నావుడు నతనియతిశయగుణజాలం బెట్టి దనిన. ౪
- మ. వినుమీ భోజధరాతలేంద్ర. త్రిజగద్విఖ్యాతకీర్తిప్రియుం
డనుకూలక్షీతిపాలరక్షణకళాయ తప్రభావుండు న
జ్జనచిత్రాంబుజమిత్రుఁ డిష్టవనితాసంభోగపంచాయుధుం
డనఘం డుజ్జయినీభుండు నిజరాజ్యం బింపుతో నేలఁగన్. ౫
- శా. ఆరాజన్యశిరోమణిం గొలువ నెయ్యం బొప్పఁగా నింపు పెం
పారం దక్కినభూమిపాలురు మహాయత్నంబుతో రత్నము
ల్నారీరత్నములుం దురంగములును న్నాగంబులు న్తున్నుగాఁ
జేర న్వచ్చి వనంబులో విడిసి రాసీమావిభాగంబులన్. ౬
- ఉ. ఇతలుమానభంగము మహీరుహపంక్తులదర్పమూల మ
త్యంతమహోత్సవంబుల విహారము జాణలభోగభాగ్య మా
కంతుని ప్రాపు కోకిలశుకంబుల వాచవిపంట నాఁ బ్రజల్
సంతసమంద నంతట వసంతము వచ్చె వనాంతభూమికిన్. ౭
- మ. మొదలన్ దక్షిణమారుతంబు వనభూము లొసఁకుచు స్వీక ను
నదపంచాయుధవహ్నిచిహ్న మగు ధూమంబో యన స్వీవఁగాఁ
దుద లొక్తింతుక యెండఁ గందు వెడలం ద్రోచెం గడల్ స్రుక్తఁగాఁ
బద నింకన్ బిరు సయ్యెఁ బండెఁ బడియెం బర్ణంబు లుర్వీస్థలిన్. ౮

- క. కాకులలోఁ గోకిలములు, కాకులఁ బడలేక కులము గలయఁగఁ బవనం
డాకులపాటొనరింపఁగ, నాకులపాటయ్యె విరహు లగులోకఃకలకుఁ.
- క. శీలము వదలనిపథకుల, తాలిమిఁదూలించు మారుతముపెల్లున నా
భీలం బగుమదనాగ్ని, జ్వాలలక్రియ బాలపల్లవము లొప్పారెఁ. ౧౦
- శా. ఏచెం గ్రొన్నన మాధవీలతలపై సంపెక్కి సంపెంగలుం
బూచె న్నావులుఁ బొన్నలుం బొగడలుం బొల్పొందె రాచిల్లులు
నావచాలత్వము సూపెఁ బుష్పాడి దిశ ల్వాసింప సొంపారఁగా
వీచెం గమ్మనితెమ్మెర ల్గునకు నీవ్చోవులై ప్రాపులై. ౧౧
- శా. కాయం జొచ్చె రసాలము ల్విరహు లాకంపింపఁగాఁ గోయిల
ల్గాయం జొచ్చె మనోజదిగ్విజయ మాఘాషించుచుం దుమ్మెదల్
మ్రోయంజొచ్చె నవీనపుష్పశరము ల్తోత్తంబుగాఁ జిత్తజం
డేయంజొచ్చె సతు ల్కదిం గలఁగఁగా నెచ్చోటులం దానయె. ౧౨
- సీ. గంధబంధురుఁడైన గంధవాహుండు మున్నేర్చినపట్టపుటేనుఁగనఁగఁ
బచ్చపక్తైరలట్లు పక్షంబు లొప్పారు వరకీరములు వారువము లనంగఁ
బదహతిఁ బుష్పాల్లు పర్వఁగా నేతెంచునలులమూఁకలుకాలిబలములనఁగఁ
బంచమస్వరములఁ బరిణమింపఁగఁజేయు పికములు కీర్తిగాయకు లనంగ
నేచియున్న మావు లెల్ల గొల్లెన లన, లలిత మైనరాజ్యలక్ష్మి మెఱసి
యితరనృపులభంగి ఋతుచక్రవర్తియు, సతనిఁ గొల్వవచ్చి యచట విడిసె.
- క. ఆవృత్తాంతము దెలియం,గా విని సచివేంద్రుఁడచట గందర్పసఖుఁ
భూవరులను సక్రియ సంభావింపఁ దలంచి సార్వభౌమున కనియెఁ. ౧౩
- గీ. ధరణిపాలురెల్ల ధరణీశ మిముఁ గొల్వ, వచ్చియున్నవారు వనములోన
గౌరవంబు మెఱసి వారల కవసరం, బిచ్చి కరుణఁ జూడ నిచ్చగింపు. ౧౪
- క. ఇంతియకాదు నరేశ్వర,యింతులతోలువేటఁబుతువు తేలెడుఘనుఁడా
కంతుని ప్రాణసఖుండు వ,సంతం దున్నాఁడు కొలువఁ జనఁగావలయుఁ.
- క. “కాలో వసంత” యనువా,క్యాలంకృతి నన్నిఋతువులం దధికుఁడు త
త్త్రాలోచితపూజలచే, గాలాత్మకుఁడైనవిభుఁడు కిడుఁ బ్రియ ముఁడుఁ.
- గీ. పూజ్యులైనవారిఁ బూజింపకున్నచో, మేలు దొలఁగునండు మేదిసీత
యష్టసిద్ధు లాది నగపద్మ వనక నే, డవ్వసంతపూజ కరుగవలయు. ౧౫

క. అనవుడు నాఁగా కనినం, జని యుపవసమధ్యమున వసంతోత్సవభే
లనమునకుఁ దగినవస్తువు, లొనగూర్చియమాత్యచంద్రుఁడొయ్యనమగిడెన్.

వ. ఇట్లు మగిడి. ౨౦

ఉ. పంచశరాధిదేవతలపట్టులుగా మఃశివేదిపంక్తిని

ర్థించితి రత్నమండపము మించులబట్టల మేలుకట్లు గ

ట్టించితిఁ గాంతి దిక్కుల నటింపఁగఁ గాంచనతోరణంబు లె

త్తించితి విన్నవించ నరుదెంచితి రాఁ గరుణించు భూవరా. ౨౧

సీ. అని విన్నవించిన జనవల్లభుడును జతురంగబలములు సరస నడువ

భేరులు శంఖము ల్పెన్ద్రకారులు మ్రోయ దిక్కుల నినదంబు ప్పిటిలఁగఁ

గవిరాజగాయక స్తవములు నిగుడంగ శూరులు ధీరులు జేరికొల్వ

నస్తుఘోత్సవమున కాధరణంబుకా నంగనారత్నంబు లరుగుదేరఁ

బ్రజలక్ష్మణు గన్నులపండుగౌచు

వాయువేగ మను త్తమాశ్వంబు నెక్కి

గతులఁ ద్రొక్కించి మెఱయుచు గవనివెడలి

యరిగె నుద్యానవనములో నవనివిభుఁడు. ౨౨

ఉ. అప్పుడు చేరవచ్చి సమయం బిది దర్శనయోగ్యమంచు న

వొప్పెనుకాంతలుం దురగయాశము రత్నచయంబు ముచ్చుగాఁ

గప్పుము లెల్లఁ దెచ్చి మది గప్పెనుభీతి దొలంగ నన్ము లై

యొప్పన చేసి రాన్వపతు లుజ్జయినీపతికిం గ్రమంబునన్. ౨౩

సీ. అంగాధిపతి వీఁడ వంగాధిపతి వాఁడ నేపాళపతి వాఁడ భూపతిలక

కర్ణాటపతి వీఁడ కాంభోజపతి వాఁడ సావీరపతి వాఁడ సార్వభౌమ

గూర్జరపతి వీఁడ కోంకణపతి వాఁడ కుంతలపతివాఁడ కంతురూప

బర్బరపతి వీఁడ పాంచాలపతి వాఁడ మత్స్యధిపతి వాఁడ మానవేంద్ర

యనుచు వేటువేట నందఱు నెఱిగించి, యధిపుచేతఁ గుశల మడుగఁజేసి

వీడియముల గారవింపించె నీతిస్వ, తంత్రబుద్ధి యైన మంత్రివరుఁడు. ౨౪

క. అజ్ఞనపతు లందఱుఁ దన, పజ్జం జనుదేర మండపములోనికి వి

ద్వజ్జనదంతామఃశి యగు, నుజ్జయినీధరణిపాలుఁ డొయ్యనఁ జనియెన్.

ఉ. అందు వసంతుని న్రతి ననంగుని లక్ష్మి, నుపేంద్ర గారి న

య్యిండుకళాధరు న్నచి సురేంద్రుఁ గ్రమంబునఁ బూజచేయఁగా

దుందుభిమర్దశప్రముఖశూర్యరవంబులు నిండ నేర్పున
న్సుందరు లాటపాటల వినోదము చూపి తీపులంటంగె.

౨౬

వ. అప్పుడు కర్పూరాదిసుగంధస్రవ్యంబులు వసంతచాలనం బొనర్చెడి వారి
లో నుండి కలహకంటకుం డను రాచలెంక వెడలి వచ్చుచుఁ దనమీసము
లను నంటిన సుగంధంబు విదిర్చికొనుచుఁ జూచిన నెదుర నున్న యేకాం
గవీరుం డను సంగపతిలెంక తనదు దురభిమానంబునం గనలి.

౨౭

క. ఏరా ముందట గానక, నేరమి వైఁ చెచ్చుకొనుచు నీమీసలు నా
చేరువ వడిపెట్టెద విది, యోగి యేకాంగవీరుఁ డుంట యెఱుంగవే.

౨౮

క. నావుడుఁ బరిమాళించెద, నీవుండుట యెఱిగి కాదె యిది నేటంగ నేఁ
గావించెదఁ బేరికిఁ దగు, లా వించుక కలిగె నేని లటపట లేలా.

౨౯

వ. అనినం దివియు మనుచు నయ్యిన్ద్రులు గప్పిన దుప్పట్లు తొలంగవైచి
జిష్టినం గతారంబులు డుస్సిన డగ్గలు గల తలవరు లెడసాచ్చి పట్టి తొలం
గం దిగిచి యీమహోత్సవంబులో నిట్టిగలబలు సేయ మీయట్టి బలుబం
ట్లకు సందిక్రంతలజగడంబులు వల దని తోడ్పాని చని రత్నమండపమాఖ
శాల యైన కొల్వమండపంబులో నున్న గోవిందచంద్రుం డనుపడవాలు
ముందటం బెట్టి యీకలహకంటకుం డంగాధిపతిలెంకతోఁ బోట్లాడఁగడగ్గ
లునెడ నూనిపించి యింద్రులు దోడితెచ్చితి మవధరింపు మనిన నతండును.

క. తగునోయి కలహకంటక, జగడంబులు సేయ కొండుసమ ముములేదే
పగపాటి నీకు నితనికిఁ, దగిలిన దీనిందుతో వితండము గలదే.

30

గీ. అనుచు నతని దూటి యాతనిదెసఁజూచి, యితనితోడ జగడ మేల యయ్యె
ననుడు నతఁడు వలికె నను నితఁ డిప్పుడు, వ్రేసెఁగాన నిట్టివివర మయ్యె.*

క. ఆపడవాలును దమభటుఁ, గోపించుచుఁ గవుల బాతకుల శూరుల నా
లోపలఁ గూర్చుండఁగ నిడి, యాపాడి దగంగఁ దీర్పుఁ డని నియమించె.

సీ. వారలు నేకాంగవీరుండ వ్రేటున కైతగిలినవాడ వచుచుఁ జూచి
కలహకంటకయేలకలహంబుఁ గొంటి వచుచుఁబోట్లాడవేడ్త య్యెననుడు
మఱి తావు లేదె యీమర్క మేర్పడఁ జెప్పు మనవుడు వ్రేయుటయదినిజంబు
నామీసములసుగంధము విదిర్చికొనంగ నితఁడు నేనుండుటయెఱుంగ వనిన
మాటమీఁద నదియె వ్రేటుగాఁ జేసితిఁ బిఱికి వీడు బురుకపిట్టయంత
గాని లేఁడు వీనిఁ గైకొందునా నేచు, జెడి పాటవైతు భండనమున.

౩౪

*వ్రేచెగాన నిట్టివైరమయ్యె.

వ. అని పలికినఁ గలహకంటకుం గోపించి తుచ్చపుబలుకులు పలుకుదురె
 పగవాని ఘనతచేసినఁ దనదొడ్డతనం బెప్పుడగు నతని హీనంబుగాఁ బలికిన
 సరిపూనికెం దానును హీనుం డగు నింతియ కాదు విక్రమాన్తుండును నం
 గాధిపతియును మిత్రులు వారికన్నులం బుట్టిన కొడుకులు మీలో జగడంబు
 వలవదు. 3౫

క. మగతనము నెఱవఁ బూనియుఁ, బగ యేమియు లేనిచోటఁ బరిమాళింపం*

దగ దతనికి నది నీకుచుఁ, దిగులువడ నిలువనాడఁ దగ దాతనితో. 3౬

గీ. అనఁ గలహకంటకుం డచునల్ల నవ్వి, పంతమా మీరెఱుంగని పాడిగలదె
 గుడికొలుపుబంటు మల్లనికొలఁది పంత, మయ్యె నిచ్చట నదియెట్లు లంటిరేని.

వ. ఒకడు దేవరభండారగుండు నింటికడం బాలెము వడం గొలిచి పల్లెరం

బులఁ బ్రసాదంబు దిచుచుఁ బోతుక్రియ నుండ నొకనాఁడు దేవర దర్శింప

వచ్చి వారిసందడిలో నొక్క యీడిగ తనకాలు ద్రొక్కినం గోపించి యే

మీరా బంటుచుట్లు న న్నెఱుంగవా తన్నితి వనిన నతండు నేనెఱుంగన యీ

సందడిలోఁ గాలు దాఁకె ననిన నెరయం దన్ని యెఱుంగ ననినం బోని

చౌదనా యనుచు నందంద దట్టించిన నయ్యీడిగ డాకేలి కటారి వలకేల

నందుకొని తన్ని నాడ నే మనియెదవురా యనిన నతని బిఱుసు చూచి

బంటుచుట్లుండు స్త్రుక్కి యేమియు నే మనియెద దేవర కూడిగంపుబంటుం

గాన దోస మనియెద ననియెం గావున. 3౭

క. ఆపంతము గాకుండఁగ, నాసేరును నతనిసేరు నాణెంబులుగా
 మీపిన్నవాండ్ర మమ్మును, జేపట్టియొకింతవేడ్త సేయింపఁదగున్. 3౮

వ. అని మ్రోక్షి నట యంగపతిభటుండు- ౪౦

గీ. మీకుఁ బిన్నవాడ నేకాంగవీరుండ, అంకెవైచిన నడబింక మైన
 నగినఁ గేరడించిన స్తీనలంటినఁ, †బట్టి తివియ నాకుఁ బాడిగాదె. ౪౧

గీ. నృపులుగవులుభటులుఁగృపఁబలుశూరులు, నొక్కచోటఁగూడియున్నవారు
 వీరుమెచ్చమమ్మనిడిచిమన్నించుట, ఘనతయిదియుమీకుననుచుమ్రొక్కె. ౪౨

క. అమ్మంటలు విని పెద్దలు, మమ్మిట మన్నించి మీరుఁ మాకిట జగడం
 బిమ్మనినఁ గలహకంటకుఁ, డెచ్చెయి మెయికొనక యున్న నిరవడనిమతిన్.

*బగవద్గీతపద్యదత్తనీతి నీకును. †చూడ నిదియు నాకుఁ బాడిగాదె.

వ. మీర లిద్దఱు రాచలెంకలు గావున నారాజులు సూడంగఁ బోట్లాడవలయు
నాయితపడి రం డనిన మాకు నిదియ యాయితంబు బంటువానికిం
గటారి చేత నున్నం జాలదె యరుడు నేమియు బంటుతనంబునకుఁ గొఱత
గాదు రాజు వెడలివచ్చునంతకుం బోయి రండని యొడొండ యనిపినం
జని రనంతరంబ. ౪౪

సీ. కఱకంచువలిపెంబు గట్టిగాఁ గాసింది చెలిత్రాడుకాసెపై బలియఁజుట్టి
దేహంబు కప్పుగా లోహకంచుకలీల జిగిబిగిగల నల్లజిగు రమర్చి
వక్షఃస్థలంబున రక్షపూసలపేరు దండతాయెతులును దగ ధరించి
తిలకంబు దళముగాఁ దీర్చి చుగులపాక తలముడితోఁ జొల్లెమలవరించి
కేలఁ బుల్లతియును నీలి నూలునఁ బూని కేలిగతిఁ గటారికోల వట్టి
సంగడిలుగొల్పఁ జనుదెంచెనొకమత్త, గజముభంగి కలహకంటకుండు. ౪౫

వ. అటఁ గొందఱు సంగడిలం గూడి. ౪౬

క. నగుమొగమలరంగఁ గస్తురి, తిగురుమెయిన్నలఁది కాసె దిటమై మెఱయ్
మగతనముఁ గటారియుఁ దో, డుగ నయ్యేకాంగవీరుఁడుంజనుదెంచె. ౪౭

సీ. అపుడుచుక్కలోన నన్యతాంశుగతి దోఁప రాజులు గొలువంగ రాజు వెడలి
వచ్చినఁ దత్పరివారసమేతుఁడై పడనాలు డగ్గటి భటులఁ జూపి
వారివైరముఁ బరివారంబుఁ దగవును మున్నుగా నన్నియు విన్నవించెఁ
దనలెంకఁ దిట్టి యిద్దఱ నొక్కటిగఁ జేయ భట్టి నంగాధిపుం బాలుపెట్టె
చారు మాకు సెలవుగా రెండునూటలు, విడుపుఁడనియున్నపుని వెఱపునూపఁ
బనిచెఁ గర్త గాన బంటుతనమునకు, విడుతురయ్య... ౪౮

క. నావుడు నిద్దఱుఁ జని పృథ్వీవరునకు వాంఛ్రచలము వినిపించిన నే
నీవీరుల నొప్పించుట, భావం బొడఁబడ దటంచుఁ బతి చింతించె. ౪౯

క. ఆవేళ నమాత్యుడు మ,హీవర నీమాట నేయ రేమనవచ్చు
లావరులై లెంకల మని, కావరమున నున్నవారు గైకొన రొరులె. ౫౦

గీ. పసుల కుయ్యిగాదు బ్రాహ్మణుచెఱగాదు, స్వామిహితముగాదు వ్రతము గాదు
లోకహితముగాని యేకాంగిపోదునఁ, జచ్చువాని కేమి స్వర్గమానె. ౫౧

వ. నాపుడు వీరకులోత్తముం డగు వీరకులోత్తముండు. ౫౨

గీ. మానభంగ మైనమరణంబు శూరుల, కదియ చూడ నాత్మహత్య గాదె
యాత్మహత్య పాప మది నీవయెఱుఁగును, పాప మొందకున్న బ్రదుకుబ్రదుకు.

- వ. వ్రేసినవ్రేటును గాఢినమాటయును లేకయుండుటది మహావ్రతంబు. ౧౪
 క. బొంకుట సుర సేవించుట, బొంకమి వేయశ్వమేధములఫలము భటుం
 డంకమున సత్యమునకై, శంకింపక వచ్చెనేని స్వర్గము గాదే. ౧౫
 క. అది యెట్లనినను మిత్రుఁడు, మదిఁ గలఁగెడుననియు వీంశ్రుమడిసెదరనియుం
 గొది కెడు నామన మనవుఁడు, నిదియెంత ప్రసంగమనుచుహితమతిఁబలికె. ౧౬
 క. *అంగాధిపతి యు నేను ను, ముంగల నిరుదెసల నిల్చి మొనయుకతారుల్
 ఖంగనఁగఁ బట్టి బంట్లకు, భంగము గాకుండ మనసుఁ బట్టెద మనఘా. ౧౭
 క. అనునెడ నిర్దృఱు బంటులుఁ, జనుదెంచి కడంక మ్రొక్తి జనవర మముఁజూ
 డ నవధరించియు విడుమా,యనవుడుఁ బంతుల కొలఁదు లడిగె న్నావ్రిక. ౧౮
 వ. అప్పు డ్చొక్కదండ నె పోట్లాడంబూని యేకాంగవీరుండు. ౧౯
 సీ. పుల్లతి వెట్టిన భూమికిఁ గొసరిన నెదిరిపోటునకుఁ జే యొదుఁగుచున్న
 దండకైదప్పినఁ దప్పగ్రేళ్ళుఁజీకినఁ బంతంబుగొన్నఁ జౌబళము గొన్న
 దాఁకికిఁ జొచ్చిన దాఁచిన మానిన నరువనొడ్డిన బయలాసపడినఁ
 జాఁగఁబొడువకున్నలాఁగంబునకుఁగొన్నమడమగెంటినవ్రేళ్ళుమగుడఁబడిన
 దాటుమాటులైనఁ దలవంచి పొడిచిన, బారుగాఁ దలంచు పంఠమిదియె
 కదిసి యొక్కపోటు పదిముఖంబులుగాగఁ, బొడుచువాడ దేవరదుగులాన. ౨౦
 వ. అను నంతకమున్న వానిపంతంబులకొలందిం బుల్లతి మున్నగా నన్నియుం
 గొని యున్న కలహకంటకుండు. ౨౧
 సీ. మతిఁ గాకదృష్టి నేమటక రక్షించుచు సూకరదృష్టిమై ధాకగొలిపి
 గర్జనసేయక మార్దాలదృష్టిమైఁ దరలక పరుజించి తాఁకఁబూని
 భల్లూకదృష్టి నపాంగసంగతి గని కపిదృష్టి వంచించి కాపుసూపి
 చేప్పదప్పక గృధ్ర దృష్టి గనుంగొని యొయ్యన ఫణిదృష్టి నొడియఁజూచి
 మనసుదేఱఁజూచియును జూడకున్నట్లు, దృఢముగాఁగఁ జోరదృష్టి నడఁగి
 జంకిమీదఁనొడిసిశార్దూలదృష్టిఁ బైఁ, బడుటసురియకాండ్ర పంఠమిదియ. ౨౨
 క. తొమ్మిదిదృష్టులలో నా, యిమ్మగు పులిదృష్టిఁ జొచ్చి యెదుఱొమ్ము కతా
 రమ్మన నది తొలుపోటుగఁ, గ్రుమ్మెద నేనొండు లేక కుంభినిఁ గూలక. ౨౩
 వ. అనుడు వింతపంతంబుల కచ్చెరు వంది పొందుగాఁ జూచి విడువుం డన
 భట్టియు నంగాధీశ్వరుండును నిలువంబడి విస్తారంబు గలుగ వైహళి దీర్చి

* ఛంగున దాటుచు రాజుకు, ముంగల.

యెల్లజనులం గూర్చుండ నిడి గలబపుట్టకుండ నెడ నెడం దలవరుల నిలిపి
వట్టెడువారల మాట మాటలలోనఁ బట్టుం డని నియమించి నలువురుబట్ట
నడుమనిడి కతారంబు లొక్కకొలందిగాఁ గొలిచి నిన్నుపండ్ల దొడసి యెడ
గలుగ బంట్లచేతి కిచ్చినం బమ్మకొని యవ్వీరులు చూచువారి చూపుగముల
కెల్లఁ దార లక్ష్యంబు లగుచు ధీరధీరంబుగఁ జొచ్చి. ౬౪

క. మ్రొగెడు కృష్ణారగముల, భంగి నైబ్బలులక్రియ నిభంబులకరణ్
సింగములభాతి నలవడు, సంగతితోఁ గదిసి రెల్లజనులుం బొగడన్. ౬౫

వ. కదియుచుం గలహకంతకుండు తెలిసి పొడువు మోయన్న యని తెలుపుచు
ఘాతగొనంగ నోహో చాలుం బట్టుం డని యిద్దఱం బట్టించి భట్టి నృపుని
దగ్గఱందెచ్చి విడిగడంబులు సంతసపడియె* ననిన. ౬౬

క. విను కహకింటకుండ గ్ర, క్తున నాతని గాఁగిలించుకొను మనవుడు నే
మని సంతసపడుదుమొకిటి, యను వీడము పోటులాట యుడిపితిరేలా.

గీ. అనుడుదెలిసిపొడువుమమాయన్నయంటి, యన్నదమ్ములకొక కలహంబుగలదె
యనిన దక్కులపడుచు నెట్లాడిరేసి, నేమి దప్పగుననుడు మం త్రీశ్వరుండు.

క. ఓకలహకంటకుండయిది, నీకొఱకై కామ శత్రునిన్ డగ్గఱుచున్
రాకొట్టి పిలిచి మది ను, ద్రేకము పుట్టించి పోటు దెలుపఁగవలయున్.

గీ. కవులు పొగడువేళఁ గాంతలు రకవేళ, సుతులు ముద్దువేళ శూరవరులు
రణము సేయువేళ రాకొట్టి పిలుచుట, వాడి యిదియ మిగుల భజనకెక్కు.

వ. వెండియు నీ వెఱచలంబు గొన్నను గారణంబు లేజగడంబు గావున
భగవతియు బేతాళుండును నెట్లాడించి రింకఁ బాడిగాని చెఱెలకుం జొరక
రమ్మని డగ్గఱం దిగిచిన నప్పుడ రాజులుం బరివారంబును బ్రజలు నిదియ
పంతంబనం గలహకంటకుండును నేకాంగవీరుండును గాఁగిలించుకొని యొడ
యని యడుగులం బడిన. ౭౦

మ. ధరణీనాయకుఁ డిద్దఱ సృమముగాఁ దాంబూల జాంబూనదాం
బరభూషాదుల నాదరించి వరుసం బార్శ్వంబుల నాజులుం
బరివారంబుఁ గవీంద్రులుం గొలువఁగా భద్రాసనాసీనుడై
సరసలాపక భానుకర్ణముల న్నంప్రీతతో నుండఁగా.

క. ధనహీనుం డొకింపుం, డినువగుచోఁ బెండ్లిసేయ నరము వేడం
దనయచెయి పట్టకొనుచుం, జనుదెంచెన్ ద్రెన్యవృత్తి జనపతికడకున్. ౭౧

- చ. దినకరతేజః డౌ జనపతిం గని దీవన లిచ్చి విప్రుఁ డి
 ట్లనియె నృపాలశేఖర దయాపరిపూర్ణ మదీయభాగ్యజ్ఞీ
 వన యిది నాతనూధవ వివాహము చాగదు నేడు మేరగా
 నెనిమిదియేడు లయ్యె ధనహీనుడఁ గావున వేడవచ్చితి. 2౪
- సీ. రాజ్యంబు వదలక రసికత్వ మెడలక జయశీల ముడుగక వయము చెడక
 దీనులఁ జంపక దేశంబు నొంపక నిజ ముజ్జగింపక నేర్పు గలిగి
 విప్రులఁ జుట్టాల వెన్నుసొచ్చినయట్టివారిని గొల్చినవారిఁ బ్రజల
 హర్షంబుతోఁ గాచి యన్యాయముడుపుచు మున్ను చెప్పినరీతిఁ జెన్నుమీటి
 చేత లొండు లేక ప్రాతల విడువక, యశము కలిమి దమకు వశముగాఁగ
 వసుధయేలు రాజవర్గంబులోన న, య్యాదివిష్ణుమూర్తి వంధ్రు నిన్ను. 25
- వ. ఈసీసపద్యంబులో గీతసహితంబుగా నాటుపాదంబుల మొదలియక్షరం
 బులు, నందర్థంబుల మొదలియక్షరంబులుఁ గ్రమంబునం గూడుకొనంగ
 నైన నా విన్నపం బవధరింపు మనిన నచ్చేరు వంది క్రమ్యుఁడం జదివించి
 మొదళ్ళ నర్థంబులఁ బండ్రెండక్షరంబుల నిడుకొని “రాజ దీని వివాహము
 చేయవయ్యా” యని యున్న బంధకవిత్వంబున కితి విస్మితం డై తదైన్యం
 బుడుపం బూని. 2౬
- క. జననాయకుండు విప్రున, కెనిమిదికో ట్లర్థ మిచ్చి యెల్లనరేంద్రుల్
 తనుఁగొల్చినడువఁగా నొ, య్యనఁబురికరుడెంచె వైభవాధ్యతమెఱయ. 27
- క. కావున నీవాతని సరి, గావు నృపా మగిడిచనుట కార్యం బనిన
 భావమునఁ దద్గుణము సం, భావిండుచు భోజవిభుఁడు మగుడంజనియె. 2౮
- వ. మఱియుఁ గొన్నిదినంబు లరిగినఁ బదియేడవవాకిటం జనం జూచి. 2౯

—1 పదు నేడవబొమ్మకథ. 1—

- క. నీలాంబరపోదరు రజ, నీలాంఛనదివసచిహ్నా నేత్రవిలాసుఁ
 నీల గ్రీవ ప్రియసఖు, నీలోత్పలనీలవర్ణు నీలారమణు. ౩౦
- శా. తాత్పర్యంబున సంస్తుతించుచుఁ బ్రశంసం బెనలగ్నంబునన్
 సత్పాత్ర ప్రతిపాదితార్థుడయి భోజక్షోణిపాలుండు సం
 పత్సూర్యంబగు వైభవంబు మెఱయ న్భద్రాసనం బెక్కుఁగాఁ
 దత్పాంచాలిక నిల్వ నిల్వ మని తత్రస్ఫూర్తిగా నిట్లను. ౩౧

- క. నృపరత్న మైనయుజ్జయి,నిపతిక్రియ సాహసాదినిపుణత్వము న
త్వృపకారంబును గలుగక, చపలమతీ దీని నైక్య జనునే నీకున్. ౮౨
- క. ఉర్వీనాయకుఁ డయ్యును, నిర్వాణుల మీటి యర్థనిస్పృహఁ డగునా
సర్వజ్ఞుని సద్గుణములు, నిర్వచనముగాఁగ వినుము నే వినిపింతున్. ౮౩
- క. మాటలయం దెఱిగెదఁజే,నాటను ముంజేతికంకణంబున కద్దం
బేటికి వితరణగుణమునఁ, బాటిల్లెడి గుణము లెల్లఁబ్రభువుల కుర్విన్. ౮౪
- క. మతిగలిగి చదువుఁ జలుకలు,*హతమందంగాను బోటులాడుం బశువుల్
వితరణ మెవ్వఁ గుణమగుఁ, జతురుడు శూరుడు నతఁడె జనులందెల్లన్.
- గీ. విక్రమార్థుబాహువిక్రమం బుర్విలో, నరులచేత నెల్ల నరులుగొనఁగఁ
గీర్తనీయ మైన కీర్తి గీర్తించుచు, నర్థు లర్థములఁ గృతార్థు లైరి. ౮౬
- సీ. ఆదివసములవర్ణాత్యయోచితముగా దలమైన వానలు వెలుచునంతఁ
దెల్లవాఱినయట్టితెఱఁగున నావేశఁ దనమేళనం బెల్లజనులు వొగడ
హంసనాదములు కాహశలుగాఁదత్పక్షలఘుతాడనములుతాశములుగాఁగ
మదములఁ గ్రాలు తుమ్మెదలర్థుంకారమ్ము లమరినవీణాస్వరములొయనఁగ
యోగనిద్రఁజెందియున్నవిష్ణునిమేలు, కొలుపఁగడఁగు గాయకుం డనంగ
బంధుజీవహర్షపరమాచుఁ దద్రాగ,మయముగా శరత్సమయమొనర్చె. ౮౭
- క. శరదాగమమున సంభో,ధరపటలము విచ్చి చనిన. దపనుండు మహా
కరి తెరవెల్వడు క్రియఁ బుష్కరవిలసన మలరఁ జెలఁగెఁ గరసత్వమునన్.
- క. పంకంబులాటె నేఱుల,పొంకంబులు డిగ్గె తెల్లు పూచెను భువి ని
శ్శంకముగ నంచపిండు కొలంకుల వివారించె నట జలములుదేఱెన్. ౮౮
- ఉ. దీప్రముఖంబులొచు నలుదిక్కులు నేర్పడ దుగ్గసింధుపూ
రప్రభ నొప్పువెన్నెలలు రాత్రి దివాకృతిఁ దేజరిల్ల లో
కప్రియుఁ డైనచంద్రు సమకక్ష్యలఁ జుక్కలు నిక్తఁగాఁ దదీ
యప్రతిబింబలీలఁ గుముదావళి వొత్పె సరోవరంబులన్. ౯౦
- ఉ. తెల్లనిరాజహంసలను దెల్లనికల్వలఁ దెల్లదమ్ములం
దెల్లని తెల్లుఁబువ్వులను దెల్లనిశీతమతీదిరోచులం
దెల్లనిచుక్కలన్ జగము తెల్లనయె యమ్మతాబ్దిమీఱినం
దెల్లనికన్నుదోయిగల దేవర వచ్చె శరత్తు చూడఁగన్. ౯౧

*హతముగఁబోట్లాడు పనులు సజ్జానకృతుల్ సహి.

క. జడి గాక వెట్ట గాకయు, వడ గాకయుఁ జలియుఁ గాక వఱపిది యనియే
రృడక యిలఁ బసిమివండఁగఁ బడుగులు ప్రియమందిరనఁగఁ బ్రభులకుఁదగదే.

చ. అవని నవంతిభూమివరుఁ డాదిగఁ బాక్షిపు లెల్ల లక్ష్మీ యు
భవములు మున్నుగాఁ గడుఁ బ్రశస్తములౌ సమయంబులందు న
భవలను బాతకోత్తముల గాయకుల న్నటుల నివృత్తిర్నివై
భవములఁ దన్నఁజొచ్చిరి ప్రభావసమృద్ధుల నిండు పుట్టఁగఁ. ౯౩

ఉ. అప్పిదివంబుల స్పృహకులౌ గ్రహిదానసమృద్ధి యొక్కైక
బట్టు నుతింపఁగాఁ బరస్పరాలకు లచ్చెరువంది మెచ్చ నా
యిమ్మహీనుఁ డథులఁ గృతార్థులఁ జేయుచుఁ గీర్తిచేకుటం
బెట్టెడునట్టిసద్గుణమువెంపున నాతని మీఱినోపఁడా. ౯౪

క. అని యడిగిన నాబట్ట, య్యన నవ్వుచు నోనృపాల హరునిప్రసాదం
బున సిద్ధపురుషుఁ డగు నా, జననాథుఁడు గుణములందు సామాన్యుండే. ౯౫

క. దానతొత్తంబులు నా, మానవపతియందకాని మఱి యొందుదెసం
గానము విను మాతని సరి, పూనెద మనఁ దరమె తరణిపుత్రునకైన. ౯౬

మ. అనినం జ్ఞాములోన లజ్జయు వృథాహంకారముం బుట్టఁగాఁ
దనలోఁ దాన యడంచికొంచు మృదువస్త్రస్పర్శ భూషాదు లా
తని కింపొందఁగ నిచ్చి పుచ్చి పిదపఁ దానంబున నివృక్రమా
ర్హునిసాదృశ్యము నొందఁగోరుమతి నాతోఁగీర్వరుం డుండఁగఁ. ౯౭

సీ. ఒకనాఁడుకొల్వులోనికి సిద్ధఁ డొకరుండు చనుదెంచినుఖగోష్ఠిజరపునపుడు
తాపసోత్తమ నాకు దానగుణంబున విక్రమార్కుని మీఱ వెరపు గలదె
యనపుడు సాహసహవనంబు చేసిన సిద్ధిండు నందుల చేత వినుము
యోగిసీచక్రంబు నొందుకుండములోన నొకలక్షగోళుతాహుతులఁ బోసి
పొదలఁజేసి మేను పూర్ణాహుతిగ వేల్చి, వెనుకఁదత్పిసాదమున నె బ్రదికి
దాన విభవమునకుఁదగినంత వేఁడుము, మెఱసి సాహసాంకుమీఱవచ్చు. ౯౮

చ. అనవుడు నుత్సహించి నృపుఁ డాతని వీడ్చొని రాత్రి సర్వయో
గినులఁ దలంచుచుం జని సకీలకమంత్రజపంబుతోఁ దది
యనిలయవహ్నికుండమున నాహుతు లన్నియుఁ బోసి తెంపునం
దనువును వేల్చె నిత్యమగు దానము దేహముకంటెఁ దీసిగా. ౯౯

- క. ఆయెడ యోగిను లాజన, నాయకు బ్రదికించి నిలిపి నరనాథ మము
 స్నీయత్నంబునకుం దగ, నేయిష్టంబైన నడుగు మిచ్చెద మనుకుఁ. ౧౦౦
- క. దండాకృతిగా జనపా,లుండును ధరఁ జాఁగి నిచ్చలును ధనములు నా
 భాండాగారము లేడును, నిండం గరుణింపుఁ డనిన నేర్పున వారుఁ. ౧౦౧
- క. నిచ్చలు నీలిటు చేసిన, నిచ్చెద మీకొలఁది నిండు లేడును నిండ
 న్వచ్చించుకొచ్చు నావుకు,నచ్చట నృపుఁ డియ్యకొని గృహంబునకరిగెఁ.
- ఉ. ప్రాద్దన లేచి యింట్ల ధనపూర్ణము తాట యెఱింగి యాత్మలోఁ
 దద్దయు సంతసిల్లి వసుధావరుఁ డుజ్జయినీశు మీఱుచుం
 బెస్వల నంధులఁ హితులఁ బేదల నందఱఁ గూర్చి యగ్రముల్
 దొడ్దలు చేసె దాననిరతుం డనఁ బైకము చిక్కఁగుండఁగఁ. ౧౦౩
- క. ఈగతి ననుదినముచు భాం,డాగారముల్లె రిన్నలైనం దనువ
 యోగినులకు నాహుతిగని, యోగించుచునిచ్చధనములొసఁగుచునుండుఁ
- ఉ. ఈక్రియఁబర్వక్షీర్తి నుతియించుచు యాచకు ల్లెఁ జెప్పఁగా
 నాక్రమ మేర్పడ నిన్విని ప్రియంబును జోద్యము నగ్గలింపఁగా
 విక్రమభూషణుండు మునివేషముతో నటకేగి యోగిని
 చక్రగృహంబులో నతని సత్త్వముఁ జూడఁ దలంచి యుండఁగఁ. ౧౦౪
- ఉ. ఆనగరంబులోని నృపుఁ డల్లన రే యరుదెంచి మంత్రని
 స్థానిరతాత్మఁ డై జపము నల్పి ఘృతాహుతులిచ్చి యగ్నిలో
 మేనును వేల్చి యోగినులమెచ్చునఁ దొల్లిటిరూపుదాల్చి యా
 పూనిక నగ్రము ల్వడసి పోయి భజించె విత్తీఁగ గన్గఁడై. ౧౦౫
- క. మఱునాఁటిరాత్రి మునుకడఁ,దటి యెఱింగి యవంతి విభుండు దయదైవాటం
 గొఱఁతపడకుండ వెరవుగ, నెఱమంటలకుండ మున్నయెడ కరుదెంచెఁ.
- క. ఆవహామకుండమునఁ దన,దేహమువేల్వంగ నచటి దేవత లెలమి
 న్నాహాసము మానుపుచు నీ,యీహిత మేదేని వేఁడు మిచ్చెద మనినఁ.
- గీ. ఇచటి భూమిపాలుఁ డీక్రియ నిచ్చలు, మిడుకునగ్నిలోనఁ బడకమున్న
 యతనియిండు లెపుడు నగ్ధంబుచేసిండి, యూడునట్లుగ వర మిండు చాలు.
- క. అనవుడుఁ గొనియాడుచు న,ట్లొనరించెద మచుచుఁ బలికి యోగినులంతం
 జనిరి నిగూఢుండై నృపుఁ,డు నవంతికి ముగిడ నొక్కఁడును బెంపెక్కఁ.

సీ. తదనంతరంబ యాతఁడు తొంటి క్రియవచ్చి యా గంబు సేయఁగా యోగ మాత
లరుదెంచి నృపుని ప్రయానంబునకు నడ్డ మై విక్రమాస్త్రాధాత్రీవిభుండు
తనమేనువేల్వఁ జైకొని చుచ్చు మెచ్చించి నీయిండ్లు ధనమున నిండఁజేసె
నిచ్చలుఁ జాచక విచ్చలవిడి ధన మెంతైన నర్థుల కిచ్చికొమ్ము
నావుడు నతండు దురభిమానంబు విడిచి, విస్తయంబును లజ్జయు విస్తరిల్ల
మీఱఁజూచట తనుమీఱి మెఱసినట్టి, యతనిఁ బొగడుచునగరికి నరిగెఁగాన.

క. నీవును నాక్రియ నింటికి, బోవుట మేలనుచుఁ గనకపుత్రిక వలుకం
గా విని యాతఁడు నుజ్జే, నీవల్లభకృపయుఁ దెంపు నేర్పునఁ బొగడె.

క. లగ్నము దప్పినచొప్పుల, భగ్నంబగు యత్నమునకుఁ బారులు మది ను
ద్విగ్న లయి చనఁగ లజ్జ, మగ్నంజై భోజరాజు మగుడం జనియె.

—పదు నెనిమిదవబాహుళిక—

వ. తదనంతరంబ యొక దినంబున నస్తాదశ ద్వారంబునం బ్రవేశోన్ముఖుండై.

క. వెలిపట్టును బులితోలును, మలయజమును బూదిపూత మణులుఁ ఫణులుం
దిలకము నెఱగన్నుం గల, వెలఁదియు మగవాఁడునైన వేల్పుఁ దలంతు.

మ. అని భోజక్షి తినాయకుం డమరపీఠారోహణవ్యక్తుఁడై
చనుదేరం గని బాహు న్నలై ధరణీశా విక్రమాదిత్యు చా
డ్చున వేక్షణ ఘనధైర్యము నివృతరణంబు న్లేక నీకీమహా
నన మెక్కుం దర మానె యాతని మహోత్సాహంబు సామాన్యమే. ౧౧౬

క. జనవర నిర్వచనముగా, విను ముజ్జయినీవిభుండు విష్ణునిక్రియఁ బా
లనశక్తి మెఱసి మనుజుల, మన మలరంగ మనుపుచుండి మహియేలంగ.

ఉ. కూరుఁడు నీరసాత్ముఁడును గుచ్చిత బుద్ధియు దూషకుండు నా
చారవిహీనుఁడుఁ ఖలుఁడు సత్యవిదూరుఁడు దుర్నయాధ్యుఁడుం
జోరుఁడు నస్థిరుండు నలసుండును దుర్బలుఁడు న్నదాంధుఁడు
న్యారవికారకల్పండును మందుఁడు మందునకైన లేఁ డిల.

క. ఆదివసంబులలో నొక, వైదేశికుఁ డరుగుదెంచి వసుధాపతిచే
నాదృతుఁడై యతనికి నా, నాదేశస్థితులు నేర్పునం జెప్పంగ.

గీ. మాటలందె యతని మహియెల్లఁ దిరిగిన, ఘురుని సిద్ధపురుషుఁగా నెఱింగి
మిగుల నాదరించి జగతీవరుండు త, శ్త్రువులు వినుచు మఱియుఁ గౌతుకమున.

- క. నిశ్చయముగ భువి దీర్ఘపురశ్చరణాస్త్రే నుత్తరము దక్షిణము
బశ్చిమముఁ దూర్పుఁ దిరిగితి, వాశ్చర్యం బేమిగంటి వానతి యిచ్ఛా. ౧౨౧
- క. నావుడు నాతఁడు నేఁ బృథ్వీవలయం బెల్లఁ గలయఁ దిరిగితి నుదయ
గ్రావసమీపంబున నా, నావిధమణిరమ్య మైన నగరము గంటి. ౧౨౨
- క. కనకాహ్వయ మగునగరము, కనకాచలతట మనంగఁ గాంతిం బాలుచు
ఘనమండల మందుచు న, స్థువిమండల మనంగఁ బసిండిగుడి గల దచట. ౧౨౩
- క. సూర్యప్రభయను నది త, త్వర్యంతమునంబునుండి పాటంగ నతిగాం
భీర్యంబు గలిగి నకుకొని, మర్యాదనె నీరు నిలిచి మడుఁగై యుండు. ౧౨౪
- గీ. అచటఁ జంద్రకాంతఖచితసాపానమై, నాల్గుదెసలఁ గాంచనంబులైన
హర్షముల భజించు నఘనాశనం బనఁ, గలదు తీర్థము కడ గానరాదు. ౧౨౫
- మ. విను మావింధ్యమునందుఁ బ్రాన్తన శిరోవిన్యస్తపీఠాంక మై
కనకస్తంభము పుట్టి పుట్టి యినుఁడాకాశంబు న్రాకంగఁ దా
నును నాచొప్పనఁ జక్కఁగాఁ బెరింగి భానుం జేరి మధ్యందినం
బునఁ దద్బింబము ముట్టి క్రస్తులు నదిం బ్రార్థ్త దిగం పాటంగ. ౧౨౬
- గీ. ఇనుఁడు గ్రంకువేళ నిక్షణఁ దాఁ గ్రంకుఁ, బొడుచువేళ నట్ల పొడిచిపెరుగు
జిత్ర మిద్ది రాజశేఖర సృష్టిలో, నలువనేర్పు చెప్ప నలవి యగునె. ౧౨౭
- క. ఎన్నఁడు నిట్టి విచిత్రము, కన్నది విన్నదియు లేదు కడపట గుణసం
పన్నుని నజ్ఞనమిశ్ర జ, గన్నుత నినుఁగంటి ననినఁ గడుమోదమున. ౧౨౮
- శా. తఱ్ఱాలోచితగోష్ఠి దీర్చి యతనిం దాంబూలపూర్వంబులౌ
సఱ్ఱారంబుల నాదరించి కొలువుం. జాలించి యారాత్రి యు
ద్యతైతూహలుఁ డాచు ఖడ్గసహితుఁ డై యొక్కఁడు నూభవరుం
డుఁడోచంబుననేగె నాదెసకు నాయుగ్రాటవు ధ్విజుచు. ౧౨౯
- మ. ఘనుఁ డ ధ్లేగుచుఁ గాంచెఁ గాంచనమయాగారప్రకీర్ణాఘనా
శనతీర్థాంతసమున్నమన్నిజవపుస్సంభూతిహేతుప్రచా
లనలీలాకృతడంబరాంబరతలాలంబోష్ణదుగ్ధింబచుం
బనని సంతభవిజృంభితాద్భుతరసప్రారంభము. స్తంభము. ౧౩౦
- సీ. కని విస్తీర్ణం డాచుఁ జని హేమగృహముల రత్నగోపురముల రమ్యమైన
పురము డగ్గటి దాని పొంత సూర్యప్రభ నానొప్పు నేటిలో స్నానమా. ౧౩౧

- గుడిలోని యాదిత్యుఁ గడుభక్తిఁ బూజించి యిష్టదైవముఁ బరమేశుఁ గొల్చి
 యుపవాస ముండి సముత్సుకుఁ డై దేవతాయతనమున నారేయిగడిపి
 రేపకడన లేచి పాపవినాశన, తీర్థమునకు నేగి పార్థివుండు
 జలకమాడి యచట సంధ్యనారాధించి, జలజమిత్రు నాత్మఁ దలఁచునపుడు.
- గీ. తెలిపవడఁగ మొదలి దిక్పతికెత్తిన, గొడుగుమీఁది పసిఁడిగుబ్బ యనఁగఁ
 దూర్పుకొండమీఁదఁ దోచె మార్తాండుని, మండలంబుభువనమండనంబు.
- గీ. తీర్థమధ్యమమున దివ్యపీఠాంకమై, జగి దొలంక బుగ్గ లెగయుచుండ
 నవ్యమైనకనకనాళంబు గలమహా, కమల మనఁగఁ బుట్టెఁ గంబ మపుడు.
- క. కడుచోద్యమంది యీఁదినఁ, దడ వగు నని యాతఁ డద్భుత స్తంభముపైఁ
 బడనుటికి పీఠమీఁదను, జడియక కూర్చుండి యోగిచందము దోఁపఁ.
- క. *ధరణీశుండెక్కిన మొగ, తిరుగక కంబంబు తొంటితెఱఁగున నాభా
 స్థరుగతికొలంది జంకక, పెరిగెఁ గపటవామనుండు పెరిగినకరణి. ౧౩గి
- శా. †కంబం బీక్రియ నిక్తుచుఁ బిఱుసుగల్గం బెద్దయు నిక్తఁగా
 గంభీరం డగురాజు కైకొనఁడ యాకాశంబు ముట్టంగన
 య్యంభోజాపుండు చేరనిచ్చు టది హెన్యంబంచు మధ్యాహ్నం
 రంభంబేర్పడ నెండ చిచ్చు గొని వర్షంజేసె గర్వంబునఁ. ౧౩౬
- ఉ. చేసిన నెండపెల్లనకుఁ జక్రక స్త్రుక్తక నిక్తిమిక్తిలిఁ
 డాసినఁ గ్రమ్మట ప్రవి దృఢంబుగ రత్నసహస్రమెల్లఁ బై
 నీసునఁ గప్పినంతఁ జలియింపక నిల్చినవానిఁ జూచి యు
 ల్లాసముతోడ నిట్లనియె లావును దాల్చియుఁ దెంపు మెచ్చుచుఁ. ౧౩౭
- గీ. లక్షయోజనంబులను నిల్చి యైన నా, యెండ మానవులు సహింపలేరు
 నన్నుఁ జేరనోవునా యన్యుఁ డట్లేని, గాలి నేలపాలు గాకయున్నె. ౧౩౮
- క. సరనాయక నీ వీయెడఁ, బరమేశ్వరుకరుణఁజేసి బ్రతికితి నిజసు
 సిరభావము సాహసమును, బరికించి మనంబు హర్షభరితం బయ్యె. ౧౩౯
- క. నీవును నేనును నొక్కటి, గావున నాకుండలములు గైకొను మివి సు
 భావనతో నిత్యమును మహిమర సౌవర్ణభార మిచ్చుచునుండు. ౧౪౦
- గీ. ఎన్న నాల్గుమాడ లె తొకకర్లంబు
 నాల్గుకర్ల లైన నగుఁ బలంబు

*ధరణీపుఁ డెక్కినమొగ్గక, తిమ్మ-పా. †కంభంబీక్రియ-రెండ్రుతులలోను.

వలము లొక్కనూలు తుల యగుఁ దుల లొక్క
యిరువది మితి భార మిది మతంబు.

౧౮౧

క. అని యిచ్చినఁ గైకొని యా, తనిపదముల కెఱఁగి మగుడుతఱిఁ గంబంబా
య్యనఁ గ్రుంకఁగఁ దీర్థమునకు, మనుజేంద్రుఁడు చేరవచ్చె మాపటివేళ.
గీ. కంబ మచట మునుఁగఁగా గంతుగొని తీర, భూమి నిలిచి తగిన నేమమెల్లఁ
దీర్చి భక్తితోడ దేవతాలయములో, నుండిరేయి గడపి యొక్కరుండు. ౧౮౩

శా. ప్రాతఃకాలమునందు లేచి ధరణీపాలుండు తీర్థంబులో
స్నాతుండై నియమంబుతోడ శివపూజాకృత్యముం దీర్చి సంత
ప్రీతిగ్రమ్మటి వచ్చుచోఁ దెరువునం బృథ్వీసురుం డొక్కరుం
డతెంచెం గడుదీనుఁ డై యతిని నింపేపార దీవించుచుకా.

౧౮౪

క. చేరఁ జనుదెంచి యతఁడో, వీరోత్తమ పేదవాఁడి విప్రుఁడ నేనా
హారంబు వేడి వచ్చితిఁ, గారుణ్యము మెఱసి యిచటఁ గావుము నన్నుకా.

మ. అనినం జూచి కృపారసం జెనయ నాహారార్థి యీవిప్రుఁ డీ
తని కిచ్చో నశనంబు లే దితనిచేతః ప్రీతి గావింప నే
ధనము న్లేదు ప్రదాతకుం దగిన పాత్రం బబ్బినం బ్రాణమై
నను వంచింపక యిచ్చు టొప్పు నని పుణ్యశ్లోకుఁ డుద్యుక్తుఁ డై. ౧౮౬

క. మితిలేని మహిమ నీకిది, ప్రతిదివసము నొకసువర్ణభార మొసంగుకా
మతిఁ జింతింపక పొమ్మని, యతిముదమునఁ గుండలమ్ము లాతని కిచ్చెకా.

శా. దానం బీక్రియఁజేసి యొక్కయెడఁ దీర్చస్వార్థము లేకుటె
స్నానాచోద్యములెల్లఁ జూచితి జగన్నాథు న్రవిం గంటి స
న్తానం బచ్చట నొందితికా ద్విజుని దైన్యం బంతయుం బాపితికా
దీనం బుణ్యుడ నైతి నంచుఁ బురికేతెంచెం బ్రమోదంబునకా. ౧౮౮

గీ. నీకు నీగుణములు లేక యీగద్దయ, యెక్కఁదగదు మగుడనేగు మనిన
మనములోననతనిఁగొనియాడుచునుభోజ,మనుజుపభుఁడుభవనమునకునరిగె.

శా. సంసారాబుధ్ పూర్ణమగ్నజననిస్తారాంఘ్రిపంకేరుహకా
హింసావర్జితభావభవ్యమతి యోగీంద్రాత్మపద్మావళీ
హంసాకారు వికారదూరుని విమోహధ్వంస నోత్తంసునిం
గంసారాతిఁ బురారిమిత్రుఁ ద్రిజగత్తత్త్వానంధాయకుకా.

౧౮౯

ఉ. కంజభవార్చనీయపదకంజ నిరంజనునిం బురత్రయా
భంజను నంజనాచలనిభద్విపదైత్యఘనప్రథంజనున్
సంజనితప్రమోదగిరిజాతనుమంజుల నామభాగు మృ
త్యుంజయు నాంజనేయవిహితోన్నతగీతకృతాత్తరంజనున్.

౧౧౧

మాలిని. గిరివిరచితచాపా కృష్ణమేఘాభిరూపా
సురసరిదవతంసా షష్ణదైతేయహింసా
గరళగిళనదతూ కంజపత్రాయతాతూ
పురహరహరిరూపా పుణ్యగణ్యస్వరూపా.

౧౧౨

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలీకభేకఘణీంద్ర వీరఘోటవి
భాళ కళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిలాంధ్రమహా
రాష్ట్రభూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర
వెలనాటివృధివీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వేన్నయామాత్యపాత్ర
హరితనగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం
బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమాఘ్ననిదానమ
హోపకారసాహసాదార్యప్రశంసనం బన్నది సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

అష్టమాశ్వాసము.

క. శ్రీలలనాతనురుచిశం, పాలతికాచిరవిలాసపరిక్షీర్ణవపు
 క్లిలాతికయవిడంబిత, నీలాంబుదవర్ణః ద్రిభువనీపరిపూర్ణః. ౧

—పందొమ్మిదవబొమ్మకథ—

మ. మతిలో నిల్చి యతండు సజ్జనుల సంభావించి దైవజ్ఞస
 మృతమా వేళఁ గడంగి యెక్కుఁజనుచో మాన్పించి యేకోనవిం
 శతిమద్వారముపొంతబొమ్మ వలికెక్ ట్టుపాలకా మూర్ఖు భా
 రతపర్వంబు పఠింపఁ బూనుట చుమీ రాగిల్లు నీయత్నముల్. ౨

క. ధారానాయక ధారుణి, నారూఢుం డైన విక్రమార్కునికరణి
 శూరుండును ధీరుండు ను, దారుండును గాక యెక్కుఁ దగ దెవ్వరికి. ౩

మ. అడి యెట్లన్న నెఱుంగఁజెప్పెదఁ దదీయం బైనచారిత్రము
 న్నదవైరిద్విపసింహ మర్థిజనతామందార మాభూవరుం
 డుదయాస్తాచలమధ్యభూమి దనకై నొప్పారు నుజ్జేని సం
 పదలం బొంపివోవ రాజ్యము నయప్రాజ్యఁబుగా నేలఁగె. ౪

ఉ. ఆజననాథుఁ గొల్చి కనకాభరణంబులఁ దెజరిల్లుకాం
 తాజనుల నిచ్చిత్రవసనంబుల బంటుల నందలంబులం
 దేజులఁ జామరంబులను *దెల్లని యెల్లుల నేపు సూపుచున్
 రాజులు మంత్రులు నుకవిరాజులు నుండుదు రొక్కకైవడి. ౫

గీ. అట్టిదివసముత సమస్తభూపాలురు, భటులుఁ గవులు హితులు బలసి కొలువ
 సురగణంబులోని సురరాజుభంగి న, య్యవనిపాలుఁ డున్నయవసరమున.

క. ముకుళితకరుండై డావా, రికుఁ డెదుర నిలువఁబడి ధరిత్రీశ్వర కా
 నికగా సాళువముం గొని, యొకనల్లనిచెంచు వచ్చియున్నాఁ డనుడున్.

క. తత్తారణంబు దెలియ నె, ముత్తలికుండై †నిజాభిముఖమానవసం
 పత్తిరదర్శనుఁ డగు భూ, భృత్యులతలకుండు వానిఁ బిలువం బంచెన్. ౬

* దెఱుంగు నీటయి నేటు జూపుచున్ - † ముత్తలింకుండై

మత్తకోకిల. నెమ్మి బచ్చని కుప్పసంబును నీలిచీరయుఁ బీలియుం
దమ్మిపూసలపేరు నెఱ్ఱనిధాతుబాట్టును జూడ నం
గమ్మువై దగు సొమ్ముగాఁ బిడికత్తి కాసె నమర్చి పా
ఱమ్ముల నివ్విలుఁ గేలఁ బూర్వొని యంతఁ జెం చరుదెందుచున్.

క. దూరంబున నుడుగఁగపరి, వారుండై వెలుఁగు రజనివల్లభుక్రియ ను
రీరమణులలో నొప్పెడు, నారాజంజూచి మ్రొక్కి యతివినయమున్.

గీ. నీవు దాడివెట్టి నెగడిన నటుచుక, యీఁకఁగిరిగి గొందు లీఁగునృపుల
పగిదిఁ బులుఁగులెల్లఁ బఱవ వేఁటాడనీ, సాళువంబు గొనుము మాళవేంద్ర.

క. అని చూపి కొలువులోపలఁ, దనచేతి విహంగమునును ధరణీశుని కొ
ప్పన చేసి తాను వచ్చిన, పనిఁ జెప్పఁ గడంగి యతఁడు పతి కి ట్లనియెన్.

గీ. నృపులు గానలేని నీమహావసరంబు, నేఁడు గంటి దొడ్డవాఁడ నైతి
మానవేంద్ర యేను మందరగిరినుండి, యరుగుదెంచినాఁడ నవధరింపు.

శా. ఓరాజన్యకులావతంసక తదీయోపాంత భాగమ్మున్
భేరుండాదిమహామృగేంద్రనివహాభివ్యాప్తమై యున్నత
స్ఫారానేకమహీమహా ప్రకరవిస్తారావరుద్ధార్థసం
చారం బైనయరణ్య మున్నది తమస్స-దోహసందప్త మై.

సీ. అదివరాహ మాయడవి యేకలములు మన్నించి విడిచిన గున్నయొక్కొ
దిక్కురు లక్ష్మడ సక్తు నేనుఁగులచేఁ దోలుకువడి చన్న దున్నలొక్కొ
చండికసింహ మచటఁ బేర్చుసింగంపుఁగదుపులోఁ దప్పిన కొదమయొక్కొ
కాలునిపో తండుఁ గల కారుపోతులఁ గూడిరా లేకున్న దూడయొక్కొ
మారకమ్మపులి యచట మలయుచున్న, పెద్దమెకములు పెంచిన పిల్లయొక్కొ
యనఁగ వాలుమృగంబుల కదియ మెపుడు, నాటకట్టగుజాడలు తేటపడఁగ.

సీ. అందులపందుల దందంబు క్రందున లీలావరాహంబు నేలఁగలసె
నచ్చోటిమదలులాయములతో బెనగి మా యెనుపోతుయచులోకమునకుఁజనియె
నక్కడి కృష్ణమృగౌఘంబుచేఁ జాలఁ దూలి సారంగంబు గాలిఁబోయె
నటకొండగొఱియలయచుటుననొచ్చి మహామేష మగ్నిపాలయ్యె ననఁగ
నొప్పు నితరజంతువులను జెప్ప నేల, *దువ్వలెలుఁగులుఁ దోడేళ్లు దుప్పు లిద్దు
†కొరనువులుమెడినాగులుగుఱ్ఱుఁబిల్లుఁ, గణఁజు లేదులుఁగుం దేళ్లుఁగలపు పెక్కు.

*దుప్పులెలుఁగులు వ్యాఘ్రంబు లుప్పతిల్ల-†వరలు దురువాతులున్న పతులుగల్గి- కొఱను
వులు మరినాగులు గుఱ్ఱుండ్లు.

- ఉ. అన్యైష నౌక్తయేకల మహాంకృతితో గుహానూడి నిచ్చుల్
దయ్యము తైవడి న్యేడలి దాడలు గొల్లుచు బెట్టు రొప్పుచుం
జయ్యనఁ జొచ్చి యేర్చిన గజాబులు మున్నుగ నచ్చుగంబులన్
వ్రయ్యలుగాఁ బడం బొడిచి వారకచంపుచు నుండు గండునన్. ౧౭
- గీ. ఎదిరివండులు దానినైఁ గదిసిపాలియుఁ, బందెగాఁజొక్క ప్రేటుగఁబంతమాడి
యోలి నిలిపి యడిదమునఁ ద్రోలివ్రేయ, ఖండితములగు గుత్తుడికాయలల్లు.
- క. ఆకొమ్ముకాఁడు తొల్లిటి, యేకలమో కాక యముఁడొ యిట్టివిచిత్రం
భేకడఁ గానము విను మది, నీకెఱిఁగింపంగఁ బూని నేఁ బనివింటిన్. ౧౮
- మ. వసుధానాయక వేటకుం గదలు సత్త్వం బెత్తు మేనంతకున్
సుసరం బౌ లఘు వౌ జయం బగు రిపుతోఁథం బగు న్నర్హణ
ప్రసరం బేర్పడుఁ జేతి సూటి మెఱయింపం జో టగు న్వేట దు
ర్వ్యసనం బంపు ధరిత్రి నిట్టిగతి సౌఖ్యం బొందుచోఁ గల్గునే. ౨౦
- క. అంచుంజెప్పినఁ బ్రియపడి, చెంచు గనకాంబరములఁ జెలువారఁగ మ
న్నించి వరాహముఁ న్త్రంపఁడ, లంచి మృగవ్యప్రయాణలాలసమతి యై.
- సీ. దీమంపువేటలు దామెనవేటలు తెరవేటలును నేర్పు తెరలికలును
బందెమాడినభంగిఁ బండులనొప్పింపఁ బూటకాం ద్రనఁడగు వేటకాంపు
సారమేయంబు లౌ సారమేయంబుల పట్టెడగొలుసులు పట్టినడువ
భేరుండగండగంభీరత్వ ముడిగించు భేరీరవంబులు బోరుకొనఁగ
వారువము నెక్కి మితపరివారుఁడగుచుఁ, బోటుకాంపునువడిగలయేటుకాంపు
వాటపడ వెన్ననరుదేర వేట గదలె, మందరంబున కవనిపురందరుండు. ౨౨
- ప. అట్లు గదలి కతివయదినంబులకు దుశ్చరంబగు నగ్గిరిపశ్చిమతటంబున గండ
భేరుండాది ప్రచండమృగాండజప్రకాండపరిగణ్యం బగునరణ్యంబు దరియం
జొచ్చి యచ్చటి శిలోచ్చయంబులం బ్రతిధ్వనులను సముదంచితంబుగం
బెంచు చెంచులయార్పులును శునకకోలాహలంబులుఁ గాహళాదివాద్యర
వంబులు దిక్కులు చెవుడుపడ సమీపించి. ౨౩
- క. మెలఁకువ లగుచోటుల మను, కులకందువులను జలంబు గొను నెడలను మే
తలపట్లను మృగములకును, వల లొడ్డుచు వేటకాంపు వలఁకులఁ జనఁగన్.
- క. పులియొడిగియెగసియశ్వము, తలదొడుకఁగ నృపుఁడుసురియఁదలద్రెంచినమే
నిలఁబడఁగఁ బడక యాతల, లలితాశ్వంబునకుఁ బులితలాటము చేసెన్.

- చ. అటఁ జరునంతలోపల న నాంబుధరాఘము భంగి ముందటం
గిటకిటఁ గోటలఁ ధరణి గీటును రొప్పుచుఁ గొప్పరించుచుం
గిటిగణ మేగుదేరఁ గని క్రేవలఁబట్టిన వేటకుక్క లొ
క్లట గొలును ల్వడి నివ్విడువఁగాఁ బఱచె బహమానవేగులై. ౨౬
- చ. పఱచుచుఁ గొంకులు దొడలుఁ బట్టి విదుర్పుచు మాలెగట్టిన
న్వొలుగుచుఁ గ్రమ్ముటా దొడికి మోటలఁ ద్రిప్పినఁ జోటు దప్పఁ గ్రే
ళ్లులుగుచు సింగము ల్గురుల నొక్కటఁ బట్టెను భంగి దాటుచు
గఱచుచుఁ జాగనీక యరికట్టుచు బెట్టుగ నేచె బదులఁ. ౨౭
- క. కినిసి వరాహము వొడిచిన, శుశకముతల ద్రెల్లి యెగసి చొప్పేర్పడ నొం
డు నెలవునఁ బడియెఁ గవ్వడి, తునుమాకిన యాజయద్రధునితలవోలెఁ.
- వ. అంతట వేటకాంధ్రును నొండొరువులఁ గడవం బాటి గంటిలేని కుటుగం
ట్లం గలిగి మెఱుఁగారెడి సూటిగల పందిపోల్ల దృఢంబుగా నత్తుకొని
యొత్తిలి పోయి మొగము దప్పమాటున బలుమాటునం గదిసి పెద్దగున్న
లను, జిటుగున్నలను, విడిపందులను, నెడమల్లరంబులను, గొమ్ముకాంధ్రను,
నొత్తున్నడిం గ్రమ్మనప్పుడు. ౨౮
- క. గంధగజలీలఁ బాది మ, దాంధంబై యొకని జీరినట్లుగఁ బాదువ
సృంధింపం బడిన జరా, సంధునిక్రియ వ్రయ్య లొక్కసరసం బడియె. ౩౦
- గీ. అట్టివేళ నృపుఁడు కట్టెమరను*నారి బెట్టుపాడమ, నమ్ము వెట్టి తిగిచి
బొట్టు వెట్టినగతిఁ బట్టెలసం దేసె, దిట్టినట్లు పంది మిట్టి పడఁగ.
- వ. ఆసమయంబున బెట్టులిం గని పఱచుపశువులకగిది నవ్వనమదగజంబులు
మొదలుగాఁగల మృగంబులును వేటకాంధ్రును నొక్కదిక్కునకుం బఱతెంచిన
సంతం దత్పశ్చిమభాగంబున. ౩౨
- సీ. సాతాళ మీఁగినపందిఁ బోడికిఁ బిల్చు కైవడి నందంద కాలు ద్రవ్వఁ
గనునన్నఁ బ్రాణులఁగాల్పఁబూనినమాడ్కిఁగన్నులమిఁఁగుఱ్ఱిచ్చుఁజూచు
దిగ్గజంబులు మది బెగ్గిలి స్రుగ్గఁగా జాకించుగతి వెళ్లసముగ రొప్పు
నర్జునిహాయముల నరికట్టఁ జరురీతిఁ గొన వెంక్రకలు నిక్క గొప్పరించుఁ
దిరుగుచోనడమగుకులగిరులఁదునును, వాడియిడుభంగిఁగోటలుతీడికొంచుఁ
గాలమృత్యువు రేగిన కరణిలోక, మాకులంబుగఁ గవిసె నయ్యేకలంబు.
- వ. అట్లు దప్తుల మలయుచున్నం జూచి యచ్చెరువంది యిచ్చ మెచ్చుచుఁ
జిత్తంబున నుత్తలపడక యత్తలం బందుకొని. ౩౪

*నారి, జిట్టపాడమిచ్చు వెట్టినగతి పందివొట్టుచ్చి పట్టెత్తిదదైనం—

- ఉ. వాహముఁ దోలి రాజకులవశ్యుఁడు చేరెఁ గృతోల్లసన్యగ
ద్రోహము నిత్యవీరరసదోహము సంజనితాంజనాద్రిసం
దేహము నత్యుదగ్రఘనదేహము నుద్ధతకాననాంబుధి
గ్రాహము నర్వభీతికరగర్వవిరాహము నన్వరాహముఁ. 37
- క. చేరిన నది చుది బెడరక, యీరసమునఁ గడచి యతని నెదిరించెను భ
ద్రారమణుని జెనయఁగ భూదారాకృతివచ్చు మూకదానపుమాడ్చిఁ.
- క. అత్తజిఁ దనచిత్తంబునఁ, దత్తపాటాంబులేక ధరణీరమణు
డత్తలము వైవ నది గని, తుత్తుమురుగఁ బొడిచె లేతతుందిలముక్తియఁ.
- క. పొడిచినఁ దడయక పిడికిట, నడిదము బెడిదముగ నెగడ నతఁ డశ్వము న
య్యెడ కడరించినఁ గ్రోధము, వడి మగుడఁగ మగిడఁబుడమివడవడ వడఁకఁ.
- గీ. అల్లుదిరిగి చనిననయ్యేకలమువెంట, హయముఁదోలుకొనుచునరిగెన్వపుడు
పందిరూప మైన పాతాళకేతువు, నంటనెయిదుకువలయాశ్వు పగిది. 38
- గీ. తిన్నక్రొవ్వులోన నున్నది నీరుగాఁ, గన్ను లగ్గిమెఱపుగములు గాఁగ
రొప్పుటులుముగాఁగఁగప్పుచొప్పడఁబొది, గాలిఁబటచుమొగులుకరఁగిఁబాటె.
- వ. ఇట్లు పాటిన ఘోరం బగు కాటడవిలో దూరంబగు నీరంబులందూటి.
- క. పందివెనువెంటఁ నరుగుచు, ముందట నరలోక పాలముఖ్యుఁడు గనియెఁ
మందరముఁ బురందరరిపు, మందిరకందరము నిందుమఁగిసుందరముఁ.
- క. కని డగ్గలునెడ నూకర, మనువుగ గుహ సొచ్చె నంత నచటితిమిర మా
తనిదృష్టిఁ గప్పె భయపడి, తనుఁజొచ్చిన వానిఁ గావఁ దగు ననుకరణిఁ.
- గీ. ధరణిపాలుఁ డుతఁ దురగంబు నచ్చోటఁ, గట్టి వాలుఁ గేలఁ బట్టికొనుచు
లొంక సొచ్చె నాత్తఁ గొంకక కాలుండు, కదిసి దివియ వట్టి వెదకుపగిది.
- ఉ. చొచ్చి మహామృగం బరుగుచొ ప్పటఁ గానక కందరాంతని
ర్యచ్చటులాంశుకూట మగు రత్నకవాటము గాంచి యిచ్చలో
నచ్చెరువంది యందుఁ జని యావల నిండిన చివ్వుచీకటిం
గ్రొచ్చుచు నేగె వాలు కడక్రొవ్వులుఁగు ల్నిగుడంగఁ గ్రిందికిఁ. 39
- ఉ. ఆదెసఁ గొంతదప్తుల మహారజతాంచితసాలమండల
శ్రీగనరార రత్నకలశీపరిచిహితతుంగశృంగసౌ
ధాదినికేతనప్రసర మైన మహానగరంబు దోచెఁ జం
ద్రోదయలీలఁ గన్నులకు నుత్సవమై దివిరం బడంచుచుఁ.

- ఉ. అందులపణ్యవీధుల నహర్నిశముం దిమిరంబు లీను సుం
క్రందనరత్న గేహముల కాంతుల నేగంగరా దటంచు న
మ్మందరసీమలందు గరిమంబున దాచిన పద్మరాగముల్
క్రందుకొనుం బ్రదీపములకైవడి దివ్యైలపండుగో యనన్. ౪౭
- క. అందు బలిచక్రవర్తి ము, కుందుడు దన ద్వారపాలకుడుగా రత్తో
బృందములు గొలువఁగా నా, నందంబున నుండు నురగనాథులతోడన్.
- క. అందులఘటికుల ముపవన, చందనసంవేష్టజభుజంగీవదనా
నందనసుందరతరమగు, మందానిల మానుచుండు స్త్రాన్యన్నిడుచున్.
- క. చెలువారెను నాపురిలో, పలి రక్తసు లొండుగడలభయ మెఱుంగక తీ
పులవంటికి జడియుచు మరు, నిలువేలుపుగా భజింతు రింతులుఁ దారున్.
- ఉ. ఆపురిఁ గాంచి సమ్మదము నచ్చెరువు న్నదిఁ బిచ్చలింపఁగా
భూపవరుండు పంది యెటువోయె బలంబెటు వోయె దివ్యమా
నీపుర మెట్లు తోచె నది యెవ్వని రాజ్యమొ చూత మంచు ని
చ్చాపర తంత్రుడై గవనిచక్రటి డగ్గఱ వచ్చె నమృతాక్ష. ౫౦
- ఉ. చేతఁ బసిండిబ్రద్ద విలసిల్లఁగ నొక్కఁడు వచ్చి మ్రొక్కి పృ
థ్వీతలనాథ నాథుఁ డగు విష్ణునిచే నెలవది దానవ
త్రాత బలీంద్రుఁ డిప్పు డనురాగమున న్నినుఁ బిల్వఁ బంచె ర ౫౧
మ్మా తడయంగ నేల యనుమానము సేయక నీవు నావుడున్.
- సీ. ఘనుని సందర్శింపఁ గలిగె నిక్కడ నని యానంద మందుచు వానిఁ జూచి
పురివొచ్చి రత్నమందిరములసొం పెల్లఁ గోరి చూచుచుఁబైడికోట దాటి
చని యవ్వటారుమోసలఁదూఱిమణిమండపంబులోదైత్యులుబలసికొలువఁ
గంకణంబులమ్రోత గ ల్లనఁగాఁ బాఁపజోటులు వసెడి వీచోపు లిడఁగ
మెఱుఁగుముత్తియముల పేరులఱుత మెఱయ, నలరుచుక్రలలోనిరేపెలుఁగువోత
మానికంబులగద్దియపైనిదీర్చి, యున్న బలిఁజూచి మ్రొక్తె నమ్మన్నుఁజేడు.
- క. అతనిఁ గనుంగొని దానవ, పతి ప్రియమునఁ గాఁగిలించి భద్రాసనసు
స్థితఁ జేసి మిత్రకృత్యో, చితసత్తారము లొనర్చి సేమం బడిగెన్. ౫౪
- శా. ధర్మం బెల్లడఁ జెల్లునా ద్విజులవిద్యాగోష్ఠి రాజులునా
దుర్మార్గంబు లడంగునా ప్రజలు సంతోషింతురా సత్త్రియా
మర్మం బేర్పడ జన్నముల్ జరుగునా మర్మాద పరిల్లునా
నిర్మూలంబుగ శత్రులం గెడపుదా నీలక్ష్మి సొంపెక్కఁగాన్. ౫౫

- శా. హర్షంబొంది పురందరుండు ధరపై నందండుఁ గాలంబుల
నర్పర్షంబు ల్లరియించునా తగిలి విద్వాంసుల్ ప్రశంసించురా
ఘర్షింపంగల రీతి నీతి దెలియంగా విందురా కీర్తియు
త్తర్షం బందునె దీనులంగడపుడే దానం బనూనంబుగఁ. ౧౬
- వ. అనినం గృతాంజలి యై మానవేంద్రుండు దానవేంద్రనే నెంతవాడ నన్నిం
తకుశలం బడిగితిని నీవు మహానుభావుండవు. ౧౭
- సీ. కశ్యపసుతుఁడు రక్షసులమేటి హిరణ్యకశిపుండు నీవంశకర్త యనఁగఁ
బరమవైష్ణవుడైన ప్రహ్లాదుఁ డద్భుతఖ్యాతచరిత్రుండు తాత యనఁగ
వీరమాహేశ్వరుం డై రూఢి కైకిన బాణాసురుఁడు కూర్చి పట్టి యనఁగ
దానవరక్షణజ్ఞానవిజ్ఞానాదిగురుఁ డైనశుక్రుండు గురు వనంగ
నమరలోక మేలుట పరాక్రమ మనంగ, భువనమతయువితరణాభోగ మనఁగ
దేవదేవుండు హరి యిష్టదైవ మనఁగ, నీవహత్త్వంబు నాకు వర్ణింపఁదరమె.
- మ. ఘనుఁడౌ విష్ణుఁడు జన్నిదఁబు శిఖియుఁ గాయత్రిపల్లల్ మృగా
జనము స్తోచియు దర్భలు స్తోడుగు మాంజీబంధము స్తోపిచం
దనము నే్వలిమిబాట్టుఁ గుండలములుఁ దండంబు నందంబుగా
నిను వంచింపఁ గడంగి తాఁ గుఱుచయై నీచేత వర్ణింఁడే. ౧౮
- క. వెడమాయలవడు గడిగినఁ, దడయక మూఁడడుగు లిచ్చి ధర్మం బిలనా
ల్లడుగులుగా నిల్పిన నీ, కడిమి వొగడి నలవి యానె కిమలజులైనఁ.
- క. ఆలాగు కపటియైనను, వేలుపె యని యొసఁగు నీదు వితరణగుణముం
దాలిమియు మెచ్చి త్రిభువన, పాలకుఁడచ్యుతుఁడుద్వారపాలకుఁడయ్యె.
- క. పాత్రత్యాగి యనంగ జగత్రయమునఁ బరఁగునట్టి ఘనుఁడవు నను నీ
మిత్రునిక్రియఁ గనుఁగొంటి ప, విత్ర చరిత్రుండ నైతి విశ్వములోనఁ. ౧౯
- సీ. అనవుడు దనుజేంద్రుఁ డతి సమృద్ధంబున నుద్వీశి యీకలియుగమునందు
వీతుండు శూరుం డుదారుండు మఱి లెఁడు నివె కా కని యని నిన్నుఁ జూడ
వేడుకపడి యేను విష్ణుని యాజ్ఞచే వెడలి రాలేక యీ వెరివు పూసి
నిన్నిటు రప్పించి కన్నులారఁగఁ గంటి నధకలాభం బయ్యె నంచుఁ బలికి
యిదిసువర్ణదాయి యిదిజరామృత్యుని, ర్హరణ మనుచు రసరసాయనములు
వేర్చి నిచ్చి యనిపె బిలమార్గ మెఱిగింప, నవ్వరాహమైనయసురఁబనిచె.

ఉ. పంచిన, వాడు చేరి జనపాలక యామొగసాలఁ గాచి న
క్రంచరవైరి యన్యులకుఁ గానఁగరాక వసించు, నట్టిరా
త్రించరనాయకుండు నినుఁ దెమ్మని పుచ్చిన నేకలంబనై
వంచనఁ దెచ్చి యిన్ని దురవస్థలఁ బెట్టితిఁ దప్పనైఁపుమీ.

౬౮

ఉ. దానవనాథుఁ జూచితి సదాతనమా రససిద్ధిఁ గంటి వో
మానవనాథ నాపని క్రమంబున నీహిత మయ్యె నంచు స
న్దానముతోడఁ గొల్చి బిలమార్గము సూపఁగ వచ్చి వెల్వడ
న్దాని నతండు వీడ్చొలిపి వార్వము నెత్తె నుదాతచిత్తుఁ డై.

౬౯

చ. మగిడి మహామృగౌఘము నమానుషభూములు నిర్వర్ణంబులు
న్నగములుఁ గంటకద్రుమవనంబులు దాటుచు వచ్చి యాత్మభృ
త్యగణము రోయుచుఁ జనపదంబును గానక కానలోన నా
మృగయునిఁ గాంచి యొయ్యన సమీపముఁ జేరఁగ వాడు మెచ్చుచుఁ.

క. మనుజేంద్ర నీవు క్రోడము, వెనువెంటం జనిన నిన్ను వెదక బలంబులే
గనుకని చనియె న్నేనొక, యనువునఁ దురగంబు జాడయర సెద నిచటఁ.

క. కంటిఁ బని చెల్లె ననుచుం, గంటకములుఁ గండ్లు దప్పఁగాఁ దోడ్చొని రా
జొంటిపడకుండమృగయుఁడు, బంటుతనముమెఱసియొక్క బయలికిఁదెచ్చెఁ.

గీ. అచటన్మృపుఁడునిల్చియసహాయశూరుండఁ, దోడువలదుహాయముఁదోలువాఁ
డ | నీవు గూడ తిల్చె నిలువు నీపనిచెల్లె, ననుచు వేటకాని నాదరించి.

౬౯

క. రసఘటికలుగట్టిన మృదు, వసనంబులు వారువంబు వాలుం దక్తం
బసదనము రత్నపథికా, ది సమస్తభూషణములు దిగ్గన నిచ్చెఁ.

౭౦

వ. ఇట్లెచ్చి యిసిపి తదనంతరంబున జోడన యు, జంగనడక యు, దురికినడ
యు రవగాలునడయుం గల వారువము నదలించి వాగె వదలి రాగసంజ్ఞం
గదలించి త్రోలిన.

౭౧

క. వలకుం జల్లెడ లాదిం, గలతెక్కులకరణి నెగయఁగా నశ్వము ని
శ్చలగతి నాదిత్యునిహయ,ములనుం దనకాలిధూళి బోవంబాటెఁ.

౭౨

వ. తదనంతరంబ ఘోరరక్తరాసనం బై ఖలీనచర్వణంబగు గంధర్వంబు నాఁగి
నాగంబుల నమలునాగాంతకుపై నున్న ముకుందునిచందంబునఁ గండ
మప్పఁగించుచుఁ గలంకదీర్చునప్పుడు.

౭౩

- మ. ధరణీనిర్జరుఁ డొక్కఁడై తాత్పర్యముఁడుం దానుం బుభుక్షుజరా
పరితాపంబున మేను దూలి పడఁగాఁ బ్రాణంబు లుద్వేగముం
బొరయంగాఁ జనుదెంచి మూఁడుదినము లోవ్వయె న్నిరాహారతా
కరిఖన్నాత్తుల మేము నేడు దయతోఁ బాలింప వే నాపుడఁక. 2౪
- గీ. అన్న మిచటఁ బట్టెఁడై నను దొరకదు, తనియనిత్తు నన్న ధనములేదు
మేనితోడవులెల్ల మృగయుని కిచ్చితి, నిప్పు డిద్దటికిని నేమి యిత్తు. 25
- క. ఆతురుఁడు దానచాత్రము, చేతం గలయదియె దానసిద్ధి యగుట ధా
త్రీతలఁగతి దలఁచి కృపా, స్వీతుండై యొక్క ఘుటిక నిచ్చెద ననుచుఁ. 26
- వ. రెండు ఘుటికలు రెండుచేతుల నిక కొని రసమిది సర్వలోహకాంచనీకర
ణంబు రసాయనం బిది జరామృత్యుహరణంబు వీనిలో నొకటి మీ రిద్ద
ఱుం బుచ్చుకొనుం డనినం దండ్రి జరాజీర్ణు డగుటం జేసి (రసాయనం బి
చ్చునిన.) 22
- గీ. ఇతనిమాట పొసఁగ దెల్లలోహంబుల, నూనినంతఁ బసిడిగా నొనర్చు
రసమెయిప్పునాకు రాజనయ్యెదనన్నఁ, దండ్రి వచ్చి కొడుకుఁదలఁగఁద్రోచె. 27
- వ. ఇట్లు పరస్పరభిన్నమనోరథం బగు దుర్వాదంబున శిఖి లూడ దోపతులు
పదలఁ దమఛాందసోక్తుల నేన ము న్నాశ్రయించినవాఁడ నిక నీ పడుగకు
మనుచుం ద్రోపుత్రోపులాడంగ నెడసాచ్చి. 2౮
- క. ఇటు మీలోపల నూరక, చిటిపాటి వల దై న మీకుఁ జితప్రియసం
ఘటనముసేసెద సని రస, ఘుటికలు నృపుఁ డిద్దఱకును గొంకక యిచ్చెన్. 29
- శా. ఇష్టార్థప్రతిపాదనఁ ద్విజులఁ దా నీరీతి సత్యతత్వసం
తుష్టస్వాంతులఁ జేసి వీడుకొని ప్రత్యుద్యోతమా సేన సం
దష్టంబై నలుదిక్కులం గొలువఁగాఁ దా నేకసిద్ధక్రియా
హృష్టాత్తుం డగుచు న్నహీవరపరుం డేతెంచె నుజ్జేసికొక. ౩౦
- ఉ. వింటివె భోజరాజ పలువెంటలఁ బూనియు వానిఁ బోలలే
వంటిఁ బ్రయత్నము ల్వలవదంటి విచారము లుజ్జగించి నీ
కింటికిఁ బోవు టొప్పు నన నిట్టి గుణశ్రవణోత్సవంబునం
గంటకితాంగుఁడై యురేడు క్రమ్ముట నేగె గృహాంతసీమకుఁ. ౩౧
- వ. తేదనంతరంబ కొన్ని దివసంబులఁగిన నిరుపదియగువాకిట నెక్కఁబూసకొని.

— ఇరువదియవభాషకథ —

- క. నాగారిగమనమిత్తుని, నాగాననజనకు ననఘు నాగాధరణు
నాగాసురహరుని సువ, స్థాగధనుర్ధరుని సందనాగవిహారిక. ౮౪
- ఉ. నిష్ఠఁ దలంచి సర్వధరణీసురసమృత మైన వేళ భూ
యిష్టము లైన వాద్యము లనేకవిధంబుల మ్రోయ నాసన
శ్రేష్ఠము పొంతఁ జేరఁగఁ బసిడి నొనర్చిన బొమ్మ న్యాయవా
క్షిప్తురవృత్తి దోఁపఁ బలికెం బృథివీపతి నడ్డపెట్టుచు. ౮౫
- ఉ. పొందొకయిం తెలుంగక ప్రభుత్వము సూపెద వష్టభోగసం
క్రందనుఁ డౌ నవంతిపత్తికైవడి నీగియుఁ దెంపు లేక యె
క్కుందర మానె నీవు నినుఁ గానవు గాక తలంచి చూడఁగా
నందని పూనిపండులకు నఱులు సాఁచుట గాదె భూవరా. ౮౬
- ఉ. ఆతనివ ర్తనంబు దెలియన్వినుకోరికి వచ్చినాడ వా
నీతలఁ పిల్లుగంటి ధరణీశ్వర చెప్పెద నాటదాన నా
చాతురి తెక్తకెక్కుదు ప్రసాదముపెంపున నాదరింపు సం
ప్రీతి యొనర్చుదాన నిక మిన్నక మాటలు వేయునేటికి. ౮౭
- గీ. అయ్యవంతినాథుఁ డప్తదిక్కులఁ గీర్తి, నిక్త నచటనచట నేర్పుమెఱసి
యాటునెలలు రాజ్య మర్ధవర్షము ప్రవా,నంబు నియతిగాఁగ జరపుచుండు. ౮౮
- మ. దిననాథ ప్రతిమానరూపుఁ డెలమి దేశాంతరాస్తకిమైఁ
జని యాశ్చర్యకరంబుగాఁ బురములుఁ జైలంబులు న్వాఁగులు
న్వనమధ్యంబులుఁ జూచుచుం దిరిగి దివ్యస్ఫూర్తిఁ బద్మాలయం
బన సార్థం బగుపట్టణంబు గనియె హర్షంబు రెట్టింపఁగ. ౮౯
- చ. అట చని పణ్యవీధిఁ గలయం బరికించుచు నొక్కచోట ను
త్తటశశిదీధిత్రికరధౌతములైన గతి నివేశంకట
స్ఫటికమయంబు లైనగృహపంక్తులలోపల హేమరత్నసం
ఖటనమునం దనర్చు గుడిఁ గన్గొని డగ్గఱ నేఁగునయ్యెడ. ౯౦
- ఉ. అర్చుండు గ్రుంకఁ జేకటి దిగంతముల న్నిగిడెం బ్రియాంగసం
పర్ణము లేని మానినులమానముదూల మరుండు మిక్కిలిం
గర్భశుండై చెలంగ నిలఁ గల్వలచెల్వము చూచి వానితోఁ
ద్ధర్మము పెట్టఁబూనినవిధంబున నెక్కున నికై జుక్కులు. ౯౧

- క. ఆచమముబువఁబతి సం, ధ్వాచమచితనిధులు దీర్చి యాగుడిలోఁ నై
 లాసనివాసునిఁ గోరి ను, ఖాసీమండైన నలుపు రటఁ దమబోనక. ౯౨
- సీ. మచము నేర్పుచ నిన్నిదిచములు భూగోక మతముఁ దిరుగుట వ్యక్తమయ్యె
 సిద్ధమోగిం. గ్ర. ప్రసిద్ధచారిత్రినిఁ గాలచంచకునిఁ గ్రీకాలనాథుఁ
 జూకలే సెతిమి చూడంగఁ గన్నులు గలిగియు నిచట నిష్ఫలములయ్యెఁ
 బ్రాతేయిగిరిపొంతఁ బన్నగాటని నాతఁ డున్నతతపమున నున్నవాడు
 తెరుపులహికులాసీచదు పురములచుచు, బోవలే సెతిచుని తలపోసికొనఁగ
 విని మనంబుచ నతనిదర్శనముగోరి, రాజశేఖరుఁ డచట నారాత్రి గడపి.
- క. అరుణు డుదయింపఁగ స, త్వరగతి ను త్తరము గదలి తటచైనమహా
 తరులును గిరులును దాఁచుచు, దెరు వెడలకనడిచిగొన్నిదివసంబులకుఁ.
- క. దుర్వ్యాకరభగండక, దర్శికరసింహదంతిదంష్టులనెల నై
 శర్వాణిజనకుఁ డగు నా, పర్యతపతిపొంతఁ జేరె భయరహితుం డై. ౯౩
- మ. హిమవత్ప్రాంతము చేరి శీతశము తాసీరంబులు నిన్దనం
 యమిసన్దంబులు దేవదారుమయ దివ్యశ్రీ, కుటీరంబులు
 భ, మరానందమరందబిందువిలసత్ప్రదాకర, శ్రేణులుం
 గుముదప్రోజ్జ్వలకుంజకుంజరమహాకుంజంబులం జూచుచున్. ౯౪
- క. చల్లనికొండ నయంబున, నల్లన కింపయినయ్యి యాభరణగణం
 బెల్ల నమకూర్చి దాఁచిన, యిల్లనఁ దగు సర్పచనము నెదురం గనియెన్.
- సీ. కచ్చులమిణుఁగుఱుల్ గ్రమ్మంగ మ్రొక్కచు బున్నచుచో వేడిపాగునిగడఁ
 బల్లఁదంబున మల్లు నల్లనాగులు నాగపెంజెరలును బెంటిపెంజెరలును
 శంఖపాలకులును జాతినాగులు నుల్లఁబెంజెరలును నెట్టఁబెంజెరలును
 గూఁక వేటులుఁ జిన్నగులియలుఁద్రాఁచులుఁబెరజులుగుట్టపుఁబెరజులచటఁ
 గలవు తక్కిన జెట్టిపోతులునుదుంప, నాగులునుగొంటిగాఁడులునరియొక్క
 లేనవాలముబైడుగులు? నిరు మొగముల, పాములును బెక్కుతద్వనభూమినుండు.
- క. ఇవిధమున ఘోరంబగు, నవ్వినాంతంబు సొచ్చి యరుగఁగఁ బాముల్
 క్రొవ్వన మ్రోగుచు నాతని, నెవ్వెంటలఁ దామెయగుచు* నెగురుచుఁబట్టెన్.
- గీ. పట్టి పరుణనాగపాశంబులట్లు మై, జట్టుకొనిన నతఁడు పట్టువడక
 యట్టివేళ జలగ లంటినకరి వోలె, దిట్టతనము మెఱసి తిరుగఁ డయ్యె.

* నెగురుచు,

- వ. అల్లు దిగుక యుగభూషణుడునునునాతె చుత్తుప్రకక నిశ్చయం దై
ముదతః జని. ౧౦౧
- సీ. పులితోలు కచ్చకూలుగ మొంగ గాసిచి సర్వాంగములను భ స్తంబుపూసి
శిరమునఁగెఱచె వెరవార బిగియించి విచిత్రముల హస్తమునఁ దాల్చి
యాసనశక్తికి నాధార మగుయోగదండబురై బా.శిశులముసేర్చి
ప్లుగ్గిన యోగపట్టె పూనిన మేను స్వప్తికాసనమునఁ జక్రనిలిపి
కంఠము వంచి నాసికాగ్రమునదృష్టి, గదియఁ గదలకముక్తన్నుగానరాని
శూలిపోలిక నున్న ప్రికాలనాథుఁ, జూచిపాష్టాంగమెరఁగెనాక్షోణివరుఁడు.
- వ. ఇల్లు పాష్టాంగదండంబు గావించిన. ౧౦౩
- క. అప్పరమయోగి యోగం, బవ్వడు వారింది లేచి యాతనిఁ గరుణం
దప్పక చూచిన మేనం, గప్పినసర్పములు విడిచి కనుకనిఁబటచె. ౧౦౪
- శా. దృష్టిం బాములఁ ద్రోలి యాతఁడు ధరిత్రీనాథు మన్నించి సం
తుష్టుండై పలికెఁ జకోత్తమ జగద్ధర్వారదర్శికరా
శిష్టసాంతరమా మహాటవి మది నైక్తింప కీమంచులో
నిష్టోద్యోగముపూని వచ్చితివి నీయూ డెవ్వరిం జెప్పుము. ౧౦౫
- గీ. ధరణిలోనఁ బాముతలగాము లుండునం, నిట్టిపాములుమెయిఁజుట్టకొనఁగ
సీపు శంకలేక నేనున్నచోటికి, వచ్చినాడె వెద్దివాంఛితంబు. ౧౦౬
- క. వినిపింపుము సురలకునై, నను బడయఁగరాని ప్రార్థనలు నీకిత్తు
ఘనుఁ డని చేరినచోఁ గై, కొని యతనికి నొక్కమేలు గూర్పం దగదే.
- మ అనిన న్సంతసమంది సాంజలిపుటుం దై విక్రమాదిత్యుఁ డి
ట్లనియె నిన్దయతీంద్ర విష్ణుక్రియ నిత్యానందవారాశిఁ జొ
క్కినచిత్తంబున నాత్మయోగవశము క్తిశ్రీసమేతుండ వై
యనువేలంబుగఁ దేలియాడు నిను డాయంగంటి నేఁ జాలదే. ౧౦౮
- క. నినుఁ జూచినయవి కన్నులు, నినుఁ బొగడినయదియ జిహ్వా నీగుణగణము
ల్వినినయవి చెవులు నీకుం, బనిచేసినయవియ పాణిపద్మము లనఘా. ౧౦౯
- శా. నిత్యానందపదప్రతీతచరితా నీదర్శనం బైనచోఁ
బ్రత్యక్షంబుగ మేననున్న ఫణభృద్భృందంబు లిట్లాడె న
ప్రత్యక్షంబుగఁ గర్తబంధములు నీభంగి న్వేసం బాసె నా
దిత్యోగద్యుతి పర్వినం దిమిరముఁ దిగ్భూముల నిల్చునే. ౧౧౦

చ. కమలవనైకమిత్రుని ప్రకాశ మొకించుక పర్వి సూర్యకాం
తమునకు దీప్తు లిచ్చినవిధంబున నీకరుణార్ద్రదృష్టి సం
యమివర నాపముం బొలసినంతనె పాపమువాసి యెల్ల పు
ణ్యములును గల్గె వేతె నినుఁ బ్రార్థన చేయఁగ నేల నాకింక. ౧౧౧
క. అనినఁ దనయిచ్చ నిష్ఠం, బొనరింపఁ గడంగి యోగి యొక నికుబలపం
బును లాతము బొంతయు గ్ర, క్లుప్త నాతనికిచ్చి వాని గుణములు చెప్పె. ౧౧౨
వ. ఈబలపపుఁగొడుపున వలసినయన్ని లెక్కలొడ్డి న్రాసి యీలాతపుఁగోల సవ్య
హస్తంబునఁబట్టిముట్టించిన నన్నియు నీవుదలంచిన ప్రాణులై నిల్చి నీవు సెప్పిన
భని సేయు; నవి యుడుకవలసిన నెడమచేత నావ్రాతలు క్రమంబునందుడి
చిన నడంగు; నెవట నైన నీబొంత దులిపినఁ గోరిన యంతధనంబు నీకిచ్చు
నకును మని వీడుకొల్పిన. ౧౧౩

ఉ. మ్రొక్కి విసితుండై మగిడి ముందట ఘోరము లైన పాములం
ద్రొక్కుచుఁ గ్రంప లీరములుఁ దూటుచుఁ గాఱడవి స్తనంబులొ
స్పృక్తక మాగ్ధము ల్గడచుచుం గడు దూరము వచ్చి భూపరుం
డొకడఁ గావ్యము ల్విటుచుచున్న మనుష్యుని గాంచె ఖిన్నుని. ౧౧౪
గీ. వానిఁ జూచి యేల నగచెను కట్టెల, కింతదవ్వరాఁగ నేమికతము
నాపుఁ డేను హూణనరపతిబంటఁ ద, తృప్తతోడఁ జావఁ బూనినాడ.
గీ. ఆకుమారుఁ డగ్ని నదె పడుచున్నాడు, చూడు మనినఁ గెలన సొదయొనర్చి
చిచ్చు వెట్టి కూల నిచ్చగించెడువానిఁ, జేర నేగి రాజశేఖరుండు. ౧౧౬
క. నరవరసుత నీ కీను, ర్హణమునకుఁ బూననేల మదిలోపల నే
పరిభేదము గల దది యె, వ్వరిమూలము చెప్ప మనిన వాఁడనుమతుండై.
సీ. ఏ మని చెప్పదు నిటక్రింద హూణదేశాధీశుండైన మాయయ్య తీతె
నాయెడకున వచ్చి దాయాను లందఱు రాజ్యంబు చేకొని ప్రాభవమున
వెడలఁ ద్రోపించినఁ గడు దుఃఖతుండనై యొకహితుం డైన సేవకుని గూడి
యేలెంచి యిచట నాజ్ఞాతులచేనైన యభిమాగ మోర్వొగ నలని గాక
యొంటి నడవి నిట్టిమంటఁ జాఁ గడఁగితిఁ, బరిభవంబునొంది బ్రదుకుకంటె
నిదియ మేలుగాఁగ మది నిశ్చయించితి, ననిన నాతఁ డతిదయాభుండగుచు.
క. పగవా రొత్తినయప్పుడు, జగ మెటుఁగం దెగుట యొండ సైరణయొండె
దగుఁ గాక మిగుల నొగులుచు, చుగ వాఁడై మగువపగిది మడియుట తగునే.

చ. ఇటు విను చేటులేని బ్రతు కేనొనరించెద నీకు వైరిసం
కట మడఁగుం బదాతి తురగద్విరదంబులు గల్లు సర్థము
తల్ల మగు వీని గొ మ్మని విధానము లేప్పడఁ జెప్పి చేతియా
ఖటికయు యోగదండమును గంధయు వానికి నిచ్చెఁ జెప్పెరన్. ౧౨౦

శా. తత్సామర్థ్యమునం బదాతితురగ స్తంభేరమాఘంబు న
త్యు త్పేథంబగు సర్వముం గలిగిన హూణక్షీతీశాత్తజం
డు త్పేకంబు మనంబునం బొదలఁగా నుత్సాహసంపన్నుఁ డై
మాత్సర్యంబున భూమిఁ గొన్నరిపుల స్పర్ధింప నేగె న్నెసన్. ౧౨౧

ప. అట్లక్తుమారుం డరిగిన యనంతరంబున నిజాయుధధైర్యసహాయంబును నస
హాయశూరుండును నగు విక్రమాస్తుండు. ౧౨౨

ఉ. సజ్జన దర్శనంబును బ్రసాదముఁ గల్గెఁ బరాధవవ్యధా
లజ్జల నగ్నిలోఁ బడఁ దలంచిన చక్రనిరాజపుత్రునిన్
బుజ్జవ మేర్పడం గరుణఁ బ్రోవఁగఁ జేకుటె నంచుఁ బ్రీతుఁడై
యజ్జయిసీజనాధిపతి యొయ్యన వచ్చె నవంతిభూమికిన్. ౧౨౩

ప. ఇట్టి గుణాశ్వుండు గావున. ౧౨౪

క. అవ్యక్తమార్తుసరిగా, కెవ్విధముల నింటికేగు డిది తగ వనిన
న్నవ్వుచు నందుల కోర్తులు, దవ్వులుగా మగిడె భోజధరణీపతియున్. ౧౨౫
ప. మఱియుఁ గతిపయదినంబు లరిగిన. ౧౨౬

—: ఇరువదియొకటవబాహుకథ :—

క. సింధుపతివైరిహితు సుర, సింధుప్రభవాదిచరణు సింధువిహారిన్
సింధురరూపాసురహరు, సింధుతనూజాత్తబంధు సింధురవరదున్. ౧౨౭

మ. హృదయాంభోజములోపలం దలఁచి భోజేంద్రుండు ధర్మార్థకో
విదులున్ జ్యోతిషు లాగమజ్ఞులును సేవింపంగ సొంపారు సుం
పద పెంపొంద శుభగ్రహోద్ధరణలబ్ధులైన లగ్నంబునం
ద్రిదివేంద్రాసన మ్మెక్తవచ్చినఁ బ్రియోక్తిన్ బొమ్మ వ్రలెం దగన్. ౧౨౮

చ. విను మిటు భోజరాజ యొకవిన్నప మే నొనరింతు విక్రమా
ర్చునిక్రియఁ బెంపు నీగియును రూఢికి నైకక యెక్కుఁ జెల్ల జే
మనఁ దగు నిన్ను నిచ్చులుఁ బ్రియంబున వచ్చెదు వచ్చి క్రమ్ముటం
జనియెద వాళ మానవు యశంబును నేర్పును దీనఁ గల్గునే. ౧౨౯

- క. అతనిచరిత్రము వినఁగో, రితివేని నృపాల యవధరింపుము నాకే
చతురతయు లేదు తెంపున, నతివకు నృపుసఖల మాటలాడం దరమే.
- శా. నామాట ల్విని నిచ్చుగింపు మతఁడా నాకేశుఁ డిష్టుండుగా
సామంతాచ్చితపాదపీఠుఁ డగుచున్ సామ్రాజ్యలక్ష్మీకళా
సీమం బా భుజసార మొప్పఁగ నయశ్రీమఁతుఁ డాభట్టి ము
ఖ్యామాత్యుండుగ నేలె నుజ్జయిని నిత్యం బైనస్త్రీ రితోన్. ౧౩౧
- ఉ. ఆదివసంబులందుఁ బ్రజలందఱు సంతతుల సస్మృద్ధుల
న్తోదము నంది సత్రములు మున్నుగ ధర్మము లాచరించుచు
న్వేదన లేయిం గనక వేడ్త మనంబుల నిండి యుండఁగాఁ
బేదలు మూర్ఖు లల్పులను పేరును లేదు పురఁబులొకలన్. ౧౩౨
- క. నిలుపు గలసీతి భట్టికే, జెలికాఁ డనఁ బొలిచి బుద్ధిసింధు వనంగా
వెలసినయమాత్యుఁడొక్కఁడు, గలఁడతనికిసుతుఁడొకండుగ్రహిలుండనంగన్.
- ఉ. ఆగ్రహిలుండు బుద్ధియు నయంబును శీలముఁ దప్పఁగాఁ బిశా
చగ్రహదప్పఁ జైన క్రియ సభ్యవీచారము పొందు మాని మి
థ్యాగ్రహవృత్తిఁ ద్రిమృదుచు నాడఁగఁ జూడఁగ తేక యాత్మలో
నిగ్రహ మంది తండ్రి సుతునిం దెగి తిట్టుచుఁ జాల దూఱుచున్. ౧౩౩
- గీ. ఓరిపాపకర్త యున్న *మంత్రి కుమారు, లవసిపాలుఁ గొలిచి యచట నచటఁ
బనులు సేయఁగఁ జడుఁ డనుచు నాకును దల, వంపు సేసితి సరివారిలోన.
- క. అను వగుతనయుఁడు పుట్టిన, జనకుని కిహవరసుఖములు సమకూరు నన
న్దును వింటి నేను నినుఁగని, †మని మని నేఁడ్డెల్లు నరకమగ్నుఁడ నైతిన్.
- క. ఒడ్డును బొడవును రూపును, దొడ్డతనము గలిగి ప్రజల్లో బొదలనియా
బిడ్డని గనుకంటెను సతి, గొడ్డయినను మేలనంగఁ గుందుటగలిగెన్. ౧౩౪
- గీ. ఎట్టకేనియుఁ దగు పుట్టువు గల్గియు, గట్టియైన యెఱుకపట్టు తేక
యిట్టిభంగి వ్యథలఁ బెట్టటకంటెను, బుట్టినపుడె యేల గిట్ట జైతి. ౧౩౫
- చ. గృహమున నుండి నన్నుఁ గలఁగింకక యొండెడ కేగు మన్న నా
గ్రహిలుండు సిగ్గుదాల్చి యధికం బగు మానము పూని లేచి యా
గృహమున శాస్త్రము ల్పదిపికా నిఁక నిఁటికి రా నటంచు నా
త్పితము గొరుచు న్నెడలి దక్షిణభువికి నేగె నొక్కఁడన్. ౧౩౬

* మంత్రికుమారుఁడగుకాక గోరు సరియగువు-చెడ గుఁతులు సేయఁగడగి నాకిట దల.

† మనుడలేనట్టివరక.

- ప. ఇట్లేగుచు నొక్కనాఁడు *భవనగిరియొద్ద నొక్కయగ్రహారంబు డగ్గటి యందుఁ గొండలు సభ్యులు పురాణశ్రవణంబు సేయుచున్న నట తానును జేరి వి నునెడ నప్పొరాణికుండు తీర్థఫలంబు తెఱింగించుచు. ౧౮౦
- గీ. ఏకభుక్తములు ననేకదానములు న,యాచితములు జపము లనశనములు †జరపి వెచ్చుకంటె సరగునఁ గాశిలో,బొంది విడిచి ముక్తిఁ బొందవచ్చు.
- క. మెట్టక పెట్టక పట్టక, గిట్టక తీర్థముల ముక్తికిం జనరా దే తొట్టును బారయక మెయిమెయి, కట్టెదురన్ శ్రీనగంబు గనినంజాలున్.
- క. తనువు దొఱంగక యిది యె, క్షనలవి గాదంచు శివుఁడు గైలాసము గ్ర క్షనవిడిచి బొంది తోఁజనఁ,దనభక్తులకొఱకు నందుఁ దరలక యుండున్.
- క. శిలలెల్లను లింగంబులు, సలిలంబులు దివ్యసింధుసారంబులు తీఁ గలు సంజీవను లౌ ద్రుమ,ములు నుందారములు చటులు ముక్తిపదంబుల్.
- మ. అని చెప్ప నివిని చిత్రకల్పము వాయుజేయ శ్రీపర్వతం బునకే పోవుట మే లటంచు నతఁడా పుణ్యాత్ములం బాసి చ య్యన నాదిక్తున కేగుచున్ హృదయభృంగాఖ్యస్తగత్పూతమై† ననగం బల్లన దాఁటి తీర్థసలిలస్నానార్థి యై ముందఱన్. ౧౮౧
- మహాస్థగ్ర. కనియెం గ్రీడద్విహంగన్ ఘనజలరవజాగ్రద్భుజంగ స్తహాపూ రనిరూఢపూర్వధుర్వారభృతరుచితటీరంగభంగ తరంగన్ గృ జనిత శ్రేయానుషంగన్ జలధిహితపరివ్వంగ నార్ద్రాంతరంగన్ జననిర్ధూతాభిషంగన్ క్షతగిరికటకోత్పంగఁ బాతాళగంగన్. ౧౮౨
- ప. కని యందుఁ గల దక్షిణావర్తంబునఁ గృతస్నానం డై మల్లికాకుండంబు ను, ఘటికేశ్వరంబును, బ్రమరికాశ్రయంబును, గాలస్తాదంబును, దేవస్తా దంబును, సంధ్యామానంబును, జారుకేశ్వరంబును, నందిమండలంబును ము న్నుగాఁ ద్రింశద్వోజనాయతంబును ద్రింశద్వోజనవిస్తీర్ణంబును నగుటం జేసి బహుకోటితీర్థమయంబు నగు నారమాక్షమాధరంబుమీఁదికిం జని కనకమయప్రాసాదంబు సాత్తెంచి. ౧౮౩
- క. ఆర్జవమున నచ్చటఁ బూ,ర్వార్జిత మగు పుణ్యసముదయమునం గనియె నిర్జరగణనంసేవితు,నర్జునకిరణాంకు మల్లికార్జునదేవున్. ౧౮౪

*శ్రీమహాజననంబున నొక్కయగ్రహారంబు-మహాఘనగిరియొద్దఁ గొండలుసభ్యులు. †జరపి చచ్చు కంటె. ‡హృదయభృంగాఖ్యజగత్పూతమై- స్థిరంగదత్కూలరంగన్-రంగవృత్త్యర్థరంగన్.

- వ. కని సాష్టాంగం బెరంగి. ౧౪౯
- క. గోపతివాహనునకు నల, కావతిమిత్రునకుఁ ద్రిపురఖండనసమయా
రోపితగిరిచాపునకును, శ్రీపరవ్రతనిభున కార్తవీర్యతామణికి. ౧౫౦
- వ. అర్చన లిచ్చి తనఫలంబునఁ గేలుదోయి గీలించి. ౧౫౧
- సీ. పెద్దమొకముతోలు నిద్దంబుగాఁ గట్టి గాలిగ్రోతడుసామ్మి లీలఁ దాల్చి
చలికొండకూతుకై సామేన నిమ్మిడి చదలేలు నెలయును జడలఁజెరివి
యేనికమోముతో నెలుక నెక్కిన చిన్నిబొజ్జపాపఁడు నీదుపజ్జ నడువ
ముజ్జోడుమొగముల ముద్దులకొమరుండు పురిగలపులుఁగుపై నరుగుదేర
వెన్నుఁడునునలువయునుబల్వేలుపులును, గొలువ*గుబ్బలికొమ్ములగుజ్జనెక్కి
కలిమికొండకునేతెంచినిలిచితనుచు, వింటి ముక్తంటి నినుఁగనుఁగొంటిమంటి.
- క. అనుచు ననేకవిధంబులఁ, దననేర్చినకొలఁది నతఁడు తప్పనిభక్తి
వినుతించి పాపముల వీడ్చి మిగిలెం జత్తశుద్ధి కొనసాగంగ. ౧౫౩
- ఉ. ఆదెసనుండి సర్వజగదాశ్రయు వేదపురాణవేద్యుఁ బ్ర
హ్లాదమనోవిధేయు నసురాంతకు శ్రీనరసింహమూర్తిఁ గా
కోదరరాజతల్పుని నహోబలనాథునిఁ జూడనేగి త
త్పాదసరోరుహంబులకు భక్తిఁ దగం బ్రణమిల్లి ధన్యుడై. ౧౫౪
- చ. హరిహరసేవనాసుమతు లైన జను ల్వలసింప సంపదా
కరమగుసొంపువెంపు గల కన్నడభూమికి నేగి యొక్కభూ
సురవరునాశ్రయించి తగు సుస్థితి నక్కడనుండి యాస్థితో
సురగురుసీతిశాస్త్రమును శుక్రనయక్రమముం బఠించుచు. ౧౫౫
- ఉ. ఆకడ సీతిశాస్త్రవిదుడై గురు వీడ్చిని యేగ వేడ్చితోఁ
గాకితములశక్తి గనిగా నొనరించిన వైడిచట్టునా
నేకశిలాభిధానమున నెన్నిక శక్తి ధరిత్రిలోన నే
పోకలఁ బోయిట్టి సిరిపుట్టినయింటికి నోరుగంటికి. ౧౫౬
- క. పసిండియు రత్నము మున్నుగ, నిసుముక్తియం బెక్కుధనము లీనంగ నిలకు
న్వసుమతియు రత్నగర్భయు, వసుధయు ననుపేళ్లు నిక్తువము లొనచట.
- ఉ. చందనగంధులు నివ్వులు బాణలు దానవినోదులుం బ్రభా
సుందరమూర్తులుం గవులు శూరులుఁ బెద్దలు నుల్లసిల్ల సం

- క్రందనవైభవాఘ్నః డగు కాకతిభూపతి రాజ్యలక్ష్మీ బెం
పొందెడు నప్పురంబున మహాత్మవ లీలల నుండె నేర్పునన్. ౧౫౮
- వ. అట్లు కొన్ని దినంబు లుండి తత్పురజనపరిచయంబున సకలకళాప్రవీణుండై
మగుడు గడంగి మహాతీర్థవిలోకనార్థియై యట చని దూరంబున. ౧౫౯
- క. ఆతఁడు త్ర్యంబకశిఖరో, ద్భూతను విఖ్యాతఁ బరమపూతఁ ద్రిలోకీ
మాత మహాపాతకసం, ఘాతవిఘాతానుయాతఁ గనియె గంగన్. ౧౬౦
- క. ఆనదికి మ్రొక్కి ముఖ్య, స్నానం బొనరింప డిగ్గి చని యుదకం బా
లోనం దెకతెక నుడుకం, గా నమ్మతమైన మడుఁగుఁ గని వెరఁగందెన్. ౧౬౧
- క. పిట్టలు దివిఁ బాటఁగ నా, కట్టావుల నెఱక లెల్లఁ గమరిన నచటన్
మట్టుపడి కూలుఁ దొడిమల, పట్టాడినయట్టి మేడిపండులభంగిన్. ౧౬౨
- గీ. అట్లుఘోరమైన యయ్యుష్ణతీర్థంబు, చేర వెఱచి శిశిరవారిలోనఁ
గెలన జలక మాడి వెలి కేగి యట గుడి, లోన నున్నశివునిఁ గానఁబోయి.
- వ. అద్దేవు నుచితోపచారంబుల నారాధించి యచట నొక రాత్రి గడపం గ
డంగి యుండె. ౧౬౪
- క. ఆయెడ నాకాశంబున, నాయుష్ణాంబువుల యాపు లంటినఁ దప్తుం
డై యపరాంబుధి మునుఁగం, బోయెనొకో యీతఁ డన నభోమణి గ్రుంకెన్.
- మ. చదలం జుక్కులు పిక్కుటిల్లఁగఁ దమస్సందోహము ల్భామిభా
గదిగంతంబుల నిండ రేయి నిగుడంగా నుష్ణతీర్థంబులో
నుదకం బుబ్బఁగ గొబ్బున న్వడలి సాంగోపాంగసంగీతులం*
- జదురాం ద్రా నెనమండు నచ్చి రట కాసర్వేశ్వరుం గొల్వఁగన్. ౧౬౬
- ఉ. మోహనదివ్యమూర్తు లగుముద్దియ లాశశిమాళికి న్నవహా
త్సాహముతోడ హేమజలజంబులఁ బూజ లొనర్చి నాట్యన
న్నాహము సేయుచో నొకతె నాదవిశోధనచేయుచుండె నాఁ
గాహళ వట్టె గానగచుకశ్రుతితానవిధాన మానఁగన్. ౧౬౭
- గీ. గానభిక్ష వేడ హీనస్వరంబున, వదరుకాయ లంది వచ్చినట్టి
వీణియలకు లయలు విప్పిచెప్పెడు భంగి, నందు ముగురువాడి రందముగను.
- క. ‡సాశాదిగీతములును సు, తాళము ద్రువ గురువు లఘుయుతంబులుఁ దమలో
మేళనమునఁ జెడకుండఁగఁ, దాళము వాయించె నొకతె తద్గతికొలదిన్.

*సంగీతలై- ‡నాదవిసోదము- ‡సాశాదిగీత-

- గీ. గళరవంబు లమర గమకంబుతోఁబేర్చు, రాగమున మనంబు రంజిలంగఁ
బ్రయుండు వోలె నధరబింబాబుచుంబించు, వాసెగ్రోలువట్టె వనితయోర్తు.
- గీ. మూఢునైన బట్టి ముఖరునిఁ జేయుదు, ననినభంగి సతి మృదంగ మంది
కంకణములుతాళగతిమ్రోయవానించె, *దోయ్యలులకు నెద్దిదుష్టరంబు.
- చ. తతఘనమర్దశాదిననదంబులు నర్పడినాల్గు హస్తని
ర్గతులును దృగ్విలాసములుఁ గన్నులపండుగ గాఁగఁ దాళసం
గతులు చెలంగఁ బాదకటకంబులు మ్రోయఁగ నాట్యమాడె నొ
క్లతె తోలుకారుక్రోష్టెఱుఁగు కైవడిఁ దద్రసభావపుష్టిగఁ.† ౧౭౨
- క. ఎలనాఁగలు మఱి తమలో, పల నృత్తాంగములు వీడువడ నాడుచుఁ గ్రొ
న్నెలతాల్పువేల్పు నీక్రియఁ, గొలిచి మగిడి యేగునపుడు గుడిలోమూలఁ.
- శా. విస్తేరాకృతినున్న మంత్రితనయు న్విక్షించి ప్రోయాంస్తు మం
దస్తేరానన తాచు నీకు సుఖమందం గోరుకు ల్లలెనే
నస్తద్భూమికి రమ్మటంచుఁ జనఁగా నయ్యుష్ణతీర్థోష్ణల
స్ఫస్తృ బయ్యెద నంచు భీతి నతఁ డాప్రాంతంబున నిల్చినఁ. ౧౭౩
- క. పాతాళంబున కేగిన, యాతరుణులదీప్తి భూతలాంతంబున ను
ద్యోతించునోయనఁదూర్పున, నాతతిమగు కౌపుదోఁపనరుణుఁడువోడిచెఁ.
- మ. దిననాథు డుదయింపఁగా వెడలి భక్తి గౌతమీతీరకా
ననము ల్దూఱుచు నొక్కనాఁడు కడుఁ బుణ్యంబైనకాళేశ్వరం
బున కేతెంచి మహోపచారఙరుడై ముక్తిశ్వరుం గొల్చి నె
మ్మర ముప్పొంగఁగ ధన్యుడై మగుడఁ దన్మార్గంబున న్వచ్చుచుఁ. ౧౭౪
- క. హరిహరు లేకం బనియెడు, పురాణవచనంబు దృష్టముగ నొకచోటఁ
నరసింహుండును రామేశ్వరుండును గలధర్మపురికి వచ్చెఁగడంకఁ. ౧౭౫
- చ. అట చని గంగలో జలకమాడుచుఁ గొందఱచే నెఱిగి మి
క్కుటముగ నింపుతో యముని కుండము దూఱి కడంక బ్రహ్మకూఁ†
కటియును ముట్టి వెల్పడి జగత్పతి యా నరసింహమూర్తి ముం
దటి కరుదెంచి మ్రొక్కి యుచితంబుగఁ బూజ యొనర్చి భక్తితోఁ. ౧౭౬

*దోయ్యలులకు వేడ్డలొంగలింప. †ఈచంపకమాలకు, ప్రత్యంతరములో- గీ. కంకణము
లు తాళగతి చెలంగఁగఁ బాద, కటకములును మ్రోయ నటనమావె, దరుణి యొకతె క్రొత్తమె
ఱపుకైవడి నిండి, రసము భావపుష్టిబాసఁగుచుండ. ‡హాకటి యను వేల్పుగొల్పుచు-

- ఉ. సర్వద తుంగభద్ర యమునానది జాహ్నువి కృష్ణ గౌతమిం
గర్జము వాయు నెన్ని జలకంబులు దీర్చితిన్ దయామతీ
ధర్మము లెన్ని చేసితిన్ దానము లెన్ని యొనర్చినాడన్
ధర్మపురీసమహా నిజదైవమవో విభు నిన్నుఁ జూచితిన్. ౧౭౯
- వ. అనుచుఁ బునఃపునఃప్రణతుండై వెడలి తదాసన్నం బగు దేవాలయంబున
కుం జనుచు నద్దేవు నుద్దేశించి. ౧౮౦
- ఉ. శాశ్వత మాకృపారసముచాక్షున ముదట గంగ వాటఁగా
విశ్వజనీనవృత్తిఁ బృథినిం దగురూపున నిచ్చి సంతతా
నశ్వరభుక్తిముక్తిసదనం బగు ధర్మపురీసుఁ డైన రా
మేశ్వరుఁ డెల్లకాలమును నీవుత మాకు నభీష్టసంపదరే. ౧౮౧
- చ. అని గుడి సొచ్చి యీశ్వరున కర్చున లెల్ల నొనర్చిమ్రొక్తి యిం
పున మగుడం గడంగి భువిఁ బుష్కపదంబులు చూచుచు గ్రమం
బున నొకయేడు పుచ్చి తలఁపు ల్గురుకూశిన నిర్వికారుఁడై
జనకునిఁ జూడవచ్చె నయశాస్త్రునిశారదుఁ డయ్యవంతునికే. ౧౮౨
- సీ. వచ్చితండ్రికి గౌరవముదోచ మ్రొక్కుచుఁ బ్రియవాక్యములఁగడునయముసూహ
బుద్ధిసింధువుఁ దనపుత్రుఁ గాఁగిటఁ జేర్చి న న్నుద్ధరించితే యన్నయనుచు
సంతసం బురుచు జననాథు దర్శింపఁ జని వాఁడు పోయి వచ్చిన తెఱంగు
చెప్పిమ్రొక్కించిన క్షితిపాలకుడు మోదంబుతోవాని నాదరించి
రాజసీతులుమంత్రి కార్యక్రమాలు, లకుగుచును గొంతతడవున కట విదేశ
మేగిచోద్యంబులచ్చట నేమిగంటి, చెప్పుచునపుడు గ్రహిలుడుచెప్పెనదియు.
- గీ. కడిమి సంధ్రభూమి గౌతమిగో జల, ముకుకుచుండ నుడు నొక్కమడుపు
లోననుడిరాత్రిలోలాక్షు *లెనమాపు, వెడలివత్తురచటిమ్ముడు గొలువ.
- క. వచ్చి తమయాటపాటల, నచ్చంద్రాధరణుఁ గొలిచి యరుగుచు నను వా
రచ్చటికిఁ బిలువ నుదకపుఁ, జిమ్ము సొర న్వెఱచి పోక చిక్కితి గుడిలోకే.
- చ. అనవుడు వేడ్ల వానిఁ గనకాభరణాదుల నాదరించి వీ
డ్లని నృపుఁ డొక్కఁడు న్వెడలి కొన్నిదిసంబుల కంధ్రభూమి కా
ననములు దాటి పాపహిమనాశనసార్థము నుష్ణతీర్థముం
గని వెఱగంది పొంత నుదకంబులఁ గ్రుంకి శివార్చనామతిన్. ౧౮౩

- క. ఆగుడికిం జని మారు నను, రాగంబునఁ గొలుచు నంత రవిగ్రంథ నను
 ద్వేగంబునఁ జేకటి ది, గ్భాగంబుల నిండె మేఘపటలము భంగి. ౧౮౭
- క. గుడగుడ నుడికెడి యుదకము, ముడివడ గర్జితములట్లు న్రాయఁగ దెసల
 న్వడఁ గడర మెఱపుఁదీవల, వడువున నమ్మడువు వెడలి వచ్చిరి పడఁతుల్.
- గీ. అట్లు వచ్చి వంచమాదిస్వరంబుల, శ్రుతుల లయలఁ దాళగతుల యతుల
 గానగేయగీతగాంధ్యభేదంబు, లలవరించి పాడి యాడునపుడు. ౧౮౯
- క. నరలోకము నహిలోకము, సురలోకముఁ జూచినాఁడఁ జూచినసత్తు తె
 వ్వరుఁ గారు వీర లని భూ,వరుఁ డచ్చెరువంది యుత్సవముతో నుండె.
- క. ఆలోన నాటపాటలు, సాలించి యొకింత మగిడి జనపతిఁ గని నీ
 వాలోకమునకు రమ్మని, లోలాక్షులు పిలిచి మడుఁగులోనికి జనిన.
- క. కడుఁదెంచరియై భూవరుఁడుడికె పవడమడుఁగునడుమనుటికెను మును గ్రా
 గెడునూనియకొప్పెరలోఁ, బడి వెడలినవాడు నీళ్ళఁబడు టచ్చెరువే.
- క. ఉటికి తదభ్యంతరమున, నెఱమంటలు దాఁటి వెనుక నేతేరఁగ న
 తెఱఁగెఱిఁగినిలిచి ప్రియమునఁ, దెఱవలు చెయివట్టిభూపతిందోకొనుచు.
- గీ. రజతసాధములును రత్నగేహంబులుఁ, గనకమండపములుఁ గలుగుపురము
 సొచ్చి నైభవములు సూపుచు మాక్తికా, సనముమీఁద నతని నునిచి రంత.
- క. కనకకలశోదకంబుల, జనపతిచరణములు తొడసి సత్తారము లిం
 పునఁ జేసి సఖులు లోచన, వనజంబుల దీపముల నివాళింపంగ.
- వ. అందు నొకసభశిరోమణి నృపశిఖామణికి నయ్యెనమండ్రను జూపుచు.
- సీ. అవసీంద్ర యష్టమహాసిద్ధు లీరామ లాభ్యానగుణము లిం దమరి యుండు
 నతిసూక్ష్మరూపమీయఁగిమచే జేకులు మహిఁబెద్దగాత్రమీమహిమనొదవు
 †జలమున మింటను జలక నయ్యెడునట్టి లాఘవం బొనరు నీలఘ్నిమచేత
 బరువైనభావ మీగరిమచే నగపడు నీప్రాప్తిచే నగు నిష్పగతులు
 నెనయుదలఁపులీప్రాకామ్యమునఫలించు, మనుపఁ జెఱుపసీఝాశత్వముననకల్లు
 ‡నమరవరులైన నీవశిత్వమునఁజ్ఞి, మాఱువల్లరుకైకొమ్ముమమ్ముగూడ.
- వ. ఈయష్టసిద్ధులకు మేము పరకాయప్రవేశాద్యుపసిద్ధులము. తత్పరిచారికా
 సహస్రసహితంబుగా నీరాజ్యంబు నైకొని యందఱ నేలుకొమ్మనిన నతి
 విస్మితం డై యతండు నయవినయంబుల నిట్లనియె. ౧౯౦

*దీనఁబడు టచ్చెరువే- †జలముల మనుఁగఁగఁ జలకగానయ్యెడు. ‡అమరవరు లాడు
 రీతిశిత్వమునఁ గాన, మాఱువల్లక కైకొమ్ముమమ్ముగూడ.

- క. మీరలు దేవత లన్యులఁ, గోరం దగ దేను దీర్ఘగుణమెఱుంగఁగ నా
సీరంబుల మునిఁగితి మీ, కారుణ్యవిలోకనంబు గలిగినఁజాలున్. ౧౮౯
- క. అని మ్రొక్కి లేచి చనఁజూచిన నాతలఁ పెఱిఁగి యప్తసిద్ధులు నగుఁ గై
కొను మని యెనిమిదిరత్నము, లనిమిషసతు లిచ్చి వెడల ననిపిరి నృపతిన్.
- మ. అకలఁకుం డగు నమృహీవరవరుం డానందసంస్కారైచే
వికసన్నాననుఁ డై ప్రసిద్ధవనము ల్వీక్షించుచు నిష్పంధ్యభూ
మికి గోదావరి దాఁటి కాఱడనిఁ బేర్చిం బోవుచో నొక్కవి
ప్రకుమారుం గనియె న్నిరంతరగళద్యాష్టాకులప్రేక్షణున్. ౨౦౧
- చ. కని యిది యేల యేడ్చెదవు కానలఁ గ్రుమ్మర నేటికన్న నో
మనుజవరేణ్య నాజనని మజ్జనకుం గడు దూతె దూఱిన
స్వమునఁ గంది యాతఁ డభిమానముతో వనభూమికేగె నా
తని నరయంగఁ ద్రిమృదుచు దవ్వుగ వచ్చితిఁ గాన నాపుడన్. ౨౦౨
- క. మాతకడనుండు పొమ్మిదె, నీతండ్రిం బాపుకాడ నిజమని యతిదుః
ఖాతురుని మగుడననిపి మ, హీతలఁజతి రత్నగుణము లెఱుంగం దలఁచెన్.
- గీ. ఇతనితండ్రి యున్న యెడకు నిప్పుడయేగ, వలయు నతనిఁ బ్రోవవలయు ననుచు
రత్నసిద్ధి నంబరంబునఁ జల్లనై, యర్థుమాడ్చి విక్రమార్కుఁ డేగె. ౨౦౪
- క. అవ్వీపుఁజేరి తెలియఁగ, నెవ్వఁడ వీవనుఁడు నాతఁ డిట్లనియె ధనం
బెవ్వెంట లేక బ్రతుకుట, నెవ్వ యనుచు నింటిరగులు నీఁగినవాడన్.
- ఉ. కాశ్యపిలోఁ బ్రసిద్ధమగు కంచిని నుండుదు విష్ణుశర్మఁడం
గశ్యపగోత్రజాతుఁడ వికారవిదూరమనస్తుఁడన్ జగ
ద్వశ్యకళావిశారదుఁడ దైవము చెల్లి దరిద్రభావనా
కార్యము నొంది భార్య గడుఁ గప్పపుఁబల్లులు వల్ల నోర్చితిన్. ౨౦౬
- క. పడఁ గుక్కి లేదు నేలం, బడి పొరలఁగ పొండులూఁడఁ బడితిని దలచా
జడగట్టెఁ గట్టఁ గోకయుఁ, గుడువం గూడును నెఱుంగఁ గుందుట దక్కున్.
- సీ. కుండలముందఁజ్యోగూర్చుండి పడుచులు గంజకి నేడ్చుచుగదలలేదు
మోఁకాళ్ళఁ దల లిడి ముడిఁగి నిద్రింతు రేకాలంబునను మేనఁ గప్పలేక

*గలిగెం జాలున్. †యాత్యుద్యోతకునిమగుడననిపి. ‡లొండులూడ, —కన్నలూడఁ
బడనెందుకలు—గ్రిగుంటలముందఱు— గంజి కేడ్చుచునదిగానలేదు.

యతిదరిద్రునకు నిల్లాతాటకంఠెను జచ్చుట గడుమేలు సతుల కెల్లఁ
 బాపకర్తునిఁ జెట్టవట్టుట మొదలుగా నిడుమలేకాని యొం డెఱుంగననుచు
 మగువ తెగివల్ల నవ్వగ మాన్పలేక
 జీర్ణదేహుండ ధనము లార్జింపలేక
 యూత్రకోలయుఁ దోడుగా నొయ్య వెడలి
 దూర మరుదెంచి *యడవిలోఁ జేరినాడ.

౨౦౮

చ. అనవుడుఁ జింత నొంద కది యట్టిద యెమ్ములు బూదిపూత ను
 న్నని పసరంబుఁ దోలు మసనంబుల యున్చియుఁ జూచి నిర్ధనం
 డని శివుఁ బాసి రత్ననిధి యైన సముద్రునిఁ గూడ గంగ భా
 మినులు ధనంబు లేనిపతి మెచ్చరు లేమియె కీడు గావునన్.

౨౦౯

క. ధన మొకటి యేల తలఁచిన, పను లన్నియు వీనిచేత ఫలియించుం నై
 కొను మని మహిమలు చెప్పుచు, నెనిమిదిరత్నములు నతని కిచ్చెంగరుణన్.

శా. ఆవిప్రుండు మణిప్ర భావమున దివ్యంబైనదేహంబు స
 ద్భావంబున్ ధనలబ్ధియుం బడసి యుత్సాహంబుతోఁ గంచికిం
 బోవగ గోరి నభోగతిం జనియె, నాభూపాలుఁడున్ దానవి
 ద్యావైచిత్రి నటించి వచ్చె నతిమోదం బైన యుజ్జేనికన్.

౨౧౦

శా. తత్సామాన్యగుణంబు లిట్లాదవినన్ ధారాపురాధీశ నీ
 యుత్సాహంబు ఫలించు నిట్టిగతి నీ పూహింపుమా నావుడు
 న్నాత్యసంఖ్యంబున నెక్కుఁజెల్ల దని యాత్తం జూచి భోజండు వి
 ద్వత్సంఘంబులు గొల్వఁగా మగిడె నాథాత్మీశు నగ్గించుచున్.

౨౧౧

శా. దుద్ధాంభోనిధికన్యకారమణు నస్తోకప్ర భామండల
 స్నిగ్ధశ్యామలదివ్యదేహు నుచితశ్రీగోపవేషక్రియా
 ముగ్ధస్త్రీహృదయాపహారిఁ గరుణాంభోరాశిఁ దేజఃకళా
 దద్ధానేకమహాసురున్ సురహితుం దైలోక్యరత్నమణిన్.

౨౧౨

శా. గీర్వాణాచలరూపచాపశిఖరాంగీకారదీప్తిరుస
 న్నార్యభూతఫణింద్రసంయుతమహానారాయణాస్తున్ జగ
 ద్దుర్వారాకృతికాలకూటగిళనాస్తోకాసితగ్రీవు గం
 ధర్వేంద్రార్చితపాదపీఠ నిజభక్తవ్రాతచింతామణిన్.

౨౧౩

మాలిని. దివిజసరిదు పేతా దేవదేవానుజాతా

ప్రవిమలనిజగోత్రా పాండుపుత్రైకమిత్రా

వివిధకుధరచారీ విశ్వరక్షావిహారి

శివమధురిపురూపా సిద్ధబుద్ధస్వరూపా.

౨౧గి

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమంశలీకభేకఫణీంద్ర వీరఘోష్టవి
భాళ కళింగదేశనిర్ధూమధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవిళాంధ్రమహారా
ష్ట్రభూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలి పురవరాధీశ్వర
వేలనాటి పృథివీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్యపౌత్ర
హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజ తనూజ గోపరాజప్రణీతం
బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు సాహసాంకువీరసాహ
సమహోదారత్వప్రశంసనం బన్నది యష్టమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాత్రింశిక.

నవమశాస్త్రము.

—ఇరువది రెండవ బొమ్మకథ.—

- క. శ్రీరామావిహరణగృహి, నారాయణు నలినవికసనగ్రహరాజా
కారాయమానదివ్యశ, రీరాధ్యు న్నుతిననాథుఁ* ద్రిజగన్నాథుఁ. ౧
- శా. భక్తిం గోరి తలంచి భోజనపుఁ డాభద్రాసనంబెక్త ను
ద్యుక్తుం డై యిరుదిక్కుల నైఱపుల ట్లాపృరుపుణ్యాంగనల్
ముక్తాశేషలు మాళిపై నిడఁగ సమ్మోదంబుతోఁ జేరఁగా
వ్యక్తాలాపము బొమ్మ పేర్చి పలికె న్నావరించుచుం బెంపునఁ. ౨
- క. ఓరాజ యాస విడువఁగ, నేరపు మావిక్రమార్చనపుమాడ్చి మహా
దారత్వముఁ దెగువయు నుప, కారంబును లేక యెక్తఁగాఁ దర మానే.†
వ. అది యె ట్లన్నఁ దద్గుణంబు లాకర్ణింపుము. ౪
- సీ. అప్తభోగంబుల నైశ్వర్యమునఁ గళ బలవైరిఁ బురవైరిఁ బద్ధవైరి
నతిశక్తి నిలుకడ వితరణగుణమున నహిరాజు నగరాజ్య నంగరాజు
నాహవోత్సవమున నభిమానమునఁ గీర్తి గపికేతు ఫణికేతు గరుడకేతు
దృఢముష్టి జేనూటి దివ్యాత్మసామగ్రి బలరామరఘురాముఁబరశురాముఁ
¹బావనత్వమున ఘనసంపత్తి దీప్తి, ననిలమిత్రుని హరమిత్రు నబ్జమిత్రుఁ
బోలు నితఁడనిజనులెల్లఁబొగడుచుండ, నవనితలమేలెనావిక్రమార్చవిభుఁడు.
- ఉ. వాసపుమీటి నిత్యవిభవంబునఁ బేదలఁ బ్రోచి వైరిసం
త్రాసఁహీనుఁ డౌ నతఁడు రాజ్యము మంత్రుల కప్పగించి వ
క్తాసముల నిద్దేశగమనంబు చరించుచు నుండ నొక్కెడఁ
వేసవి వచ్చెఁ బాంథులకు వేసట పుట్టఁగ వెట్ట గొట్టఁగఁ.² ౬
- ఉ. ఎండకు లావు గల్గఁగ మహీరుహశాఖల నాకు లెల్లఁ బె
ల్లెండల వేఁగ నెందు జల మింకఁగ స్రుక్తఁగఁ బద్ధవండము
ద్దండముగాఁగ లోకులు యథావిధి నీడలు గోరుచుండఁగా
రెండవసూర్యునట్లు ప్రసరించె నిదాఘము తద్గుణంబులఁ. ౭

* దివ్యశరీరార్ధసతీసనాథు-శరీరార్ధసనాథశర్వ-† అచ్చి-గాఁగ-† యెక్త-దరమేనీకుఁ
గ్గి గిరిరాజు- చాపనైపుణి సంపద సారశక్తి నచ్యుతునిమిత్రు-² వెట్టలంటగన్.

- క. విరహాలమనముల దినమును, బరితాపా బినుముడింపఁ బరిమళములచే
దిరిసెంబులఁ గలిగొట్లం, బరువం బేర్పడఁగ నుష్ణపవనము వీచెన్. ౮
- క. మండెడుమూర్తాండద్యుతి, నెండచు నొండొండ నెఱియఁజేర్పడఁగా భూ
మండలము పూర్వమున నవ,ఖండము లయ్యును ననేకఖండము లయ్యెన్.
- క. ఉదకముఁ గసవును నీడలు, మొదలఱఱఁగఁదలఁకుమ్మగసమూహంబులయా
పద లెఱిఁగి యిట్టి యమ్మతా, సుదమై కడుఁ జల్లనైన చంద్రునిఁ జేరెన్.
- గీ. కార్య మయ్యెడు నెడ గర్వంబు పూనక, కాలమహిమఁ దన్నుఁగాచికొనుట
యుదిత మనుచు వెట్ట కోర్వక చలువకై, యత్తవారిఁ జేరె నచ్యుతుండు.
- క. తొడిగినపాముల విసమును, మెడవిసమును నొసలిచిచ్చు మెట్టులవడయున్
ముడివడఁగా వడకాలము, గడపుట కడుఁ గడిఁది యమ్మె గరకంఠనకున్.
- క. చల్లనిగంగాజలమును, జల్లనిచందురుని గూడ జడలం దిడి తాఁ
జల్లనికొండకు నాశివుఁ, డల్లుండై కొంత బ్రదికె నావేసనిలోన్. ౧౩
- గీ. అమృతశీతలాంశు వగువార్ధిలోనున్న, పద్మనాభనాభిపద్మగృహము
లోనఁ బుష్పాడియును దేనెయుఁ జల్లఁగా, నెండకన్నెఱుంగకుండెనజుడు.
- సీ. విసనకట్టలు వట్టివేళ్లచప్పరములుఁ జందనంబులు ఘనసారములును
జల్లనినీళ్లు నిచ్చాభోజనంబులు గలవారి కిష్టసౌఖ్యంబు జరుగఁ
బనిచేసి గంజి యైనను నంబలైనను నెడ చల్లఁగాఁ ద్రాగి యెచటనైనఁ
జడియుండి వెన్నెలగుడిపాట* వాడఁగా బేదల కాత్మనంప్రీతి గలుగు
మంచురొంపిముసురు లేకమార్గికులకుఁ, జల్లపాటునఁ బయనంబు సాగుచుండు
నచ్చవెన్నెల సుఖనిద్ర యంబుకేలి, యమరు వేసని కితర కాలములు సరియె.
- క. అమృతము రసమ్ముక్తియ వేఁడిమి నెగసి జలంబు కడకు డిగజాఱిన చం
దముగా నవ్వేసని జల, మమృతంబై జీవములకు నది చవికెక్కెన్. ౧౬
- వ. అట్టి దివసంబుల. ౧౭
- శా. గూఢంబౌ నిజవర్తనం బమర నాక్షోణీవరుం డంత నా
రూఢుం డై వరభూములందుఁ గడపెం గ్రూరప్రవృద్ధాతపో
ద్దాహంభోరుహమిత్రదీప్తివిదళతర్వంసహామండల
పూర్వధారణ్యవిదాహి దావసముదగ్రోష్ణంబునన్ గ్రీష్మమున్. ౧౮

* గడుబొట్టవాడగా. † చల్లబూటల.

- ఉ. అంత విదర్భభూమిఁ బ్రియమంది చరించి యవంతిరాజు వి
శ్రాంతి యొనర్పఁ గుడినపురంబున కేగి యనంతరంబ య
త్యంత మనోహరం బగు నుపాంతవనాంతము సొచ్చి రుక్మిణీ
కాంతకుఁ దొల్లి తాపి యనఁగాఁ దగు దుర్గగృహంబుఁ జూచుచున్. ౧౯
- క. రుక్మి యనుమతము లేకయు, రుక్మాంగదవరదుఁ* డగు వసుం డాగుడిలో
రుక్తాభరణాంచిత యగు, రుక్మిణిఁ గొని చనియెఁ దొల్లి రూఢికి నెక్కిన్.
- గీ. అట్టిదేవతాలయము పొంతఁ గొలనిలో, జలకమాడి వెడలి జలజములను
భూవరుండు దుర్గఁ బూజించి ముందట, విశ్రమించియున్న వేళ నొకఁడు.
- శా. మార్గశ్రాంతి నొకింత డస్సి విలసంతాకందసారభ్య మా
దుర్గారామము చొచ్చి వచ్చి సరనాథుఁ జేరి విప్రుండు దా
స్వర్గాచార్యుఁడు వోలె నావిభునిభావం బెల్ల నీక్షించి సం
సర్గప్రస్తుతి వాక్యవృత్తి నెఱపన్ సంప్రీతితో నిట్లనున్. ౨౨
- క. ఆజానుబాహుఁడవు రవి, తేజుఁడ వబ్బాదివిహ్నధృతచరణుండ వం
భోజేక్షుఁడవు భిక్షు, వ్యాజంబున నున్న చక్రవర్తిని చుమ్మి. ౨౩
- చ. కరుణఁ దురంగమంబులును గాలుబలంబులు నెవ్వీ ఛత్రచా
మరములవారు లెంకలును మంత్రులు నయ్యడవంబువాండ్రు నెం
దరిగిరి రాజ్య మొల్లక మృషాకృతిఁ ద్రిమృదులేమి నామతి
స్ఫురణము దప్పకుండ నిక బొంకక చెప్పము నీవు నావుడున్. ౨౪
- ఉ. సత్యము నీమతిస్ఫురణ క్షత్రియవంశకరుండ విక్రమా
దిత్యుండ నే నవంతిన్మఱతి బరదేశ విశేషదర్శనం
బత్యనురక్తిఁ జేయఁగ నయంబునఁ ద్రిమృదుచుండుదు న్నుభా
చిత్యగుణంబు నా కిదియ చెప్పెడి దే మింక భూసురోత్తమా. ౨౫
- సీ. అనవుడు నాశ్చర్యహర్షంబు లొందుచు భూసురోత్తముఁ డాత్మబుద్ధి మెఱసి
మృదులాంబరంబులు మేనఁ బూనక జోగితైవడి నీకంఠ ప్రగప్పనేల
హంసతూలికశయ్యయందు నిద్రింపక బూడిదలోఁ బడి పొరలనేల
ఘనమైనరాజ్య మేకచ్ఛత్రముగఁ గల్గఁ దిరిపెమై యూరూరుఁ దిరుగనేల
అష్టభోగములకు నాలయ బయ్యు నీ, వప్తకష్టములను నలయనేల
కుడువఁ గల్గి నీకుఁ గుడువ లేకుండుట, యల్పతరముగాదె యవనినాథ.

*రుక్మాంబరధారి. †సద్భర్తం బ్రస్తుతవాక్యవృత్తి విలసింపన్ స్నేహ్యతో నిట్లనున్.
సద్భ్రష్టుత.....విలసింపన్. ‡నీగంఠ-నీభాంఠ.

- క. *ననుబోటి పేదయైనను, ధనమించుక కలిగె నేని దనమది ప్రక్షం
దనవనితాదిసుఖంబుల, మనఁ గోరుం బసర మైన మరగ దె సుఖము. ౨౭
- క. వికటం బగుదారిద్ర్యము, నకుఁ గడపల లేక జీవనము బహుశకుటుం
బకుడం గావున జరగక, యొకచో రససిద్ధి వడయ నూహించి మది. ౨౮
- మ. అలసత్వంబునఁ బ్రాప్తువుచ్చక నిరాహారండునై కంచితో
పలఁ గామాక్షి గుఱించి యుగ్రతప మేఁ బాఠ్రంపుసంవత్సరం
బులు సేయంగఁ బ్రసన్న గామి పిదపన్ భూపాల నాయాత్మలోఁ
గలఁగంబాటుచు దేవి దూటుచుచు భిక్షావృత్తిమై వచ్చితి. ౨౯
- ఉ. నాకు మహాదరిద్రున కనాఘనకు న్భువిఁ ద్రిమ్వరం దగుం
గాక ధనంబు రాజ్యమును గల్గఁగ జోగి క్రియం జరింపఁగా
లోకులు నవ్వరే నృపులలో నినుఁ బోలెడు నట్టివాని నే
నేకడఁ గానఁ జాలు నిక నేగుము నీపురికి న్సుఖంపఁగ. ౩౦
- ఉ. నాపుడు లేచి యొండువచనమ్ములు †హోవఁగనిమ్ము కంచితో
దేవత సీతపంబునకుఁ దేరకొనం గరుణింప దంటి భూ
దేవకులగ్రగణ్య యరుదెంచి భవప్రియ మాచరింపఁ ద
తేన యొనర్చి యేను రససిద్ధి ప్రసిద్ధికి నెక్కఁ గాంచెద. ౩౧
- మ. పాద మాదేవత యున్నభూమి కని యాభూదేవుని గూడి స
మృదలీలం జని రత్నహర్ష్యముల రమ్యంబాచు సొంపారు సం
పదలం బొంపిరినోవుకంచి నయమొప్పం జూచి యచ్చోటఁ జ
క్రదమాభావనఁ జేరనేగె నృపుఁ డాకామాక్షి నీక్షింపఁగ. ౩౨
- మ. అచటం దీర్ఘములాడి శంభునకు దైత్యారాతికి మ్రొక్కి పు
ణ్యచరిత్రం డొకరేయిఁ బుచ్చి మఱునాఁ డారాధనార్తకి మై
నచలంబౌ మతి మూఁడురాత్రులు నిరాహార వ్రతుం డైనచో
నుచితస్వప్నమునందు దేవి వలికె యోగ ప్రసన్నాత్మ యై. ౩౩
- చ. కల యిది నిక్తువం బనుచుఁ గైకొని ముప్పదిరెండులక్షణం
బులఁ జెలువారునట్టి నరపుంగవుకుత్తక నెత్తు రిచ్చి ది
గ్బలి యొనరించిన డ్రవిణకారణమా రససిద్ధి చేకులు
న్వలవదు నీకు నీయనశనవ్రతభేదము మేదినిశ్వరా. ౩౪

*ననుబోటియంత యైనను. †భిక్షావృత్తి. ‡లటుండఁగనిమ్ము కంచితో.

- చ. అనవుడు మేలుకాంచి కడు నద్భుత మందుచు విక్రమార్కుఁ డా
గొనములవాని నింక నమకూర్పఁగ నొండెడ కేగనేల నా
కని మతిఁ దా నె సర్వసుగుణాఘ్నఁడు గావునఁ దెవుతోడఁ గ
క్తున నడిదంబు డుసి తనకుత్తుక నొత్తె* నుదాత్తచిత్తుఁ డై. 3గ
- క. ఒత్తఁగఁ బ్రసన్నమతి యై, యత్తటి నడిదంబు వట్టి యాదేవత లో
కోత్తమ నీతెంపున నా, చిత్తం బిగురొత్తె నిష్టసిద్ధి యొనర్తు. 3ఁ
- క. అడుగుమ యనవుడు మది నా, యెడఁ గడుఁ గరుఁశించితేని నీవిప్రుఁడు దా
నిడుమలఁ బడి పొరలెడిఁ గృప, యెడవక రససిద్ధి యితని కిచ్చునిమ్రొక్కె. 3ర
- ఉ. మ్రొక్కిన నద్భుతంబును బ్రమోదము నొందుచు యోగమాత దా
నక్తఱ దీర్చునట్టి రస మాతని కిచ్చి యవంతినాయకుఁ
మిక్కిలి యింపునం బరిణమించి యదృశ్యత నొందె విప్రుఁ డిం
పెక్కి తదీయవర్తన మనేకవిధంబులఁ బ్రస్తుతింపఁగన్. 3ర
- ఉ. ఆనరనాథుఁ డంత వసుధామరు వీడ్చొని వేడ్చతోడ ను
జ్జేనికి వచ్చెఁ గావునఁ బ్రసిద్ధగుణాఘ్నని వానిఁ బోలలే
వీనగుఁబాటుచేత లింక నేటికిఁ గ్రమ్ము మన్న నార్తఃపా
రానరనాయకుం డతనిఁ బ్రస్తుతిసేయుచు నేగె నింటికిన్. 3ర

—? ఇరువదిమూడవబొమ్మకథ ? —

- వ. మఱియుం ద్రయోవింశద్వారప్రవేశోన్ముఖుండై. ౪౦
- క. ఏవేళనైనఁ బొక్కిటి, †యా వెల్లని తమ్మిమొగ్గ యరవిరి గాఁగన్
రేవెలుగుఁ బొద్దుఁ గన్నులు, గా వెలిఁగెడివేల్పుకరుణఁ గావుత మమ్ము. ౪౧
- మ. అనుచు న్భోజవసుంధరాధిపుఁడు పుణ్యాహంబునం జందనా
ద్యనులేపాంబరమాలికాకనకభూషాలంకృతుండై మహా
సన మెక్కిం జనుచోట బొమ్మ వలికెన్ త్కౌనాథ యావిక్రమా
ర్తునిచందంబున దానవైభవము నీకుం బాలదగ్గిండుమా. ౪౨
- ఉ. ఆతనిదానవైభవమహత్త్వముఁ జెప్పెద భాస్రరాంశసం
గ్గిజాతుఁడువాఁడు విక్రమవిశాలభుజాయుగదుర్దదాహిత

* నొత్తెకు సంతలోపలక † నార్తలో, నానరనాయకుండతని సన్నివర్తించుచు.

† యావెలి నెత్తిమొగ్గ గ్గి జాతుఁడువిక్రమార్కుఁడు విశాల.

వ్రాతవిఘాతదక్షిణః డవంతిమహీశుఃడు తొల్లి చన్న యా
దాతలలోనఁ గర్ణునికిఁ దండ్రినుమీ తలపోసి చూచినఁ.

౪౩

శా. ఆరాజన్యనిపట్టణంబు విబుధేంద్రాకల్పితం బై సుధ
ర్తారూఢంబును భాస్వదీశ్వరవసువ్యాప్తంబునై పుణ్యవి
స్తారంబై యమరావతీపురవిలాసం బంది నిత్యోత్సవా
భారంబై పరఁగున్ దురంతదురితోదారవ్యభాదూర మై.

౪౪

సీ. అట్టిపట్టణ మేలు నమ్మహీకాంతుఁడు దేశాంతరాస్తకిఁ దిరుగుచుండు
నెలమితో వజ్రాసములు పుచ్చి మగిడిన నప్పుడు మంత్రులు నాప్తజనులుఁ
జారు లుదారులుం బరివారమును గూడి పీలికూటంబులు మేలికట్లు
తలిరుఁదోరణములు నలరుపందిరులును మొకరతోరణములుమున్నుగాఁగఁ
బురి యలంకరించి కరిరాజు మున్నిడి, కదలి పంచవాద్యఘనరవముల
నెసఁగు దర్పెనంబు లిచ్చి యెడుర్పొని, తెచ్చి రుత్సవంబు పిచ్చులింప. ౪౫

ఉ. ఆజననాయకుండు జననాశ్వము లెక్కి చెలంగి ముందటన్
రాజులు భృత్యులై కొలువ రత్నవిభూషితమూర్తులైన యం
భోజదళాక్షు లారతులు మున్నుగఁ దన్నుఁ బురస్కరింపఁగా
రాజగృహంబు సొచ్చెఁ గవిరాజనవామరరాజభూజ మై.

౪౬

ఉ. ఈపగిదిగ్ గృహంబునకు నేగిన యాతఁడు తొల్లి యోగని
ద్రాపరిశీలియయ్య నుచితంబుగ రాజ్యము చేసె నేర్పునం
దాపసవేషియై జనపదంబులు గ్రుమ్మరి క్రమ్మటన్ ధరి
త్రీవరిపాలనాభిరతిఁ దేకువ కెక్కిన రాముకైవడిఁ.

౪౭

ఉ. పెక్కుదినంబు లక్ష్మడ నభీష్టవధూజనమందిరంబులం
దొక్టాకనాఁడు రేయి మదనోత్సవలీలలఁ దేలుచు స్విభుం
డక్రక్ష దీటఁ దొంటి విరహావ్యథ నెక్కుడు స్రుక్తి మిక్తిలి
న్నకువ కెక్కువైన సమగనాలి గృహంబున రాత్రిపుచ్చుచున్.

౪౮

శా. అంతగ్రేహములందుఁ గ్రొవ్విరులపర్యంకంబుపై వేడ్డతోఁ
గాంతారత్నముతోడఁ గూడి పిదపం గందర్పకేలీపరి
శ్రాంతుండై శయనంబు రెండుదెసలన్ రత్నంపుదీపంబు ల
త్యంతంబు న్వెలుఁగొందఁ గామసుఖనిద్రాసక్తుడై యుండుచున్.

౪౯

1 మృగనాభిగృహంబున- అని యన్నిప్రతులలోను.

- చ. బలబలఁ దెల్లవాఱునెడఁ బార్థివశేఖరుఁ డత్యరిష్టమా
 కలఁగని మేలుకాంచి యధికం బగువిస్తయ మంది లేచి తా
 జలకము దీర్చి సంధ్యపరిచర్య యొనర్చి యనేక భూషణో
 జ్జ్వలనిజమూర్తి యై కొలువుసాలకు వచ్చి కవు ల్నుతింపఁగన్. ౧౦
- గీ. వచ్చి దొరలు గొలువ వజ్రసింహాసనా, రూఢుఁడై ముఖాబ్జరుచి యెలర్పఁ
 దన్నుఁ గొలుచువారిఁ దగురీతి మన్నించి, తేరకొనఁగ హితులదిక్కుచూచి.
- క. వినుఁ డేను రక్తచందన, మున నంగము దోఁగ మేఘమున కెనయగు కా
 రెనుబోతు నెక్కి యామ్యము, *చనుచుఁటినొకండ నంచు స్వప్నముగంటిన్.
- క. ఈకల శుభమో యశుభమో, నా కనవుడు నందఱు న్ననంబుల భీతి
 వ్యాకులులై వదనము లా, లోకింపఁగ దృష్టకౌశలుం డొకఁ డనియెన్.
- క. ధాతుగుణంబులఁ గల లుప, జాతము లొ+వినికిఁజూడ్చి సంస్కరణమునన్
 రీతి యెఱిఁగి కల విలుచుట, నీతి చుమీ విలుపుకొలఁది నిజమానదియున్.
- గీ. వినుము ధరాశినాథ విన్నవ మియ్యెడఁ, దొల్లి యొక్తమనుజవల్లభుండు
 దేవుఁ డుదయమైనయావేళఁ గలగని, లేచి యొద్ది వనితఁ జూచిపలికె. ౧౧
- క. సన్నపుగట్టుననుండి స, మున్నత మగుకొండమీఁది కుఱికితి నని నేఁ
 జన్నకలఁగంటి నీఫల, మెన్నఁగ నీమదికిఁ జూడ నెట్లగుఁ జెపుమా. ౧౨
- వ. †నావుడు నది ప్రేమపాత్రం బగుభోగస్త్రీ గావునఁ బరిహాసరూపంబుగా
 నగుచు దిబ్బనుండి కొండ కుఱుకంబోయిన నడుముం గాలు విలుగంబడి
 యెద వనిన. ౧౩
- క. నగుచుం గేహము వెలువడి, జగతీవతి జలకమాడి సంధ్యార్చన యొ
 ప్పగఁ దీర్చి యేగి కొలువునఁ, దగువారలవంకఁజూచి తనకలఁ జెప్పెన్.
- క. చెప్పిన గ్గీనతనికిఁ గలలో, నప్పర్వత మెక్కుడిది మహాశుభ మగు నే
 చొప్పున ఫల మొనగూడునొ, తప్పక వినిపింతుమనుచుఁదలపోసి యటన్.
- క. నీరాజ్య మల్ప మిది యింక, నేరీతులఁ జూడ నీకునికన్నధిక
 శ్రీరమ్య మైనరాజ్యము, చేరం గల దనుచు వారు చెప్పిరి పఠికిన్. ౧౦

*చనియెద నేనొకండ. †జాతంబులు. ‡క. నావుడునది భోగస్త్రీ, గావునఁబరిహాసరూపంబుగా గుబ్బనినం, దావలికొండకు నుఱుకం, బోవుట యటఁ గాలు విలుఁగఁబొరిఁబడె దనికన్.
 (ఒక్కప్రతి) గ్గీనదలు.

- ఉ. అత్తటి వచ్చి యొక్కఁడు రయంబున మ్రొక్కి నృపాలశేఖరా
యుత్తరదేశ మేలెడు నృపొత్తముఁ డీల్లిన మంత్రు లన్యులం
జిత్తములందు మెచ్చక విశిష్టగుణాఘృడ వంచ రాజ్యము
న్విత్రముఁ గూడ నీ కొనఁగువేడుకఁ *బుచ్చినఁ గానవచ్చితిన్. ౬౧
- చ. అనవుడుఁ జోద్యమంది యతఁ డాపులమాటలు నిక్తమైన నె
మ్మనమునఁ బొంగి వారికిఁ గ్రమంబునఁ గోరిన వాని నెల్ల మె
చ్చున కొనఁగూడ నిచ్చి తగుశూరులు వీరులుఁ గొల్వ నుత్తరం
బున కధిక ప్రతాపమునఁ బోయె నరాతికులంబు బెగ్గిలన్. ౬౨
- వ. అంత నద్దేశంబుఁ బ్రవేశించుచు మనోల్లాసంబున. ౬౩
- క. తటచైన మంది ముందటఁ, †బరువడిఁ జని తలఁగ ధరణిపతి తురగంబుం
బటపుచుఁ ముందలఁదనకల, విఠిదినక్రియ గ్రుంతఁ గాలువిటుగంబడియెన్.
- వ. అప్పు డందఱుచు హాహాకారంబుల గుంపులుగూడుకొని పలువరింపంగవా
రిలో గ్రీసద్యసంధాననిపుణుం డగుజెట్టి పట్టి దట్టి గట్టిగాఁ గట్టి మంత్రించి
సుఖతుం జేసిన సుఖాననంబుపై నాసీనుండై చనంగ. ౬౪
- శా. ఆదేశంబున మూలదుర్గ మగుప్రో లావాసమై యున్న ధా
త్రీదేవప్రకరంబుఁ దత్ప్రిజలు మంత్రిస్తోమముం బూజితం
జాదంతావళముం బురస్థరముగా నంకించి యేలెంచి యా
హ్లాదం బొప్పఁగ రాజుఁ గూడుకొని వాద్యంబు ల్వడిన్ మ్రోయఁగన్.
- ఉ. వచ్చినవారికెల్లఁ బతి వైభవ మేర్పడ నల్లపట్టులుం
బచ్చనిపట్టు కెంపు గల పట్టులు సొమ్ములు నాదరంబుతో
నిచ్చి గజంబునైక్తి తరశేక్షణ లాడుచుఁ బాడ వీటిలోఁ
జొచ్చి యమాత్యు తాననఁగ సుస్థిరుండై ధరయేలఁ గావునన్. ౬౫
- క. తెలియక పలుకుట యుచితమె, జలజభవుం బోలునట్టి నచివుని భట్టిం
బిలిపింపు మాతఁ డెఱుంగని, కల లెవ్వియు లేవు పొందుగా నది చెప్పున్.
- చ. అనునెడ భట్టి వచ్చినఁ గృతాదరుఁ డై తన పొంత నాననం
బునఁ దగ నుంచి విక్రమవిభూషణుఁ డాకలఁ జెప్పి యేవిధం
బున నిది యున్న దీవు తలపోసి నిజంబుగ నాకుఁ జెప్పుమా
యనవుడు నయ్యమాత్యవరుఁ డాత్మఁ గలంగి కలంగ కి ట్లనున్. ౬౬

*బంచిరి- †బరిపిరి- ‡పాదల. గ్రీశల్యసంధాననిపుణు. సుఖితుండేసి.

మ. ధరణీనాయక వీరైఱుంగరె నిషేధం బంచుఁ జెప్ప నృయా
 తురచిత్తంబుల నున్నవార లిచటఁ దోషంబు నిర్దోషము
 స్వరవారం దలపోసి చెప్పఁదగు నుర్వీభర్తకు న్నేలుగాఁ
 బరిశీలించు నిజాప్తవర్గమున కీభంగి నృయం బేటికిఁ. 20

గీ. కలకు మొదలిజాము ఫలమొక యేటిలో, నందుకొనుద్వితీయయామఫలము
 అప్తమాసములకు నబ్బుమూఁడవజాము, ఫలము చూడమూఁడు నెలలఁగలుగు.

క. తొలివేకువగాఁ దూర్పునఁ, దెలుపెక్కుఁగఁ గన్నకలలు దినదశకమునఁ
 ఫలియించుఁ బసులవిడువం, దలఁకొనుకల సిద్ధి బొందుఁదద్దివసమునఁ 21

క. ఏనుఁగు గుట్టముఁ బచ్చని, మ్రానును మేడయును మెట్టు మగపసరంబు
 బూని కలలోన నైకిన, మానవునకు సుఖము రాజ్యమహిమయుఁగలుగుఁ.

క. కలలోఁ బాములుఁ దేళ్ళును, జెలఁగఁగఁజుటయుఁ బావుఁజెప్పెడుఁబారిమై
 మలమఁటుట పొందందగు, లలనలఁ బొందుట సుతార్థలాభము చుమ్మి.

క. క్షతలఁ బేను దినటయును బ్రే
 పులఁ జాట్టఁగఁబడుట మానవుల నెత్తురుఁ గం
 డలుఁ బెరుఁగుఁ బాలు మద్యం

బులు ¹ నెయ్యిని ద్రావుటయును ముదమగుఁ గలలఁ. 22

గీ. నీరు నెత్తురుఁ గనిన ² నిడుదగు నాయువు, మంట గంట పసిఁడిపంట గంట
 తెలుపు లెల్ల మేలు కలలోన వెలిమిడి, యెముక ప్రత్తిలవగా ముముకదక్ష.

క. వినుమిఁక ³ మొద్దును గాడిద, నెను పోతును లొట్టపిట్ట నైకిన నన్నం
 బును బిండియు నుత్పలు గలఁ, ⁴ దినఁగన నగుఁ గీడు వసుమతీవరతిలకా.

క. నూనెయుఁ గలియును గ్రొవ్వను, దేనెయుఁ గలఁ ద్రానెనేనతివ్యాధియగుఁ
 వానరముఁ బొగయుఁ గాకియుఁ, గానంబడెనేని గీడు గానఁగవచ్చుఁ. 23

క. మదగజము దేవరయు మృగ, మదమను గోపురము నీలమణులు న్నవనీ
 రదములుధరణీయుయమునయు, నుదకుంభము దక్ష నలుపులొప్పవుగలలఁ.

చ. జనవర నల్పులఁదు మహిషం బతినింద్యము దాని నైకినఁ
 ఘనమగుకీడు గాన నధికం బగుశాంతి యొనర్చి యాకృతాం

* 2 నులఁ బిడుకఁదఁకొను- † బావుచేటాపునుమై, ‡ కలఁజేన తీట, ¹ నెయ్యిద్రావుట-

² నిడిగగు, నిగడ నా, ³ యెదును, † మోడను, ⁴ దినగోరంగుదా-

- తునకు మహాపచారములఁ దుష్టి జనింపఁగఁ జేయ మేలగు
న్నినుఁ బనివంప నిట్లారులు నేర్తురె రాజపు నీవు నావును. ౮౦
- మ. ధరణీశుఁ డిది యెంతకార్య మని యుత్సాహంబుతో శాంతి చె
చ్చెరఁ గావించి కృతాంతుఁ బూజల నతిక్షేమంకరుం జేసి న
ద్గురులం బేదల విప్రుల న్వరుసతో గోభూతిలార్థంబులం
బరమప్రీతులఁగా నొనర్చి పిదప న్భగదారితో ని ట్లను. ౮౧
- క. భాండాగారములందుఁ బసిండియు రత్నములుఁ బట్టుఁజేరలు ధనము
న్నిండ నిడి తలుపు లెవ్వియు, నుండఁగనీయకుము నీవు నుండకు మచట. ౮౨
- వ. నీ విప్పుడు పెద్దతలవరికి రాజు బండ్డారంబు చూటివిడిచె నేడు మొదలుగా
నేడుదినంబులుదాఁక జను లెల్ల నిచ్చకు వచ్చువానిం గొనిపొం డని చా
టించి దేశంబువారి నెల్లఁ జూడకు రండని యీస్తాదై బంట్లనూరూడికి బంచు
మని చెప్పు మనవుడు భాండాగారికుం డతివిస్తీతుండయి ధనకనకాదివస్తువు
లం గోశగృహంబులు నించి విఘటితకవాటంబులుగఁ జేసి తలవరికిం దత్త్ర
మం బెఱింగించిన. ౮౩
- క. జనపతి యేడుదినంబులు, తనబండ్డారంబు వస్తుతతి చూటలుగా
నొనరించు వలయునది కొని, చనరో యని యతఁడు వీటఁజాటఁగఁబంచె. ౮౪
- క. ఊహారికిఁ జెప్పఁగఁ దన, వారిని బనుచుటయు నెల్లవారును గుంత
న్వారింపఁబడక చేరెను, వారిక్రియ న్వచ్చి రయ్యవంతీపురికి. ౮౫
- గీ. వచ్చి వీరువారుఁ జొచ్చి విచ్చలవిడి, బుడమతోట వీటిఁబుచ్చునట్లు
నేడుదినము లం దనేకవస్తువులను, గొనుచు నేగి రింపు గొనలుకఁగ. ౮౬
- క. తనిసి ప్రజ చనిన నష్టమ, దినమున బండ్డారి వసుమతీరమణునకు
వినిపించె బూని చూచిన, ధనసంఖ్య త్రయోదశార్బుదము లయ్యెఁజూమి. ౮౭
- ఉ. ఈగతిఁ జన్న యీగి ధరణీశ్వర నీకడలేదు గావున
వేగమె క్రమ్యుటం జనుము వీటిఁడిచేతలు మాను మన్న నా
త్యాగనిరూఢికి నిగ్గుల నచ్చెరు వంచుచు భోజుఁ డాత్మ ని
త్యాగమనంబు రోసి తనయంతిపురంబున కేగె సిగ్గున. ౮౮
- ఇరువది నాలుగవ బాష్పకథ —
- వ. మఱియు నొక్కదినంబునఁ జతుర్వింశ ద్వారంబునం గడంగి. ౮౯
- క. శీతగిరిబంధు*నూతన, శీతక రాధరణు సింధుశీతలమూళిం
జేతోజాతవిఘాతి, న్భూతివిభూషణుని సర్వభూతాధ్యక్షు. ౯౦

* దినమణి, శీతకరాంబకుని గగనసింధుశీతధరు.

చ. తలఁపుచు విక్రమార్కుని కథాశ్రవణంబున కిచ్చగించి యు
జ్జ్వలమణికిలితం బగు దివస్సుతియూసన మ్మెక్వవచ్చుచోఁ
బలికెఁ బరిండిబొమ్మ జనపాలక నీమతలం పెఱిగితి
న్వల దననేల మేలు వినవచ్చినవారల మాన్పవచ్చునే. ౯౦

కా. ఓభోజక్షితిపాల నిల్చి వినుమా యుర్వీశుఁ డీశార్చనా
లాభాసక్తుఁడు శక్తుఁ డింద్ర సమలీలాచారి యాచారి యా
శాభాగప్రవిక్రీష్టమాయశమున స్వర్వార్థిదారిద్ర్యము
ద్రాభంగక్షమదృష్టదృష్టి కరుణోదారుండు ధీరుం డిలక. ౯౧

కా. ఆరాజయ్యుండు నేల యేలునెడ నత్యాశ్చర్యమా నేలు లై
క్షీరంబు ల్పొవహించు మ్రాకుల మధుశ్రేణు ల్లహోవృష్టి స
ధారాపాతములై స్రవించు ధరణిఁ ధాన్యంబులుం బర్వతా
కారత్వంబునఁ బండుచుండు నరలోకం బొప్పుఁ దత్సంపదక. ౯౨

గీ. అట్టి దివసముల జనాధీశ్వరుండు దే, శాంతరములు చూడ నరుగువేళఁ
*బ్రజలవలనఁ దమవిభాగముల్ దీఱక, వైశ్యసుతులు కోరి వచ్చి రటకు.

గీ. వచ్చి సాగి మ్రొక్కి వసుమతీనాయక, నలుపురమును సోదరులము మేము
విన్నవించు మొకటి వినుము పురందర, పుర మనంగ నొక్కపురము గలదు.

క. సుందరులు మేనకాదులఁ, గ్రిండుపటుపఁ బురుషు లమరకిన్నరులను లీ
లం దెగడఁగ నాపురికిఁ బురందరపుర మనఁగఁ జేరు రమణీయ మగుక.

ఉ. ఆపురమధ్యమంబున మహాఽజతాంచితకుంభదీప్తి సం
దీపిత మైన మేడ హిమదీధితి బింబము మీటు నందు సు
స్థాపితవైభవుండు ధనదత్తుఁడు మజ్జనకుండు వైశ్యము
ద్రాపరిపాలకుండు ధనదప్రతిహాసకుఁ డుండుఁ బౌపునక. ౯౩

చ. సదమలచిత్తుఁ డౌనతని సద్దమునక ఘటసన్నిభంబు తౌ
పొదుగులపాలు క్రిక్కిరిసి భూమి తదీయయశస్వరూపమై
చెదరఁగ మందయానములఁ జెన్ను వహించుచు వేల సంఖ్యల
న్మదపులు కామధేనునిజమూర్తు లన నివసినై నయ్యెడక. ౯౪

*ప్రబలమైన ధనవిభాగముల్ — ప్రజలవలఁధర్మ భాగముల్.

†సంపాపితవైభవుండు ధనవంతుండు

క. కలలో నై నను గజప్రను, దలయెత్తగనీక బహువిధంబులధాన్యం
బులరాసులుతద్గ్రహములఁ, గొలఁదియెఱుంగ రాకయుండుఁగొండలభంగిన్.

క. అనిలునితోడివివాదం, బున డొల్లిన మేరుశిఖరముల కెన యనఁగా
దినకరున కెమరు * వెలుంగుచు, గనకంబులప్రోవు లతనిగాదెలనొప్పున్.

క. ఓమనుజాధిప యతనికిఁ, దూమెం డల్లినను బుట్లు తొంబది వండం
గామెఱయు పొలముగల స, ద్రామంబులు నూఱుగలవు కంచికి నెనయె.

ఉ. ఈగతిఁ బెక్కుసంపదల నెన్నిక క్కెన మన్గరుండు నీ
రోగశరీరుఁ డై బ్రదికి రుద్రసఖుం డనఁ గీర్తి దాల్చుచుం
ద్యాగము భోగమున్ జరపి దైవగతిం గడకాల మైన ఖ
ట్యాగతుఁడై తనూధవుల వద్దికి నల్వరఁ బిల్చి యిట్లనెన్. ౧౦౨

సీ. ధరణిపై నిడుండు ముందటిక్రియ సాగించుఁ డర్థంబునకుఁ గాటులాడవలదు
క్రమమున నాల్గుమంచముకోళ్ళక్రిందనే బాతినయవిమీకుఁ బాల్లుగాఁగఁ
గై కొనుం డాప్తవర్గంబును బెద్దల వైశ్యధర్మంబుల వదలవలదు
సంతసంబును బుద్ధిమంతు లై † పెద్దలఁ బోలి బ్రతుకుఁ డంచు బుద్ధిసెప్పి
మిగుల నడలి నేము దిగువకు డించిన, యంత గురుఁడుశివునియందుఁగలిసె
నాత్మజాతికుచితమైన సంస్కారంబు, నడపి తద్దినములు గడపి పిదప. ౧౦౩

క. సుముహూర్తంబున నామం, సముకోడులక్రిందఁ ద్రవ్వి చరువులఁజొ జి
ట్టముకయుమన్నునుబొగ్గులు, నెముకలు వేర్వేఱఁజూచిహృదయములులికెన్.

మ. భువిలో డాగఁగఁ జేసి రాగిచరువు ల్పూరించి యీతుచ్చన
స్తువు శేలా మనయఁచ్యు డాచె ధన మిచ్చోఁ బెట్టఁడో కాక బు
ద్ధివినాశం బతఁ డొందె నొక్కొ మనలో దృష్టించి యెవ్వఁడో దొం
గవిధం బచ్చుగఁ ద్రవ్వి చేకొనియెనో కా కంచుఁ దర్తించుచున్. ౧౦౪

*

*

*

*

క. అయ్యపనిగాదు దాసులు, నియ్యెడ దృష్టింపనేర రెవరుం జొరలే
దయ్యముగా నాకెంపులు, దయ్యముగొఱయించెననుచుఁ దల పోతలతోన్.

క. మాలోనమ్మకయును నొక, పాలుం దేలకయు బహుసభాస్థలముల నీ
మూలములు చెప్పి విసిగితి, మేలాగున నైన నిర్ణయించు నృపాలా. ౧౦౫

ప. అని నిన్నవించిన సుముహూర్తమాత్రప్రయాణోన్ముఖుండు గావున ధర్మా

* వెలుంగుచు † పెద్దల బ్రోచి- *** ఇచ్చోట రెండు పద్యములర్థము కావచ్చువి.

- ధికారులను మంత్రులను బిలిపించి దీని నిర్ణయింపుఁ డని యప్పగించి విక్ర
మాద్ధుండు కొన్ని పయనంబులు భట్టినహాయుండుగాఁ జనిన. ౧౦౮
- శా. ధర్మాధ్యక్షులు మంత్రులుం బిదపఁ దద్వాదంబు దీర్ప న్వణి
జ్వర్తం బేమియుఁ గాన లేక నగుచు న్నాకేల కల్లాడ నం
తర్హయాపరుఁ డైన మీజనకుఁ డర్థః బుండఁగాఁ బాల్గుగా
నిర్మించె న్తును బాగు లాది యగువానిం బంచికొం డిమ్ములన్. ౧౦౯
- మ. అని హాస్యంబుగఁ జేసి పుచ్చినను నర్థానకులై *వైశ్యనం
దను లూహారికి నేగి చెప్పికొనుచున్ ధాత్రిం బ్రతిష్ఠాననా
మనిరూఢం బగు వీడు చొచ్చి చని తన్మధ్యంబునన్ శాలివా
హనునిం గాంచిరి దివ్య తేజుఁ డయి బాల్య కీర్తఁ గ్రీ. డింపఁగన్. ౧౧౦
- చ. కనుఁ గొని దివ్యమూర్తి యని గౌరవ మొతయుఁ దోఁప మ్రొక్కి యో
దినకర తేజ మాతగ పు దీర్పుము ధారుణి నెల్లచోటులం
గనికని చెప్పి నిర్ణయము గానక వచ్చితి ముచుఁ దండ్రి చే
సిన నియమంబు మున్నుగ నశేషముఁ జెప్పిన నక్తుమూరుఁడున్. ౧౧౧
- క. మీతండ్రియ పాళ్ళులు నిర్ణీతములుగఁ జేసి చనియె నేరక మీరీ
భూతలమునఁ దిరుగఁగ నొక, చాతుర్యము గలుగునట్టి జనుఁడునులేడే.†
- వ. అయిన నేమి యయ్యెఁ దెలియ వినుండు. ౧౧౩
- గీ. డముక ధాన్యరాసులెముకలుపశువులు, మన్నుపాలముగలిగియున్నయాళ్ళు
బాగులును బసిండి ప్రోవులు పాల్గగా, నిచ్చినాఁడు వానిఁ బుచ్చికొనుడు.
- గీ. పాదధనము పసులు పసిండి యర్థధనంబు, పావుగొఱత ధనము పండుభూమి
ధరణి నధికధనము ధాన్యంబుగావున, వానిఁగొనుండు పెద్దవానివరుస.†
- చ. అనవుడుఁ జోద్యమంది కొనియాడుచుఁ గ్రమ్మట మ్రొక్కి వైశ్యనం
దనులు కృతార్థులై మగిడి తాడ్రి గృహంబున నున్నసొమ్ము లా
తనివచనస్థితిం గొని ముదంబున నుండఁగ విక్రమాద్ధుఁ డొ
య్యనఁ బరదేశము ద్విరిగి యాశ్చపురంబున కేగి యిమ్ములన్. ౧౧౬
- చ. వలనుగ నొక్క బాలకుండు వైశ్యులపాళ్ళులఁ దీర్చెనంచు మం
త్రులు వినిపించిన నిన్ని విరుద్ధము బాలున కివ్వశేషకా

*ననర్థాయానులై, †నినఁడే. ‡గీ. పాదధనము పసులు పసిండిపాదధనంబు, పాదధనము పా
లముపంటయాళ్ళు. ధరణిపాదధనము ధాన్యంబుగావున, వాని గొనుడు పెద్దవానివరుస.

- శల మని చోద్యమంది నిజశత్రునిగా మది నిశ్చయించి భృ
త్యులదెసఁ జూచి వాని నిట దోడ్చొనిరం డని పంచెఁ బంచినన్. ౧౧౭
- ఉ. ఆనరనాథుభృత్యులు మహాబలులేగి రయఁబునం బ్రతి
స్థానపురంబు సొచ్చి శిశుసంగతి నాడెడు శాలివాహను ను
జ్ఞేనికి విక్రమార్జుని భజింపగ రమ్మని పల్లునంత వై
శ్యానరుమీఁద నెయ్యెలుకుచందము గానఁగనెయ్యె నయ్యెడన్. ౧౧౮
- గీ. వెట్టిజోగిఁ జూపి విక్రమార్జును డని, వెఱపువెట్టి విట్టిపింగవలదు
మీనృపాలకుండు తా నె రాజౌనేని, నిటకువచ్చి బ్రతికి యేగు మనుఁడు.
- క. మీరుం బాలియక పొందని, వీరుండై కలికె నంత వీరుం దమయు
రీరమణునకుం జెప్పఁగ, వైరం బిఁకఁ బుట్టు ననుచు వచ్చిరి మగుడన్.
- ప. అంతకుము న్నొకదినాధికవర్ష యగు కన్యకకుం బుట్టినవాని సరయం బో
యిన బేతాళుండు నతనియునికి వినిపింపంగ నతని భృత్యులుం జని యో
మహారాజ సీయాజ్ఞతోడఁగూడ మమ్ముఁ బాఁఁ ద్రోపించె నబ్బాలుండు బా
లార్జులీలం గ్రాలుచుండు నని చెప్పి *తద్దీపోక్తు లెఱింగించిన. ౧౨౦
- క. కలఁగియుఁ గలఁగక యాతఁడు, బలములు గొలువంగ నేగి పై తాణము ద
వ్వులవిడిసినఁ గొందఱు భృత్యులు ముందఱఁబాటిగవనిదూఱిరిపెలుచన్.
- సీ. తూటి తోరణములు ద్రుంపఁగాఁ బ్రజ లెల్ల నడలిన వారిభయంబు లుడిపి
తండ్రియానాగేంద్రుఁడలఁచితచ్చక్తిఁగృత్రిమహాపములకుఁబ్రాణములువడసి
కదలుచో నిండ్లు శృతంబులఁ గోటలు జంగమత్వము నొంది సరస నడచె
నొక శాల నెక్కి బాలకుఁ డది యాదిగా శాలివాహనుఁ డను సంజ్ఞఁ దాల్చె
సేన లట్లు వెడలి భూనాథుభృత్యులఁ, బజపి మొదలిదండువైఁ గడంగి
పోరునప్పు డరగములు శేషుపంపున, వచ్చి విక్రమార్జునవారి నడఁచె. ౧౨౩
- మ. తన సైన్యంబులు ఘోరసర్పవిషనిర్దగ్ధంబు లైన న్నన్యం
బునఁ జింతించి యతండు వాసుకి మహాభోగేంద్రు సేవించి యా
లనిచేత నున్దఁ దెచ్చి సేనలకుఁ జైతన్యంబు రప్పింతు నే
నని యేగెన్ని జభృత్యరక్షణగుణాయత్తుండు మంథాద్రికిన్. ౧౨౪
- క. ఆమఁదరగిరితటమున, భూమి శుఁడు భక్తినిష్ఠ భుజగేంద్రకుల
స్వామికిఁ దిగ మొనరింపఁగ, నామహాసీయఁడు ప్రసన్నుడై వేడు మనన్.

*తద్దీపోక్తులు.

క. నీరూపం బమ్మతోద్భవ, కారణ మటుగాన నీవె కర్తవు నాసే
నారక్షణమునకు సుధా, పూరిత మగుకలశ మిచ్చి పుచ్చు మహీంద్రా.

చ. అని ప్రణమిల్లిన స్ఫటికులాధిపుఁ డయ్యమృతంబు కుండలో
నినిచి ప్రియంబుతో నొసఁగి నీనిక నేగుము నావుడు న్రయం
బునఁ దమతల్లి దాస్యము విముక్తము సేయ సుధారసంబు నే
ర్పనఁ గొని వచ్చువక్షి పతిపోలికతో నృపుఁ డేగుదేరఁగాఁ. ౧౨౭

ఉ. దీప్తముఖప్రసన్నుతు లతిప్రమద ప్రకృతి ప్రశస్తలో
కప్రియవాదు లప్ర కటకార్యులు సుప్రభలందు సూర్యచం
ద్రప్రతిమాను లప్రతిహతప్రతిభాగతి నప్రమేయులౌ
విప్రక్రమారు లంతఁ బృథివీపతిఁ జేరి నుతిప్రవీణులై. ౧౨౮

సీ. శివుఁ డిచ్చ మెచ్చి యిచ్చిని దివ్యఫలముఁ గారుణ్యంబుతోఁ గుప్తరోగి కిచ్చి
యవధూతుఁ డిచ్చిన యాసిగ్ధలింగంబు నాహార మడిగిన యతని కిచ్చి
కంబ మెక్కిననాఁడు కమలాపుఁ డిచ్చిన కుండలంబులు యాచకునకు నిచ్చి
యసురేంద్రుఁ డిచ్చిన రసరసాయనములు కలహించునిద్ద ఆర్థులకు నిచ్చి
నయముతోఁ ద్రికాలనాథుఁ డిచ్చినబొంత, యాదిగాఁగ రాచపేద కిచ్చి
వీరవిక్రమార్చ ధారుణిఁ జరియించు, పారిజాత మనఁగఁ బరఁగి తీపు.

క. భేచరపతిశిబికర్ణద, ధీమల నినుఁ బోల్పరాదు దీనుల కర్థం
బేచోట నిచ్చి రుద్విని, నీచాగము సర్వవస్తునివహము గాదే. ౧౩౦

క. అర్థం బన్యుల నడిగిన, యథులు వ్యర్థులను గడు నిరర్థులు నట యౌ
పార్థివ నినుఁ బ్రార్థించిన, యథులు సార్థులుఁ గృతార్థు లధికసమర్థుల్.

మ. అనుచుం బెక్కువిధంబులం బొగడఁగా నా బాలవిప్రదవ్యయం
బును వారించుచు నింత యేల హృదయాంభోజంబులో నున్న స్రా
ర్థన మీకే మది వేడుఁ డిత్తు ననినఁ ధాత్రీశ్వరా నీవు ద
ప్పనిరాజేంద్రుఁడ వేని యాయమృతకుంభంబిమ్ము మాకింపగుఁ. ౧౩౧

క. అనుచు న్వాలాయంబుగఁ, దను వేడిన మనములోనఁ దత్తటపడ* కే
మనవచ్చు మీరు నావ, ర్తనమెఱుంగుదు రెవ్వరొక్కొ దైవతమూర్తుల్.

క. తెలిసెద నని నృపుఁడావి, పుల సఁబోధించి యచటఁ బొంకకుఁ డధిశో
జ్జ్వలము లగునర్చిరూపంబులమీ రెవ్వరు సమస్తముం జెప్పఁ డనఁ.

* దక్షలపడి-దక్షునిడియే.

- గీ. * శాలివాహను నట్లు చంపఁ గడంగు నీ, బలము ఘనులచేతఁ బాలిసినంత
వాసుకికిఁ దపంబు సేసి నీ యమృతము, వడయుటెఱిగి మమ్ముఁబనిచె నతఁడు.
- క. పడుగు లయి విక్రమార్కుని, కడకుం జని వేఁడి యమృతకలశము మీచే
పడఁ జేసికొనుఁడు యాచకు, లడిగిన వంచింప కిచ్చు నతఁ డని చెప్పెన్.
- క. తప్పక చెప్పితి మేమును, దప్పక నీవును యథోచితము సేయుము నీ
చొప్పు వొగడ వేజిహ్వల, యప్పున్నగవిభున కైన నలవియె భూపా. ౧౩౭
- వ. అని నిజరూపంబులు చూపినం గొంత చింతించి విక్రమార్కుం డర్థు లడిగి
నం దనకు మోచినపని గాన నీక తలంగె నను నపకీర్తి వచ్చు దీని మీఁద
నఖిలజగదాధారస్తంభం బగుకుంభీనసేంద్రుండును దన్నింతవానిఁగా దలం
చి వీరలం బంచినచోట వృథపుచ్చుట నాదౌడ్డతనంబునకు మిగులం గొఱం
త గావున వైదిమనోరథంబులతోడం గూడ నాయశంబు వర్ధిల్లుంగాక యను
చు నిశ్చయించి. ౧౩౮
- క. కుండలిబాలకులకు నధి, కుం డగు భుజగేంద్రనాయకుం డటు మెచ్చుం
గుండ యమృతంబు నేఁ డీ, కుండఁగఁ దగ దనుచుఁ దప్పకుండఁగ నిచ్చెన్.
- ఉ. ఈవెరవొప్ప నర్థులకు నిచ్చి యతం డరుదెంచెఁ గ్రమ్మటం
గావున నీకు నీగుణము గల్గిన గ్రక్తున దీనినెక్కుమా
నావుడఁ దద్గుణశ్రవణ నందితచిత్త సరోజుఁడైన భో
జావనివల్లభుండును గృహంబున కేగి మతి న్నుతింపుచున్. ౧౪౦
- శ. సారాచారవిచారచారుచరిత్రానిర్జరవ్రాతచే
తోరాజీవనిరంతరోల్లసిత విద్యోతప్రభాధామునిం
బారావారపయోవిహారభువనప్రారంభనిద్రాఖ్యమా
యారామాహతకైటభాది ఘనదైత్యస్తోము దామోదరున్. ౧౪౧
- శ. శర్వాణీహృదయాంబుజాహిమరుచి సస్యంసహాభృద్ధను
ర్హృద్విభూతమహాభుజంగమవర్తి మందాకినీజాటునిన్
సర్వజ్ఞ సక లేశ్వరు న్భువనరత్నోదక్షిణప్రాభవున్
గీర్వాణవ్రజసంతలాభిలషితక్షేమంకరు సృంకరున్. ౧౪౨
- మాలిని. విధురజనశరణ్యా వేదశాస్త్రాద్యగణ్యా
బుధహిత సరవేషా భూషణీభూతశేషా

మధుకరనిభ తేజా మాక్తికాల్లీసమాజా

మధురిపుహరిరూపా మర్తకర్తస్వరూపా.

౧౪౩

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణవైమండలిక భేకఘణీంద్రవీరఘోష్టవిభాళ
కళింగదేశనిర్ధామధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాటద్రవిలాంద్రమహారాష్ట్ర
భూపాలరూప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలి పురవరాధీశ్వర వెల
నాటిపృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణకొఱవి వెన్నయామాత్యపాత్ర హరితస
గోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతం బైన
సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు విక్రమార్తసాహస పరోపకార
స్వప్నశాంతివైభవ దానశూరత్వ ప్రశంసనం బన్నది నవమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాత్రింశిక.

దశమాశ్వాసము.

—| ఇరువదియైదవబాహుళ్యం. |—

- క. శ్రీదయితావదనచ్ఛా, యాదర్శీభూతకౌస్తుభారుణతేజో
మేదురవక్షఃస్థలు దా, మోదరుఁ గాకోదరేంద్రయోజితలల్పం. ౧
- క. నెప్పునమునఁ దలఁపుచు మో, హమ్మున సింహాసనమున కరుదెంచినఁ జో
ద్యమ్ముగ నిరువదియేవవ, బొమ్మ వలికె *నడ్డపెట్టి భోజనృపాలుఁ. ౨
- క. ఏమని చెప్పుదు నుజ్జయి, నీమనుజాధిపునిభంగి నియతంబుగ నో
భూమిశ్వర దివ్యంబగు, సామర్థ్యము లేక యెక్లఁ జన దెవ్వరికిఁ. ౩
- మ. అది యెట్లన్న నెఱుంగఁ | జెప్పెద సరివ్యాపాదనాపాదనో
స్తదబాహాయుగళుం డనంతధనదానప్రీతితత్కృతల
త్రిదశస్తామ నిరంతరస్తుతిలస త్తీర్తి ప్రియుం డంగనా
మదనాకారుఁ డవంతినాయకుఁడు సామ్రాజ్యంబుతో నొప్పుచుఁ. ౪
- కా. ప్రాతఃకాలమునందుఁ గొల్విన నయప్రఖ్యాతు లౌరాజులు
న్నీతిన్యస్తమనస్తు తాసచిఁలు నివద్వాంసులుం గొల్వఁగా
జ్యోతిర్నధ్యమున నెవలింగెడు హిమాంశుంబోలి సాంపాందుచో
జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదుం డొకండు ధరణీశుం గాంచి దీనించుచుఁ. ౫
- క. సర్వశుభంబులు నీకడ, నిర్వాహము గలిగి యుండు నీకేమని యా
శీర్వాదం బాసఁగుదు †నా, యుర్వృద్ధి దలంప నవియ యునికికిఁ గోరుఁ.
- గీ. ధరణిమీఁద నధికదానధర్మక్రియా, పరున కాయు వది యపార మగుట
తెల్లమనుచుఁ బలికి తిథివారనక్షత్ర, యోగకరణములను నొప్పుజెప్పె. ‡
- సీ. ఐదింటఁ దానొప్పు డట నెన్నిదింటఁ దొమ్మిదియింటఁ బండ్రెంటు మేలు శుక్రుఁ
డిందుఁ డాటింటను నేడింట మూఁటను బదిటఁ జేకొన్న శుభప్రదుండు
శనిరాహుకేతుభూతనయసూర్యులు మూఁటనాటింట మేలర్చు డట్ల పదిట
రెంటు నైదింట నేడింటఁ దొమ్మిదిటను గురుండున్న నెల్లకోర్పులు ఫలించు

* నడ్డపెట్టి—| జెప్పెదనునువ్యాపారశాస్త్రోదయోన్మద, † నాయుర్వృద్ధన మదియె తనకు
మనికిం గోరుక- నాయుర్వృద్ధి దలంప నలని యున్నది మాటక. ‡ సయ్యక్కి జెప్పె.
CC-0. Jangamwadi Math Collection. Digitized by eGangotri

- బుధుఁడు బేటిగానిపొందుల నిష్ఠుఁడౌ, వీనికెల్ల దుష్టవేధ లేమి
 ఫలములొప్పుజననభవనంబు మొదలుగాఁ, బరునొకంటచున్నఁబరమపుఖము.
- గీ. అందు*రవితనుజాది మహాగ్రహంబు, లిప్పు డాటింటనునికి నీయిష్ట మొనరు
 గురుఁడుబుధుఁడును బైపయికొనుటమేలు, శుక్రచంద్రులుమూఁటనిల్చుటశుభంబు
 వ. అనుచు శుభస్థానంబులు నతని గ్రహంబులును జెప్పి. ౧౦
- క. “ధర్మే తిష్ఠతు తే బుద్ధి ర్మనుజాధీశ” యనుచు దీవించినఁ ద
 న్నర్మం బెఱింగి నృపుఁడౌ, ధర్మముచొప్పెట్టి దనిన దైవజ్ఞుఁడు. ౧౧
- క. నీవది యెఱుఁగవె ధర్మము, త్రోవం జనువాఁడు భక్తితోఁ దనశక్తి
 దేవబ్రాహ్మణపూజలు, గావింపఁగవలయు విగతకల్మషుఁ డగుచు. ౧౨
- క. గురువును దేవరగా న, త్పురుషుని గురువుగ నిజాశ్రితునిఁ బ్రాణముగాఁ
 బరవసితఁ గన్నతల్లిగఁ, బరధనము వివంబుగాఁగ భావింపఁదగు. ౧౩
- గీ. అన్నదానము దుర్భిక్ష మైనయప్పు, డంబుదానంబు నిర్జలం బైనచోట
 నభయదానంబుశరణార్థియైనవేళఁ, జేయుటచితంబుఘనదయాశీలమలర.
- క. కృత్యాకృత్యనిచారము, నిత్యోచితదాన మాత్మనియము బుధసాం
 గత్యము పరోపకారము, సత్యము వినయంబు నయము జరపఁగవలయు, ౧౪
- ఉ. ఈకొలఁదిం దదంగము లనేకవిధంబుల నుండు నన్నియు
 న్నికడ నొప్పుచున్న నవనీవర నావుడు విద్యులఁడుఁ బ్ర
 త్యేకసమర్థుఁడైన నృపుఁ డిప్పటియేటి ఫలంబుఁ జెప్పమా
 నాకని యానతిచ్చిన మనంబున నాద్విజుఁ డుత్పసించుచు. ౧౫
- మ. మహిమాఖండలుఁ డుచు భూజనులు సంభావింప నీ వింపుతో
 మహిఁ బాలించుచుఁ బుణ్యకృత్యముల ధర్మద్రవ్యమార్జింపఁగా
 గ్రహదోషంబులు పుట్టి పట్టయిన నోగాజేంద్ర యీయేట దు
 స్సహపాపగ్రహసంధవం బగునతితామంబు వర్తెడి. ౧౬
- ఉ. అక్రమ మాచరించి విన మర్చితనూజుఁడు తొల్లి యున్న యా
 †శుక్రుఁడరాశిఁ దా విడుచుచు నృకటాకృతి నున్నరోహిణి
 చక్రము దూటి మంగళుని స్రగ్ధము చేరఁ గడంగి యేటిలో
 వక్రగతిం జరింపఁగ నవర్షణమై చనుఁ గొన్నివర్షముల్. ౧౭
- క. పటిపటి నిల పటియలుగా, ‡నెఱిసిన వనపంక్తులెండ నిరుపమమగునా
 వజ్రపునఁ బండ్రెండేడులు, కటవిక నతిదుస్సరంబు గాఁగల దధిపా. ౧౮

* అందురవిదనుజనులముఖ్యగ్రహము - † శుక్రునిదాసి - ‡ నిరిసిన వనపంక్తులెండనెడ

- చ. అనవుడు దీనికడ్డపడునట్టి యుపాయము గల్గెనేని నా
యను వెఱిగింపు మన్న వసుధామరతృప్తియె కారణంబుగా
నొనరిన దేవతార్చనల హోమములన్ గ్రహపూజ*మున్నుగా
జనవర †శక్తికిం దగిన శాంతియొనర్చుము వర్షణంబగున్. ౨౦
- క. ఇనుమున నాశనిరూపగ, బాసరించి విసీలవస్త్రయుక్తంబుగ న
ర్చనము రచియించి ఖదిరేంధనమున హోమంబుసేయఁ దత్ప్రీతియగున్.
- చ. అనినఁ ద్రివిక్రముండు మొదలైన పురోహితులన్ గ్రహాదిపూ
జనములు సేయఁ బంచి మృదుశాలిమయాన్నముఁ బాయసంబులున్
మునుముగఁ బిండివంటలు సమూహముగా నొనగూర్చి యిష్టభో
జనముల ‡భూసురు ల్లనియ శాంతి దలంబుగఁ జేసి శక్తితోన్. ౨౨
- క. దేశాధీశ్వరుఁ డధుల, కాశాపరిపూర్తి సేయ నారాధిత యా
నాశాపురమున దేవిని, వేశాంగణసీమ హోమవిధి గావించెన్. ౨౩
- ఉ. ఈగతిఁ బెక్కుహోమములు సేసిగులుఁ బూజలుఁ జేసిచేసి వ
ర్షాగమ మేమియుం గనక యుక్త యాగము మీఱు నాశుభో
ద్యోగము వ్యర్థమయ్యె శివయోగినియుం గరుణింపఁ దంచుఁ జొ
తాగతుఁ డైనవేశ గ్రగనస్థలి నయ్యశరీరి యి ట్లనున్. ౨౪
- ఉ. భూపకులేంద్ర యింత దలపోయఁగ నేటికి యోగమాత యా
¹శాపురి సంతసిల్లి యతిసత్త్వము నీకొనఁగెం బ్రభావసం
దీపితదివ్యశస్త్రనిహతిన్ దిననాథతనూజవక్రమా
ర్గావళునోహరోధ మభయంబునఁ జేయుము వృష్టి గల్గెడున్. ౨౫
- ఉ. వంటలు పెక్కుగల్గు నని పుల్లిన నానృపుఁ డాత్మలోన ము
క్తంటి రఘూద్వపా న్విజయుఁ డైకొని ప్రొక్తుచు దివ్యబాణము
ల్వంట నమర్చి పంక్తిరథులీలఁ గడంగి ప్రతాపశక్తి మి
న్నంటి గ్రహంబు లెల్ల విరియంగ శనైశ్చరు నడ్డకట్టినన్. ౨౬
- ఉ. ఆశని నిల్చి నీబలమహత్త్వము మెచ్చితిఁ దొల్లి నీవు గా
రీశునిచేఁ దపంబున నభీష్టము లందితి, నేడు శక్తి నా

*మున్నొనర్చు- †శక్తికిం దగిన శాంతి యొనర్చును వర్షణంబగున్. యొనర్చుచుత్పన్నణంబులన్.

‡ భూజనుల్లనియ- § నింపుగఁబూజలు- సీగులుశాంతిఁజేసి- గ్రగనాంతమునందశరీరి-

¹ శాపురిశక్తిసంతసిలి సత్త్వము-

*కాశము గట్టి నాదగు ప్రకాశము న్నందితి నేటినుండి నీ
దేశములోపలం గఱపు దీఱఁ బ్రజ లుఖియింపఁ జేసెదన్. ౨౭

శా. హర్షం బయ్యె భవత్ప్రేమంబున నృపాలాగ్రే సరా కోరిన
వ్యర్థంబు ల్లరియింతు నెప్పుడయిన నవ్విల్లు పొమ్మన్న ను
త్తర్థంబుంటిన శౌర్యమొప్పుగ సుభిక్షం బుర్విఁ దోఁపంగ దు
ర్ధమండై చనుదెంచి భక్తిఁ గొలిచెన్ ధాత్రీశుఁ డాశాపురిన్. ౨౮

వ. అది గావున. ౨౯

క. ఈసామర్థ్యము †నీకడ, ఏసంబునులేదు మగిడి వెసఁ జను మనినన్
వేసరినభంగి భోజం, డాసింహాసనము డిగి గృహంబున కరిగెన్. 30

వ. తదనంతరంబ కతిపయదినంబు లరిగిన వడ్డింశతితమద్వారంబునఁబోవుచు.

—1 ఇరువదియాఱవబాష్పకథ 1—

క. తెల్లనికొండయు గుఱ్ఱును, దెల్లనిపూతయును మేను దెల్లనిపాము.
దెల్లని చుక్కలఱేడును, దెల్లనిచదలేటు గలుగు తెల్లనివేల్పున్. 3౨

శా. చేతఃపద్మమునం దలంచి విహితాశీర్వాదభూమిసుర
నాతంబున్ హితవర్గముం =గొలువ సావర్ణోజ్వలదూభవణా
న్వీతుండై సుదినంబునం గడఁగి దేవేంద్రాసనాస్తితో
నేతేరం గని బాష్ప వల్లె వసుధాధీశు నివారించుచున్. 33

క. కార్యంబుగానిచేతలు, మర్యాదలుగా వవంతిమనుజేంద్రక్రియన్
ధైర్యమును సత్యమును నా, దార్యంబును లేకయెక్కుడగదన్యులకున్. 3౪

ఉ. ఆతనిధర్మవర్తనకథామృతపానముఁ గోరుదేని పృ
థ్వీతలనాథ నిల్చి విను ధీరుఁ డుదారుఁడు శూరుఁ డాతఁ డ
త్యాతతక్షీరికాముఁడు గ్రీసదామితదానవినోది సాహస
ఖ్యాతచరిత్రుఁ డార్హితకారణశీలుఁడు నేల యేలఁగన్. 35

మ. గజవాజిప్రముఖంబులౌ బలములన్ గర్వంబు రెట్టింప న
క్షజమా రాజ్యము సేయురాజులు మదిం గంపించి సేవింపఁగాఁ

*కాశముగట్టి నాకడఁ బ్రకాశభజించితి. †చనుదెంచె వేగ నెలమిన్ ధాత్రీశుఁ డుజ్జేనిన్.

†నీకరిసంబునులేదు. విహితాశీర్వాదమా భూసుర. =గొలువ సావర్ణోజ్వలదూభవణా
గ్రీసుధాకరదానవినోది. సుదారసదానవినోది.

- బ్రజలెల్ల ధనధాన్యపుత్రవనితాభాగ్యంబులం బొందియు
న్నిజధర్మంబులు దప్పకుండిరి ¹మహానిర్వాహులై యందఱుక. 3౬
- శా. ఆకాలంబున విక్రమార్కుడు విధేయం బైన దేశాంతరా
లోకాస్తకి మహిం జరింపఁ జని వాలుం జోగివేషంబు ని
త్యాకల్పంబుగ నంతటం దిరిగి ప్రత్యావృత్తుడై వచ్చుచో
నాకర్ణించె నతండు కాటడవిలో ²హంభాయనుక ధేచువుక. 3౭
- చ. అట విని యిట్టి కాటడవి నద్భుతమైనది ధేనుఘోష ము
త్తటమదపుండరీకహరిగండకసంకుల మైనచోటి క
క్లట వసు లెట్లు వచ్చె విధికల్పన చూచెద నంచు నేగి ముం
దట గిరిపాంతఁ గొంతయెడ దవ్వల రేగడవెంచలోపలక. 3౮
- గీ. నాల్గుకాళ్ళు రొంపి నాటిన నుంకించి, వెడలి రాఁగడంగి వెడలలేక
దీనవదన మైనధేనువుఁబాడఁగని, యతిదయాళుఁ డయ్యె నవనివిభుఁడు. 3౯
- చ. అనువగువేళ డగ్గఱిన యాయతిథిం, జెఱునున్న భూమిదే
వునిఁ, గడరొంపిఁ బడ్డ పశువుక, వ్యసనాతురుఁ డైన యేలికం,
దన పగవారు గొన్న బిరుదంబున దుఃఖితుఁడైన మిత్రనిక,
ఘనబలుఁ డయ్యుఁ గైకొననికష్టునిఁ జూడఁగనోడుఁ గాలుఁడుక. ౪౦
- గీ. అనుచు వెంచ సొచ్చి తనకాళ్ళ గట్టిగాఁ, బెట్టి తోఁకమట్ట పట్టి యెత్తఁ
జట్టుభంగి రొంపి పట్టును వీడక, మొదపు కొంతయైనఁ గదలకుండ. ౪౧
- క. *ఆయవసరమున ఘన మగు, నాయావు నటెత్తలేక యలసగతుండౌ
నాయకుని జగము గని నగు, నోయని వెలుఁగుడిగె నన నినుండటఁగ్రుంకెక.
- గీ. మెట్టు గట్టుఁ జెట్టు మిట్టును బల్లము, బయలు ననుచు నేరుపఱుపరాక
మిన్ను వచ్చి నేలమీఁద వ్రాలిన యట్లు, దెసలఁ జీకువాలు దీటుకొనియె.
- క. పగలు బయలనుండక కొండగుహలలోఁ జొచ్చుకొని యడంగి దినాంతం
బగుదడవె వెడలె గూబలు, నిగుడం †జీఁకట్లు పోలె నీలాకృతులై. ౪౪
- సీ. అప్పుడు చీకట్ల కుప్పలచొప్పున ఘమఘమధ్వనుల మేఘములు వొడమె
నందుల మెఱపు లయ్యంజనాచలభూమి దావాగ్నిశిఖలచందమున మెఱసెఁ
బెల్లుగాఁ బెట్టులుపెరిల్లునమ్రాయుచుఁ బిడుగులు తోడితోడిఁబడియెఁగడల

¹మహానిర్వాహులై యుర్వరక ²సంభారవంబారగన్. *ఆయవసరమున నాఘనుఁ, దా
యావును—ఘనుఁడై యాయావును, †జీఁకట్లుయట్లు.

రువున వడినెడత్రైవ్యనిగాలితో గవుకులంతలు చిన్తు లవనిఁ దొరఁగెఁ
బిడవ నెత్తుగ బోరునఁ బెద్దవాన, కడవలను గ్రుమ్మరించిన వడువు దోఁపఁ
గురియుచుండంగ వఱదలు గ్రుంత మిట్ట, లొక్కకొలఁదిగఁబాతె నీళ్ల క్కజముగ.

శా. ధారాపాతజలాతిశీతఘనవాతక్లిష్టమా వృష్టిలో

నారాజన్యుఁడు *గోవుడించి చన నన్యాయం బటంచు స్వహా

ధీరుండై తనబొంత గప్పె నిజశక్త్రీదత్తసాహాయ్యుండై

యారే యెల్లను దానె మాటగుచు ధర్మాసక్తితో నిల్చుగఁ. ర౬

గీ. మిత్రుఁ డరిగిన యెడ శత్రువునై యిట్లు, గాసి వెట్టిన మదిఁ గలఁగఁ డితఁడు
ధర్మశీలునెదురఁ దామసగుణములు, నిలువ వనుచు రజని తలఁగిపోయె. ర౭

శా. ప్రత్యూషం బగునంత వాన వెలిచెం బ్రవ్యక్తమై దిక్కులం

దత్యాభాసము గల్గె జక్తవకవల్ హర్షించె జీకట్లు దే

శత్యాగంబుగఁ బాసె దమ్ములు వికాసం బొందఁ బూర్వాద్రి నా

దిత్యుం డుద్గతుఁ డయ్యెఁ గుంకుమగతిం దేజంబు రాజిల్లగఁ. ర౮

శ. వక్షులు వలుకుచుఁ దమతమ, వక్షము లగువానిఁ గూడి బాలార్థురుచిం
బక్షంబులుకెంకడరఁగఁ, బక్షీంద్రుని పిల్ల లనఁగఁ బాటం దొడఁగఁ. ర౯

ఉ. అప్పుడు విక్రమార్కుఁడు ప్రయాసము పుట్టఁగఁ దోఁకవట్టి తా
నెప్పటి యట్ల పూనికొని యెత్తఁగ ధేనువు లేవకున్న నే
చొప్పు నెటుంగ లేక యిది చూడఁగ సన్నము చాలప్రేగు నా
కప్పురమేళుఁ డిచ్చిన మహాబల ప్రవృత్తడ స్రుక్తై నక్తటా. గి౦

ఉ. కొమ్ములు పట్టి యెత్తఁ బథికుం డొకఁ డైనను గల్గఁ డిట్టి ఘో
రమ్మగుకానలోపల నరప్రసరం బది యెట్లు గల్లు నా
యిమ్ముల యత్న మేల ఫలియించుఁ బురాకృతవృత్తి నైన భా
గ్యమ్మునఁ గాక యంచు మదిఁ గందుచు ముందఱఁ బాటఁ జూచినఁ. గి౧

సీ. †గజములం లేసి మృగంబులఁ జెండాడుగోరు లంకుశముల కొలఁదిమీఱఁ
జాటలు తనచేతఁ జచ్చినజీవుల లైకబొట్టలక్రియ నక్తజముగఁ
న్మోక్షపెట్టనఁ బ్రజ నుద్విఁ గూలఁగఁజేయు కాలదఁడాకృతి వల మెసఁగ
మదిఁ గ్రోధవహ్నికి మొదలైన నిష్పలపెంపునఁ గన్నుల కెంపు గదుర

*కట్టిడించి, ధేనుడించి. †మిక్కిల. ‡గజములయంతమృగ. §కెంపుడేర.

బ్రహ్మతపీరసము పట్టినకడవనాఁ, దనరు రాద్రసము దాన యగుచు
 నవని ¹మ్రొంగుమాడ్కి నాపులించెనుమహా, వ్యాఘ్రముకటి కానవచ్చె నెదుట.
 క. కని దీని నెత్తఁ దోడ్పడు, మరుజుని దలఁపంగఁ బసులమారియె వచ్చె
 న్నును గండమాలమీఁదను, మొనకురుపుం బుట్టె నన్నమోసంబాయె.
 చ. ఇది కడు దుస్తరం బనుచు నెంతయు నాతురుఁ డైన నంతలోఁ
 జెదరక బంటుమీఁదఁ బరజించుచు డగ్గఱుశూరుకై నడిం
 బదములచప్పు జేర్పడని బాగునఁ బొంచి చలించి వాలమున్
 వదనము చేయి నెత్తుకొని వ్యాఘ్రము పైఁబడియెం గడిదిగన్. ౧౪
 క. వడు నెడ నడ్డముసాచ్చిన, పుడమివిభుం గదిమి యెడమభుజ మడిచెఁ దనుం
 బొడగనియుఁ బొడుచుటెఱిగియు, జడియఁడనుచుఁ బొగడి చేతఁజఱచినమ్మాడ్కి.
 గీ. పెడమరించి యతనిఁ దొడరక యాపులి, మి త్తిభంగిఁ గుట్టిమీఁది కుటికి
 మును దిలీపుఁ డిష్టముగఁ గాచునందిని, నెగసివట్టు నామృగేంద్రుకరణి. ౧౫
 క. ఉటికిన నాపులితల దెగ, నఱకినఁ బులి మాయ మైన నభమున సుర ల
 త్తటి మెచ్చి పుష్పవర్ష ము, తఱచుగఁ ²గురియించి రథయ దాయకుమీఁదన్.
 చ. అవనివరుండు నెవ్వనమునం దతివి స్తయ మంద నొక్క లా
 భువమున లేచి పల్వలము గ్రక్కున వెల్వడి కుట్టి లోచనో
 త్వవమగు దివ్య భావమున నన్నిధి గైకొని యేచు గామధే
 నువ నిను మెచ్చితి న్నడికి నూల్ఱానునిష్టము వేడు నాపుడున్. ౧౬
 క. తద్భాషణమున మదిఁ గడు, నమ్మతముఁ బ్రియంబునిగుడ నాతఁడుసురసం
 పదోగ భాగ్యనిధి యని, సద్భావముతోడ మిగుల సన్నతుఁ డగుచున్.
 క. అమృతాహారులు నసురులు, నమ్మతంబువకై మహాప్రయాసముతో న
 య్యమృతాంభోనిధి దరువఁగ, నమ్మతము నీయాద కలుగ నటఁ బుట్టితివే.
 క. పుట్టినయి ల్లంబుధి తోఁ, బుట్టుపు లమ్మతేదు ³కల్పభూజము లనియ
 పుట్టున నూరక మనఁగా, నిట్టి విరోధాబు నీకు నేలా కలిగెన్. ౧౭
 గీ. తల్లి యింతకును గతం బేమి తెలియఁగా, నానతీయవలయు ననుచు మ్రొక్కి
 నిలిచి యున్న సురభి నృపవర్యుఁ దనపుత్రు, రీతి మిగుల నాదరించి పలికె.
 నీ. పురుహూతుఁ డొక నాఁడు గురువాదిగాఁగల విబుధసంఘంబు సేవింపుచుండ
 నూర్యశియునురంభ యునుమంజు ఘోషయు నాతిలో త్రమయును నాఘృతాచి

¹నవని బీటవెట్టి యాపులించెను. ²గురియంజేసి రథయ దాయకునిపై జేడ్చెన్. ³కల్ప
 భూజులచే, పట్టునురలోకమనఁగా,

ప్రియదర్శనయు సుకేశియును మేనకయు నా నెనమండ్లు దివ్యనాయికలుగొలువ
గరుడగంధర్వకిన్నరపన్నగేంద్రులు తమనియమంబులు తగభజింప
వసువులును రుద్రులు భయపార్శ్వముల నుండ
సిద్ధులెనిమిది తనపాంతః జేరి నిలువఁ
దుంబురుఁడు నారదుఁడును బ్రస్తుతులు సేయ
నధికసంపదఁ గొలుపున్నయవసరమున.

౬౩

శా. పర్యాయప్రకృతప్రసంగముల సంభాషించుచో దేవతా
చార్యుం డోసకలజ్ఞ నారదమునీశా నేటికాలంబునం
గార్యాకార్యవిచారముం గృపణరక్షాదక్షకత్వంబు నొ
దార్యంబుఁ ఘనధైర్యముం గలిగి యేధాత్రీశుఁ డొప్పు భువి. ౬౪
మ. అనిన న్నారదుఁ డోసుపర్వకులవంద్యా యిప్పు డుర్వీస్థలి
నన్మజాధీశులు లెక్కచీఱఁ గల రేక్షాపాలురుఁ దీనపా
లనధైర్యంబున లావున నివృతరణోత్సాహంబున నివృక్రమా
ర్థునిసాదృశ్యము నొందలే రతనిఁ బేర్చొన్న నృభోదర్శముల్.

౬౫

చ. అని పలుకంగఁ దావిని మహాసనసంస్థితుఁ డైన పాకశా
సనుఁ డతినిస్సయంబుఁ గడుసంతసముం బొడమంగ సమ్ముఖం
బున నిలుచున్న నన్నుఁ గని పూని ధరిత్రీకిఁ బొమ్ము విక్రమా
ర్థునిసుగుణమ్ము లేర్పఱుచురూపము గైకొనుమంచుఁ బంచినఁ.

౬౬

ఉ. నే నిట వచ్చి యిచ్చటికి నీవును రాఁగల వంచు దుర్బలం
బైన గవాక్యతిన్నిలుచునంతట వచ్చితి వింద్రమాయ న
వ్యాసయు గాలియుం గలిగె వ్యామ్రము వైఁబడుటయ్యె నన్నియు
*న్తానవనాథ యిన్నిటికి మానుగ నోర్చితి గాన మెచ్చితి.

౬౭

ఉ. నావును సమ్మదం బతిఘనంబుగఁ బొంగి యవంతినాథుఁ డో
దేవి భవద్విలోకనము దివ్యపదస్థితీకారణంబు నా
దైవము గల్గెఁ జాలు వివిధృబగుసంపద నీశుభానుకం
పావిభవంబునం గలదు భవ్యుడ నైతి నటంచు మ్రొక్కినఁ.

౬౮

శా. ఊరేణీనాయక నేటి మెచ్చునకు నీ సొమ్మైతిఁ గైకొమ్ము గీ
ర్వాణాధీశుఁడు బొందలేని శుభము ల్పొపించు నీకంచు న

* న్నానవనాథపైవియభిమానము దాల్చితిగాన.

- క్షీణోల్లాసముతోడ వచ్చు సురిభిం జేపట్టి దీనాతుర
త్రాణానకుఁ డతంఁడు క్రమ్మటి మహాత్మాహంబుతో వచ్చుచున్. ౬౯
- ఉ. అంపెలు గట్టి చేత నొకయట్టి ధరించుచు నెత్తివెండుక
త్పంపల ప్రేలఁగా ముదిమి జీవనరంబులు తక్కిసుక్కి యా
కంపిత మైననక్ష మనుకంపకు హేతువుగాఁగఁ బ్రార్థనా
లంపటఁ డయ్యు మేనికి బలం బొడఁగూడమిఁ గుండువిపునిన్. ౭౦
- చ. కనుఁగొని యేల కుండెదవు కారణ మే మిది చెప్పు మన్న నో
యనఁసు మహాదరిద్రుఁడ ననల్పకుటుంబికుఁడ నిన్వనప్తజీ
వనుఁడను జావఁగోరి యిట వచ్చితి దేమని చెప్ప నావుఁడు
స్తనమున నిట్టితెం పుడుగుమా యని రాజు కృపార్పించిత్తుఁడై. ౭౧
- క. నేవేడినకోరుకు లివి, గా ననఁగారాదు గానఁ గారుణ్యముతో
నీవిపుని రక్షింపను, దేవీ పొమ్మనుచుఁ గామధేనువు నిచ్చెన్. ౭౨
- ఉ. ఇచ్చి నభఃస్థలంబున సుశేష్యుఁ డాదిగ దేవసంఘము
త్తెచ్చుఁగఁ దొంటిమార్గమున మ్మిక్కిలి వేడుకతో నవంతికి
న్వచ్చె నృపాలుఁ డిట్టి గుణవైభవ మింకిటఁ గల్గెనేని నీ
విచ్చట వచ్చు టొప్పు మనుజేశ్వర యుక్తము నీ వెఱుంగవే. ౭౩
- క. నావుడు విని యజ్ఞయినీ, భూవల్లభునస్థుణములు పొగడుచు హితులన్
సేవకుల వీడుకొని భో, జావనివల్లభుఁడు నిజగృహంబున కరిగెన్. ౭౪
- వ. ముఱియును గతిపయదినంబులు జరిగిన. ౭౫

— ౧ ఇరువదియేడవబాహుకథ —

- క. అక్రూరవరదు రణరంగక్రీడాశమితవిమతుఁ గమలారమణుం
జక్రీశ్వరవర్యంకుని, జక్రాయుధభరణు దుగ్ధసాగర కాంబున్. ౭౬
- మ. అతితాత్పర్యమునం దలంచుచు నిలింపాధీశభద్రాసన
స్థితినై సంపద పెంపుమీఱఁగఁ గృతాశీర్వాదభూనిర్జరా
నివృత్తుఁడై భోజవిభండు డగ్గఱునెడ స్వీక్షించుచు న్నప్తవిం
శతమద్వారము నొద్ద బొమ్మ సుజనాశ్చర్యంబుగా నిల్లనున్. ౭౭
- ఉ. పూతచరిత్ర సాహసవిభూషణుఁ బోలఁ జరించుచోట దుః
ఖాతురుఁ డై నవాఁడు తనకబ్బినయీగికిఁ బాత్రుఁ డంచు నే
జాతివిభేదము స్థణవిచారము సేయక యిచ్చునట్టి యా
దాతృగుణంబు లేక వసుధావర నీ కిది యెక్కుశక్యమే. ౭౮

- కా. పాత్రాపాత్రవివేక మంచు ధనలోభం బెక్కుడంజేయు నీ
 ధాత్రి నీతులు గల్లుగాక ఘనచింతాఖిన్నుఁ డావాఁడె న
 త్పాత్రం డంచు నెఱుగు టొప్పు ననుచుం దత్తాలదానంబుల
 స్థితత్వంబు వహించు సర్వజనులు నైచ్చంగ వాఁ డెల్లెడఁ. ౭౯
- మ. వివరింతు న్విను తద్గుణంబు లఖిలోర్వినాథసంసేవుడ
 య్యవసీపాలకుఁ డొక్కరుండ పరదేశాలోకనాసక్తి యు
 త్సవమై సొంపు నటంపఁ గ్రుమ్మరుచుఁ బ్రాసాదోజ్జ్వలం బైన చం
 ద్రవతీమర్గము గాంచెఁ *గాంచి కెనయై రాజిల్లుచు న్నుండఁగఁ. ౮౦
- ఉ. ఆపుర మద్రిమిఁద వివిధావరణంబు ననేకలోకసం
 దీపితమధ్యమం బనుగతి ప్రకటికృతసోమసూర్యవీ
 ధీవరిణాహరమ్యము నతిస్థిరభూభృమపాత్రయంబునై
 శ్రీపతియాజ్ఞానుడు నది రెండవయబ్జభవాండమోయనఁ. ౮౧
- ఉ. ఆనగరంబు సొచ్చి నవహర్మ్యనిరంతరమ్యవాటికం
 బైనవణిక్పథంబున ననంతసువస్తుసమూహదర్శనే
 చ్ఛానిరతిం జరించి మణిసంఘటితంబగు న్నొక్కదేవతా
 స్థానముఁ జేరి భీతుకువిధంబున నచ్చట విశ్రమింపఁగఁ. ౮౨
- సీ. చెంగావి పలిపెంబుఁ జెలువార ధరియించి దలముగామేన గంధంబుఁ బూసి
 తిలకంబు కస్తూరిఁ దీర్చి జాదులఁ గలిగొట్టులఁ బొడవుగాఁ గొప్పువెట్టి
 కందుదుప్పటిగప్పి యందియ డాకాలఁ గీలించి పువ్వులకోల వట్టి
 నిద్దమా కుచ్చుల †యుద్ధాలు కిట్టిని మ్రోయఁగా నల్లాసమునఁ జెలంగి
 నలుపు రేవురుసంగడిలెలమి తోడఁ, బోఁకలాకులు ‡నాడిలోనఁబోసికొనుచు
 జాణలేనముననట్టహాసమఃఖనొలయఁ, బెచ్చురేగుచుఁగొలువఁగావచ్చెనొకఁడు.
 క. వచ్చి గుడిసొచ్చి యండఱు, దిచ్చులు తనతిండికొఱకు ¹దీపులువెట్టఁ
 మెచ్చుచు వేడుకయాటల, నచ్చోటం బ్రొద్దువచ్చి యల్లన మగిడఁ. ౮౩
 క. మఱునాఁడు పెదవు లెండఁగి, నెటేచెడి వదనంబు వాడ ²నిస్సత్వముతో
 గుఱుగోఁచి గట్టుకొని క్రమ్మట వచ్చెన్వాఁడు దుఃఖమలినాకృతియై. ౮౪

* గాంచికి సమత్వంబై వెలుంగొండఁగఁ - గాంచికి సమానంబై వెలుం - † ఉద్దాహ
 చెప్పవల. ఉద్దాహమ్రోయఁగా నల్లాసమున జొక్కి యుయ్య చేరి - ‡ వోటిలోబోసికొనుచు.
¹దీపులుపుట్టన్. ²సీచత్వముతో.

- గీ. వచ్చి వెచ్చనూర్చి యచ్చోటఁ గూర్చున్న, వానిఁ జూచి మనుజవల్లభుండు
నీవు నిన్న రమ్య మావేషమున వచ్చి, నేఁ డి తేల వచ్చినాఁడ వనిన. ౮౬
- సీ. చెప్పిన దీన నే సిద్ధియా నట్లయ్యు నడిగిన నాకిది యడఁచనేల
మేటి జూదరి యన వాటమా తివుటమై నాడుచుండఁడు నే నహర్నిశంబు
దృష్టియేమటక ¹నందియు జోగరంబును దిగయును గాళనాఁ దేలుకడిన
యచ్చులలోన నే యచ్చెనఁ గైకొని మాటలాడిన యట్లు కేటుగలుగఁ
దలఁపుగతి వచ్చుఁగోరినదాయమనఁగ ², శకునిజూదమువీనియచ్చొకటియనఁగ
గెలుపునాదిగ నొడ్డుచు గిలుబనేర్చి, యెల్లపిడికిళ్ళు విడిపించియేనకొందు.
- క. ధనము గలుగఁ జూచి తమకంబు పుట్టించి, మొదల గెల్వనిచ్చి పిదపగెలిచి
నలుపు రాననంగ బలవంతు నైనను, నిలువనాఁగికొందు ³ నిమిషమునను.
- క. చతురంగంబున నే నతి, చతురుడఁ గరితురగమంత్రిశకటభటప్ర
⁴స్థితి పరహస్తము సేయుదు, స్థితి మెచ్చఁగ రాజు బంటుచేఁ గట్టింతుఁ.
- క. ఎక్కుడఁ గోరిన దాయము, లెక్కువలెక్కువలు గాక యే తేరంగా
నెక్కుటి నెత్తమ్మన గొ, మ్మెక్కుటియును నాడ నేన యెక్కుటిఁ జుమ్మా. ౯౦
- క. తగులు విరి యైనఁ గడుమెచ్చుగ నాడుదుఁ బులుల మూఁటజూదంబులలో
మిగులఁగ నేర్పరిబాగిడి, తిగుటఁసొగటాల నే నతిప్రాఘండఁ. ౯౧
- ఉ. మేదిని నిట్లు జాణలకు మెచ్చగు నాటలు నేర్చువారికే
నాది యనంగ నొప్పచు నహంకృతి నివ్వడు దక్కునాడి యా
జూదమునందుఁ జిక్కి విరసు ల్నును నవ్వఁగ మేనివజ్రభూ
షాదిసువస్తువు లైలిచినాతని కిచ్చి వివర్ణ మొందితిఁ. ౯౨
- ఉ. దైవబలంబు లేమి గతి దప్పిన సర్థము గోలుపోయితి
న్నావుడు బుద్ధిగా దని మనంబున కింపు జనింపఁ జేయ ను
రీవరుఁ డిట్లను నివ్వుము వీటిఁడిచేఁతలు మాను మేదిని
దేవతల న్భజింపు సుగతిస్థితుల్చొక్కట నీకుఁ జేకులుఁ. ౯౩
- క. †ధనమును సత్యము శౌచం, బును నాదిగఁ గోలుపోవు భువిదుర్వ్యసనం
బని యెన్నఁబడ్డ జూదమ్మున బ్రుంగుడు వంగుడౌటఁ బొందిది యగునే. ౯౪

¹నందియు జాగరంబును దిగయునుగరయునా-నంటయు జాగరంబును దిగయుగరము నై
దింటబడిన. ²దాయపేసి- ³నాఁడికొందు ⁴స్థితిపరహస్తము- †ధనము యశమును సత్యంబును...
బ్రుంగుడుబ్రుంగుడౌట-బ్రుంగుడు పుగ్గుడౌట.

- క. జూదమున నలుండుచెడియెను, జూదంబున నట్టిధర్మజుండును జెడియెన్
 *జూదమున ధాతువాదము, వాదంబున దొడరఁ జేటవశ్యము గలుగున్.
- ఉ. హితుని తెఱంగునన్ హితము నిష్ప్రముఁ జేకుట బుద్ధి చెప్పితి
 స్థతిఁ బరికించి దుర్వ్యసనమగుండవై చెడకుంటి వేని ను
 స్థితి యొనగూడు లోకమునఁ దేకువయుం జెడకుండు నన్న నా
 †కితవవరుండు నవ్వి యదిగేలిగఁ జేయుచు బల్లఁ బ్రాధుండై. ౯౬
- గీ. ద్యూతకేళిరసము త్రోవ యెఱుంగక, పలికె దీపు వెడఁగుభావమునను
 ‡వలనుగల్గి వాడఁ జెలమనీరునుమ్మాడ్చి, దీన నర్థ మొదపు తెరుపు పుట్టు.
- క. ధనలాభంబుఁ బురాణము, విసికియు వాద్యంబు యోగోద్యయు శాస్త్రం
 బును సంగీతముఁ గావ్యం, బును నాటకములును జూదమున కెనయగునే.
- క. గెలుపుతమకమునఁ జిత్రం, బలరంగాఁ గపటజూద మాడక యెవ్వం
 డలనుఁ డయి చనియె భువి ని,ష్ఫలజన్తుండు వాడెకాఁడె పసరముభంగిన్.
- క. ¹ఒకరూక వట్టి పదివేలకు నొడ్డుచు నాడినట్టిలాభము గరద
 పుకయిత్తురుఁ గొంద్రనువరు, లకటా జూదంబులోన ననృతము గలదే. ౧౦౦
- ఉ. ఆట జయంబుఁజేకొనిన నర్థము చేకుటు దాన మేటిగా²
 నోటమిఁ జక్కి ద్రవ్య మిడనోపని పేదల కడ్డమాచు మా
 తాట భజింప ధర్మ మగు నంతన మోక్షము గల్గుఁ గావునం
 దోటికిఁ జూచువార లిది దుర్వ్యసనం బన నమృతచ్ఛునే. ౧౦౧
- ఉ. హితభావంబున బుద్ధి చెప్పితివి నాకిష్టంబుగా దాట సు
 తతము స్సంతసమందఁ జేయు నొకచో దైవంబు దప్పించినన్
 మతి వేటొండుల కెక్కునే ధనము సంపాదించెఁ బూర్వంబున
 స్థితిమంతుం డనురాజు బుద్ధిఁ జని సన్తానంబుతో నుండెనే. ౧౦౨
- ఉ. నాపుడుఁ దత్త్రభావివరణంబునకుం జెవి యాని భూవరుం
 డావిధ మేర్పడం దెలుపు మన్న దురోదరశీలుఁ డిట్లనున్
 దేవసమానుండైన జయదేవుండు నా ధరయేలుచుండె ర
 త్నావళిసంజ్ఞ నొప్పిన మహానగరంబున ధర్మశాలి యై. ౧౦౩

* జూదమునం బాఁబూసడవాదంబున- † కిరవరుండల్లవ్వి- ‡ వలనుగల్గియాడ- 1 ఒక
 మాడఁట్టి... గెరకప్పక- గొండ్రొకటా, గాండ్రొకడుకు- ² దాన గామమా- దానదానగాడు
 పేరొటమి.

- చ. అతనికిఁ గాంతిరేఖ యనునంగనకుం బ్రశమాంశగణ్యుఁడౌ
 సుతుఁ డుదయించి బాలుఁ డగుచు న్నయశాస్త్రము లాగమంబులుం
 గృతులుఁ బఠించి యోగములకీ లొకయింత యెఱింగి సర్వస
 మ్మతమగు నేర్పుకల్గి మతిమంతుఁడనాఁ బరఁగె బురంబునన్. ౧౦౮
- మ. అతికాలంబునఁ బెద్దయై నృపుఁడు పుణ్యారణ్యవాసంబు ప్ర
 స్తుతమైన న్నయభూషణు డను నమాత్యుం బిల్చి తత్సమ్మతి
 నుత్తునిం బట్టము గట్టి యేగె నట నస్తోక ప్రభావాఘ్యుఁడౌ
 మతిమంతుఁ డిల యేలుచుండెఁ దనసామ్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగన్. ౧౦౯
- క. రత్నాకరమేఖలఁ దన, పత్నిగఁ జేపట్టి సుగుణబంధురఁ డనఁగా
 రత్నావళిలో నాయక, రత్నంబై తేజరిల్లఁ బ్రజ రంజిల్లన్. ౧౧౦
- క. రేలు నిగూఢాకృతితో, వాలు సహాయముగ లోకవార్తలుఁ గీడు
 స్థేలుచు నరయుచుఁ దిరుగఁగ, బాలుని నొకనాఁడు మంత్రి ప్రార్థనచేసెన్.
- క. మేదినిలో నీనడవడి, యాదినృపాలకులచరిత మైనది నాకుం
 గాదనరా దొకగతి నిది, గాదనియెడ నాత్మ నొండుగాఁ దలఁపకుమీ. ౧౧౧
- గీ. నేఁడు చెప్పనలసె నృపుడు నీజాతక, మడుగునాఁడు బుధుల కడను వింటి
 వినుము మొదలియంశమునఁ బుట్టినాఁడవు, చోరశిక్ష నిన్ను సోకుననిరి. ౧౧౨
- క. రజనిసమయములఁదిరుగకు, సుజనులతోఁ బాత్తు సేయు సోమక శాంకు
 నృజియింపుము హితులను మముఁ, బ్రజలను జేపట్టమిదియ ప్రార్థనమాకున్.
- గీ. అనుడు బాలనృపతి యశాఁగాకయనియొండు, బుద్ధిఁజూచి బ్రదుకుపొందుగాడు
 గామకోపలోభగర్వమత్సరమోహ, ముల నెకాని *రాజ్యబలముగొనదు.
- క. కామక్రోధాదులు ని, స్పీనుముగా విడువకున్నఁ జేటగు నొకచో
 నేమునినై యుండఁగ మతి, నామీఁదను జోరదండనం బేల యగున్. ౧౧౩
- మ. ఇది తప్పంజను టొప్పనంచు నడురే యేకాకియై యేగి భూ
 తదయాళుం డనుమానిచేత శుభతత్వజ్ఞానుడై యంబికా
 స్పదమధ్యంబునఁ బెక్కునాళ్లు పవనాభ్యాసంబుతో నుండె ను
 న్నదసారంగకురంగసంఘపరిగణ్యంబౌనరణ్యం బులోన్. ౧౧౪
- క. పోడిమి చెడియును దనమది, వాఁడిమి చెడినీక లబ్ధవై రాగ్యుండై
 వాఁడతినియమంబునఁబదు, † మూఁడేఁడులదాఁక ధ్యానముననుండంగన్.

* ములనెకాదు రాజ్యబలమదకను. † మూఁడేఁడులదనుక - మూఁడేండ్లందాఁక.

- మ. ఒకనాఁ డేగురుదొంగ లంతిగమునం దొప్పారు మందారనా
మకమా దుర్గము లీల నేలుచు మహాత్మాపాలుఁడౌ జీవర
క్షకుకన్యాసదనంబు కన్న మిడువాంఛన్ వచ్చి యద్దేవి క
త్యకల కం బగుభక్తిభావమున సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కుచున్. ౧౧౧
- క. లోకేశ్వరి నీకృప నీ, క్షాకాతుని కూతురగు ప్రకాశినిసాము
ల్లాకబ్బిన నాదలరెఱు, నాకల్పము నీకు నిచ్చి యరిగెదము చురూ. ౧౧౨
- క. అని కానికె మైకొని చన, దిననాఘంఁడు గ్రుక్కె దమము దిక్కుల నిండెన్
జనులు పనులుగిది రారెకు, లనువరులై తిరుగఁ జొచ్చి రానగరములో. ౧౧౩
- మ. త్రకోకిల. గాలిచీరయు న్నొల్లిబూడిద గ్రద్దగోరుచు గొంకియు
గోలయు న్వెలుగాప్పుపుట్టలక్రోవి ముండులబాతియున్
మైలమడుల కొయ్య కత్తెర మాటుగన్నపుంగ త్తియు
న్నీదిండులు నల్లపూతయు నేర్పుతోడుగ మ్రుచ్చులు. ౧౧౪
- క. చప్పుల్లానించుచుఁ దమ, చప్పుళ్లడఁచుచుచు జొచ్చి సందులలోనం
జొప్పెఱుంగకుండ * నేగుచు, తెప్పలుచూటైనడాఁగురింపుచుఁబురిలో
గీ. ఉలుకు మ్రగ్గునంత నొకచోట మ్రొప్పుల, యల్లుమెదలకుండి † యన్నకడుపు
కొదవియంతనంత గొడుగుచు లోపలి, మెలఁకు వగసి ‡ కోటచులుకదాటి.
- గీ. పాలె మున్నవారిపై న్నొల్లిబూడిద, మందు చల్లి పెద్ద మగులు కొంత
కూలఁ ద్రవ్వి రాచకూతురుండెడిమేడ, కత్తిరించినట్లు గంటువెట్టి. ౧౧౫
- క. లోడిదొడిఁ గ్రోవులపువ్వుల, విడిచి దివియ లార్చి గంటి వెలుఁ గాలోనం
బడకుండఁ¹ జెలులుమాటఁగ, నొడయని క్రియచులుకు లేకయొకరుఁడుసాచ్చెన్.
- గీ. అచట నూర్పులరసి యాబాల నిద్రించు, టెటిఁగియొయ్య డాయనేగి వాగు
మీలఁ బుడికిపట్టు జాలరికై వడిఁ, బుడికి పుచ్చుకొనియెఁ దొడపులెల్ల. ౧౧౬
- నీ. అన్నియు నాలకు నందిచ్చునప్పుడు ముచు స్వయంవరమున కనుచు డాచి
దండియపై నిడ్ల తపనీయమాలిక భుజము సోకిన దానిఁ బుచ్చుకొనుచుఁ
గన్నంబు వెడలి సంగడికాండ్రఁ గూడిన నందఱు నల్లాస మతికియిల్ల
దుర్గంబు వెలువడి దూరస్థలంబున సొమ్ముల తరబడి చూచునపుడు
వెనుకఁబురములోనఘనముగాఁతయ్యె, నారెకులునుదివియ లందికొనుచుఁ
గల్గపుట్టె ననుచు నెల్లదిక్కుల జాడ, లరయఁ జొచ్చి రిరివిహస్తులగుచు.

* నీగుచు † యన్నకరపుగది- యంతలేచి- ‡ కోటచులుకదాటి- ¹ కాలమాటగ- చెయ్యి
మాటిడి ౧ రతిభయార్థమగుచు.

క. ఆకలకలమున నిలువక, యాకులులై పసిడిపేరె యధికం బరుచున్
లోకేశ్వరికై గుడియా, వాకిటఁ బాటుచును లోననైదిరి మ్రుచ్చుల్.

క. ఆపసిడిపేరు గుడిలోఁ, దాపనుఁ డై నిష్ఠ నున్న ధగణీపతికం
లోపాంతంబునఁ దగిలెం, బాపంగారానికర్తబుధముధంగిన్. ౧౨౬

చ. తలవరు లంతలోఁ బ్రతిపదంబును బాడలు వట్టి వచ్చుచున్
బలబలఁ దెల్లవాట గుడిప్రాంతము డగ్గటి యంతలోన ని
*శ్చలనిజగాత్రుఁడై నియమసంస్థితుఁ డౌ మతిమాతుఁ జేరి త
ద్గళమున ప్రేలుచున్న నవకాంచనమాలికఁ గాంచి యుగ్రులై. ౧౨౭

ఉ. ముచ్చిలి రాచసొమ్ము లిది ముచ్చుగ నన్నియుఁ దెచ్చి మానివై
యిచ్చట నున్నఁ బోవిడుతుమే నెనఁ జెప్పము తోడిదొంగ లిం
కెచ్చట నున్నవార లని యీడిచి చేతులు గట్టి మోఁగుచుం
దెచ్చి కడంతో వసుమతీపతిమందఱఁ బెట్టి రాతనిన్. ౧౨౮

సీ. జీవరక్షకుఁ డరు నీవు జీవంబు వోనాడక చెప్పరా తోడివారి
నెక్తడనుంచిత త క్తిససొమ్ములు తెచ్చుని కొట్టించి ధృతి యడంచి
యొకయు త్తరంబు నీయకయున్నఁజుంపించగడఁగియుఁ దనపేరికడిమిదలఁచి
†కోపించి కాల్పేయిగోయించి వెడలించె నాలోననొకవైశ్యుఁ డతని బ్రోవఁ
గరుణ నుడుకునూనె గాపించి వగయార్చి, కూడునీళ్లు నొసఁగి వాడుఁడేర్చి
పాటిగుడిసెయొ క్తచోటఁ గట్టించి యం, మనిచి దినమునరయుచున్ననతఁడు.

క. †తనజన్మఫలము దప్పునె, తను వెడలినమీఁదనైనఁ దప్పుదు నేఁ డీ
యనుభవమునఁ దీర్చెదనని, మనమునఁ దలపోసి యాత్మమరణంబుడిగెన్.

శా. ఆవైశ్యోత్తము ప్రోపునన్ బ్రదికి పుష్టాకారుఁడై రాత్రి నా
నావైచిత్రీ ననేకరాగముల గానం బింపుగాఁ జేయఁగా
దేవప్రీతియ మేడనున్న నృపపుత్రీరత్న మాలించి కా
మావేశంబు భజించి దాది నటకుం బ్రార్థింపఁ బుత్రైంచినన్. ౧౩౦

సీ. అది వచ్చి యాతని యాకార మీక్షించి మది రోసి క్రమ్ముట సుదతిఁజేరి
యిలఁగల రాజపుత్రుల నెల్ల మెచ్చకయుండి నీ విప్పు డామొండివానిఁ

* శ్చలమునివేషయోగమున సంస్థితు † గొంచుచు నతనికాలుండేయు గోయించ—
రోజునతనికాలుండేయి. ‡ జననఫలముదప్పునె యీ- †బ్రార్థించి—స్మరించి.

దెమ్మని పుచ్చితి కొమ్మ నీవెటుంగవు నగుంబాటు గాకున్న జగములోన
ననపుడు నమ్మక యాబాల తానభిపారికాకృతి గూఢచారి యగుచు
వచ్చి చూచి దుఃఖవహించే గ్రాగుచు, దెలిసి సెడక దేహదీప్తి మెలచు
నటకఁబడిన పసిఁడితెఱఁగున నున్నయా, ధీరచిత్తుని జయదేవసుతుని.

క. చూచి తను మఱచి వైఁబడఁ, జూచిన నాదాది నిలిపి ట్కోటిపతికి
నీచందము చెప్పి తదా, జ్ఞోచితగతి నితనిఁ గూఢు టొప్పుఁ గృశాంగి.

వ. అదియునుం గాక.

౧౩౪

క. మును నీవు స్వయంవరమున, కని జూచిన కనకమాలికాభరణం బీ
తని ముట్టి వచ్చెఁ గావున, నొనరినపతి యితఁడె కాంగ నొప్పుం బదమా.

చ. అని మఱిచించినం దిరిగి యతిపురంబునకేగి మీనకే

తనుఁ డభిమానముం దగవుఁ దాల్చియు సిగ్గు నడంపఁ దెంపునక

జనకుని వేడి నీవు ననుఁ జువినపాపము నొందువాడ వీ

పని శెడచేసితే ననుచుఁ * బ్రాస యేర్పడఁ జేసి మ్రొక్కినక. ౧౩౬

మ. అకటా పేరుచు బెంపు సొంపు నతిరమ్యాకారముం గల్లువా

నికి నే నిచ్చెద నంచు గారవముతో నిన్నుంప నీ విట్లు వం

శకళంకం బొనరించి తీవు మొద లెంచం గోర వీమొడివా

నికి మోహించితి మాకుఁ జచ్చిడితివో నీవేల మేమేటికిక. ౧౩౭

క. అని పదరు టియ్యుకోలుగఁ, జని సఖులును దాను వెఱపు సమయించి ప్రకా

శిని మతియతుని దోడ్చొని, తనమేడకుఁ † దెచ్చెఁ బ్రజలు దను నవ్వంగక.

గీ. తెచ్చి జలకమార్చి దివ్యాంబరంబులు, గట్టనిచ్చి మంచిగండ మలఁది
యిష్టభోజనమునఁ దుప్పి గావించి యా, కొమ్మ తన్ను నతనిసొమ్ముఁ జేసె.

వ. అంత.

౧౪౦

క. వెఱ పుడిగి యతఁడురతికళ, లెఱుకపడంబాదలుతిపుటహృదయముగరంగక
నటకంబడియును జనిగల, చెఱకుక్రియం దీపులుట్టఁ జెలువం గలసెన్.

వ. ఇట్లు కలసి సతిపతు లుండునంత.

౧౪౧

క. ఒకనాఁటిరాత్రి తేజః, ప్రకటాకృతు లిద్దఁ జనిలపథమున డిగి మే
డకు వచ్చి నిలిచి రాబా, లికపతి పానుపుననుడి లేచి తలంగన్. ౧౪౩

* బ్రాసనేర్పడఁ జెప్పి మ్రొక్కినక. † నేగె.

సీ. నిలిచిన వారి యుజ్జ్వల దివ్యతేజంబు చూచి దిగ్గనఁ దాను లేచి యచట నిద్దఱఁ గూర్చుండ నిడి యర్చనము లిచ్చి యేల విచ్చేసితి *రెవ్వ రనుకుఁ గార్యంబు నాచేతఘటియించు విఘటించు నీవెంతలా నెంతనిలువుమనుచుఁ గలహంబు బుద్ధికిఁ గర్తృబునకు నైన నింద్రుండు మాన్పించియిటకుఁబుచ్చె నీవు నిర్ణయింపు దేవేంద్రనానతిం, ద్రోవరాదు శిక్షితుండ వీవు బుద్ధిఘనమొ కర్తము ఘనంబొ చెప్పమా, యేను బుద్ధిఁ గర్తృమితఁ డనిన.

వ. అతఁడు విని బుద్ధికర్తృంబుల కిట్లనియె. ౧౮౫

ఉ. ఎంతటివాఁడ నేను దివిజేంద్రనియానతి నన్నుఁగూర్చి మీ యంతటివారువచ్చినఁ గృతార్థుఁడ నైతి ఫలానువృత్తి మీ పంతుము మీరెఱుంగరె శుభం బశుభంబును గూడి చేయుచోఁ గొంతయుఁ గీడు లే దుభయకూటము గాదె ఫలంబు పట్టునఁ. ౧౮౬

గీ. బుద్ధిదేవి నీవు పొందుగా నిలువక, కర్తృఫలము లెట్లు గదియు నైనఁ దండ్రి కర్తృ మీవు తనయవు మీతండ్రి, యెక్కుడైన నీకు నేమిఁకొఱత.

క. దుర్మార్గునకును బుద్ధి స,ధర్మునకును విధిక్యతంబు తప్పదు “బుద్ధిః కర్తానుసారిణీ” యను, మర్తము చెప్పదురు నీకు మఱియొక తెరువా !

క. మును బుద్ధి ద్రోవఁజాలని, నను దృష్టాంతముగ నమర నాయకుఁ డిటకుం బనిచె ననుఁ జూడ జగడము, పనిలే దని యొడఁబడంగఁ బలికి వినతుఁ డె.

ఉ. చే టటుదప్ప లక్ష్మి నిరసించి వనంబున మానినెనచో నాటునఁ గాలుఁ జేయిఁ జనునాపదఁ బ్రాణము తీపినుంట నీ జోటియు వెంట వచ్చుటయుఁ జూడ నయుక్తము లైన వింక నే పాటులఁ బెట్టఁ జూచెదవొ బాపు, విధి ! నిను మీఱ వచ్చునే. ౧౮౭

చ. అని వినయొకిగాఁ బలికినంతనె కర్తము బుద్ధియుం గడం కను దెరువేది మాకనుచుఁ గైకొని యొక్కటి యాచు నిర్ణయం బునకుఁ బణంబుగాఁ గడుఁ బ్రమోదముతో నమృతంబు దెచ్చి పో సిన సతికాంతిగా నతని చేయును గాలును వచ్చెఁ జెచ్చెరఁ. ౧౮౮

ఉ. ఈగతిఁ బ్రోచి వారు సన నీవల బాలిక యేగి హస్తపా దాగమన ప్రకారము ప్రియంబుగఁ దండ్రికిఁ జెప్పె నాతఁడు

*రెవ్వరేమి, కార్యంబు నాచేతఘటియింపఁగా మదిఁ దలఁచి వచ్చితిరది తెలుపు మనిన. భిద్యుడ, విద్యక.

- స్వేగమ వచ్చి యల్లుని నవీనరతిప్రియుఁ జూచి యాత్తపు
 త్రీగుణభాగ్యసంపద నుతించుచుఁ గౌఁగిటఁ *జేర్చె నాతనిక. ౧౧౨
- చ. అతనిచరిత్రముం దెలిసి యత్యనురాగముతో నతండు దా
 సుతరహితుండు గానఁ దనఁజేరికి నాతని రాజుఁ జేసిన
 న్నతి నతిహృష్టఁ డౌచు మతిమంతుఁడు తత్పురి యేలుచు న్నిజ
 క్షితి కరుదెంచి మంత్రికుల సేవితుండై సిరు లొందెఁ గావునక. ౧౧౩
- క. నీవెరవును నావెరవును, దైవగతిం గాని కొనకు దయ గలిగిన నా
 త్రోవల నాడుచు నుండఁగ, నీ వర్థముప్రాపు గమ్ము హితభావమునక. ౧౧౪
- సీ. నావుడు నట్లకాఁ గావించు నూటడు మని వాని ననిపిన యవసరమునఁ
 బరదేశు లిద్దఱు భాషించుచో నొకఁ డిల యెల్లఁ గ్రుమ్మరి యింద్రకీల
 నగముపై నున్న మనస్సిద్ధి యనుదేవిఁ జూడ మైతిమి విశేస్తులము మనము
 అష్టదిక్కుల నున్న యష్టభైరవులకు నప్తాంగరుధిరంబు లర్చనముగఁ
 జేసి కంతరక్తసిక్తంబు బలియిచ్చు, జనులకోర్పు లెల్ల శక్తి యిచ్చు
 నమ్ముఁడనుచు శాసనమువ్రాసియున్నది, † యచటియాత్ర సేయ నరుగమకట.
- క. అని పలుకఁగ వృత్తాంతము, విని విక్రమభూషణుండు విస్మితుండై వా
 లును మగతనముం దోడుగఁ, జనియె స్తునుచనిన సవ్యసాచికి నెనయె.
- చ. అట చని కా భూమివరుఁ డర్జునసిద్ధితప్రోసుకూలముం
 గుటిలకిటిద్విపాంమదకుంజర సేవితసానుమూలముం
 జటులగుణచ్చటారటిత సంయమిరక్షణపుణ్యశీలముం
 గటకమణిద్యుతిప్రకటకందరకూలము నింద్రకీలముక. ౧౧౭
- చ. కని గిరిమీఁద నున్న గుడికందువకుం జని యందుఁ దీర్థమ
 జ్జన మొనరించి వచ్చి కొనసాగఁగ దేవికి భైరవాదికం
 బునకుఁ బ్రియంబు సేయఁ దనమూరి వధింపను వేడ్తఖడ్గమె
 త్తినఁ గరుణాప్రసన్నయై దేవత యాతని నడ్డపెట్టుచుక. ౧౧౮
- ఉ. ఇచ్చకువచ్చినట్టివర మేమట వేడుము కా దనాక నీ
 కిచ్చెద నన్న భూమివరుఁ డీవు ననుం గరుణించితేని యే
 యొచ్చెముఁ జూడ కాడుచును నోడుచు నిర్భనుఁ డౌచునున్న యా
 దిచ్చున కెల్లకాలము నతిద్రవిణం బొసఁగం దలంపుమా. ౧౧౯

*జేర్చెఁ జెచ్చెఁ. †యచటఁజూడఁబోదవనుచున్నట్లు. ‡నాకవలదేళ్ళరుఁడుం గరుణించితేని

క. అని వేడి యతని కర్థము, తనియంగ నిప్పించి సమృద్ధంబునఁ బురికిం
జనుదెంచె విక్రమార్కుఁడు, తనతిరుగుడు సర్వజనహితంబై నెగడన్.

ఉ. తెంచలఁ జెరువుల బయల వెన్నెల లేగటఁ జొట నైన వం
చించక యొక్క చందమునఁ జిస్తులు మున్నడఁ బంచినట్లు వ
ర్షించు నవాంబుదంబుక్రియ జీవనకారణ మౌచు లక్ష్మి ప్రా
పించిన నెల్లవారలకుఁ బెట్టినయాతఁడె దాళ గావునన్.

౧౬౧

క. నీ కింత దానచతురత, లేకునికిని దీని నెక్కులే వనవును న
ట్లాకర్ణించి యుతఁడు హిత, లోకము గొల్పంగ మిగిలి లోనికిఁ జనియెన్.

ళా. దుర్గానాయక మానసాంబురుహసంతోషక్రియాహంసు నం
తర్హుఁగ్గిరివైరిదానవవిభేదక్షీడనాప్రాధు స
న్మార్గారూఢమునీంద్ర చింత్యనిజనామస్తోముని స్రక్షిత
స్వరౌకఃపతి నిందిరారమణుఁ గంసధ్వంసఁ దార్క్ష్యధ్వజున్.

౧౬౩

ళా. హస్తస్య స్తనువర్ణభూధరధనుర్జ్వాపన్నగాకర్షణో
దస్తాంభోనిధికన్యకారమణబాణాగ్రానలాఘుప్తదై
త్యస్తోమా శ్ర యదుర్గనిర్గతకురంగక్షిగణగణ్యచ
క్షుస్తీర్ణోదకశాంతకోపదహనున్ సోమార్హవహ్నిక్షుణున్.

౧౬౪

మాలిని. దురితహరచరిత్రా తోషి తాత్త్వియమిత్రా జగ
వరుషజనవిదూరా భక్తరక్షావిహారా
స్థిరతరనిజక్షీరీ దేవతాచక్రవర్తి
పురహరహరిరూపా బుద్ధసిద్ధస్వరూపా.

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలిక భేక ఫణీంద్ర వీర ఘోటవి
భాళ కళింగ దేశనిర్ధామధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవి శాంధ్ర
మహారాష్ట్రభూపాల రూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రాలిపుర
వరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీశ్వర రాజ్యసముద్ధరణ కొఱవి వెన్నయా
మాత్యపాత్ర హరితశగోత్ర పవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసువరాజతనూజ
గోపరాజప్రణీతం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు
విక్రమార్కునిదివ్యసామర్థ్యంబును సర్వదాతృత్వంబును మతిమంతోపాఖ్యా
నంబును సాహసాంకు సర్వోపకారత్వంబు నన్నది దశమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాననద్వాత్రింశిక.

— ౧ ఏకాదశాశ్వాసము —

క. శ్రీసహితకంఠభూషణ, వాసుకిఫణరత్నరుచిరవపురర్థకృతా
*వాసనిజతోషమయ గౌరీసఖ్యవిహారి నిందురేఖాధారిణి. ౧

— ౨ ఇరువదియెనిమిదవబాష్పకథ —

మ. కడుభక్తి న్నదిలోన నిల్చుకొని లగ్నం బొప్పుగాఁ గూర్చి పెం
పడర స్విప్రులు తన్నుఁ జేరి కొలువన్ హర్షానుకర్షంబు లే
ర్పడ నాభోజమహీవరుండు మఱియు న్భద్రాసనం బెక్కున
య్యెడఁ బాంచాలిక యడ్డపెట్టి మఱి సభ్యేష్టంబుగా నిట్లనున్. ౨

చ. ప్రియమూన నిల్వరింపక గభీరగుణం బిటు లుజ్జగించి సం
శయ మగునుద్యమంబునకుఁ జాగిన నేల ఫలించు నీకు ను
జ్జయినినృపాలుభంగి నతిసాహసము న్నకలోపకారమున్
దయయును లేక యిచ్చటఁ బదం బిడవచ్చునె భోజభూవరా. ౩

చ. అతనిగుణంబు లెట్టివని యానతి యిచ్చెదవేని నిల్చి నీ
మతి నిఁక నాదరించి వినుమా వినిపించెదఁ గొంతకొంత యు
ద్ధతపరిపంథికుంజరవిదారణసింహపరాక్రము నృత
† క్రతుసుఖసఖ్యు నార్తహితకారణ నెట్లు నుతింప నేరుతున్. ౪

ఉ. యాచకపారిజాత మని యర్థులు దన్ను నుతింపఁ ద్యాగభో
గాచరణంబునం బరఁగి యట్లు మేరగ నుర్వియెల్ల సం
కోచము లేక యేలుచు నకుంతితవిక్రముఁ డై విదేశముల్
చూచుమనంబుతో నతఁడు జోగివిధంబున నేగి యొక్కఁడున్. ౫

గీ. గురిజపేరు లఱుతఁ గొమరారధరియించి, యడవి మొల్లలఁ గురులందుఁ జెరివి
పాటుటాకులు మొలబాగుగాఁగట్టి యే, తెంచుచెంచుసతులఁగాంచికాంచి.

క. మాకందములును రక్తా, శోకములును జంపకములు సురపొన్నలు నా
లోకించుచుఁ బ్రియపడి నరఁ, లోకేశుం డొక్క వనములోఁ దిరుగంగన్. ౬

* వాసనిజతోషనిజగౌ. † క్రతుసుఖనార్తహితక. — నార్తపర్వహిత.

సీ. అతని ప్రతాపాన్ని నవమానితం జైన పగిది బింబమునఁ దావంబు వొదల
సంభోజహితుఁడు మధ్యాహ్న కాలంబున నిప్పులు వర్షించుచోప్పు దోచ
సర్వజంతువుల కసహ్యంబుగా మహానగము లెడఁగ నెండ నిగుడఁజేయఁ
బలుచనయ్యను జొటిపట్టులు వేడిమిఁ గనవులు మొదలారఁగమరఁజొచ్చె
విహగకులము తాము విహరించుతరువుల, కేగ కీరములను నీఁగఁదొడఁగ
వడ ఘనంబు గాఁగ వాయువు వీతేర, జగము శూన్యమైన చంద మొదె.

క. ఆవేశఁ బేదచెంచుల, కావాసం జైనపల్లె ప్రాంతంబున ఛా
యావితతము లగు *రుదుగుల, క్రేవఁ బరిశ్రమము దీర్ప క్షీతిపతి నిలిచెఁ.

చ. అట పరదేశికు ల్గులువు రధ్వపరిశ్రమభేదఖమ్మ లై
నిటలములందుఁ బెజెనుట †నిల్వక చెప్పులు జాతి నొడచే
గటముల రక్తకాంతి నధికంబుగ జొత్తిల దప్పి నోష్ఠరం
పుటములు వాడఁగా వగరుపుట్టఁగ వచ్చిరి వెచ్చనూర్పుచున్. ౧౦

క. వారిం గైకొని శీతల, వారిం దృఢ దీర్చి గారవముతోడ ఫలా
హారంబు లొసఁగి తుత్పరి, హారం బాసరించి యలఁత యంతయుఁ దీర్చెన్.

క. సమనంతరంబ మీ కీ, క్రమమున బెట్టలయనేల ఘర్జాంతపరి
భ్రమణమున నింత పుట్టునొ, విమతులు వధియింపఁగడఁగి వెనుదగిలిరొకో.

క. నావుడు నొక్కఁడు డాతని, భావజ్ఞుం డచుచు మిగులఁ బ్రణుతించి నిజా
బీన యెఱిగితి వట్లా, నావిధ మేర్పడఁగ విను భయకర మరయఁ. ౧౩

క. ఈతల మూఁడామడలం, దాతతముగ మాల్యవంత మనుగిరి మెఱయుఁ
వేతాళనగర మనఁగఁ గి, రాతేశ్వరుఁ డేలుకొకపురం బున్న దటఁ. ౧౪

చ. దయ యొకయింత లే దచట ధర్మము పేర్చొనరాదు ప్రాణసం
శయము విదేశి కయ్యెడ రసాలవనాంతమునందు శోణిత
ప్రియ యను నొక్కదేవత యభీష్టవిధాయిని భీషణోన్నతా
లయమున నుండుఁ గొండరికులంబున కెప్పుడు నింటివేలు వై. ౧౫

ఉ. ఏము విదూరయానమున నెంతయుఁ జిక్కి యనంతరంబ వి
శ్రామపదంబు గోరుచు రసాలసుశీతలమైన దేవతా
ధామము చొచ్చి చండికకు దండనమస్తృతు లాచరించి యా
సీమనె యుంటి మొక్కవలచేరినపక్షులభంగి నజ్జతఁ. ౧౬

* శృంగవిశేషము. † నీకులు మేనులజాతి.

- క. ఆయోధ నగరము దేశ న, న్యాయతః బోధిక ప్పుఁ డరికట్టుఁడు వే
దాయుచు మెడగట్టుం డని, కూయుకఁ బెరుఱుతు పుట్టె గుడిమందరన్.
- చ. చందనకుంకుమార్ద్రాఘనసారన వాత్సలపాత్రహస్తయై
సుందరి యోర్తు భూషణుచుల్లెఱియ న్వనలక్ష్మి పోలిక
న్యందఱ నేగుదెంచి గుడిమోసలఁదూఱుచు మమ్ముఁ గాంచి చూ
క్షిం దయ దొంగలింకఁ బలికె బలుకు ల్లది కొప్పులట్టంగన్. ౧౮
- చ. వెఱవక యున్నచార లిట వెఱ్ఱితనం బిది గాదె కొండరుల్
చుఱు కొకయింత లేక *మనుజుం దమదేవత కింపు నిత్యముం
జెఱు పొనరింతు రిప్పు డది †సేగి విదేశులఁ బట్టుచున్నవా
రెఱుగఁగ జెప్పితి న్వడలి యేగుఁడు ప్రాణము పడగల్గినన్. ౧౯
- చ. అనవుడు నేము నాత్మహృదయంబులు మ్మిచ్చి తల్లడింపఁ జ
య్యన వెలి కేగి వాకిట భయంకర మైనఁ దదీయపశ్చిమం
బునఁ గలుకోట యెక్కి సురపొన్నలు నేవెలు నున్నతోటలోఁ
గనుకనిఁ బాఱి వచ్చితిమి క్రమ్మటి చూచుచు బహురించుచున్. ౨౦
- మ. నడుచు న్నిల్యఁగనోడి యారములలోన న్తుండ గండం దడం
బడుచు న్లేచుచు రెండుయోజనములుం బ్రాణాపదంబాటి కా
ఱడవి స్మీరమువట్టు గానక నిరాహారవ్యథం జిక్కి యి
క్కుడఁ బుణ్యాత్మని నిన్నుఁ గాంచితిమి సౌఖ్యం బయ్యె భాగ్యంబునన్. ౨౧
- క. పోయెద మిఁక నీనా, కోయిల నగరంబు పొంతకుం జనవల ద
న్యాయులు వాండ్రని చెప్పుచుఁ, బోయిరి కుతుకమున జనవిఘం డిటకదలె
డ. అంతటఁ గాంచె నాతఁడు నిరంతరపర్ణఫలప్రసూనని
శ్చింతము రామపాదసరసీరుహ చిహ్ననితాంతరమ్యప
ర్యంతము భూర్జపత్ర లిఖితోపగతోత్సుకకిన్నరీప్రియో
దంతము పుండరీకహరిదంతదురంతము మూల్యవంతమున్. ౨౩
- క. ఆపర్వతంబు చేరువఁ, బాపాత్ములకెల్ల నునికిపట్టగుపుర మా
భూపాలుఁడు గాంచి తదీ, యోపాంతవనంబులోని కొయ్యననేగెన్. ౨౪
- సీ. అచ్చట నొకసరోజాకరంబునఁ గృతస్నానుడై దేవతార్చనకు నేగి
నిచ్చులుఁ గ్రొత్తయా నెత్తుట జొత్తిల్లు రంగంబు గల గుడి రాజుచొచ్చి

ఖడ్గంబు మాతులుంగ ఫలంబు నభయంబుఁ బునుకయు నంకుశమును వరంబు
సురియును సూత్రంబుఁ గరములధరియించి శోణిత ప్రియయున్న సొంపుచూచి
యుగదేవత యని యూహించి తలఁకక, రక్తపుష్పము లనురక్తితోడ
నొనరఁ బూజచేసి వినుతించి ప్రణమిల్లి, యచటఁ గొలిచియున్న యవసరమున.

వ. ఆనగరంబు దెసనుండి దిమ్ము రేగినయట్లు *తూఁగొమ్ములుఁ బువ్వనం
గ్రోవులునుం దప్పెటలును డక్కులును బెక్కువిధంబుల దిక్కులు చెక్కడుపఱు
పుచు మ్రోయ నవ్వాద్యరనంబునకు బాసట యై తమ యార్పులుం బెడ
బాబ్బలును గిరిగహ్వరంబుల నుపబృంహితంబులుగా గంధపుష్పార్చితం
డగు నొక్క దీచుని నడుమ నిడుకొని కుఱుచ †కాసకోటలు మెఱయించుచు
బరితెలల కఱకుఁగొండరులు సనుదెంచిన నప్పరమకారుణికుడు. ౨౩

ఉ. దీనుని నేటి కిచ్చటికిఁ దెచ్చితి రింతట దేవి మెచ్చునే
హీనుఁడు దుర్బలుండు జడుఁ డేడ్చెడి వీఁ డవలక్షణుండు మీ
రీనరుఁ దెచ్చి చూపి జగదీశ్వరి నిట్లడికింపఁ జాతురే
యేనుఁగు చిక్రనేని మఱి ‡యెంపలిచెట్టునఁ గట్టవచ్చునే. ౨౪

క. వీనిం బోవఁగనిం డిదె, నే నుత్తమకులుండ మాంసనిబిడుండఁ బ్రియస
న్మాసనుండ నన్ను నరబలి, గానిచ్చిన దేవి మెచ్చుఁ గరుణా బ్రోచుక. ౨౫

వ. అని యద్దేవికి నుద్రేకంబు పుట్ట వాని నిరసించి తాను మెయి కొనిన నాబో
యలు నీకొండినినే చంపించుట మే లని వానిని విడిచిపుట్టి యతనికి నట్ల
గంధపుష్పాక్షతాదు లిచ్చి దేవచేరువ గ మ్మని యతని ముందట నిడి
తలంగిన. ౨౬

గీ. మెచ్చుగాఁగ నిట్టి మొకము సెసాళించెద, ననుచుఁజండిమం త్రమొనరఁజెప్పి
పూజకుం డొకండు భూమిశుతల ద్రుంప, బెడిద మైనవాఁడియడిద మెత్తె.

క. అతని ప్రభావమునఁ బరాహతయై తద్గుణము మెచ్చి యయ్యెడ నాదే
వత యడిదము గొని మఱినా, తత మగురోషమున వానితల దెగ నడిచెక.

కా. ఆపాపాత్ముని నట్లు ద్రుంచి నవరక్తాస్వాదనప్రీతయై
భూపాలోత్తముధర్మముం దయయుఁ దెచ్చు నైచ్చుచుం బ్రేరభా

* తూగొమ్ములునుం బువ్వనగ్రోవులునుం దప్పెట్లు దింట్లును డక్కులును (దిట్లును అనుటకు, నంట్లును అనియు) † కాసలతోగొఱకలుమెరయిం- ‡ యెంపలిచెట్టు అని వాడుక, యెంపలి యని యందు పయోగము. సెసాళించెద.

- తోపేతంబుగ డాకినీసమ దయం బుప్పొంగుచు న్నర్తన
వ్యాపారంబులఁ దోచునూపఁ జెలఁగెన్ వ్యక్తస్వరూపంబునన్. 32
- ఉ. అంతఁ బ్రసన్న యై నిలిచి యారశరణ్యుని నిన్ను మెచ్చితిం
జఃతిత మైన కార్య *మిదె చేకుట నిచ్చెద వేఁకు మన్న భూ
కాంతుఁడు మ్రొక్కి నీచుకృప గల్గిన నేమి కొఱంత నేఁడు నా
కింతియ చాలు మర్త్యబలి యెన్నఁడుఁ గోరక పూజ లొందుమా. 33
- మ. అని ప్రార్థింపఁగఁ బూజకుండు నట దివ్యాకారుఁడై యంబరం
బున భాసిల్లుచు నిల్చి ఖేచరుఁడఁ గర్పూరాంగుడఁ న్నేఁ గుబే
రుని శాపంబున స్మృక్తి యీగతి నతిక్రమింప నై యిప్పు డో
జననాథా భవదాగమంబు కలిమి న్నాపావధిం బొందితిన్. 34
- క. నావుకు వెఱఁ గందుచు నీ, కేఁధమున శాప క్షమయ్యె నీకథ తెలియం
గా విఁపింపుము మాకని, భూవల్లభుఁ డడుగ దివ్యపురుషుఁడువల్లెన్. 35
- గీ. ధనదు దేవపూజ కనువగుక్రొవ్వురు, లెచట నైనఁ గోసి యేన తెత్తుఁ
X దెల్లవాట విరులు దే నొకనాఁ జేగి, మధువనమున న్నొక్కమగువఁ గంటి.
- క. అన్నెలఁతుక యెదురను సుర, పొన్నలు గోయంగవచ్చి పుష్పాయుధుచే
నున్న నెఱవాదియమ్ములఁ, గన్నుల నగుచున్న చెలియకడకుం జనియెన్.
- క. అట చని మదిసమ్మద ము, త్తటముగ నఖఁ గాఁగిలింపి కానఁగరా వో
విటవంచని యిన్నిదినము, లెట పోయితి వనిన నదియు నిట్లని పలికెన్.
- క. రతిలంపటుఁడును శృంగార, రతిలకుఁడు ననఁగ విటులు రసికత్వమునన్
క్షీతిఁ దిరుగుచు గ్రీనావేర వ, న్భృతముగ వినినన్నుఁ గెలువఁబూనికడంకన్.
- క. నాయంటికి నరుదెంచిన, నాయద్దట కేను జందనాగురుకస్తూ
రీయుతముగ నుపచారము, సేయించితిఁ దెక్కు¹రముగఁ జిత్తము లలరన్. 36
- వ. తదనంతరంబ వ రలు కుసుమంబులుం దాఁబూలంబులుం బుచ్చుకొనియో
విటవంచనీ నీపేరు నిజంబుగ నెటువంటి టుల నైన మోసపుత్తు వట నిక్కు
వంబే యని యడిగిన. 37
- క. కల్లునిజములు ధర్మము, మొల్లంబును బ్రియము మోహమును నలుకయు న
య్యుల్లసము నయమునో గాఁ, జెల్లురు వెఁకముం దక్షితివతులండున్.

*మిటు. గర్పూర ఖ్యుడఁగ్గ గోపమబ్బె శాప మొనవె X కాన కరిగి విరులు దేనొకనాఁ
దిచ్చ- యిన్నానీ- గ్రీనావేద్య- 1 లేకరముగ-

సీ. మఱియు నొక్కండు బ్రాహ్మణునిటుం డనువరి ననుఁగోరి చనుదెంచివాకునైన
తగులెల్ల విని నన్ను దర్శింప మఱి యుపాయము లేక సురపొన్న లమఁగట్టి
మూఁ డెత్తులుగఁ జేసి మును మాలకరి వోలె నేతెంచి నాచేతి కిచ్చినంత
నిరుదెసలందున్న యిద్దఱ కొసఁగి యొ దొక్కటి నేఁ గొన నుత్సహించి
యందుఁ దేనె గ్రోలు నళిఁ జూచి యిదియును

క్షణము సౌఖ్యమొందుఁగాక యంచు
ముడిచికొనక దండఁ దొడఁదూఁద నిడుకొంటిఁ

గ్రొత్తవాని కియ్యుకోలు గాఁగ.

౪౭

వ. తరువాత వానికిఁ బసిండిటంకం బిప్పించి సంచిలోఁ బడినయప్పుడు గాని
యిది దక్షదని పలికి యీతఁడు మైద ప్రియము చెడకుండు మాగవనియొద్దిను
రపొన్నమీఁద విడిచిపొమ్మని వీడుకొలిపిన వాఁడును నట్లు చేయుచుంజని
మత్సమాగమంబునకుఁ బెళ్ళుచిచారంబులు సేయుచు నెఱజాణయగుటంజేసి.

ఉ. నిష్ఠము సంచిలోఁ బడుట నీరజమిత్రుఁడు గ్రుంకు వేళఁగాఁ

బుష్కర నేత్ర చెప్పె నళి పొన్నపయి నిష్ఠమంట లోనికిఁ

దుష్కరవృత్తి గా దదియు త్రోవ చురీ యని చూపు టయ్యె నే

శుష్కవిచారము ల్వలకు సూర్యుఁడు గ్రుంకిన నంద యేగెదన్.

౪౮

క. అని నిశ్చయించుకొనునెడ, వనజాశ్రుఁడు నిశ్చమాక్షి వారిధిలోన
న్దునుఁగఁగ నెగసిన పొగక్రియ, ఘనముగఁ దివిరఁబుదిశలఁగనుకనిపర్వెన్.

గీ. అంతఁ బ్రొద్దు పుచ్చి యంధకారంబునో, బొన్నయెక్కివచ్చి పొంచిపొంచి
జగతిమీఁద నొక్కతయ్యవైఁ బురుషుల, నడుమ నిద్రవోపు నన్ను లేపె.గిం

*

*

*

*

*

వ. పిదపనయ్యిద్దఱం గదలించి యిప్పుడు నాతోడఁ గ్రీడనల్పినవాఁ డెవ్వండు
చెప్పఁడా యనిన వాండు నొండొరులఁ జెప్పకొని తారు గాకుండుట దెలి
సికొని *కళవళపడి యిది యేమి చోద్య మని విచారించుచు నుండఁగ,
నేను, బగలు వచ్చిన మాలకరి యప్పుడు దెచ్చిన మూఁడెత్తులలో నిరు
దెసలనున్న మీకు రెంటి నిచ్చి కడమ నాకొసంగిన దండయందుఁ దుమ్మెద
సుఖయింపని వ్వుని తొడమీఁద నిడుకొనినభావంబు మీ రెఱుంగరైతిరి.

క. ఆరసికుఁ డెఱిగి వచ్చిన, నీరీతుల నడుముఁ గలిసి యెఱుకపడఁగ మా
†చీరలువీడ్వటిచితిమి వి,చారింపఁగ నేల నాదు జయ మాఁ గాదో. గీ౯

*తక్కలపడి †చీరలు వీడ్వడఁగట్టిక, సారస్యం విదియ నాదుజయ.

- క. నావుడు వనితల నెవ్వఁడు, గావంగా నోపు మాప్రకార మొరులకు
న్నీ వెఱింగింపకు మని ల, జ్ఞానతముఖాబ్జులగుచు నరిగిరి చెలియా. ౧౭
- ఉ. నిన్నటిరాత్రి యీతగులు సీగతి నిచ్చట విశ్రమించుచు
బొన్నలు గోయవచ్చితి నపూర్వపుఁబంతము వింటివే యనం
బ్రన్నన నవ్వి యీకొలఁది పంతము లెవ్వరుఁ జేయ రుద్విభో
నిన్నిఁకఁ గాముకు లైలువనేర్తు రె యంచు నూతించె బోటియున్. ౧౮
- గీ. ఇట్టిగోష్ఠినిచు నేను గూఢంబుగాఁ, దరువుమీఁదఁ బెద్దతడవు నిలిచి
విరులుగోసికొంచునరిగెనునంతలో, విభునిదేవపూజ వేళ దప్పె. ౧౯
- చ. అలుకుచు నేగ నాతఁడు శివార్చనవంచక మాల్యవత్తటి
న్నిలిచి దినంబు మాసపుల నెత్తురుద్రా వెడి శోణితప్రియం
గొలిచి మరుష్యుఁడంత వయి కో వెలలోపల నుంచుచు న
న్నలిగి శపించె సీశ్వరనిరాకరణం బిది రిత్తవోవునే. ౨౦
- వ. అపుడు వడవడ వడంకుచు నేనపరాధి నైతివి బూర్వకార్యంబు వదలి దుర్గో
ష్ఠి విన్నదానికి ఫలం బిపు డి ట్లయ్యె దేవరయానతి తప్పునా నాకెన్నండు
శాపావధి యాన తి మ్మని మ్రొక్కిన భవసఖుండు గొంత ప్రసన్నుండై నీ
వాదేవతం గొలిచి తల్లియ నుండంగ నెప్పుడే నొకవీరుండు నరబలి
మానిసింపం దాఁ జేరువయ్యెడి నప్పుడాదేవిచేత శస్త్రుఁహతివి శాపముక్తుం
డవు గమ్ము పొమ్మనిన- ౨౧
- క. ఘోరభావం బుడిగి వ, నేచరభావమున విట్లు నిచ్చలు జనుల
న్నీచుఁడ నై వధియించుచు, సీచేతం బూర్వపదము నేడిదె కంటికి. ౨౨
- మ. అనుచుం జెప్పి కు బేరకింకరుఁడు దా నాకాశమార్గంబునం
జనియెం గ్రమ్ముట శోణితప్రియయు నాత్మపాలు నగ్గించి నీ
మనమార స్తుచు గోరనట్టికొలఁది స్వర్గోపహారంబు గై
కొను టే మానితి నూరి కేగు మని పీటొల్పెం బ్రసన్నాత్మయై. ౨౩
- వ. తదనంతరంబ- ౨౪
- ఉ. దేవతఁ బాదికి జనులఁ సింఠయు మాన్నితి యక్షభృత్యు స
ద్భావము నొండఁ జేసితి ముదం బిట చేకుటె నంచు నీటి కు
రీవరుఁ డేగుదెంచె నిక వింటివె వేగమ నీవు నింటికిం
బోవుట మే లనంగ విని భోజనసృపాలుండు క్రమ్మటె స్వేసక. ౨౫

— 1 ఇరువదితొమ్మిదవభాముకథ —

- క. అంభోధిశయను గమలా, చంభోగప్రౌఢు నబ్జసంధవగురునిఁ
జంభారివినుతగుణసం, రంభాటోపాంధపారక రాశజ్ఞాల్లి. ౬౬
- మ. తనచిత్రాబ్జములోఁ దలంచి మఱియున్ ధాత్రీశుఁ డాపాకళా
సనుసింహాసన మెక్కువచ్చిన సముత్సాహంబు వారించి కాం
చనపాంచాలిక నల్లె దానగుణవిస్తారంబున న్నాహసాం
కుని సాదృశ్యము నొందలేక యిది నీకుం జెల్లునే పార్థివా. ౬౭
- క. ఆతనిదానము భువన, భూతము సకలోపకారకారణము దయా
చాతుర్య*తుర్యవిధను, త్యాతతధనకనకసముదయాకరము భువి. ౬౮
- క. త్యాగంబున స్త్రీ ర్థియు, యోగంబున ముస్తసతియు నుచితం బగును
ద్యోగంబున సంపదయును, భోగంబున సుందరియును బొందినఁగూడు. ౬౯
- క. అనుచును ద్యాగము యోగంబును నుద్యోగంబు నిష్ఠభోగంబును బెం
పొనగూడఁ దగినకాలంబున జరపుచు నవ్వీభుండు భువి యేలంగ. ౭౦
- చ. ఉరగము లెల్ల శేషులు పయోనిధు లెల్ల సుధాబ్ధు లేలులం
బరనదు లద్రు లారజితపర్వతముల్ గ్రహము ల్పుధాకరు
లరువులు కల్పవృక్షములు దైవతసంఘము లన్నియు స్తపే
శ్వరులనఁ జెల్లె నెల్లెడల †సాహసభూషణక్షీరివర్తన. ౭౧
- ఉ. అట్టిదినంబుల న్నృపులు నాశ్రితులుం గవితారసజ్ఞులుం
జుట్టలు మంత్రులుం దొరలు శూరులు వీరులుఁ గొల్పియుండఁగా
దిట్టతనంపుఁబ్రోక యనఁ దేకువక్కెక్కి విదేశవర్తియా
బట్టాకఁ డేగుదెంచి జనపాలశిఖామణిఁ గాంచి పెల్లుగ. ౭౨
- నీ. బ్రహ్మయు వని రాజుఁ బ్రస్తుతిచేసి తదాజ్ఞ సుఖాసీనుఁ డై భజించి
కవితయు సర్వలక్షణపరిజ్ఞానంబు సత్యవాదమును ధీచాతురియును
జాగంబు శౌర్యంబు సరసోక్తియును నాఁగ నియ్యేడుగుణముల నెన్నఁబడ్డ
చండపుత్రుండఁ బ్రచండనాచాలుండఁ జండపురాణదీక్షాగురుండ
నవనిపాలు రెల్ల నరిగాఁపులట్ల నా, కిచ్చుధనము లెల్ల నియ్యకొనుచు
నుత్సవమునఁదిరుగుచుండియీజగములో, నినుచుహాప్ర దాతయనఁగవింటి.

*చాతుర్యవిధతమదియ, †సాహసభూషణుఁ డుర్వి యేలంగ.

- సీ. సత్తీర్తిచరికిని సత్తుక్కిలోపల భువనత్రయంబును బొదలుచుండు
గావున నింతకు నీ వె త్రాడివి నీదుధనము యాచకులకుఁ దల్లి సుమ్ము
తమపితృధనము లేతటి నెనఁగైకొన్న నిది భాగ మని భువి నెన్నఁబడునె
తనకుటుంబముఁ బ్రోవఁదా నెంతప్రియపడ్డనతఁడుమహాదారుడనఁగఁదగునె
తగదుగానినీయుదారత్వమేనుని, పొగడవచ్చు*దొంటిరంతుపొంటెదలఁప
శమితకుజనతర్ల జయరమాసంపర్ల, విమతకైరవార్ల శిక్రపూర్ల. 2౪
- క. జలములు పైఁబడక మహానల మాటను శౌర్యభూషణా నీకోపా
నలము రిపుసతులకన్నుల, జలములు గనియాలు నెంతసత్త్వం బిచట. 2౫
- క. కావున యశముఁ బ్రతాపము, నేవెరవునఁ బొగడఁజెల్లు నెవ్వరి సరిగాఁ
గావింపవచ్చు దీనులఁ, గావం బ్రోవంగ నీవె కారణ మగుట. 2౬
- ఉ. దేవసమాన నిన్ను వినుతించుట వాంఛితసిద్ధి భూమిలో
నేవసుధేశు నీయెదుట నెన్నఁగవచ్చు మదీయజిహ్వ ల
జ్జావశ యై చలింప దిశ సద్గుణముందట సద్గుణామృత బ్ర
స్తావన చేయనేరనియతం డతిమూఢుఁడు గానఁ జెప్పెద. 2౭
- గీ. విపులదుర్గ మైన వింధ్యపర్వతసీమఁ, జంద్రకాంతసౌధజాలరుచుల
రాజపురమఁతోడ రాయుచు మించిన, రత్నపురమునాఁబుకంబు గలదు 2౮
- క. ఒకటొకటికంటె బాడవనఁ, బ్రకటముగా నచటివర్ష్యపంక్తులు వివిము
ట్టికలశభవుచేవింధ్యా, ద్రికిఁగృతముననై న కొఱతఁ దీర్చుచుండు. ౨౯
- క. అందు జయసేనుఁ డనఁగఁ బు, రందరవైభవుఁడు †రాజరాజసాధ్యుం
డిందుధరభక్తినిరతుఁడు, వదిజవప్రియుఁడు మనుజవల్లభుఁ డుండు. ౩౦
- క. ఆనరనాయకువేడిన, దీనులు ధనవంతు లగుచు దేశములోన
న్యావనాథులక్రియ సతి,దానంబులఁ బరఁగుదురు క్రదాత లనంగ. ౩౧
- సీ. అట్టివిజయసేనుఁ డధికపంపత్తితో నొకనాఁడు నవవసంతోత్సవంబు
సేయ నుద్యోగించె నాయవసరమునఁ గవులును బట్టును గాయకులును
నర్తకులును నిజకీర్తి నుతించుచు సరసభావంబున సరస నడువఁ
జెలువార వారకాంతలు సుగంధద్రవ్యహస్తలై కెలఁకుల నరుగుదేర
దొరలులెంకలుహితులుమంత్రులునుగొలువ,నశ్వరత్నము నెక్కియుద్వానభూమి
కేగి యచ్చటకొకపొదరింటికేవ, సురుచిరంబుగ మాకందతరువుక్రింద. ౩౨

* తొంటిపొందెతలప. † రాజరాజదామ్యం.

- శా. అగ్నింపందగు పూజలెల్లఁ దగుమర్యాద న్నచుప్పించి కం
దర్పం దత్ప్రియమిత్రుని న్నముదితోత్సాహంబునం గొల్చి యే
కార్పణ్యంబును లేక యింపెనయఁగాఁ గాశ్చీరకస్తూరికా
కర్పూరాదివసంతభేలనములుం గావించె నుల్లాసి యై. ౮౩
- క. జనవరుఁ డయ్యుత్సవమున, మనమలరఁగ యాచకులకు మాడలు పదివే
లును దొమ్మిదిలక్షలు గ్ర,క్తుననిచ్చెన్ గీర్తి దితలఁ గొనసాఁగంగఁగన్. ౮౪
- వ. ఆసమయంబున- ౮౫
- ఉ. యాచకకల్పరూప మగు నానరనాథు మహావదాన్యునిం
జూచితి వానిచేత నిలు చూడలు గొన్నగతి న్నువస్తువు
ల్నాచతురత్వచిహ్నములునాఁ గయికొంటి సతండు ధాత్రిలో
రాచగొనంబులం బగఁగురా జపుఁ గావున నెన్న నొప్పగున్. ౮౬
- ఉ. అంచు సతండు రత్నపురియందలి మండలనాథచంద్రు వ
ర్ణించిన నయ్యవంతిధరణీధరుఁ డాతని చాగ మాత్మలోఁ
గొంచెమకాఁ దలంచి *నిజకోశగృహధిపుఁ డైన లెంక నీ
క్షించి యనంతదానగుణశీలసమగ్రత †నత్యుదారుఁడై. ౮౭
- చ. ఇతని కనర్థరత్నములయిండులుఁ గాంచనమందిరంబులుం
జతురతురంగసర్వములు సామజశాలలు నూపురాద్యలా
కృత్రిసదనంబులు స్వననగేహములుం బరిపాటిఁజూపు న
మ్మత మగువస్తుజాతము సమస్తమునుం గొనిపోవని మ్మటన్. ౮౮
- క. అనవుఁడు భాండాగారికుఁ, డాను విస్తయమందుచుం గడుంబ్రియ మడరం
దనలోన వెఱఁగుపడ నా, తనిఁదోడ్పాని యరిగి వరుసఁ దగ్గహములలోన్. ౮౯
- వ మదశుకానుకృతంబు లగు మరకతంబులు ను, బరిపుష్పరాగంబు లగు
పుష్పరాగంబులు ను, ధామాధికంబు లగు గోమేధికంబులు ను, బ్రభాసఫ
లంబు లగు ముక్తాఫలంబులును, విడంబితబాలప్రవాళాబు లఁ ప్రవాళం
బులును, సదృష్టవైదూర్యంబు లగు వైదూర్యంబులును, యమునానీరసీం
బు లగు నీలంబులును, రుచిఁజితవజ్రంబు లగు వజ్రంబులును, గల్పితపద్మ
రాగంబులగు పద్మరాగంబులును, నవధీరిత మేరుశిఖరంబు లగు కనకశిఖ
రంబులు ను, సధరీకృతార్ణవాజు లగు తేజలు ను, నుపమితదిగ్గజంబు లగు

* నిజకోశగృహధికుఁడైన- † నత్యుదారుఁడై.

మత్తగజంబులు ను, గర్జికారసువర్ణాకారంబు లగు సువర్ణాలంకారంబులును,
నానాంశుకంబు లగు చీనాంశుకంబులు ను, గనుపట్టం జూపిన నవ్వందివ
రుండు నివ్వెఱంగంది తత్యాగసంపదలకుం గంపితశిరస్సుం డై యందుండన
కావటం బగువానిం గొనిపోవం దలంచి. ౯౦

క. అనుచరులచేత మణులుచు, గనకము మూటలుగఁ దృష్ణఁ గట్టించి నృపా
లుని గర్జని మీఱితి వని, కొనిఁచూడుచు నర్థ మట్లు గొనుచుం జనియెన్.

ఉ. ఆతఁడు చన్నపిమ్మటఁ దదర్థగృహస్థితఁ డైన లెంక సఁ
ప్రీతమనస్కుఁ డై నృపుని పెంపు మనంబున నన్నుతించుచు
న్నీతియు భీతియుం గలుగ నేరుపు చొప్పడ విన్నవించె న
త్యాతత మైన యాజ్ఞ విసయంబునఁ జేతులు మోడ్చి నస్కుండై ౯౧

క. తనియంగఁ బట్టుకొనిపో, యినయర్థము కొలఁది మీకు నెఱుంగఁగవలయు
న్వినిపించెద ననవుడు న, మ్మనుజేంద్రుఁడు చులుకఁ జూచి మందస్థితఁడై.

క. చనువాఁ డని నే నిచ్చిన, చనవునఁ గొని చన్నధనము సంఖ్య యెఱుంగం
బనిలే దిఁక నాయర్థము, కొనియేగినవాఁడె యెఱిఁగిగొన్నం జాలున్. ౯౨

సీ. అనుడు నాలెంకయు నాశ్చర్యమందుచు ధరణీశ సీకు నుదారమతికి
నిప్పుటియానతి యొప్పు నట్లయ్యుచు బలికెద నాఁన్నవంబు వినము
వయిలెక్తకాండ్రను గయికొల్పి వెఱపించి లెంక విశ్వాసంబు బొంకుచేసి
ధన మెంత గల్గినఁ దాఁ జల్లఁజూడక యాయవ్యయంబుల నడుగవలయు
వాని వివరమెల్ల వర్ణపుగాఁ గూర్చి, నెఱయఁదెలుపులెక్త లెఱుంగుకొనుచు
వ్యయముపుచ్చి నిలువ వ్రాయించికైకొంట, ప్రభుల కిదియ సీతివిభవమంద్రు.

గీ. వ్రాతకాని నమ్మరా దర్థగృహముల, సుంచకున్న నేమి యొక్కనాఁడె
వెరసు గూడుమనినఁగరణము పండిత, న్యాయుచునఁగనర్థుచటఁదెచ్చు.

క. ఒకదెసఁ దెచ్చిన యాయం, బొకదిక్కునఁ జెల్లువ్రాసి యొకదెసవ్యయ మ
ట్లొకదిక్కునఁ జనవ్రాసినఁ, బ్రకటంబుగ వాఁడు మిగులఁ బాపాత్ముడగున్.

క. వహి వారణాసి యనఁగా, సుహిఁబరఁగిన దిందుఁ గడటమార్గంబుగ నా
గ్రహమున వ్రాసినవానికి, నివాపరములు లేవు నరక మెదురై యుండున్.

గీ. రానివైఁడి చెల్లుచాయట యాయంబు, తక్కువై వ్యయం బదెక్కుడౌట
లెక్త తుడుపువడట లిపి సందియం బౌట, చెల్లు మఱచుటయును గల్గవనులు.

- క. కరణము తనయేలిక కుప, కరణము నిర్ణయగుణాధికరణము ప్రజకు
 న్యరణము పగవారలకును, మరణము నాఁ జెల్లు సీతీయంతుం డైనఁ. ౧౦౮
- ఉ. వ్రాలకు సందియంబువడ న్రాయక మోసము పుట్టినక గ
 ర్వాలనుఁ డై సునిం బడక యప్పటికప్పటి కిప్పబుద్ధితో
 నేలికచి త్రవృత్తిఁ జరియించుచు నుండియు నెద్దియైవఁ ద
 ల్లాల మెఱింగి చేయునది కార్యము రాజహితాధికారికిన్. ౧౦౯
- క. అధికారము గైకొని బహు, నిధముల నాయమును న్లయము వినిపింపక యే
 యధికారి యడఁచె మఱివాఁ, డధికారియకాక పతికి నాపు డగునా.
- క. కాపున నియ్యెడ నను హిత, సేవకునింగాఁ దలంచి చిత్తములోన్
 భావించినయట్లునను, నావిన్నప మవధరింపు నరలోకేంద్రా. ౧౧౦
- ప. అట్లు కా దేని యెత్తు వెరసైన నవధరింపు మని మ్రొక్కి యోవదాన్యశిరో
 మణి బట్టు పట్టుకొని చన్న రత్నధనస్వర్ణసంఖ్య చూచిన నేఁబదికోట్లు నలు
 వదిలక్ష లయ్యె ననిన నుల్లంబున సంతసిల్లి. ౧౧౩
- క. తెలియఁగల దొకటి విను నా, సెలవున నతఁ డర్థ మట్లు చేకొని చనియె
 న్వల దనుచు నడ్డపెట్టక, నిలుపక పంపినదిచాలు నీపని యొప్పుఁ. ౧౧౪
- మ. అనినం గ్రమ్మఱ మ్రొక్కి వాఁడు నరలోకాధీశ నీయాజ్ఞఁ గాం
 చనరత్నాంచిత శేఖరంబు కరణి స్సర్వక్షమాధీశులు
 నివనయానప్రవేశిరస్తులై శిరముల నివ్విఖ్యాతిగాఁ దాల్చి నీ
 పనివారై నెగడంగ నీ సెలవుఁ దప్పంజేయు నే నెవ్వఁడఁ. ౧౧౫
- క. ఎత్తతినై నను బతి దన, చిత్రగతిం దగవు మీఱి చెప్పిన పని మా
 టుతర మీయక చేసిన, నుత్తమసేవకుఁడు వాఁడె యుర్వీరమణా. ౧౧౬
- చ. పనిచినఁ *బోనివాఁ డొకఁడు పంచినఁ దా నొరుఁ బంచు నొక్కరుం
 †డను విది గా దటంచు నెదురాడు నొకం డొకఁ డొంటిఁ బోవరా
 దను నొకఁ డప్పు రోగినను నాపని గాదను నొక్కరుండు పొ
 మ్మనఁగఁ జలించు నొక్కఁడు జనాధిప ‡యేడ్వరుఁ గష్టసేవకుల్. ౧౧౭
- గీ. ఆజ్ఞదప్పట పతి యాయువు దరపుట, కాన నర్థమెంత యైన నేఁడు
 నోవుఁగాక యేను దేవరయానతి, దప్పుఁజేయుదునె హితత్వ మేది. ౧౧౮

*బోయిరాఁడొకఁడు. †డనునిదిగాదటంచు. ‡యార్జును. అని మా.

వ. దేవ నీయానతి కనుగుణంబుగ నమూల్యరత్నాది సువస్తువు లెల్లను దాఁ
పురంబు యక చూపిన నతండు తన యిచ్చకొలంది నె యవారితంబుగా
నింతభనంబు గొని చనియె ననిన మిక్కిలి సంతసిల్లి నవ్వుచు నాలెంకకు
లక్షధనంబు కనవనం బొసంగె గావున ౧౦౯

క. నీకంత యీవి గలుగక, యీకడ నడు గిడఁ దరంబె యేగు మనిన నా
భూకాంతునిగుణము లుపన్లోకించుచు నృపుఁడు మిగిడి లోనికిఁ జనియెన్.

— ౧ మ వృదియవబొమ్మకథ —

వ. మఱియు నొ క్త శుభావసరంబున. ౧౧౦

క. నెఱియ మగతనము గలిగియు, నొకపుగ జగములకు దల్లియుం దండ్రీయునా
నెఱుకపకనొప్పుమేనను, దెఱవయు మగవాఁడునైన దేవరఁ దలఁతున్.

మ. అనుచు నోభజన రేశ్వరుండు మఱియు న్యత్నంబున స్రత్నకీ
లనరమ్యం బగు నమ్మహాసనముపై లక్ష్మీకళానుండరా
ననుఁ డై పాదసరోరుహం బిడునెడ న్నావించి యాపాంతకాం
చనపాంచాలిక యిట్లను స్వరసవాచాలత్వ మేపారఁగన్. ౧౧౩

ఉ. భోజనరేశ్వరా మిగిడి పోయెద పెప్పటి యట్ల శ్రమృత
రాజసవృత్తి నెక్త ననురాగము గైకొని వచ్చె దింతటం
దేజముగల్గునే పసుమతిం బ్రతి లేని వదాన్యవృత్తి మా
రా జగు విక్రమార్కు సరిగాక పదం బిడఁ జెల్ల దేరికన్. ౧౧౪

క. అతని వదాన్యత్వము విన, మతిఁ బ్రియ మగునేని వినుము *మందారముసం
తతదానశాలియనఁ దగు, నతనికి సరిరాక వెలుకనై తలవాంచెన్. ౧౧౫

ఉ. దండితశత్రుమండలుఁడు దానగుణార్థసుతుండు వైభవా
ఖండలుఁ డార్తరక్షణని కామసముద్యతమానసుండు మా
రాండ్రసమాన తేజుఁడు ప్రతాపసమగ్రభుజుండు మేదిసి
మండల మెల్ల నేలె గరిమంబున నబ్ధులు నాల్గు మేరగన్. ౧౧౬

క. సాహసభూషణుఁ డొకనాఁ, డీహితమునఁ దలఁచి నిశ్చయించి కలిమిచే
నైహికసుఖమగు ధర్మో, త్సాహమునఁ బరోక్షసుఖము సమకూరఁదగున్.

క. ఈరాజ్యంబున కిటుసం, పారసుఖం బొదవె జన్మసాఫల్యముగా
నేరీతి నైన ధర్మా, చారంబున నొందవలయు స్వర్గసుఖంబున్. ౧౧౭

*మందారము సం, తతమును సంతానముఁ దా, నతనికి,

మ. అనుచుం గల్పిత నిశ్చయుం డగు న కేంద్రాధీశు విత్తంబు వ
ర్తన మూహించి తదీయ సమ్మతికి నుత్సాహంబు రెట్టింప నొ
య్యనఁ దన్మంత్రివరుండు నల్లై నిరసాయ ప్వర్గపాఖ్యంబు నీ
కనుమూనం బగునే యనంతసుకృత వ్యాపారసంచారికి. ౧౧౯

సీ. అతిథిసత్తారంబు నార్తరక్షణమును దానంబు దయయు సత్స్వప్న తంబు
తటచుగాఁజేసినధర్మంబు తనతోడి నీడయై చనుదెంచుఁ దోడుగాఁగఁ
జిత్తంబు నానాటి చింతగూరకమున్న యుత్తరపాదలు పెంపఱకమున్న
ముదిమిచే సంఘలు వదలకమున్న రోగంబున నొకకీడుఁ గాకమున్న
పుణ్యమూర్జింపుఁ డవసరంబునకు మొదల
గట్టియాధనములు గూడఁబ్బెఱుటంపు
జీవ మెడలంగ సుకృత మూర్జింపఁజరుట
నిల్లు గాలంగ నుయి ద్రవ్వనేగు టంపు. ౧౨౦

క. ఈవచనం బితరులకొఱ, కై వినిపింపంగవలయు నది నీకడ స్వా
భావిక మైనది గావున, నీనెఱుంగనియట్టి ధర్మనిరతులు గలవే. ౧౨౧

క. నావునుఁ గడు మదినుత్సుకుఁ, జై విప్రులయిండ్లుఁగృతులునర్థమువనముల్
బావులు నూతులుఁ జెఱువులు, దేవస్థానములునిలిపెఁదేకువ కెక్క. ౧౨౨

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినన్ సుకృత మెన్నిక కెక్కఁగఁ గీర్తించద
త్పక్కునిధంబులన్ ధరణిఁ బెంపు వహించఁగ నానరేశ్వరు
డొక్కఁడె తీర్థసేవనసముత్సుకుఁడై పరివార మెల్ల న
ల్లిక్కులయందుఁ గొల్చి చనుదేరఁగ నర్హద కేగ సొంపుగ. ౧౨౩

చ. కరితురగాదిపై న్యపరికల్పితమార్గనివేశుఁ డాచు ద
వ్యరిగి యవంతినాథుఁడు నిరంతరవారివిహారశీలసుం
దరతరరాజహంససముదాయ సమాహితశర్మద న్నిజ
స్థరణనివారితోన్మదభుజుఁగచుదర్శదఁ గా చె నర్హద. ౧౨౪

క. కనుఁగొనికడుఁ బ్రియమున నె. మ్మనమునఁ బ్రణమిల్లియచటిమాంధాత్మపుం
బునవిడిసియనుచరులుఁడా, నునునదికింజనియెనిజునోరథమలర. ౧౨౫

మ. చనియాతీర్థములో సచేలముగ సుష్మాచంబు గావించి నూ
తనవ స్త్రాభరణానులేపముల గాత్రం బుజ్జ్వలన్ముద్రికై
కొని రాజిల్లఁగ నిల్చి విప్రవరులన్ గోమూతిలార్థాది దా
ననిరూఢిం దనిపె న్నవిగ్రహాపుణ్యంబై నకాలంబున. ౧౨౬

- క. కొంక యిచ్చును వెలువడి, శంకరుఁ గొకరమహోపశంకరు నురగా
లంకాను చట పలివిన, మౌంకా రేశ్వరునిఁగొలిచె నుచితార్చనలన్. ౧౨౯
- మ. భువనాధీశ్వరు నిట్లు తత్పరమతిం బూజించి సేవించి త
ద్భవనప్రాంగణతన్నముడపములొఁ బర్యంత భూమి సులు
గవులు స్వప్నులు గానవేళలు నలంకారజ్ఞులు స్తంభ్రలు
న్యవతీస్తాసులు లెంకలుఁ గొలువఁగా నుల్లాసియై యుండఁగన్. ౧౩౦
- మ. ఒకనైలాళికుఁ డేగుదెంచి సభలొ నుక్షిప్తహస్తాగ్రుఁడై
ప్రకటాశీర్వచనక్రమంబున నిజప్రాధత్య మేపార గా
నకళాభిజ్ఞత చూపఁ బూని కలికన్ త్వాకాంత నీక్తికాం
తకు నీరేడుజగంబు లొక్కనుణిసాధం బై వెలుంగుంగదా. ౧౩౧
- ఉ. ఓనరనాథచంద్ర సుగుహోత్తమ యిచ్చట నాప్తవర్గమున్
దీనుల బట్టను ధరణిదేవతలం గవులం బ్రియోక్తి న
న్యానము లేర్పడంగ ననుమానము సేయక యాదరించు నీ
దానమహోత్సవంబు విని దవ్యలనుం డిదె చూడవచ్చితిన్. ౧౩౨
- గీ. అగ్నినన్న మెత్తు వటుగాక నేర్పరి, నన్న మెచ్చువడయు టదియ కడిఁది
నేటి కొక్కవిద్య నేమెఱయించెద, నవసరంబు నాకు నానతిమ్ము. ౧౩౩
- క. అరుడుఁ దదీయకళాదర్శనలాలసుఁ డగుచు నవసరం బిచ్చినఁ గై
కొని నామేళము సూక్ష్మాని, పనివినియెద నంచు వెడలిపాతలఁడేగన్. ౧౩౪
- సీ అయ్యెడ నొకకొత్త మైనమహావీరుఁ డందయ డాకాల నమరఁ బూని
బాగుగాఁ బులిగోరు ప్లు దిండుగఁగట్టి నుచుచార మేనఁ జూదన మలంది
తిలకంబు కహూరిఁ దిలకించి చొల్లెంబు చెంగులపాగతోఁ జెప్పుమీఱ
హనుమతుఁడైన యగ్రవిల్లయు నాలుఁగరములజ నులక్ష్మి గడలుకొనఁగ
నొకఁడువచ్చె వెనుక నొక్కబింబాధరి, యుచుచుప్పటిమునుఁ గమరఁబెట్టి
మేనికాంతి కప్పులొనఁ గ్రిక్కితియంగ, హంసయానయగుచు నరుగుదేర.
- క. *వచ్చి నృపుంగని మ్రోక్తిన, నచ్చో నొకమంత్రి యోమహావీరుడనీ
వెచ్చోటనుండి సతితో, నిచ్చటి కరుదెంచినాడ వెవ్వఁడ వన్నన్. ౧౩౫
- శా. అవీరుడు వినీతుఁడై మనుజులొకాధీశుతో నిట్లనున్
దేవాధీశునిబంటు నొక్కడ బలోదీప్తుండ నై త ప్పొగిం

గావింపం గని నన్ను హీనపదునిం గాఁజేసిన న్వచ్చినా

*నీవామేక్షణ నాదుభార్య యిట నా కిష్టంబుగా వచ్చితి. ౧౩౧

క. క్రమ్ము నింస్తుఁడు రిపు సై, న్యమ్ములు పోరాడ వచ్చునవర మని యు
ద్ధమ్మునకుఁ దోడుపడ నను, రమ్మని పుత్రైంచె నిపును రాజవరేణ్య. ౧౩౨

క. నే నరుగఁగ నక్కడ నా, దానవయుద్ధమున మదతి దలఁకెను నిట నే
మానవుఁడు హితుఁడు లేఁ డటు, గాన సతికి నీవె ప్రాపుగాఁ దగుదధిచా.

గీ. †పాలనంబు సేయుప్రభుఁడవు నీకంటె, నొండుచోట నుంచు టురపుగాను
దిక్కులేనిప్రజకు దిక్కునీ వటుగానఁ, దరుశి నరసికొమ్ము తొడిగరణి. ౧౩౩

క. అని యప్పుగించి సభలో, వినుచారలుఁ జూచువారు విస్తయమందఁ
మానుమంతునొడ్డనముతో, మానుమంతుని పగిది నెగసె నాకరమునకు.

క. మిన్నంట నెగసి నరులకుఁ, గన్నంటిన యుతదవ్వఁ గానంబడి య
త్యున్నతగతిఁ గనుపట్టక, చన్నం గని చోద్య మందె జనపాలుండు.

సీ. ఆమీఁద దేవాసురాహువం బైనట్లు పంచమహానాద్యభిషితు లెసఁగఁ
బొడుపుఁడు తలద్రెంచుఁడవుఁడునానిట్లు పెడబొబ్బలార్పులుముడులువడియె
నంతలోపల మానుమంతునొడ్డనముతోఁ గూడ నాతని చేయిగూలె ధరణిఁ
దరుచాత పాలుతో దక్షిణహస్తంబు నందియతోఁ గాలునట్లు వడియె
దోడికాలునుదెలితొఁగఁజెంగులపాగ, చొల్లియంబుతోనఁద్రెవైశ్చేదలయుఁ
ద్రిండుతోడఁగూడ †మొ డెరుదిగదొరై, గొలుపులోనఁజూడఁమోరమయ్యె.

ఉ. ఎక్కడినుండివచ్చె నితఁ డెవ్వఁడో యింద్రునిబాట నంచు దా

నిక్కమలాక్షి నుంచి దివికేగి సురాసురసంగరంబునం

గ్రక్కున నొక్కఁ డిట్లు కడికండులునయ్యె నటంచుఁ గొల్వనోఁ

బెప్పువిధంబుల న్భటుని బేల్లొని విస్తయమంది రందఱు. ౧౩౪

గీ. మీఁది ముసుగువచ్చి మెలఁతుక యలకలు, చక్రమన్వయప్ర డ్దజముగ
నధిపునవయవంబు లాయొడ్డనంబుతోఁ, గూడఁ దిగిచి బెగడుగొనకపలికె.

క. ఓనరనాయక యింకిట, నేనుండుట తగదు సమరనిహతుని వీరు

న్నానాథుఁగూడ నేగెద, నానతి యీవలయు నాకు నగ్గిసారంగ. ౧౩౫

* ఈవామేక్షణభార్యగా క్షీతితలం దిష్టంబుగా వచ్చితి † భారమెల్లమాన్మప్రభుఁడవు-
నొండుచోటఁగార్య మొండుపుట్టు- పాపమెల్లమాన్మ- ‡ గుండములుద్రెవై- నెడచకాలునుదెగి
పుడమిబడియె. గుండలులు ద్రెవై.

- క. నానిని మొరల నె యాతని, చావున కతిఖమ్మఁడైన జనపతి కృపతో
 నో వీరఁడత్తి జనకుని, కైవడి నిమఁ బ్రాతు నిల్లు గడఁగకు మనియె. ౧౮౧
- క. ఇది చాగెడుకొఱకై నీ, పవములకడ నుంచె నిల్లు పతిహోయిన న
 త్పదమున కేగెద ననుపుట, మదిఁ జూడఁగ నిదియె తండ్రిచున్న న గాదే.
- ఉ. ఆకులపాటుతోడ నశుభాకృతియె యొక వేళ నైనఁ బోఁ
 కాకును లేక సొమ్ములకు నట్టులు పాఁపక పేరఁటలుబులం
 బోక తొఱుగి పూతలుచు బువ్వలు దూరముగాఁగ ముండయె
 యేకడఁ జేరిన న్విధవ కెల్లలె కాక తరింపవచ్చునే. ౧౮౨
- క. చచ్చియుఁ జాపక తనలో, వెచ్చుచు నియచుముల నిక విధవాత్వమున
 నిచ్చులు చూడకుటకంటెను, జిచ్చులుకుట మేలు సతికి క్షితి మెచ్చుగ.
- క. పతి మఃఖతుఁడైనచు దా, నతిమఃఖత యగుచు చూక కఠంఁడరిగినఁ బీ
 డిత యగుచు నతఁడు సచ్చిన, ధృతితోడన సచ్చుచది పతివ్రత చున్తూ. ౧౮౩
- గీ. పుట్టలోనిపాముఁ బ్లు గారడికుండు, బలిమి వెడలఁ దిగియు పగిది నింతి
 తోడఁ జచ్చి పతి యథోగతుఁడైనఁ దా, నుద్ధరించి సౌఖ్య మొందుచుండు.
- గీ. అతని కేరికొఱత పతి హితంబునఁ బ్రాణ, మిచ్చినాఁడు దివికినేగినాఁడు
 రమణుడగుచునచట †రంభాదిసతులఁగూ, ధ్వానకమున్న నన్నఁగూడ ననుపు.
- గీ. ఉరక మాన్చి తేని మరివెచ్చుకొనియొడ, గూప గట్టి నీళ్ళఁ గూలి యొండె
 విషముద్రావి యొడ విడుతుఁబ్రాణంబు లా,తగనిచావుకీ పడగులునిన్ను.
- సీ. అటుగాక పూర్వమా నగ్నిప్రవేశంబు చేయుపు మాకీ పడెంద దిందు
 నెన్న ముక్తోటియు నేఁబదిలక్షలు మానవు మేన రోమంబు లుండు
 నన్ని యేఁకులు స్వర్గ చూక్షాచాయకుతోడ ననుగతయా సతి యుచుభవించు
 వీరువియాల నై విధవ నై యుండుట సముచితం బదిగాదు చాగనిమ్ము
 తడయనేల యుచుఁ దగునే! పార్థించిన, మాటు నలుక లేక మరుజుభిఁకు
 కొంత యుచుతింప నాతఁడే దజ్జుచు, లాయితంబు చేసి రాత్తు లగుచు.
- చ. ధృతి మతిఁ బొంగి రాజునకు దీవన లిచ్చి నిజాధినాథు మే
 నితునుకలుం దదస్త్రములు నించి ఘృతపుత్రచందనేంధనా
 న్విత మగు నగ్నికుండమున నింతి వెన న్నవనీతపుత్రికా
 కృతిఁ బడి యంతఁగోనఁ గరఁగెఁ జనులం దఱుఁ బ్రస్తుతింపఁగా. ౧౮౪

* అవీరభటుని చావునకై † చరింపవచ్చునే, భరింపవచ్చునే, భరింపవచ్చునే.

† రంభాదిసతులను గూడకుండ- రంభాదులను గూడుకొనక మన్న- అటుగాన యుక్తమా.

వ. తదనంతరంబ.

౧౧౧౧

క. వసుధేశుండు వెలంగందగ, వెన సరిగయు వాలు ద్రింకు విలసిల్లగ నా
కనమున డిగి యవ్వండు, కనుగందకనచ్చి తొట్టికైవడి నిలిచెన్. ౧౧౧౨

ఉ. ఒక్కండు నిట్లు నచ్చి వినయోక్తులు మున్నుగ మన్నుతేనికీ
మ్రొక్కి సురప్రహసముల మోహనమా నొకదండ యిచ్చి నే
నక్కడ కేగి దానవుల నందఱు ద్రోలినఁ జూచి మెచ్చుగా
నిక్కుసుమప్రజంబు దివిజేంద్రుండు నా కొసఁగెం బ్రియంబునన్. ౧౧౧౩

క. క్రమమున నయ్యింద్రుండు నా, కమరపదం బొసఁగి నిజభాంతరమున ని
త్యమునూడఁగవలయుఁగుటం, బముందోడ్తోనిరమ్మటంచుఁబనిచె న్నగుడన్. ౧౧౧౪

క. ఆ : రణమునఁ గ్రమ్మఱ, నీకడ కరుదెంచినాడ నిక నేగెద నే
నీకప్పగించి పోయిన, నాకోమలి నిచ్చి మగుడ నన్ననువు నృపా. ౧౧౧౫

చ. అనవుడుఁ గొల్వలోనిజను లందఱు మిక్కిలి చోద్యమందఁ గా
మనుజవరుండు వాని కొకమాటయు నాడఁగ తాపు లేక వి
న్నన యగుచున్న మంత్రులు మనంబున విస్మితులయ్యు వీరుఁడా
యనిమొన నీవు దీక్షిత మృగాక్షియుఁ జిచ్చుటికెం బ్రియంబునన్. ౧౧౧౬

మ. అనిన న్వారలఁ జూచి వాఁడు దివి నే నాదేవసంఘములు
న్ననుఁ జూడ నిపు సేనలం బఱపి మందారప్రజం బింద్రు మ
న్ననగాఁ గైకొని నచ్చినాడ నిట నున్నాడ న్ననుం దీక్షినాఁ
డనిన నైత్తురై రాచవారలకుఁ గల్లాడ న్ననం బొందునే. ౧౧౧౭

క. ప్రత్యక్షముగా నెదుర ను, సత్యము వలుకుదురు గాక చనువారు హిత
మాత్యులు నైమిరీతని, కృత్యము నడుపుదురు మిమ్ము గెలువం దరమే.

చ. అనుడు నిరు త్తరుం డగుచు నవ్వసుధేశుండు వానికంత నా
యనిమిషనాథునొండె షటి యంతకునైనఁ గలంచి తెత్తు నేఁ
డని మది నిశ్చయించుకొని యాత్మహితుం డగు లెంకచేతి కాం
చనమయముప్పిరమ్య మగు శస్త్రైక యల్లన యందె నందినన్. ౧౧౧౮

క. ఆవీరుం డప్పుడె నిజభావము ప్రకటముగ నాత్మభామినితోడం
దానైతాళికుఁ డగుచుం, గైవారము సేసె జనులు గడు వెలంగందన్.

క. సరనాథ నిన్ను నపు డవ, సర మడిగినవాడ నైంద్రజాలికురీతి
న్నరుల నగాకించి నీచే, సిరి వొందం జోద్యమిట్లు చేసితి ననియెన్.

గీ. అనుమతేఱఁగు పడుచు నవసీతుఁ డంతయు, నింద్రజాలమగుటయెఱింగియతని
గారవించి యెన్నికల లభ్యపించితి, వన్ని నాకుఁ జెప్ప మనుచు నతఁడు.

గీ. పెక్కుఁద్యలెఱుఁగఁ బృథ్వీశ నినుఁ గొల్ప, నేర్పుఁ గొన్నికలలు నేర్పుఁ దొల్లి
వానిపేర్లు వినఁగ వలయును జెప్పెద, దాననైన నన్నుఁ దద్జ్ఞఁడనరె.

వ. కావున నవధరింపుము నాలుగు వేదంబులు ను శిక్షోదిషడంగంబులు ను
స్త్రుతులు ను బురాణంబులు ను బూర్వోత్తరమీమాంసలును న్యాయవి
స్తారంబులు ను నితిహాసంబులు ను నాస్తుశాస్త్రంబు ను శ్రౌతతంత్రంబు ను
నాయుర్వేదంబును ధనుర్వేదంబును విషప్రతీకారంబును హంత్రప్రతీకారం
బును గణితంబును మాంత్రికత్వంబును జలసూత్రంబును సంగీతంబును సాహి
త్యంబును నుచితకృత్యంబును నాటకంబులుఁ గావ్యంబులు నలంకారం
బులు నానాదేశభాషలును సకల లిపిపరిచయంబును దూరగమనంబును
దూరశ్రవణంబును ధురంధరత్వంబును, వశ్యాక్షర్లణాది షట్కర్తవ్యంబులును
వాహనారోహణ చాతురియు జలస్తంభన, శిలాస్తంభన, స్థలస్తంభన, అగ్ని
స్తంభన, ఖడ్గస్తంభన, వాయుస్తంభన, రసస్తంభన, శుక్లస్తంభన, రక్తస్తం
భనాదులును మహేంద్రజాలంబును, నష్టవస్తుసముద్ధరణంబును, జింతితార్థ
దానముష్టికరణంబును బ్రయభాషణంబును నదృశ్యకరణంబును నదృశ్యా
కర్తవ్యంబును గృహివాణిజ్యాదులును శక్తిత్రయంబును రత్నగర్భాది పరీక్ష
ణంబును మనుష్యాది జీవపరిక్షణంబును ద్యూతాదిభేదనంబును యమనియ
మాద్యప్రాంగయోగంబును అప్రావధానంబును వైదికంబును లోకాచార
ంబును రతిరహస్యంబును వాద్యకౌశలంబును నాట్యంబును బరకాయ
ప్రవేశంబును బరవంచనంబును, ఉచాయాపాయవివేకంబును వీరత్వంబును
వాచకంబును గండుక కుక్కుటాండ జలపూర్ణభాండ చక్రభ్రమణంబును
బహురూపనటనత్వంబును వేణుదండభ్రమణంబును రాజముఖ మృగముఖ
స్త్రీముఖ చోరముఖ దిబ్బుఖబంధనంబును హాలిక ప్రయోగంబు నాకారగుప్తి
యు భావజ్ఞానంబును గ్రామణికత్వంబును లేఖకత్వంబును బరిహాసంబును వా
చాలకత్వంబును సింహంపవృత్తియు సర్వజాతీ శిల్పపరిశీలనంబును నా సీచ
తుష్పష్టికళలయందును దేవరసాన్నిధ్యంబునం గొంత యరిచితుండ ననిన.*

క. భూవల్లభుఁ డాతని వి, ద్యావిజ్ఞానంబు మెచ్చి తనలోపల ను

భావింపఁ దలంచునెడఁ, దావారికుఁ డేగుదెంచి తగ నిట్లనియె.

* ఈ పదనఁబులోని చతుష్పష్టికళలు - బ్రతికొక విధముగా మార్చబడినవి, సఙ్ఖ్యాపాచ్చిసరి.

- క. ఓనరనాయక తమకుం, బూనిక ఫలియింపఁ బాండ్యభూపతిమంత్రుల్
కానుకలు గొంచు దేవరఁ, గానం జనుదెంచివారు కడు వినయమునన్. ౧౨౦
- గీ. అనిన వారిఁ దోడికొనిరమ్మ నావుడు, మగిడి యేగి యచటిమంత్రివరుల
వాఁడుదోడ కొనుచువచ్చిదర్శింపించెఁ, గనకరత్నచయమునునుముగాఁగ.
- సీ. ఆమంత్రి వరులు సాష్టాంగఁబుగా మ్రొక్కి నిలిచి ములదరఁ గరంబులుమొగిడ్చి
జనలోకనాయక యెనిమిదికోట్లు దీనారముల్ *నూర్వరు వారసతులు
తొంబదిమూఁడు మత్తంబుల కావల్లు నేఁబదిమత్తకీర్తద్రములును
మున్నూఱు జననాశ్వములును గప్పంబుగాఁ బాండ్యభూపాలుండుపంపెనీకు
నవధరించి దండయాత్ర యుక్తడమాని, యతని గావవలయు ననుచు మ్రొక్కి
†యన్నఁ గరుణఁజూచి యర్వీశ్వరుండును, మోద మడర వారి నాదరించి.
- ఉ. అర్థులు గోష్ఠిచేయు సమయంబున వచ్చిన ద ర్చెనంబు న
య్యర్థుల కిచ్చెనేని ప్రభు వాతఁడె కావున విద్యవాని కా
యర్థము ముత్రియంబులు ననాంగనలుం గరులున్ హయంబులుం
బార్ధివుఁ డిచ్చి పుచ్చెఁ దను బాండ్యనిమంత్రులు ప్రస్తుతింపఁగన్. ౧౨౩
- క. అట్టిమహోదారుండు తన, పట్టణమునకేగి రాయబారులఁ గృపఁ జే
పట్టిసిరి నెగడఁ గావున, నిట్టిగుణములేక యెక్కు నితరులతరమే. ౧౨౪
- క. అనవుడు భోజండును నె, మ్మనమున నవ్వీక మార్పు మహనీయము లౌ
గొనములు గొనయాడుచు సీ, గైసయఁగ నాసొంపుదక్కి యింటికేబోయెన్.
- తా. శృంగారాధిపతిత్వసంజనితలక్ష్మీసంగతాంగు నియ
ద్ధంగాకారణపాదపద్మనిఁ ద్రిలోకవ్యాపకుం గోపరూ
పాంగీకారకృతార్థిత్రజకురంగాక్షిమనోరంగునిన్
సంగీతప్రియు సామవేదిమయుఁ గంసధ్వంసి విశ్వంధరున్. ౧౨౬
- తా. గంగాతుంగతరంగ సంగతజటాకల్పాయమానాకృతిం
ద్వంగదోగభుజంగరాజఫణరత్నజ్యోతిరుద్గీప్త సా
రంగాంకద్యుతిధౌతరాజతగిరీం స్రస్థానరంగస్థి
రంగద్భృంగిరిటి ప్రసంగసుఖపారంపర్యధుర్యుత్ శివున్. ౧౨౭
- మాలిని. శశధరశకలాంకా సస్థనోనిష్కళంకా
విశదగిరినివాసీ ¹విశ్వబాధానిరాసీ

*యువతులు నూలువురును †కోశలు- ‡విన్నవించుటయును విని యవనీపతి †చేయు

గెడలందున- చేయునెడ నప్పుని ¹విశ్వబోధానురాధి.

దశముఖవరదాతా దైత్యహింసావిధాతా

పశుపతిహరియాసా ప్రాజ్యపూజ్యఃస్వయాసా !

౧౭౮

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణవైరిమండలిక భేక ఫణీంద్ర వీర ఘోటవిభాళ
కళింగ దేశనిర్ధామధామ త్యాగనాగార్జున కర్ణాట ద్రవిళాంధ్ర మహారాష్ట్ర
భూపాలయాప నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెల
నాటివృద్ధీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱు వెన్నయామాత్య పౌత్రహరి
తనగోత్ర పవిత్ర సకలసుకమిత్ర కసువరాజతనూజ గోపరాజప్రణీతంబైన
సింహాసనద్వాత్రింశికయను కావ్యంబునందు సాహసాంకుని సాహసోపకా
రంబులును విటవంచని వంచకత్వంబును గర్భరాంగుని శాపమోక్షణంబు
నువిక్రమార్థునాదార్యంబు నన్నది యేకాదశాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

—1 ద్వాదశాశ్వాసము. 1—

క. శ్రీపరిరంభణానమయ, ప్రాపితనవకుంకుమాంక భాసురనిజదే
హాహమితసాంద్రనీరద, రూపు న్సురవిమతనిహితరోహిణీపు. ౧

చ. హృదయమునం దలంచి ధరణీశుండు క్రమ్మట నొక్క వేళ నా
త్రిదశవరాసనంబున కతి ప్రమదాస్పద మైనరాజ్యసం
పద నరుదేరంగా నతని భావము గన్గొని యల్ల నవృషిచు
దదనుమతంబు మాన్చి విడితంబుగ నచ్చటిబాష్టు యి ట్లను. ౨

—1 ముప్పదియొకటవబాష్టుకథ 1—

క. ముప్పదిమాటులు క్రమ్మటి యప్పడ చనుదెంచినాడ వాతనికథ లి
ట్లొప్పుగదా యింకనొకకథ, చెప్పెద నీచేత నీకుఁ జెల్లదు చుమ్మి. 3

ఉ. సజ్జనరక్షణోన్నతవిశాలభుజాయుగళుండు సర్వసం
పజ్జితకిన్న రేశ్వరుఁ డపారభటోద్భటవైరిమేదిని
భృజులజక్షపాకరుండు భీమబలాధ్యుండు విక్రమాస్త్రుం డా
యుజ్జయినీపురంబున గుణోర్జితుండై ధర యేలుచుండఁగ. ౪

క. జననతుండు క్షాంతిశీలుం, డనఁగా నొకభిక్షుకుండు హరిమూర్తికిఁ దా
నెనయగు భూవల్లభునిం, గనుఁగొనఁ జనుదెంచి ఫలము కానుకయిచ్చె.

క. ఇచ్చినఁ గైకొని నృపుఁ డిటు, విచ్చేయుం డనుచు గారవించుచు నతని
సచ్చరితుఁ డనుచు నాసన, మిచ్చి యుచితగోష్ఠి జరపి యెలమిని ననిపె.

వ. ఇ ట్లనిపిన తదనంతరంబున- 2

గీ. ఆఫలంబు తనగృహధ్యక్షుచేతికి, నిచ్చి కేచి లోనికేగ విభుండు
మఱియు నాతపస్విమఱునాఁడు గ్రొత్తగా, నొక్కపండుదెచ్చియొసఁగెఁబతికి.

శా. ఆపండు స్నృపుఁ డట్లు పుచ్చుకొని భాండాగారిచే నిచ్చె ని
ట్లేపార స్ఫలహస్తుం డై యవసరం బీక్షించుచు నిభిక్షుకుం

* డేప్రాద్దుం గవితావిలాసమున నర్ధేందు ప్రతీకాశుం డా
క్షౌపాలుం గొలువంగ నయ్యె దశవర్షంబు ల్విసోదంబుగ.

- చ. అటు లొకనాఁడు క్రొత్తఫల మాతఁడు దెచ్చినఁ బెంచినట్టి మ
 ర్తలమున కిచ్చె నాకపియుఁ గైకొని మూర్ఖుని చూచి మెచ్చుచుం
 గటుకనఁ బుడులం గొటుకఁగా నొకరత్నము గింజనూర్ణి ముం
 దటఁ బడియె నిజప్రథలఁ దగ్గఱఁబుండప మ్మఱువ న్నెగాఁ. ౧౦
- సీ. ఆరత్న మీక్షించి యాశ్చర్యమున విభుఁ డట గృహధ్యక్షుఁడై నట్టి లెంకఁ
 బిలిపించి యిన్నాశ్చర్యములు దెప్పున్న నరిగి మాణిక్యంబు లై నవాని
 నన్నిటిఁదెచ్చిన *నాదాఁపుటకు మెచ్చి వానికి నవి యిచ్చి వరుసఁ బిదప
 ట్టెంతిశీలుం డటు చనుదెంచుటయుఁ జూచి యనఘ సీనిట్టి యస్థర్థములు
 నాకు నిచ్చి యేమి నాయెడఁ గైకొనఁ, దలఁచినాఁడ విపుడు విలువఁ జూడ
 నొక్కరత్నమునకు నుద్వేయంతయుఁ జాల, దన్నిరత్నములకు నెద్దియిత్తు. ౧౧
- క. అనవుఁడు నాభిక్షుకుఁ డో, జననాయక దీచికంటె సమధిక గుణమా
 పనిగలదు గాన వచ్చితి, ననఘుండ వధయుఁడవు సాహసాంకుఁడనగుటఁ. ౧౨
- చ. క్షితివర నాప్రియంబు విను కృష్ణచతుర్దశినాటిరాత్రి యు
 న్నల మగుమట్టిక్రింద మననంబున నున్న పిశాచపంక్తి స
 న్నుతు లొనరించి హోమము మనోరథ సిద్ధికిఁ జేయువాఁడ నే
 కతమున నీవు నచ్చటికిఁ గ్రమ్మున ర మ్మటు నాకుఁ దోడ్పడఁ. ౧౩
- చ. అనవుడు నింతకాలము ప్రయాస మిదేటికి నాఁడ చెప్పినం
 బనివిననే యడంచి యొక బ్రహ్మముఁ జేసితి నేడు నీవు చె
 ప్పిన సమయంబు దప్పక యభీష్టము నీకొనగూర్చ వచ్చెదం
 జనుమని వీడుకొల్పి నృపచంద్రుఁడు మానస ముత్పసాంకుఁడఁగఁ. ౧౪
- వ. అంతఁ గృష్ణచతుర్దశి వచ్చినం దద్రాత్రి సమయంబున. ౧౫
- క. నీలాంకితభూషణములు, నీలాగురు శేషనములు నీలాంబరమూల్
 నీలోత్పలములు నిజదే,హాలంకారములు గాఁగ నతఁ డొక్కండుఁ. ౧౬
- సీ. కరవాలహస్తుఁ డై పురము వెల్వడి వీరభావంబుతోఁ బూర్వభాగమునను
 డాకిసీచండ తాండవనముద్దండంబు ఘూకఘూత్తాదాది ఘోరపదము
 సంహృతశేవదాహసమయసముజ్జ్వలచ్చట చటధ్వనిచిహ్న సంకులంబు
 సకుటుంబవృద్ధజంబుకభీషణాక్రోశ సంతతబధిరితాశాంతంబు

*నాదాఁపురమునకు మెచ్చినదానికి నవియిచ్చి శిరస,

కర్పరాస్థిశూలకం కాశన్యకపాల, దారుణంబు భూతకారణంబు

నాగభయరసంబునకు నాస్పదం బైన, యాశ్శశానభూమి కరిగి యచట.

క. వటతరువుక్రింద ననలో, త్తు మగు గుండంబుపొంతఁ దపసిం గని యే
మట పనివంపుము నావుడు, భటభావముఁ బొగడి కార్యవరుఁడై యతఁడు.

వ. ఇచటికిఁ గ్రోశమాత్రమున నొక్కశింశుశాపృథం బున్నది యందు విలగ్నుం
డగు బేతాళుడున్నచో శతనిం గొంచు ర మ్మతంకు మానంబునం గాని
రాఁ డని పంచిన నట చని యనేకవిహంగభుజుగ పిశాచ బ్రహ్మరాక్షస
సతతనివాసం బగు నమ్మహామహీరుహంబు డగ్గటి తదీయశాఖావనక్తావన
తచరణుడు నవలంబమానహస్తుంకు ను నధోముఖుడు ను నగు నాభూత
ప్రముఖు జూచి. ౧౯

సీ తరువైక్తి కాళులతగు లూక్కునంతలోఁ జేతులుపట్టినం జేతు లూడ్చి
మఱియుఁ గాశ్చో బట్టి మొఱవెట్టి నాతనిమెడమీఁదనిమిగొనిపుడమి కుటికి
బంటున కుచిత మా పనికిఁ బంపక భిక్షుకుండు పీరుఁగుమోహగోరిపనిచె
ననిదూఱఁగాఁ బిశాచాగ్రేసరుండు మీఁదికెగసి యెప్పటియట్లతగిలియుండె
భూవరుండు మోసపోయితి నని తాను, మీఁది కేగి వీఁపుమీఁదఁ బెట్టి
కొనుచు డిగ్గి యేమియు ను బల్ల నోడుచుఁ, గదలివచ్చెఁగార్యగౌరవమున.

క. ఆయెడ బేతాళుండు జన, నాయకుఁ బరికించి వేడి నరవర భార
వ్యాయామము మఱచి సుఖో, పాయంబునఁ దెరువు జరుగునని కథఁజెప్పె.

వ. అది యెట్లనిన. ౨౦

గీ. అఖలలోకవిదిత మైన కాశీపురం, బునఁ బ్రతాపముకుటుం డనఁగ రాజు
కలఁడు వాని కిష్టకాంత సోమప్రభ, యనఁగఁ గలదు పేరు సాధముగను.

క. ఆదంపతులకు సుతుండు ప్ర, మోదాకృతిఁ బుట్టి వజ్రముకుటుం డనఁగా
మేదినిఁ బరఁగుచునెన్నఁగ, శ్రీదనరారంగ మరునిచెలుపు వహించె.

క. ఆరాజసుతుండు బుద్ధిశక్తి, రీరుండనుమంత్రి సుతుండు ప్రియశఖుండుగ నా
నాథాపవినోదముల వి, హారంబులు సలుపుచు స్వహావ్యసనం దై. ౨౧

ఉ. ఇష్టసఖుండుఁ దా నడవికేగి మృగంబుల వేటలాడుచు
గ్లిష్టశరీరుండై కొలని క్రేర జలార్థము చేరి కన్యకా
స్పృహి నాద్యలో యనెడు చెల్వలు*గొల్వఁగఁ దారకాంతర
స్పృహిమాంశురేఖ కిది సాటియనం బొడఁగాంచె నొక్కలె.

*గొల్వగ నొప్పుడుం గళా, స్పృహిమాంశురేఖకిది సాటియనందగు కొమ్మఁ గన్గొనె.

చ. అనువుగ బాహులీచనకుచాన్యకళ ల్గొనివచ్చినారు తెం
డని బిసమీనచక్రనలినాఘము నీశ్వరు ముంచి వచ్చి శో
ధన మొనరించి చేకొను విధంబున సంబురుహాకరంబు పొం
*తను విహరించు బాలికయు ధారుణినాథతనూజుఁ జూచినన్. ౨౭

క. ఇరువురచూపుల మదనుఁడు, శరములుగాఁ జేసి పులకఃసముదయ మొదవన్
సరి నయ్యిరువురమనములఁ, గరఁగించె బ్రేమరసము గడలుకొనంగన్.

ఉ. అంబురుహాక్షి యప్పుడు ప్రియుంబున నొడలగల్వపూర్ణఁ గ
ర్ణంబునఁ జేర్చి, దంతశిఖరంబుల ఘట్టనచేసి, సాదవ
ద్ధంబునఁ జెల్లి, వక్షమున దాపి, మనోగతి లక్షణంబు న
క్ర్రంబునఁ దోచకుండఁ, జెలికజైలు గొల్వఁగ నేగె నూరికిన్. ౨౯

క. ఇటనాతురుఁడై నజ, ముకుటుుకు ప్రి, ముసముకు దక్షుఁగొల్వఁగఁబురికా
దట నరుదెంచియు నొకచెఱ, గట నుండె దెలియరాని †కను బేటమునన్.

వ. ఇట్లాకన్నియ నామగ్రామ జన్మప్రేమాతిశయంబు లెఱుంగమి మిగులఁ బొగు
లుచు దాని తగులు వగల నొగులు చున్న రాజకుమారుం దెలుపకుండుట
బుద్ధిగా దని బుద్ధిశరీరుండు డగ్గటి నీ కింతచింతయేల విను మాకోమలి తల
మీఁదియుత్పలంబు కర్ణంబుచు జేర్చుకొనుట కర్ణోత్పలుం డనురాజగలఁ,
డది దంతఘట్టతంబు సేయుట దంతఘట్టకుం డను దన్తంత్రి గలం, డది పద
పద్మాబుర మోపుటం బేరు పద్మావతి యగు, నది హృదయంబున నత్తుట
నీవ హృదయేశ్వరుండ, వని సూచించె నప్రజ్ఞ నిశ్చయించితి నాకర్ణోత్ప
లుండు †కుంతలదేశం బేలుచుండు నని విందుము. 3౦

ఉ. ఆతనిమూర్తికూతు భవదంగనగా నొనరించువాడ ర
మ్మా తలపోత తేల యని మానవనాథతనూజుఁ గొంచు న
స్వీతనిగూఢ వేషముల నేగుచుఁ †కాంతలకంబు చేసి మా
¹గ్రాతిధివృత్తి నొక్కజై గృహంబున నిల్చి యచక్రమంబునన్. 3౨

సీ. ఈపురం బేలురా జెవ్వఁ డాతని మంత్రియెవ్వఁ డాతనికూతు రెవ్వరొక్కొ
యితయు నెఱుంగుదువే యని యడిగిన నురీశ్వరుండు కర్ణోత్పలుండు
తన్తంత్రివరుండు దంతఘట్టకుండు తత్తనయ పద్మావతి యనఁగఁ గలదు
దానికి నే నిష్టదాసినై వర్తింతు నని యడి చెప్పిన నాత్మఁ బొంగి

*శనివియున్న బాలికయు. †కసుజరమునన్ ‡కలింగదేశం †నేగికలింగపురంబుసాచ్చి

మంత్రపుత్రుడు తనమాట నిశ్చయమైన, నతని నూటశించి యదియ యటకు
దూతిగాఁగ మొదలుదొరకొని తమరాక, చెప్పిపుచ్చి రపుడు చెలియకడకు.

క. అది చని యొక రాకొమరుడు, సుదతీ సీతలఁ పెరింగి † సుగుణత యొందం
గదియఁ జనుదెంచి సమ్మద, మొదవఁగ నాయెట విడిసి యున్నాఁ డనినఁ.

వ. అది విని గూఢభావం బేర్పడకుండ దానిని భర్జించి రోషమువంబునం గర్హు
ర మలయజ సాంద్రంబు లగు రెండుచేతుల దాని రెండుచెక్కులం దనపది
వేళ్లు నంటవ్రేసిన నది ఖన్నవదనయై తిరిగి చనుదెంచి తత్త్వతాపమానంబు
నూపిన సారాకొమరుం డింక నాశ లే దని యున్నురనినం దత్సహచరుం
డగు బుద్ధిశరీరుం డీ ట్లనియె.

3౫

సీ. చింతింప కింక దీని చెక్కిళ్లఁ దెల్లని పదిరేఖలుగ వ్రేసి పంపుటరయ
నిదిశుక్లపక్ష మీపదిదినంబులుఁ బుచ్చి ర మ్మని చెప్పుట నమ్ము మనుచుఁ
దెలిపి యాపదిదినంబులుఁ బుచ్చి యాదాసఁ బ్రార్థించి యెప్పటియట్ల పనుప
నది తొంటిక్రియ మాటలాడఁగాఁ గుంకుమనూతెడి సఖఁ బిల్చినోమిఁద
దీని నడుపు మనుచుఁ దెగి మూఁడువేళ్లువ్రే, యించివెడలనడిచెవంచనమున
మగిడివచ్చి కుంకుమద్రవాంకితములొ, పెల్లు సూపె నది యభీష్టమమర.

గీ. చూచి యాస లేమిఁజూకురుఁబొండుచు, చచ్చుటొప్పు ననుచు వెచ్చనూర్పు
వజ్రముకులుఁ బొగల పల దని తిత్తిఖుఁ, డాస గలుగఁ దెలిపి దాసిఁ బిలిచి.

వ. ఆకిన్నియ రజస్వల యై యుండంబాలుఁ గావున నెట్టగా నీమూఁడు వేల్లు
వ్రేయించి త్రొలంచ నిమూఁడు దినంబులుం గడపి యింక నొక్కతోయంబె
యరుగవలయు నని పేడకొసిన నది యుం గ్రమంబున నాలుగవనాఁడు
కిన్యకాసాధంబునకుం జని మగిడి వచ్చి.

3౬

మ. నగుమో మొప్పఁగ నెటమాట ఓనుచు న్న న్నాదరింపంగ నే
నుఁగు తద్వళి మదించ కంబము వెస న్నుగ్గాడి యెఱెంచిన
నొగనల న్నెడలంగరా డనుచు సంభోజాక్షి పీఠంబుపై
డిగజాట న్ననుఁ ద్రాటఁ గట్టి ఓడచే డెదంబు బిట్టల్ గాఁ.

3౭

క. అనవుడు తనారంబునఁ, జనుదెమ్మను టయ్యె ననుచు జనపతిసుతునిం
గానిచని యాపీఠముపై, నసెవె నెరిసి మీఁదివార లటు చేడుకొనఁ.

౪౦

† సుందర మొదవఁ - సుగుణతనమునఁ. ‡ సుగ్రహుఁ బొక్కుచు.

శా. ఆసాధా. తరసీమ రత్నమయకర్యంకంబుపై నుండి త

ద్వాసీలోకకృతోపచారుఁ డగుచుం దాంబూల పుష్పాదు లు

ల్లాసం బంది చెలంగి కైకొనుచు బాల నిన్నిగుడేటా బరి

హాసోక్తిం బరికించి రాకొమరుఁ డేకాంతంబునం బ్రోడయె.

రగ

క. తలఁపునకంటెం గడు నగ్గల మగుతమకమున బాలఁ గాఁగిట నిడి మైఁ

బులకలు మొలవగఁదలకొని, చులుకగరతిసుఖముచవులుచూపుచుఁగ వసెన్.

ఉ. ఈగతిఁ బెక్కునాళ్ళు సుఖించుచు నుండి విదేశభూమిలో

నేగతి నున్నవాఁడో తన యిష్టసఖుం డని యిచ్చులోనఁ జిం

తాగతుఁ డైన దీనికిఁ గతం బిట నేటిది చెప్పు మన్న నా

త్తాగమనంబుఁ దన్నతియు నాతని యున్నియుఁ జెప్పెనేర్పడన్.

ర3

క. అది నిని నీకాపుఁడు నా, హృదయస్థితి యెఱుఁగు బాణఁ డీక్రియ దాసీ

సదనమున నొగులుచుండఁగ, నది యేలా చెప్ప నాతఁ డాపుఁడు గాఁడా.

క. అతనికి విం దొనరింపం, జతురుఁడు నను మెచ్చుఁ బాయసముఁ బక్వాన్నా

న్వితముగఘృతముంగొనిచని, యతిముదమునఁ బెట్టియింటికరు దెమ్మనుచున్.

సీ. ఆపదార్థములు రయమ్మన సమకూర్చి యాత్రాడు వెంటనే యనుప నతఁడు

చనిదాసిగృహమునఁదనయిష్టసఖుఁగాంచి బాలిక యిదె కందువనిచె ననిన

నకట నాయునిఁ జెప్పక యుండవైతివి తమమీఁది చిత్రంబు దరలుఁ గాన

సతు లిష్టుచెలికాని నైతురె నాకును విషమువెట్టిది దొడ్డ విందువనిచె

జూడుమనుచునతఁడు శునకంబునకుఁబెట్టె, నదియుఁదినుటతడ నెయవనిఁగూలె

నెదిరివారిచిత్ర మెఱిగి వర్తిం చెడు, వారికేల కీడు పచ్చు నురక.

ర౬

వ. ఇట్లు దృష్టాంతంబు చూపి నీవింక గూఢంబున నేగి యతనికి భోజనంబు

వెట్టితి నని చెప్పి మధుపానమత్ర యగు నమృతకాశినికి లోదొడ గోరు

నాట మూఁడు పోటులు వరుసం బొడిచి పాదభూషణమ్ము గొని రమ్మిటఁ

గార్యంబు చూచుకొంద మని యనిపిన నతండు సని యాక్రమం బొనరించి

యందియఁ గొని వచ్చిన.

ర2

ఉ. అక్తడ మాని తత్పురి యుపాంతమున స్తననంబులోన గో

రిక్తుఁడు మీననాథుఁడు ధరం జరియించుచు విశ్రమార్థ మై

యొక్కడ నిల్చినారొ యన నెద్దటు నుద్ధతి సిద్ధవేషులై

యొక్కమతంబు గట్టకొని యుండిరి శూలము కేలఁ గాలఁగన్.

ర౮

- క. ఒకనాఁ డటు కర్ణోత్పలు,వికొడుకు మృతుఁడైన నెఱిగి నీతివిడుఁడుమం
త్రికుమారుఁడు నృపసుతుచే,తికి నూపుర మిచ్చి సంతఁ ద్రిప్పఁగఁబనిచెన్.
- క. అమ్మెద నని చూపుము తెగ, నమ్మకు మతి దీనిజాడ లడిగిన నీచి
త్రమ్మనఁ గలఁగక నా కీ, సొమ్మిచ్చెను గురుఁ డటంచుఁ జూపుము నన్నున్.
- సీ. అనవుడు నాఁగాక యని పురంబున కేగి యంగడి నమ్మజూపంగ నొకతె
మనపాప సొమ్మని మంత్రికిఁ జెప్పిన నాతఁడు సొమ్ముతో నతనిఁ బట్టి
పృథివీశుముందఱఁ బెట్టినఁ గలుషించి చెప్పరా యిది యెట్లు చేరె ననిన
నే మ్రుచ్చుఁగాను మీ కీజాడఁ జెప్పెద బంటుల నా వెంటఁ బనుపు నునుచుఁ
గొందఁతారెకులనదోడకొనుచువచ్చి, నాకుసొమ్మిచ్చెనీగురునాథుఁడనుచుఁ
జూప వారలుమదిఁ గడుఁజోద్యమంది,యట్టి నేమంబునకుఁపంశయంబునొంది.
- క. ఓగురునాయక యీ సొమ్మేగతి నినుఁ జేరెఁ జెప్పనేతె మ్మనినఁ
జోగులము మేము మాకట, రాఁగూడదు గాన రాజు రమ్మనుఁ డిటకున్.
- క. అతనికిఁ జెప్పెద మనవుడు, నతివేగమ యేగి వార లటు వినిపింపఁ
క్షితిపతియును మతి నతివి, స్తితుఁడై చను దెంచి కపటసిద్ధనిమ్రొలఁ.
- క. వినతుఁడై యున్న యాతని, గనుఁగొని నీవీట దంతఘట్టకుసుత డా
కిని యె యీమనసములో,నను రాత్రులు దిరుగు నది దిగంబర యగుచున్.
- క. ఈరాత్రి నీకుమారుని, మారిమనఁగినట్లు చంపి మలయఁగ నేనా
ఘోరాతిశూలనిహతిఁద,దూరుస్థలి నొంచి చరణ మొడియఁగ నెగఁసెన్.
- క. కాలు విదిచ్చిన నందియ, కీలెడలిసఁ బుచ్చుకొంటి క్షితినాయక యే
స్త్రీలను జంపరు గావున, నాలలనను వెడలననుపు మంతియ చాలున్.గీ.
- క. అనవుడు వెరఁగంది భయం,బున మంత్రి తనూజసాధమున కంగనలం
బనిచి తొడవైఁద్రిశూలం, బునఁ బొడిచిన యట్టులున్న*పోటులుదెలిసెన్.
- గీ. తెలిసి శోకరోషకలుషుఁడై యారాజు, మగిడి పురికి నేగి మంత్రి కూఁతు
దయ్యమనుచుఁ బ్రజలుదలఁకఁగా వెడలఁగొట్టించెఁజూడనిదిక డిందియనుచు.
- శా. ఆకన్యామని దుఃఖిమూలమునఁ బ్రాణాంత్యంబు చింతింపఁగా
నాకాశీపురరాజపుత్రకుఁడు వ్యక్తకారుఁడై తన్నన
శ్లోకం బార్చుచు †వెడ్డుజోగిఁ దనయిష్టంఁగా నెఱింగించి య
స్తోకం బా నిజరాజ్యముం దెలుపుచుం దోడ్పొందు నేగెం బ్రియన్. గీ.

*భూపతివెలిసెన్ †వెడ్డుజోగి.

- క. తదనంతరంబ యొక నా,ల్లది నములకు దంతఘట్టకుండు సతీయును దా
మదిఁ *గూఁతుశోకదహనము, పొదిపినఁబరలోకమునకుఁబోయెం బెలుచన్.
- క. ఆపాపము గడవటఁ గా, శ్రీపతిపుత్రుండొ యతనిచెలికాఁడో యీ
భూపాలుఁడొ వీరలలో, నేపురుషుఁ డొందుఁ జెప్ప మెఱిఁగినకొలఁదిన్.
- సీ. ఎఱిఁగి చెప్పకయున్న నిప్పుడే నీతల పదివక్తలై పడు నిది నిజంబు
కావునఁ జెప్పమా నావుడు నిక నూరకుంట మోసం బని యుర్విభిఁడు
కామాతురుం డొఁచుఁ బ్రేమరాకొమరుండు †తనపనిఁగాఁజేసికొనుటతగవు
సచివసూనుండు నిజస్వామికార్యమునకు మర్తంబుసేయుట ధర్మపథము
తలవరులచేత వానివర్తనము లెల్ల, మొదలఁదెలియక యదినిజంబుగఁదలంచి
చేసెఁగావునదుఁతంబుచెందుఁ బ్రభుని, రాష్ట్రకృతమైనపాపంబురాజుఁబొందు.
- క. అనవుడు బేతాళుండు నె, మ్మనమునఁ గొనియాడి యతని మానత్యాగం
బున నిలువక యెగసి రయం, బునఁ జని తరుశాఖఁ దగిలెఁ బూర్వస్థితితోన్.
- ప. ఇట్లు విడిపించుకొని పోయిన. ౬౪
- క. ఆనరపతి క్రమ్మఱఁ జని, పీఠుఁగు క్రియ వీఁపురూఁడఁ బెట్టుకొని చనం
గా నొకకథనెవమున న, మ్మానము విడిపించి యతఁడు మగుడం బాతెన్.
- ప. ఇట్లు మొదలికథంబోలె సారెసారెకుం గథలు చెప్పి మఱుఁగులైన సదుత్త
రంబు లందుచుం బరికించుచు నిరువదియేనుమాఱులుదాఁక రాకపోకలనల
యించి యతనివివేకంబునకు స్థిరోద్యోగంబునకుం బరిణమించి బేతాళుండు
మే లొనగూర్చుం దలంచి. ౬౬
- క. నరనాథ సర్వలక్షణ, పరిపూర్ణుడ వంచు నిన్ను బలిసేయ మదిం
బరికించి కపటభిక్షుకుఁ, డరుదుగ ననుఁ దోడి తేర ననువుట గంటే. ౬౭
- గీ. నన్నుఁగొంచు నేగ నిన్నునుసాప్తాంగ, మెఱుఁగుమనిసమ్రొక్క నెఱుఁగఁదొల్లి
నేఁడు నిన్నుఁ జూచి నేర్చెద నిప్పుడు, మ్రొక్కిచూపు మనుము మోసపోక.
- క. ఇట్లు మ్రొక్కుమనుచుఁ జాఁగినఁ, దటుకున నడిదమున వాని తల ద్రెంచి సము
త్తట మగు ననలములో నొ, క్కట వైపుము సిద్ధులెల్ల ‡గతివడునీకున్.
- చ. అనవుడు నట్ల యియ్యకొని యాతని మూఁపునఁ బెట్టుకొంచు దె
చ్చిన మది మెచ్చి వాఁడు మును సెప్పిన రీతిని మ్రొక్కుమన్న నే

* గూఁతుశోకదహనంబున † తనదానిగా ‡ గనఁబడు.

రనిక్రియఁబల్లిన స్తతీ ధరం బ్రణమిల్లిన వానిమ స్తకం
బనువునఁ ద్రొచి పావకున కాహుతిగా నొనరించి సిద్ధుఁ డై. 20

గీ. ఆత్మరక్షణాధ్యుఁ డగువాని నటువేల్పు, నంత ధూతవాధుఁ డతని మెచ్చి
యెప్పుడైనఁ దలఁపు మేవచ్చి నిల్చెద, సిద్ధు లెనిమిదియును జెందుననియె.

క. నుక లటు పేర్చొని విద్యాధరరాజ్యము గలుగనొసఁగి తద్గుణముల క
చ్చెరు వందుచు నేగిరి భూ,వరుఁడును బేతాళుననిపి వచ్చొ బురికిఁ.*

శా. ఈసామర్థ్యము నేర్పుఁ దెంపు నణిమాధీశత్వము న్లేక నీ
కీసింహాసన మెక్కు టెనె మదిలో నీక్షింపుమా యన్న ను
ల్లాసం బెల్లఁ దొఱంగి తద్గుణగణాఘోషము డౌచు ల
జ్ఞానంగవ్యథఁ గ్రమ్ముట జనియె భోజత్వైషమ్యం సిటికిఁ. 23

— ముప్పదిరెండవబొమ్మకథ. —

క. తదనంతరంబ యా ము,ప్పదిరెండవబొమ్మయైనఁ బద మిడు మని స
మ్మదమున నిఁకఁబల్తెఁగునని, చుదిలోపలఁదలఁచియతఁడుమఱునాఁడెలమిఁ.

క. సన్ననిహృదయా రాధితుఁ, జిహ్మార్తిఁ గృపావిశేషు శేషాధరణు
న్న న్నభమదగజశేసరి, జన్మజరామృత్యురహితు సర్వేశ్వరునిఁ. 24

క. డెందంబునఁ దలఁపుచు నం, క్రందనమణిపీఠమెక్కుఁ గడఁగెడునెడ నా
కందువ నిలిచిన బొమ్మ వె,నం దిన్నని నగపుతోడ జనపతిఁ బలికెఁ. 25

చ. నలదననేల యిట్టి దురవస్థలఁ బొందఁగ నేల నీకు భూ
తలమున విక్రమార్థుగతి ధర్మము సత్యము సాహసంబు ని
శ్చలముగ నిల్చ లేని మరుజప్రభుఁ డీదెస మెట్టఁజూచినం
దలఁపులు నిష్ఫలంబు లగుఁ దత్త్వ మెఱుంగని బుద్ధి నిన్నిటఁ. 26

చ. అతని గుణక్రమం బెఱుఁగు మయ్య భుకాబలభీమసేరుఁ డా
తతరణకౌశలార్జునుఁడు ధర్మయధిష్ఠిరుఁ డార్తరక్షణ
చ్యుతుఁడు కృపాదిలీపుఁ డరిసూదనభార్గవుఁ డర్థబోధవా
క్యతి విభవామరేంద్రుఁ డనఁగా నతఁ డజ్ఞయినీపురంబునఁ. 27

చ క్రతువు లనేకము ల్పడిపి గౌరవ మేర్పడ నుర్వి సప్తసం
తతులును నిల్పి వేదనిశదంబులు విప్రగృహంబులందు నం

* ఈకందమునకు మాఱుగా, వ. అనిన నట్ల విక్రమార్థుఁడు సంకల్పసిద్ధుండయ్యెఁగావున-
అని యొక ప్రతిలోఁ గలదు.

- తతముఁ జెలంగ దీను లతిదానముల న్నగడంగ ధర్మసం
గతి మెఱయించె రాజసవికారము లెవ్వియుఁ జెందకుండఁగన్. ౭౯
- చ. కటపులపే రడంచి యుదకంబుల నెప్పుడు నర్ణవాకృతిం
జెఱుపులు నిండియుండఁ దమసీమలఁ దప్పక నాల్గుజాతులుం
దఱచుగ ధర్మము ల్మెఱపఁ*ద స్థరజాతుల నప్రమత్త
నైఱయఁగనీక సజ్జనులు మెచ్చఁగ శాశ్వతకీర్తికాముఁ డై. ౮౦
- ఉ. లంబుజమిత్రు నంశ మని యార్యులు సన్నుతి సేయఁగా సము
ద్రంబులు నాల్గుమేర లగు ధారుణి యంతయు నేలుచుం బ్రతా
పంబున రాజు లెల్లఁ దన పంపు చరింపుచుఁ గొల్వఁ గార్యఖ
డ్గంబుల వైరులం దునిమె గట్టిగ సత్యము నిల్పుకోరికన్. ౮౧
- సీ. సత్త్వంబుననె మహాశ్చర్యంబుగా గెల్చి వసుధేశులను నాత్మవశులఁ జేసి
వరరత్నకనకాది వస్తువు లన్నియుఁ దనసొమ్ముగాఁ జేసికొని యతండు
హయమేధములు మొదలైన యాగములందుఁగూడి దేవతలెల్లఁదోడుపడఁగ
బడుగులు వేడినఁ బ్రాణంబు లైనను వంచింప కొనఁగెడు వ్రతము వట్టి
స్థరవిక్తులందుఁ జాటించి యథులఁ, గూడఁ దిగిచి వారు గోరినట్ల
యూళ్ళు నర్థమును యథోచితంబుగ నిచ్చి, శాసనంబుగాఁగ శక మొనర్చె.
వ. భువిలో నభూతపూర్వంబు నద్భుతంబు నగుకృత్యంబు శకం బనంబుఁ
దొల్లి జరుగు శ్రీరామశకంబు యుధిష్ఠిరశకంబు నాంచి నిజశకంబు నిల్పిన
సందానందాది సంవత్సరాద్యమ్మున విక్రమార్చశకంబై చతుర్లక్షజ్యోతి
శ్శాస్త్రగతిప్రవర్తకం బయ్యె ౮౩
- గీ. నడుమ శాలివాహనశకంబు గలిగియుఁ, జెడక యుత్తరమునఁ బుడమిలోన
నెన్నిచూడఁ బదియు నెనిమిది వేలేడు, లతనిశకము రూఢివలరఁగలదు. ౮౪
- క. ఈపాటి మహిమ గుణములు, నీపాలం గలిగె నేని నేఁ డెక్కు వృథా
టోపంబులు వల దని యో, త్కృపాలక నిన్ను మాన్పఁ జలమో ఫలమో.
క. అని చెప్పి మఱియు నాతని, మన మలరఁగఁ బలికె నిన్నిమా టులు మానే
ర్చున సతనిమహిమకొలఁది, స్వసిపించితి మింతెకాక నీవల్పుడవా.
క. నరనారాయణులనఁగాఁ, బరఁగెడు హరిమూర్తు లుద్వి ఫల్లనదామో
దరులై పుట్టిరి నాఁ డా, నరుఁ డతఁడై పుట్టినాఁడు నరవరతిలకా. ౮౭

* దస్తరజాతుల గ వినిపించినంతనేవి,

- క. ఈకలియుగమున విద్యల, కేకడఁ జేపట్టు లేమి యెఱిగి పలికి వా
 ణీకామిని వినిపించిన, నాకమలభవుండు సెప్పె నచ్యుతుతోడ. ౮౮
- *గీ. అచ్యుతుండువిద్యలైశ్వర్యమునఁగాని, మెఱయవనుచుఁజెప్పి యెఱుకఁగలుగ
 నరునిఁ బుట్టఁ బంచె నరపతిత్వము గోరి, యతఁడు నవని నీవయై జనించె.
- క. నరునకు నారాయణునకు, నరయఁగ భేదంబు లేదు హరి యొక్కఁడు న
 య్యిరువురరూ పగుఁ గావున, వెరవుగఁ బరికింప నీవ విష్ణుఁడ వనఘా.
- క. ఈపుణ్యని నినుఁ జూచిన, శాపావధి గలిగెఁ గల్గవం బడఁగెఁ గులో
 ద్దీపక ! “నావిష్ణుః పృథివీపతి” యనుకీర్తి నీకు విహితం బయ్యె. ౯౦
- చ. అన విని చోద్యమంది వసుధాధిపుఁ డప్పటి శాపకారణం
 బానరఁగఁ జెప్ప మెవ్వ రని యుత్సుకుఁడై తను వేఁడినం గ్రమం
 బున నది క్రచ్చుటం బలికె భోజనృపాలక ! పార్వతీసఖీ
 జనులము నేము దేవి కనుసన్నల డగ్గటి కొల్తు మెప్పుడు. ౯౨
- క. ఒకనాఁ డేమును నయ్యంబికయును విశ్రాంతి కేగి శుకపికభృంగ
 ప్రకరపరితోషకర మగు, నొకవనమున విరులు గోయుచున్నెడ వేడ్డ. ౯౩
- సీ. కన్నుల విని గాలిఁ జెన్నొందు నందియ యడుగుఁదప్పికి బెడఁగడరఁజేయ
 నందిని నులికించు పెందోలు హఠాంబట్టుకైవడి నునుపారఁ గాసెనోసి
 తలఁచినయంత నె వలపులఁ దలకొల్పు వెలిపూత మేనెల్లఁ గలయఁబూసి
 జక్రవక్తవ శెదురెక్కుడౌ రేవెలుఁ గెలమితో జడలపై వెలుఁగుచుండ
 విసముమెడనుండియునుదీపి వెలికిఁదోఁపఁ, గేలశూలంబుఘణిపతీలీలమెఱయ
 మిండజంగ మైయామంచుఁగొండకూఁతు, నెదుటికరుదెంచెముక్తంటిచదురులాఁడు
- క. ఆచందము గనుపట్టం, జూచిన యావేళ మనసిజఁడు మమ్ముఁ దెగం
 జూచి తనకమ్మఁదూపుల, మాచి త్తములెల్లఁ గరఁచె మానము లెడల. ౯౪
- క. పులకించెఁ జెక్కు లలికం, బుల శేఁజెమ రొత్తై నధరముల నద రొదవె
 వలువల గనయము లూడెం, బలుకమఱచియుఁటిమేము ప్రతిమలమాడ్చిన్.
- క. ఆతటి నయ్యంబిక మా, చేతోగతు లెఱిగి కనలి చెలిమికి వెలిగా
 భూతలమునఁ ‡బుత్తభు లై, చైతన్యము లుడుగుఁ డనుచు శాపంబిచ్చె. ౯౫

* అచ్యుతుండ విద్యలైశ్వర్యమునఁగాని, మెఱయవనుచుఁ జెప్పి యెఱుకఁగలిగి
 యతనిబుట్టఁబంచె నానారయపుడు నీ, వైజనించినాఁ డవనిపాళ.

‡ దీప్తి † బలుకమ్మఱచుంటిమేము ‡ బుత్తికలై.

ఉ. ఆక్రియ శాప మిచ్చిన భయంబున నందట మాత్మ లజ్జ ర
త్రాక్రియనన్ని పాత ముడుగంబమ కైవడిఁ గామవిక్రియో
పక్రమ మానడం దెలిసి పార్వతికిం బ్రణమిల్లి తల్లి మా
కేక్రియ శాపమోక్ష మగు నింత దలంచుట మాతృకృత్యమే! ౯౮

మ. అనుచుం బ్రార్థన చేసిన నిన్ని కృపాయత్తాత్మయై మీరు కాం
చనపాంచాలికలై జనించుఁ డొక ప్రస్తావంబునం బుణ్యవ
ర్తనునిం జెప్పఁగ వాక్యసిద్ధి యగుఁ దత్తాలంబు మీశాపమో
చనమాఁ బొండని వీడుకొల్పిన మనస్తావంబునం బిష్కుటక. ౯౯

వ. ఒక్కమాతే భూలోకంబునకు రానోడి, మాసంప్రార్థన విశ్వకర్మనిర్మితం బగు
నయ్యింద్రసింహాసనంబున నల్లుండి పదంపడి భూమికి వచ్చి యాముత్తమ
నాయకు గుణకథనార్థ మై నిన్నిన్నిమాటులు వారిందితిమి. నాపేరు శృం
గారతిలక యనం బరఁగు, వీరలు జయము ను, విజయము, మలయావ
తియు, ననంగసంజీవనియు ను, గంధర్వసేన యుఁ, బ్రభావతియు, సుప్ర
భయు, సంతోగనిధియు, సుభద్రయుఁ, జుద్రికయు, గురంగనయనయు,
ననంగధ్వజయు, నిందువదనయు, విలాసరసికయుఁ, గోమలియు, సౌందర్య
వతియు, లావణ్యవతియు, లజ్జావతియు, నిందుమతియు, జనమోహినియును,
విద్యాధరియు, హరిమధ్యయు, సుఖ ప్రదాయినియుఁ, బ్రబోధవతియు, మల
యవతియు, హంసగమనయు, సంగసుందరియు, సుకేశియుఁ, జతురికయు,
వామాంగియుఁ, దలోదరియు, *నను పేరులు గలవారని యెఱుఁగు మిట్టి
మేమును- ౧౦౦

- క. బొమ్మల మై యామఁగిపీ, తమ్మున బహుకాలముండి డస్సితి మని చి
త్తమ్ములఁ బాగులఁగ మాభా, గ్యమ్మున నీతోడ మాట లాడంగలిగెన్.
- క. కష్టంబు వీడె నీకే, యిష్టం బది వేఁడు మిప్పు డిచ్చెద మనినన్
సాష్టాంగ మెరఁగి భోజుఁడు, హృష్టుండై పలికె వారిహృదయము లలరన్.
- క. మీకృప సంపద లన్నియు, నా కుండగ నేమి స్తార్థనము భవదీయా
లోకము గలిగెను బుణ్యశ్లోకుండ నైయుండఁ గంటి లోకులు వొగడన్.
- క. అని వినయోక్తులు వలికినఁ, గొనియాడుచు నిలిచి రాజకుంజర నీచే
సిన యుపకారమునకు నే, మని ప్రత్యుపకృతి యొనర్ప నర్హము మాకున్.

* మనోహరియు, మానవతియు, పద్మపాణియు, నీలవేణి, శుకవాణియు, పులస్తోణియు,
నిరుపచయ నను పేరులు ప్రత్యుపకారములలో నున్నవి. వీనింజేర్చిన 32 నకు మించినవి.
CC-0. Jangamwadi Math Collection. Digitized by eGangotri

- చ. సకలకళాప్రవీణుడవు సజ్జనరక్షణదక్షిణుడ వం
 ధకరిపుభక్తిశీలుడవు దానవిసోదివి సర్వభావభా
 వకుడవు విష్ణుమూర్తివి దివానిశము గనిపాతకార్థిగా
 యకనుతిశాలి పుర్వపతి వల్పుడవా భువి భోజభూవరా! ౧౦౫
- శా. నీ కేనాంఛయు లేకయున్న వినుచూ ని న్నెవ్వఁ డీక్షించినన్
 మాకిష్టంబు సరస్వతీవిభవ మామర్త్యండు వేపొందు, వా
 క్పొధుండై విలసిల్లఁ జేసెదము భూపాలాగ్రణీ నీయశం
 బాకల్పంబుగ నొప్పుఁగాత జనబోకానంద మై సాంద్ర మై. ౧౦౬
- సీ. కన్నులయ్యను బండికన్నులయ్యను జంద్రసూర్యులెవ్వనికడసాంపుగనిరి
 సుతుడయ్యరథముపైసూతుడయ్యనుసురశ్చేష్ఠుడెవ్వనికడశ్రేష్ఠుడయ్యఁ
 దల్పంబునయ్య నాకల్పంబు నయ్య నాగేంద్రుడెవ్వనికడ నెన్నఁబడియె
 బదమయ్య మస్తకాస్పదమయ్య నాకాశమధ్య మెవ్వనికడ మహిమకెక్కి
 నట్టి యుభయమూర్తి హరిహరనాథుండు, దేవదేవుఁ డిష్టదైవ మగుచు
 నెరయఁ బ్రోచుఁగాత నీకొల్వువారల, భూజనేంద్రభూజభోజరాజ. ౧౦౭
- క. పర్యాప్తంబుగఁ గథ లీ, మర్యాద నివ్వన్నయట్టి మానవునకు నా
 దార్యంబును దెగువయుగాం, భీర్యమును బ్రియమునయముఁ బెంపునసొంచున్
 మ. అని దీవించి యుమాసభిజనులు దివ్యాకారసంపత్తి సాం
 పున నాకాశమున నైఋంగులక్రియం బొల్పరునుల్లాససం
 జనితప్రాధవచోఽలాసముల నాశ్చర్యంబు రెట్టింప నా
 జనులెల్లం దముఁ జూడఁగాఁ జనిరి భోజశ్రేష్ఠు నగ్గించుచున్. ౧౦౮
- శా. భోజేంద్రుండును నైక్తరామి హృదయాంభోజంబులోఁ గాంచి ని
 ర్వాజం బైవిలసిల్లు యత్నమున ఓదవృత్తినిధి దానిపైఁ
 దేజోమూర్తిఁ ద్రిలోకవంద్యుని *మహాదేవు న్ననున్నిత్పిత
 త్పూజాలబ్ధ వరప్రసాదమహిమ భూమండలం బేలఁగన్. ౧౦౯
- శా. సద్యోనిర్ణయ వాదులు సురసులు †సంగీత కావ్యక్రియా
 విద్యావంతులనంతశిల్పరచనావిజ్ఞానులు సుగర్వసం
 పద్యోగ ప్రథమానకీర్తియుతులు న్భామామనోరంజనా
 వృద్ధాకారులఁ బుణ్యవర్రులు నై యేపారి రత్నజనుల్. ౧౧౦

* మహాదేవునిపై. మహాదేవుం దగన్నిల్పి † సంగీతవాద్యక్రియా.

మ. అనుచుం జెప్పిన నద్రిజాత మిగులక హర్షించి యోదేవ యే
నును బూర్వంబునఁ గొంత వింటిఁ బిదప న్నూత్న ప్రసంగంబున
న్విననింపాగతి నేడు విస్తరముగా వింటి న్నహావీరుఁ డా
తనిసామర్థ్యము నీ ప్రసాదమునఁ జిత్రం బయ్యె మృత్యుంజయా. ౧౧౨

క. *నాకోరిన కథలెల్లను, నేకతమునఁ దెలియ నానతిచ్చితి దేవా
యీకలియుగపర్యంతం, బీకథలు ప్రసిద్ధి కైక్కు నిట నీకరుణక. ౧౧౩

మ. †అని యీరితి నుమామహేశులకు సాంద్రానందసంధానమై
విననిం పై కవిసమ్మత ప్రకృత మై విద్యన్తనఃసద్ద జీ
వన మై పావన మై మహాసనకథాద్వాత్రింశి కర్ణామృతం
బన నెల్లప్పుడుఁ జెల్లుఁగాత భువితో నాచంద్రతారార్థా మై ౧౧౪

శా. అంభోరాశిజలప్రపూర్ణచిహ్నాతిన్యాసకచిత్రాంబుజం
గుంభీసంభవముఖ్యసర్వముని వాగ్గుంభస్తుతారంభునిక
జంభారాతినమి హితాయసమహాస్తంభాంతసంఘాత సం
రంభాటోపవిదారితారివరుఁ బ్రహ్లాదప్రతిష్ఠాపరుక. ౧౧౫

శా. బాణాగారముఖాభిరక్షణగుణప్రార్థు యుద్ధక్రియా
క్షీణోపేంద్రసుహృత్వకృత్యుని దృఢాంగీకారసన్యాసిగీ
ర్వాణాధీశసమర్చితాంఘ్రియుగళు న్వామాంగవిన్యస్తశ
ర్వాణీమగ్నమనోంబుజం ద్విభువనావప్తంభునిక శంభునిక. ౧౧౬

మాలిని. నవహేమకరజాటా నందితామర్త్యకూటా
జవనవృషభవాహా శంఖచక్రాంక దేహా
ధవళనిజశరీరా దానవధ్వంసకారా
శివమురరిపురూపా శిష్టదృష్టస్వరూపా. ౧౧౭

గద్యము. ఇదిరాయగజగంధవారణ వైరిమండలిక భేక ఫణీంద్ర వీర ఘోటవిభాళ
కళింగ దేశసిద్ధామధామ త్యాగ నాగార్జున కర్ణాట ద్రవి శాంధ్ర మహారాష్ట్ర
భూపాలరూపనూపురసుందరచరణారవింద సనదిప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెల
నాటిపృథ్వీశ్వర రాజ్యసముద్రణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్య పాత్ర హరి
తనగోత్ర సకలసుకపిమిత్ర కసవరాజతనూజ గోపరాజ విరచితం బయిన
సింహాసనద్వాత్రింశికయనుకావ్య బునందు బేతాళహరణంబును, బద్ధావతి
యితిహాసంబును, పక్రమార్తుని యుష్టపసిద్ధిసంసిద్ధియుఁడన్నహాసామర్థ్యంబును,
బొమ్మలకాపాగమనమోక్షప్రకారంబునుదదీయ నిజస్వరూపప్రాప్తియునన్నది
సర్వంబును ద్వాదశాశ్వాసము.

* నాకోరినకోలఁదినియ, † అనుచుంబార్ధసచేసెఁ గావున సాంద్రానందసంధానమై
ద్విభువనవాపారపారీణునిక.

SRI JAGADGURU VISHWANATHAN
JNANA SIMHASAN JNANAMANOIR
LIBRARY

Jangamawadi Math, Varanasi
Acc. No.543.7.....

